



**Euroopan unionin  
neuvosto**

**Luxemburg, 21. kesäkuuta 2021  
(OR. en)**

**9838/21**

**COHOM 98  
COPS 233  
CFSP/PESC 598  
DEVGEN 124  
FREMP 187  
INF 190  
JAI 731  
RELEX 565  
CSDP/PSDC 320  
COJUR 16**

#### **YHTEENVETO ASIAN KÄSITTELYSTÄ**

---

Lähtettäjä: Neuvoston pääsihteeristö

Vastaanottaja: Valtuuskunnat

---

Asia: EU:n vuosikertomus ihmisoikeuksista ja demokratiasta maailmassa 2020

---

Valtuuskunnille toimitetaan liitteessä neuvoston 3804. istunnossaan 21. kesäkuuta 2021 hyväksymä EU:n vuosikertomus ihmisoikeuksista ja demokratiasta maailmassa 2020.

## Sisällysluettelo

JOHDANTO.....	2
IHMISOIKEUKSISTA VASTAAVA EU:N ERITYISEDUSTAJA.....	4
1. YKSILÖIDEN SUOJELU JA VOIMAANNUTTAMINEN .....	9
1.1 IHMISTEN SUOJELU JA ERIARVOISUUDEN, SYRJINNÄN JA SYRJÄYTYMISEN POISTAMINEN .....	9
1.2 IHMISTEN VOIMAANNUTTAMINEN.....	51
1.3 PERUSVAPAUKSIEN EDISTÄMINEN JA KANSALAISTOIMINNAN JA POLIITTISEN TOIMINTATILAN VAHVISTAMINEN .....	60
1.4 TALOUDELLISTEN, SOSIAALISTEN, SIVISTYKSELLISTEN JA TYÖNTEKIJÖIDEN OIKEUKSIEN VAHVISTAMINEN .....	65
1.5 OIKEUSVALTIOPERIAATTEEN JA OIKEUDENMUKAISEN OIKEUDENKÄYTÖN TUKEMINEN....	78
1.6 VASTUUVELVOLLISUUDEN PUUTTEEN KORJAAMINEN, RANKAISEMATTOMUUDEN TORJUMINEN JA SIIRTYMÄKAUDEN OIKEUSJÄRJESTELYJEN TUKEMINEN.....	84
2. KESTÄVIEN, OSALLISTAVIEN JA DEMOKRAATTISTEN YHTEISKUNTIEN RAKENTAMINEN .....	88
2.1 DEMOKRAATTISTEN, VASTUULLISTEN JA AVOIMIEN INSTITUUTIOIDEN VAHVISTAMINEN .	88
2.2 REAGOIVAN, OSALLISTAVAN JA EDUSTAVAN PÄÄTÖKSENTEON EDISTÄMINEN .....	92
2.3 DISINFORMAATION TORJUNNAN, RIIPPUMATTOMIEN JA MONIARVOISTEN TIEDOTUSVÄLINEIDEN SEKÄ TIEDONSAANNIN TUKEMINEN .....	93
2.4 KONFLIKTIEN EHKÄISYÄ JA KRIISINRATKAISUA KOSKEVAN, IHMISOIKEUKSIIN PERUSTUVAN JA OSALLISTAVAN LÄHESTYMISTAVAN VAHVISTAMINEN .....	100
3. MAAILMANLAAJUISEN IHMISOIKEUS- JA DEMOKRATIAJÄRJESTELMÄN EDISTÄMINEN.....	111
3.1 MONENVÄLINEN YHTEISTYÖ .....	111
3.2 ALUEELLISET KUMPPANUUDET.....	117
3.3 KAHDENVÄLINEN YHTEISTYÖ.....	122
3.4 KANSALAISSYHTEISKUNTA JA KANSALLISET IHMISOIKEUSINSTITUUTIOT.....	125
3.5 LIIKETOIMINTA-ALA .....	132
3.6 KANSAINVÄLISEN IHMISOIKEUKSIA KOSKEVAN JA HUMANITAARISEN OIKEUDEN NOUDATTAMINEN.....	136
4. UUDET TEKNOLOGIAT: MAHDOLLISUUKSIEN HYÖDYNTÄMINEN JA HAASTEIDEN RATKAISEMINEN.....	139
4.1 VALMIUKSIEN KEHITTÄMINEN JA TEHOKAS SEURANTA .....	139
4.2 IHMISOIKEUKSIEN JA DEMOKRATIAN EDISTÄMINEN DIGITAALITEKNOLOGIAN JA TEKOÄLYN KÄYTÖSSÄ.....	142
5. TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMINEN YHTEISTYÖN AVULLA .....	148
5.1 JULKISUUSDIPLOMATIA JA STRATEGINEN VIESTINTÄ .....	148

## JOHDANTO

Meneillään olevan maailmanlaajuisen terveyskriisin syvä ihmisoikeus- ja demokraatiulottuvuus on tullut yhä ilmeisemmäksi. Koronaviruspandemia on jatkanut ja pahentanut eriarvoisuutta ja haavoittuvuuksia koko maailmassa. Humanitaariset, terveydelliset ja sosioekonomiset seuraukset ovat vaikuttaneet suhteettomasti haavoittuvissa tilanteissa olevien ihmisten oikeuksiin. EU on sitoutunut osallistumaan pandemiaa koskeviin maailmanlaajuisiin toimiin ja on sitoumuksensa mukaisesti vuonna 2020 edistänyt ihmisoikeusperustaista lähestymistapaa painottaen ihmisoikeuksien yleismaailmallisuutta, keskinäistä riippuvuutta ja jakamattomuutta ja sitä, että niitä on kunnioitettava täysimääräisesti pandemian torjuntatoimissa.

Koronaviruspandemian leimaamassa geopoliittisessa tilanteessa, jossa ihmisoikeuksiin, demokraattiaan ja oikeusvaltioon liittyvät haasteet ovat yleistyneet, EU on lisännyt toimiaan vahvistaakseen asemaansa yhtenä ihmisoikeuksien periaatteellisena ja luotettavana puolustajana. Ulkoasiainneuvosto hyväksyi marraskuussa 2020 ihmisoikeuksia ja demokraattia koskevan EU:n toimintasuunnitelman 2020–2024<sup>1</sup>, jossa esitetään EU:n ulkosuhteiden alan toimien tavoitteet ja prioriteetit seuraaviksi viideksi vuodeksi.

Toimintasuunnitelma osoittaa EU:n uudistetun sitoumuksen ihmisoikeuksien suojeluun ja edistämiseen, ihmisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen ja selviytymiskykyisempien demokratioiden rakentamiseen kaikkialla maailmassa. EU:n vuosikertomuksessa ihmisoikeuksista ja demokradiasta seurataan EU:n uuden toimintasuunnitelman täytäntöönpanoa esittelemällä tähän mennessä saavutettua edistystä.

Koko vuoden 2020 ajan EU nosti edelleen profiiliaan ja osoitti maailmanlaajuisia johtajuutta ihmisoikeus- ja demokraatia-agendassa. Komission marraskuussa hyväksymässä sukupuolten tasa-arvoa ja naisten vaikutusvallan vahvistamista ulkoisissa toimissa koskevassa EU:n toimintasuunnitelmassa vuosiksi 2021–2025 (GAP III)<sup>2</sup>, jota 24 jäsenvaltiota piti puheenjohtajan päätelmissä tervetulleena, esitetään erityisiä prioriteetteja ja toimia. Se on selkeä viesti siitä, miten tärkeää on valtavirtaistaa sukupuolten tasa-arvo ja naisten voimaannuttaminen kaikilla EU:n ulkoisen toiminnan aloilla.

---

<sup>1</sup> [Neuvoston päätelmät ihmisoikeuksia ja demokraattia koskevasta toimintasuunnitelmasta \(2020–2024\), 12848/20, 18. marraskuuta 2020.](#)

<sup>2</sup> Sukupuolten tasa-arvoa ja naisten vaikutusvallan lisäämistä ulkosuhteissa koskeva EU:n toimintasuunnitelma 2021–2025 (GAP III): [https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/join-2020-17-final\\_fi.pdf](https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/join-2020-17-final_fi.pdf)

Joulukuussa neuvosto hyväksyi urauurtavan päätöksen<sup>3</sup> ja asetuksen<sup>4</sup>, joilla perustettiin kaikkien aikojen ensimmäinen EU:n maailmanlaajuinen ihmisoikeuspakotejärjestelmä. Se on todellinen virstanpylväs. Järjestelmän avulla voidaan kohdistaa toimet henkilöihin, yhteisöihin ja elimiin – myös valtiollisiin ja valtiosta riippumattomiin toimijoihin – jotka ovat vastuussa vakavista ihmisoikeusloukkauksista eri puolilla maailmaa. Rajoittavat toimenpiteet voivat olla henkilöiden matkustuskieltoja ja henkilöiden ja yhteisöjen varojen jäädyttämistä.

Brysselissä 9.–10. joulukuuta 2020 pidetyssä 22. EU:n ja kansalaisjärjestöjen ihmisoikeusfoorumissa keskityttiin uusien teknologioiden ihmisoikeusvaikutuksiin. Tämä on yksi uuden toimintasuunnitelman keskeisistä toimintalinjoista, ja koronaviruspandemia on tuonut esiin digitaaliteknologioiden merkittävyyden ihmisoikeuksiin liittyvien mahdollisuuksien ja riskien hallinnassa sekä verkossa että sen ulkopuolella.

Ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskevan EU:n toimintasuunnitelman toteuttaminen on tärkeämpää kuin koskaan ennen. Koronakriisin käsittelyn kiireellisyys avaa uusia mahdollisuuksia vahvistaa EU:n johtajuutta ja maailmanlaajuisia yhteisiä toimia. Ihmisoikeudet ja demokratia ovat ja niiden olisi jatkossakin oltava keskeisellä sijalla EU:n ulkosuhteissa Venäjältä ja Turkista Kolumbiaan ja Hongkongiin. EU:n paikalliset edustustot ovat tämän työn eturintamassa, ja ihmisoikeuksista vastaava EU:n erityisedustaja ohjaa EU:n uuden toimintasuunnitelman toteutusta.

---

<sup>3</sup> Neuvoston päätös (YUTP) 2020/1999, annettu 7 päivänä joulukuuta 2020, rajoittavista toimenpiteistä vakavien ihmisoikeusloukkausten ja -rikkomusten torjumiseksi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.LI.2020.410.01.0013.01.FIN&toc=OJ%3AL%3A2020%3A410I%3ATOC>

<sup>4</sup> Neuvoston päätös (YUTP) 2020/1998, annettu 7 päivänä joulukuuta 2020, rajoittavista toimenpiteistä vakavien ihmisoikeusloukkausten ja -rikkomusten torjumiseksi: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/1998/oj>

## IHMISOIKEUKSISTA VASTAAVA EU:N ERITYISEDUSTAJA

Ihmisoikeuksista vastaava EU:n erityisedustaja Eamon Gilmore jatkoi työskentelyä EU:n ulkoasiainedustajan Josep Borrellin alaisuudessa ja korosti entistä enemmän EU:n ihmisoikeussitoumuksen johdonmukaisuuden, näkyvyyden ja tehokkuuden edistämistä keskeisenä osana EU:n erityisedustajan toimeksiantoa. Erityisedustaja tutki sekä sisäisesti toimielinten välisellä koordinoinnilla ja keskusteluilla että ulkoisesti yhteistyössä EU:n ulkopuolisten maiden kanssa parhaita tapoja vahvistaa ja säilyttää EU:n maailmanlaajuinen johtava asema ihmisoikeuksien tukemisessa.

Hän on osallistunut tiiviisti ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskevan EU:n toimintasuunnitelman 2020–2024 toteuttamiseen. Erityisedustajalla on sen ohjaamisessa keskeinen rooli. Toimintasuunnitelma toimii perustana EU:n pitkäaikaisten prioriteettien ja EU:n ulkopuolisissa maissa ilmenevien uusien ihmisoikeushaasteiden käsittelylle.

Erityisedustaja lujitti edelleen EU:n korkean tason kahdenvälistä yhteistyötä kriittisiä ihmisoikeushaasteita kohdanneiden maiden kanssa kahdenvälisten vierailujen, virtuaalikokousten ja ihmisoikeusvuoropuhelujen avulla. Muun muassa Egyptin, Intian, Kolumbian, Meksikon, Pakistanin, Qatarin, Sahelin alueen maiden, Saudi-Arabian, Ukrainan, Uzbekistanin ja Yhdysvaltojen kanssa käytiin rakentavia ja säännöllisiä keskusteluja monenlaisista molempia osapuolia kiinnostavista ihmisoikeuksiin liittyvistä kysymyksistä.

Erityisedustaja lujitti edelleen rakentavia suhteita Yhdysvaltoihin tekemällä kahdenvälisiä vierailuja helmikuussa 2020. Asialistan kärjessä olivat muun muassa George Floydin kuoleman jälkeiset tapahtumat, EU:n toimintasuunnitelma, luovuttamattomia oikeuksia käsittelevä Yhdysvaltojen komissio samoin kuin Kiinan ja Hongkongin erityishallintoalueen tilanteen kehitys sekä Yhdysvaltojen eroaminen Maailman terveysjärjestöstä (WHO). Sen jälkeen kun Yhdysvallat oli ilmoittanut Kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) henkilöstöön kohdistettavista rajoittavista toimenpiteistä, EU:n erityisedustaja toisti EU:n tukevan vankasti tuomioistuimen oikeudellista riippumattomuutta ja puolueettomuutta.

Ensimmäisellä Lähi-itään suunnatulla vierailullaan EU:n erityisedustaja tapasi Qatarissa maan viranomaisten johtoa sekä Kansainvälisen työjärjestön (ILO) ja YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimiston (OHCHR) edustajia. Keskusteluissa keskityttiin työntekijöiden oikeuksiin, naisten oikeuksiin ja sananvapauteen. Tämä vierailu sekä erityisedustajan Saudi-Arabian kanssa tekemä työ, jolla edistettiin ehdotusta EU:n ja Saudi-Arabian ensimmäisestä ihmisoikeusvuoropuhelusta, olivat merkittäviä askelia kohti uusia väyliä EU:n toiminnalle Persianlahden maiden kanssa.

Erityisedustaja toteutti heinäkuussa 2020 pidetyn EU:n ja Intian 15. huippukokouksen jälkeisiä jatkotoimia. Kokouksessa sovittiin vuonna 2013 keskeytetyn, EU:n ja Intian paikallisen ihmisoikeusvuoropuhelun uudelleen käynnistämisestä. Säännöllisen vuoropuhelun avulla osapuolet voivat tutkia tapoja tehostaa yhteistyötä kahden- ja monenvälisillä foorumeilla ja valmistella tietä EU:n erityisedustajan ensimmäiselle Intian-vierailulle. Erityisedustajan jatkuvat korkean tason poliittiset yhteydet Pakistaniin johtivat säännölliseen keskusteluun laajemmasta ihmisoikeusagendasta.

Myös Valko-Venäjän tilanne oli yhtenä erityisedustajan prioriteettina. Maan poliittinen ja ihmisoikeustilanne heikkeni 9. elokuuta 2020 pidettyjen presidentinvaalien yhteydessä. Erityisedustaja pyrki aktiivisesti käsittelemään tilannetta Valko-Venäjän kansalaisyhteiskunnan kanssa sekä alueellisilla ja monenvälisillä foorumeilla.

Afrikassa ihmisoikeuksista vastaava EU:n erityisedustaja teki tiivistä yhteistyötä Saheliin nimitetyn EU:n erityisedustajan kanssa ihmisoikeuksien ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden edistämiseksi kyseisellä alueella. Ihmisoikeuksista vastaava erityisedustaja teki myös tiivistä yhteistyötä Afrikan sarven alueelle nimitetyn EU:n erityisedustajan kanssa käsitelläkseen ihmisoikeuksia ja kansainvälistä humanitaarista oikeutta koskevia ongelmia Etiopiassa ja Eritreassa Tigrayn kriisin yhteydessä.

Koronavirustilanteessa erityisedustaja korvasi kahdenväliset maakohtaiset vierailut ja vuoropuhelut keskeisten EU:n ulkopuolisia maita edustavien kansainvälisten kumppanien kanssa pidetyillä virtuaalokokouksilla, mikä laajensi maantieteellisten ja temaattisten kuulemisten ulottuvuutta. Erityisedustaja kehotti kumppanimaiden hallituksia asettamaan ihmisoikeudet kriisitoimiensa keskiöön ja vaalimaan kaikkien ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia ilman minkäänlaista syrjintää. Hän pyrkii toimillaan varmistamaan, ettei ketään jätetä jälkeen ja ettei mitään ihmisoikeutta jätetä huomiotta.

YK:n ihmisoikeusvaltuutettu Michelle Bachelet on kehottanut kiinnittämään huomiota vankien tilanteeseen. Tämän johdosta painotettiin erityisesti sitä, että useita kumppanimaita Afrikassa, Amerikassa, Aasiassa ja varsinkin Keski-Aasiassa, Itä-Euroopassa ja Lähi-idässä kannustetaan varmistamaan vapautensa menettäneiden ihmisoikeuksien suoja. Erityisedustaja vaati joidenkin vangittujen ja pidätettyjen, kuten ihmisoikeuspuolustajien, toimittajien sekä poliittisten ja haavoittuvassa asemassa olevien vankien, vapauttamista humanitaarisista syistä.

Erityisedustaja korosti edelleen EU:n prioriteetteja toimimalla puheenjohtajana useissa ihmisoikeusvuoropuheluissa, muun muassa Myanmarin, Meksikon, Kolumbian, Brasilian ja Afrikan unionin kanssa sekä avaamalla vuoropuhelut Azerbaidžanin ja Ukrainan kanssa. Kannustaakseen tiiviimpiin toimiin vuoropuhelujen välillä erityisedustaja käynnisti lisää teknisiä jatkokeskusteluja erityisten yhteistyöalojen määrittämiseksi.

Erityisedustaja tehosti edelleen alueellisella ja monenvälisellä tasolla tehtävää työtä, etenkin YK:n järjestelmän, ihmisoikeusvaltuutetun toimiston ja YK:n erityismenettelyjen kanssa. Hän edusti EU:ta Genevessä helmikuussa pidetyn YK:n ihmisoikeusneuvoston 43. istunnon korkean tason osuudessa ja neuvotteli asiaankuuluvien YK:n elinten kanssa. Hän osallistui Hyviä ihmisoikeustarinoita -aloitteen<sup>5</sup> puitteissa järjestettyyn tapahtumaan, jossa keskityttiin naisten voimaannuttamiseen ja sukupuolten tasa-arvoon. YK:n yleiskokouksen 75. istunnossa syyskuussa EU:n erityisedustaja edusti EU:ta useissa virtuaalisissa korkean tason tapahtumissa, joissa käsiteltiin kuolemanrangaistusta, hlbt-ihmisten oikeuksia ja Kansainvälistä rikostuomioistuinta. Erityisedustaja teki myös tiivistä yhteistyötä muun muassa seuraavien alueellisten järjestöjen kanssa: Euroopan neuvosto, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (Etyj)/demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimisto (ODIHR), Afrikan unioni (AU), Afrikan ihmisoikeuksien ja kansojen oikeuksien toimikunta sekä Amerikan valtioiden ihmisoikeustoimikunta. Erityisedustaja teki yhteistyötä asiaankuuluvien kansalaisjärjestöjen kanssa. Julkisuusdiplomatia ja tiedotusvälineet ovat olleet keskeisessä asemassa käsiteltäessä kaikkia merkittäviä ihmisoikeushaasteita sekä koronaviruspandemian vaikutuksia ihmisoikeuksiin, demokratiaan ja oikeusvaltioon.

---

<sup>5</sup> Hyviä ihmisoikeustarinoita -aloite: [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/51241/good-human-rights-stories-coalition-launched\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/51241/good-human-rights-stories-coalition-launched_en)

Merkittäviä toimia kohdistettiin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattamisen edistämiseen aseellisissa konflikteissa, vastuuvollisuuden puutteeseen puuttumiseen sekä EU:n toiminnan johdonmukaisuuden ja näkyvyyden lisäämiseen tällä alalla. Yhdessä Saheliin nimitetyn EU:n erityisedustajan kanssa käytiin YK:n ja G5 Sahel -ryhmän toimeenpanevan sihteeristön kanssa perusteellisia keskusteluja ihmisoikeuksien suojelusta ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattamisen edistämisestä Sahelissa.

ICC:hen kohdistuviin jatkuviin hyökkäyksiin puuttumiseksi EU ilmaisi tukevansa voimakkaasti tuomioistuinta siten, että ihmisoikeuksista vastaava erityisedustaja osallistui aktiivisesti YK:n 75. yleiskokoukseen ja kahdenvälisiin kokouksiin Yhdysvaltojen hallinnon kanssa. ICC:n johtohenkilöiden ja keskeisten toimijoiden kanssa käytiin säännöllisiä neuvotteluja, joissa vahvistettiin, että EU tukee päättäväisesti tuomioistuimen riippumattomuutta ja puolueettomuutta. Merkittävää työtä tehtiin sen varmistamiseksi, että kansainvälinen humanitaarinen oikeus ja kansainvälinen rikosoikeus ja Kansainvälinen rikostuomioistuin ovat edelleen EU:n poliittisen asialistan kärjessä ja että ne otetaan huomioon asiaankuuluvissa ihmisoikeusneuvotteluissa ja -vuoropuheluissa kumppanimaiden, kuten Kolumbian, Myanmarin ja Ukrainan kanssa. Tässä yhteydessä edistettiin myös sitä, että loputkin 46 maata ratifioisivat Rooman perussäännön.

Erityisedustaja on korostanut, että ihmisoikeuksia voidaan kunnioittaa, suojella ja toteuttaa vain oloissa, joissa paikallinen sitoutuminen on vahvaa. Hänen kahdenvälisessä toiminnassaan on sen vuoksi toistuvasti käsitelty riippumattomien ihmisoikeusäänten ja -instituutioiden voimaannuttamista ja niiden toimintatilan suojelua. Erityisedustaja on tavannut ja tehnyt yhteistyötä paikallisen kansalaisyhteiskunnan, parlamentin jäsenten, oikeuslaitoksen jäsenten, oikeusasiamiesten ja kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden edustajien kanssa ja toteuttanut koordinoituja seurantatoimia tukeakseen heidän työtään. Hän lisäsi paikallisen ja kansainvälisen kansalaisyhteiskunnan osallistumista ihmisoikeusvuoropuheluihin, joita hän kävi keskeisten kumppanimaiden ja alueellisten järjestöjen kanssa. Maailmanlaajuisesta pandemiasta huolimatta erityisedustaja jatkoi säännöllistä yhteydenpitoa paikallisten ja kansainvälisten kansalaisjärjestöjen ja ihmisoikeuspuolustajien kanssa vuonna 2020. Erityisedustaja pystyi virtuaalikokousten ansiosta laajentamaan työnsä maantieteellistä ulottuvuutta ja toimimaan laajemmin kansalaisyhteiskunnan ja ihmisoikeusalan toimijoiden, myös uskonnollisten johtajien ja yksityisen sektorin edustajien, kanssa.

EU:n ihmisoikeuspolitiikan näkyvyyden ja kattavuuden lisäämiseksi EU:n erityisedustaja järjesti säännöllisiä kahdenvälisiä kokouksia, puhui eri tilaisuuksissa sekä osallistui akateemiseen toimintaan ja kansainvälisiin konferensseihin. Hän keskittyi erityisesti useisiin keskeisiin EU:n temaattisiin prioriteetteihin, jotka on otettu huomioon asiaa koskevissa EU:n ihmisoikeussuuntaviivoissa. Näitä ovat poliittiset vangit ja ihmisoikeuspuolustajat, rotusyrjintä, kuolemanrangaistus, kidutus ja huono kohtelu, naisten, lasten ja hlbt-henkilöiden täydet ihmisoikeudet, uskonnon- ja vakaumuksenvapaus, taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet, yritystoiminta ja ihmisoikeudet sekä digitaaliteknologioiden ja tekoälyn ihmisoikeusvaikutukset.

Koko vuoden ajan erityisedustaja nosti EU:n profiilia ja osoitti maailmanlaajuista johtajuutta ihmisoikeuksien alalla edustamalla EU:ta ja EU:n ulkoasiainedustajaa korkean tason tapahtumissa ja kansainvälisissä konferensseissa. Hän osallistui esimerkiksi sosiaalisen median haasteita ja siihen liittyviä tapoja edistää vapauksia ja suojella aktivisteja käsitelleeseen tapahtumaan Qatarissa ("Social Media: Challenges and Ways to Promote Freedoms and Protect Activists"), uskonnon- ja vakaumuksenvapauden edistämistä käsitelleeseen ministerikokoukseen, verkkoseminaariin kokoontumis- ja yhdistymisvapauden suojelun kymmenvuotisen taipaleen johdosta ("Ten years of protecting freedom of assembly and association"), Valko-Venäjän poliittisia vankeja ja kansalaisyhteiskunnan näkymiä käsitelleeseen tapahtumaan New Yorkissa ("Political prisoners in Belarus: the perspective of civil society") ja useisiin korkean tason tapahtumiin YK:n yleiskokouksen 75. istunnossa.

Erityisedustaja jatkoi aktiivista osallistumista julkisuusdiplomatiaan ja yhteydenpitoon tiedotusvälineiden kanssa pitämällä julkisia luentoja, antamalla haastatteluja johtaville eurooppalaisille ja kansainvälisille tiedotusvälineille, kuten Le Monde, Deutsche Welle, Korean tasavallan Kyunghyang Shinmun -päivälehti, sekä demokratiaa, ihmisoikeuksia ja oikeusvaltiota tukevilla videoviesteillä. EU:n uuden toimintasuunnitelman näkyvyyden edistämiseen panostettiin voimakkaasti. Erityisedustaja johti toimintasuunnitelman virallista käynnistystä marraskuussa ja osallistui useisiin korkean tason tapahtumiin, muun muassa Euroopan neuvoston kanssa.

## 1. YKSILÖIDEN SUOJELU JA VOIMAANNUTTAMINEN

### 1.1 IHMISTEN SUOJELU JA ERIARVOISUUDEN, SYRJINNÄN JA SYRJÄYTYMISEN POISTAMINEN

#### *Kuolemanrangaistus*

Työskentely kuolemanrangaistuksen poistamiseksi kaikkialta maailmasta oli edelleen vuonna 2020 kaikkein keskeisimpiä EU:n ihmisoikeusprioriteetteja. Koko vuoden aikana **EU jatkoi äänekkäästi kuolemanrangaistuksen käytön jyrkkää vastustamista kaikissa olosuhteissa** julmana, epäinhimillisenä ja halventavana rangaistuksena, joka loukkaa oikeutta elämään. Kuolemanrangaistuksella ei ole mitään todistetusti ehkäisevää vaikutusta, ja se tekee oikeuslaitoksen virheistä peruuttamattomia.

Vuonna 2020 Yhdysvallat oli hyvänä esimerkkinä jatkuvasta edistymisestä kohti kuolemanrangaistuksen poistamista: Coloradosta tuli 22. kuolemanrangaistuksen laista poistanut Yhdysvaltojen osavaltio ja kymmenes viimeisen 13 vuoden aikana. Louisianassa ja Utahissa ei oltu pantu teloituksia täytäntöön kymmeneen vuoteen, joten niiden Yhdysvaltojen osavaltioiden määrä, joissa ei ole pantu teloituksia täytäntöön vähintään kymmeneen vuoteen, nousi 34:een kaikkiaan 50 osavaltiosta. Lisäksi Tšad poisti vuonna 2020 kuolemanrangaistuksen poikkeuksetta kaikesta rikoslainsäädännöstään, kun se oli aiemmin poistettu vain tavanomaisista rikoksista.

Filippiineillä ei onnistuttu yrityksessä ottaa kuolemanrangaistus uudelleen käyttöön, eikä Yhdysvalloissa onnistuttu yrityksessä jatkaa teloituksia liittovaltiotasolla, jossa teloituksia koskeva tosiasiallinen moratorio on ollut voimassa vuodesta 2003.

EU otti johdonmukaisesti esille kuolemanrangaistuksen sitä edelleen käyttävien maiden kanssa, ja aihe oli EU:n poliittisten vuoropuhelujen ja ihmisoikeusvuoropuhelujen asialistoilla. EU antoi kansainvälisessä oikeudessa määriteltyjen vähimmäisvaatimusten ja omien kuolemanrangaistusta koskevien suuntaviivojensa perusteella useita julkilausumia, joissa se pahoitteli kuolemanrangaistuksen käyttöä ja kehotti sitä edelleen soveltavia maita harkitsemaan moratorion käyttöönottoa ensimmäisenä askeleena kohti kuolemanrangaistuksen poistamista. Näin toimittiin esimerkiksi Valko-Venäjän osalta, joka on ainoa kuolemanrangaistusta edelleen soveltava maa Euroopan ja Keski-Aasian alueilla. EU toi edelleen esiin kuolemanrangaistuksen vastustuksensa kaikilla tarkoituksenmukaisilla monenvälisillä foorumeilla, erityisesti YK:ssa, Etyjissä ja Euroopan neuvostossa. Eurooppalaisena ja kansainvälisenä kuolemanrangaistuksen vastaisena päivänä 10. lokakuuta 2020 EU ja Euroopan neuvosto antoivat yhteisen julkilausuman, jossa ne vahvistivat vastustavansa kuolemanrangaistuksen käyttöä kaikissa olosuhteissa ja pyrkivänsä päättäväisesti kuolemanrangaistuksen maailmanlaajuisen poistamiseen. Monet EU:n edustustot juhlistivat tätä merkittävää päivää järjestämällä keskustelutilaisuuksia, julkaisemalla pääkirjoitussivun artikkeleita sekä muilla tiedotustoimilla.

EU osallistui aktiivisesti alueidenväliseen työryhmään, joka esitti YK:n yleiskokouksessa kahdeksannen päätöslauselman kuolemanrangaistusta koskevasta maailmanlaajuisesta moratoriosta. Päätöslauselma hyväksyttiin 16. joulukuuta 2020, ja se sai ennätykselliset 123 puoltoäntä.

Kuolemanrangaistuksen poistaminen on yksi demokratiaa ja ihmisoikeuksia koskevan eurooppalaisen rahoitusvälineen (EIDHR) aihekohtaisista prioriteeteista. Kansalaisjärjestöjen kautta maailmanlaajuisesti kanavoituilla varoilla edistetään oikeusalan koulutusta, yleistä tietoisuutta, kansallisten verkostojen luomista, kuolemanrangaistuksen käytön seurantaa, oikeudellisten uudistusten ajamista sekä vuoropuhelua erityiskysymyksistä, kuten terrorismin ja huumausaineiden torjunnasta. Seuraavissa kumppanimaissa jatkettiin vuonna 2020 tämänkaltaisten hankkeiden toteutusta: Niger, Filippiinit, Taiwan, Uganda, Yhdysvallat, Kamerun, Kongon demokraattinen tasavalta, Indonesia, Malesia, Bahrain, Egypti, Irak, Jordania, Kuwait, Saudi-Arabia, Turkki, Yhdistyneet arabiemiirikunnat, Kiina ja Intia. Vuoden 2018 maailmanlaajuisesta ehdotuspyynnöstä saadut varat olivat 8,1 miljoonaa euroa.

## **Kuolemanrangaistuksen vastustaminen Sierra Leonessa**

Sierra Leonessa on voimassa kuolemanrangaistus törkeästä ryöstöstä, murhasta, maanpetoksesta ja kapinasta. Vaikka viimeiset teloitukset pantiin toimeen lokakuussa 1998 eli tosiasiallinen moratorio vallitsee, kuolemantuomioita langetetaan yhä rutiininomaisesti. Vuoden 2020 lopussa kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoa oli odottamassa 78 henkilöä, mikä on yli 50 prosenttia enemmän kuin elokuussa 2019. Kabalan korkein oikeus tuomitsi rikosoikeudenkäynnissä syyskuussa 2020 yhden naisen kuolemaan. EU toimii yhdessä AdvocAidin ja samanmielisten kumppanien kanssa kuolemanrangaistuksen poistamiseksi ja ajaa oikeudellisen edustuksen parempaa saatavuutta sekä kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoa odottavien vankien tosiasiallista valitusoikeutta sekä edistää oikeudellisia uudistuksia, joilla pyritään pakollisen kuolemantuomion poistamiseen laista.

## ***Kidutus ja muu julma, epäinhimillinen tai halventava kohtelu tai rangaistus***

Syyskuussa 2019 hyväksytyjen kidutusta ja muuta julmaa, epäinhimillistä tai halventavaa kohtelua tai rangaistusta koskevien tarkistettujen suuntaviivojen mukaisesti EU tehosti toimiaan, joilla pyritään kidutuksesta vapaaseen maailmaan. Vaikka kidutuksen ja muun huonon kohtelun kielto on ehdoton kansainvälisessä oikeudessa, sitä kuitenkin harjoitettiin edelleen eri puolilla maailmaa vuonna 2020.

**Koronaviruspandemia on kärjistänyt entisestään joitakin maailman suurimmista haasteista, kuten väkivaltaa.** Se on vaikuttanut suhteettomasti kaikkein haavoittuvimpiin, kuten vapautensa menettäneisiin henkilöihin. EU seurasi tiiviisti vankien ja muiden säilöönottettujen henkilöiden tilannetta.

Kidutuksen uhrien puolesta vietettävänä kansainvälisenä päivänä 26. kesäkuuta 2020 EU:n ulkoasiainedustaja antoi julkilausuman, jossa vahvistettiin EU:n vahva sitoutuminen kidutuksen maailmanlaajuiseen torjuntaan. Siinä sovelletaan kattavaa toimintamallia, johon kuuluvat ehkäiseminen, torjunta, vastuuvollisuus ja uhrien oikeussuojakeinot.

Ulkoasiainedustaja muistutti, että kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen poistaminen on maailmanlaajuinen haaste ja että sen olisi oltava maailmanlaajuinen tavoitteemme. Hän painotti, kuinka tärkeää on toimia jatkuvasti kumppaniemme kanssa sekä kansainvälisesti, alueellisesti että kahdenvälisesti ja yhdessä kansalaisyhteiskunnan kanssa, jotta asiassa voitaisiin saada aikaan tosiasiallisia muutoksia. Hän kehotti myös kidutuksen vastaisen YK:n yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan yleismaailmalliseen ratifiointiin ja tehokkaaseen täytäntöönpanoon.

EU hyödynsi edelleen kaikkia käytössään olevia poliittisia ja taloudellisia välineitä. Niitä olivat esimerkiksi uhrien suojeleminen ja väärinkäytösten vastustaminen julkilausumilla ja virallisilla yhteydenotoilla sekä valtioiden kehottaminen noudattamaan kansainvälisen oikeuden mukaisia velvoitteitaan tutkia kidutusväitteitä ja saattaa syylliset oikeuden eteen.

EU otti useimmissa ihmisoikeusvuoropuheluissaan esiin kidutuksen ja muun pahoinpitelyn ja kehotti maita erityisesti ratifioimaan ja panemaan täysimääräisesti täytäntöön kidutuksen vastaisen yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan, noudattamaan valvontamekanismien antamia suosituksia sekä varmistamaan, että kaikki ilmoitukset kidutuksesta tai huonosta kohtelusta tutkitaan asianmukaisesti ja puolueettomasti, että niistä nostetaan syytteet ja että uhreille aiheutunut vahinko korvataan.

EU jatkoi oikeuslaitoksen uudistamisen edistämistä monissa maissa pyrkien turvaamaan oikeuslaitoksen riippumattomuuden, oikeussuojan saatavuuden ja vankiloalojen parantamisen sekä poliittisen vuoropuhelun ja rahoitustuen välityksellä että antamalla lainvalvontaviranomaisille koulutusta asiaankuuluvista kansainvälisistä normeista (kuten vankien kohtelua koskevat Nelson Mandela -säännöt).

Marraskuussa 2020 EU tuki Kanadan johdolla esitettyä julkilausumaa, jolla vastustettiin mielivaltaisten pidätysten käyttöä valtioiden välisissä suhteissa.

Monenvälisellä tasolla EU jatkoi tuen antamista kidutusvälineiden kaupan vastaiselle allianssille. Se on EU:n kidutuksen vastaisen asetuksen<sup>6</sup> innoittamana perustettu alueidenvälinen aloite, jonka puitteissa yli 60 maata on sitoutunut lopettamaan kidutukseen ja kuolemanrangaistukseen käytettävien tavaroiden kaupan maailmanlaajuisesti.

---

<sup>6</sup> Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/125, annettu 16 päivänä tammikuuta 2019, tietyjen sellaisten tavaroiden kaupasta, joita voi käyttää kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoon, kidutukseen ja muuhun julmaan, epäinhimilliseen tai halventavaan kohteluun tai rankaisemiseen (EUVL L 30, 31.1.2019, s. 1).

EU tuki YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistoa kesäkuussa 2019 hyväksytyn kidutusvälineiden kaupan vastaisen päätöslauselman jatkotoimissa, joilla valmistellaan YK:n tasolla tehtävää työtä yhteisten kansainvälisten normien laatimiseksi tällä alalla. EU ja Argentiina järjestivät ihmisoikeuksien päivänä yhdessä verkkotapahtuman nimeltä "Towards torture-free trade: opportunities and challenges" ("Kohti kidutuksesta vapaata kauppaa: mahdollisuudet ja haasteet") tavoitteena arvioida saavutettua edistystä ja antaa lisäpontta YK:n hallitustenvälisen asiantuntijaryhmän tulevaan työhön. Tässä yhteydessä kansalaisyhteiskunnan edustajien ja YK:n ihmisoikeusvaltuutetun ja ihmisoikeuksista vastaavan EU:n erityisedustajan vahvat esitykset osoittivat, että asiassa on kiireellisesti edistyttävä.

EU jatkoi vuonna 2020 tukeaan kidutuksen ja muun huonon kohtelun poistamiseen tähtääville maailmanlaajuisille hankkeille. EIDHR:n puitteissa sovittiin 13 uudesta kidutukseen ja vankilaoloihin liittyvästä hankkeesta, joiden kokonaisarvo on 11,1 miljoonaa euroa. Kuusi näistä perustui maailmanlaajuiseen ehdotuspyyntöön, joka kohdistui yksittäisiin maihin tai pieniin maaryhmiin eri puolilla maailmaa. Yksi globaali hanke puolestaan yhdistää koronakriisin ja vankilaolot yli 20 maassa. Kuudella muulla hankkeella vastataan räätälöidysti kidutukseen ja vankilaoloihin liittyviin tarpeisiin eri maissa (jotkut niistä liittyvät myös koronakriisiin) paikallistasolla toteutettavien maakohtaisten tukiohjelmien kautta.

EIDHR käytti kidutuksen torjunnassa useita erilaisia lähestymistapoja ja tuki toimia, joilla ehkäistään tai torjutaan kidutusta eri muodoissa tai yhteyksissä sekä hankkeita, joissa keskitytään syrjivien käytäntöjen kärjistämään kidutuksen riskiin. Esimerkiksi Boliviassa ja Hondurasissa EU tuki uutta hanketta, jossa keskitytään pidätettyinä oleviin naisiin ja nuoriin. Malesiassa, Filippiineillä ja Thaimaassa puolestaan toteutettiin ennaltaehkäisevä hanke, jonka tavoitteena oli vähentää käytäntöjä, jotka johtavat kidutukseen ja huonoon kohteluun säilöönottotilanteessa. Koronaviruspandemiaan liittyvillä hankkeilla pyrittiin vähentämään viruksen leviämistä säilöönottokeskuksissa, parantamaan vankien oikeuksia (oikeusapu, vierailut ja sairaanhoito), joita kriisitoimet rajoittivat entisestään, sekä hyödyntämään kriisitilannetta tarvittavien uudistusten edistämiseksi.

## **Alueellinen yhteistyö kidutuksen torjumiseksi ja ihmisoikeuksien edistämiseksi Latinalaisen Amerikan vankiloissa koronaviruspandemian aikana**

Koronaviruspandemian yhteydessä kidutuksen torjuntaa koskevalla alueellisella yhteistyöhankkeella autettiin muuttamaan 57 vankien suojele- ja avustusjärjestön (APAC) keskusta, jotka ovat vaihtoehtoisia vankilamalleja Brasiliassa, kasvomaskien massatuottajiksi. Heinäkuusta joulukuuhun 2020 APACin vankiloissa 500 vapausrangaistusta suorittavaa vankia tuotti 1,7 miljoonaa kasvomaskia, jotka jaettiin APACin yksiköihin, vanhainkoteihin, sairaaloihin ja tavanomaisiin vankiloihin.

Uuden taidon oppimisen lisäksi vangit tekivät yhteistyötä rajoittaakseen covid-19-viruksen leviämistä, koska näin useammat ihmiset saivat mahdollisuuden suojautua käyttämällä kasvomaskeja. Työ paransi vankien sosiaalisia suhteita ja on heille jatkossakin uusi ammatillisen koulutuksen ala. Minas Geraisin osavaltiossa vangittuna oleva Wellington Nunes totesi näin: "Panokseni hyödyttää koko yhteiskuntaa. Tarvitsen tätä työtä, koska saan sen kautta arvostusta ja se motivoi minua auttamaan toisia."

Maskituotannon ohessa järjestettiin kampanja rangaistusten inhimillistämistä ja elämän edistämistä. Sillä tiedotettiin APACin menetelmästä: se on rangaistusjärjestelmämalli, joka todistetusti edistää vankien yhteiskuntaan palaamista. Kampanjassa myös tuomittiin vapautensa menettäneiden henkilöiden huono kohtelu tavanomaisessa vankilajärjestelmässä.

### ***Ihmisoikeuksien puolustajat***

EU jatkoi vuonna 2020 ihmisoikeuspuolustajien tukemista ja tuomitsi edelleen kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien kaventumisen. EU käytti poliittisia ja taloudellisia välineitään ihmisoikeuksia puolustavien tukemiseen ihmisoikeuksien puolustajia koskevien suuntaviivojensa mukaisesti. Ihmisoikeuspuolustajien suojele- ja tukitoimia tehostettiin keskittyen erityisesti vaarassa oleviin ihmisoikeuspuolustajiin.

Ihmisoikeuspuolustajien tilanne oli koko maailmassa yhä hyvin vaikea. Heitä surmattiin entistä enemmän. Vainoa kohdistui erityisryhmiin, kuten naisten ihmisoikeuksien puolustajiin, hlbt-ihmisoikeuksien puolustajiin, työntekijöiden ihmisoikeuksien puolustajiin (erityisesti ammattiyhdistysaktivisteihin), ympäristö- ja maanomistusoikeuksien ja alkuperäiskansojen ihmisoikeuksien puolustajiin, ja monia uudenlaisia uhkia ilmeni (mielivaltainen digitaalinen valvonta, kyberhäirintä ja kostotoimet). Tämän kriittisen suuntauksen kääntämiseksi EU kehotti muita maita toteuttamaan ehkäiseviä toimenpiteitä, tutkimaan surmat asianmukaisesti ja saattamaan syylliset oikeuden eteen.

### **Koronaviruspandemian aikana ihmisoikeuspuolustajiin kohdistuvat erityiset riskit**

**lisääntyivät.** Näitä olivat pitkittynyt eristysvankeus, oikeusprosessien hidastuminen ja valtion suojelutoimenpiteiden supistaminen samoin kuin digitaalisen valvonnan lisääntyminen. Koska pidätettyihin ihmisoikeuspuolustajiin kohdistui pandemian aikana suurempi riski, EU pyysi useita valtioita vapauttamaan mielivaltaisesti pidätetyt ihmisoikeuspuolustajat.

Ihmisoikeuspuolustajiin liittyviä kysymyksiä otettiin esille kaikissa ihmisoikeusvuoropuheluissa ja -neuvotteluissa sekä alakomiteoiden kokouksissa. EU:n ihmisoikeusvuoropuheluissa painotettiin yksittäisten tapausten luetteloita. Ihmisoikeuspuolustajiin liittyvistä kysymyksistä keskusteltiin myös ihmisoikeusvuoropuheluiden yhteydessä järjestetyissä EU:n tukemissa kansalaisyhteiskuntaseminaareissa. Lisäksi EU antoi edelleen erilaisia julkilausumia.

EU:n edustustot ja jäsenvaltioiden suurlähetystöt toimivat yhdessä ihmisoikeuspuolustajien kanssa ja tapasivat heitä, seurasivat oikeudenkäyntejä ja vierailivat vangittuina olevien ihmisoikeuspuolustajien luona. EU-diplomaattien ja ihmisoikeuspuolustajien vuosittaiset tapaamiset ovat muodostuneet vakiintuneeksi käytännöksi EU:n ulkopuolisissa maissa. Tämä on joissakin tapauksissa lisännyt ihmisoikeuspuolustajien näkyvyyttä ja mahdollistanut heidän kohtaamiensa haasteiden syvällisen analyysin.

Käsitelläkseen digitaalisten kysymysten ja ihmisoikeuspuolustajien yhä merkittävämmäksi tulevaa yhteyttä EU järjesti yhdessä kansalaisjärjestöjen verkoston kanssa **22:n EU:n ja valtioista riippumattomien järjestöjen (NGO) ihmisoikeusfoorumin**. Foorumi järjestettiin 9.–10. joulukuuta ensimmäistä kertaa virtuaalisessa muodossa, joten sadat ihmisoikeuspuolustajat eri puolilta maailmaa pystyivät osallistumaan siihen ja se tarjosi keskustelufoorumin kansalaisyhteiskunnalle, YK:n asiantuntijoille ja EU:n henkilöstölle. Sen yhteydessä annettiin erityisiä suosituksia ja koulutusta siitä, miten ihmisoikeuspuolustajien digitaalisia turvatoimia voitaisiin parantaa.

**EU tuki ihmisoikeuspuolustajien suojelua myös monenvälisillä foorumeilla**, erityisesti ihmisoikeusneuvostossa, esimerkiksi tukemalla YK:n erityisraportoijan toimeksiannon uudistamista, sekä YK:n yleiskokouksessa. EU teki aktiivista yhteistyötä ihmisoikeuksien puolustajien tilannetta käsittelevän YK:n uuden erityisraportoijan Mary Lawlorin kanssa ja vaihtoi säännöllisesti tietoja tapauksista ja temaattisista prioriteeteista. Marraskuussa 2020 EU järjesti yhdessä YK:n erityisraportoijan kanssa koulutusta ihmisoikeuspuolustajien suojelusta 200:lle EU:n edustustoissa työskentelevälle diplomaatille. EU rohkaisi kumppanimaita tekemään yhteistyötä ihmisoikeuspuolustajien erityisraportoijan kanssa ja vastaamaan hänen vuosikertomuksessaan esiin tuotuihin ongelmiin. EU tuki ihmisoikeuspuolustajien tunnustamista useissa YK:n yleiskokouksen päätöslauselmissa.

EU antoi myös tukensa ihmisoikeuksista vastaavalle YK:n apulaispääsihteerille Ilze Brands Kehrisille, joka käsittelee YK:n, sen edustajien ja mekanismien kanssa yhteistyötä tehneisiin kohdistettuja kostotoimia, muun muassa järjestämällä useita tapahtumia hänen toimistonsa kanssa New Yorkissa. EU:lla oli myös puheenvuoro ihmisoikeusneuvoston interaktiivisessa vuoropuhelussa syyskuussa 2020.

**EU oli edelleen merkittävä lahjoittaja ihmisoikeuspuolustajien tukemisessa ja suojelussa**, varsinkin EIDHR:n puitteissa. EIDHR:stä rahoitetaan EU:n ihmisoikeuspuolustajia koskevaa ProtectDefenders.eu-mekanismia (35 miljoonaa euroa vuosina 2015–2022). Siitä on vuodesta 2015 lähtien annettu tukea noin 45 000:lle vaarassa olevalle ihmisoikeuspuolustajalle ja heidän perheilleen monitahoisena apuna ja yhdistelemällä lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin toimia. Mekanismin toimiin kuuluu suoraa tukea yksittäisille henkilöille, ryhmille ja järjestöille, väliaikaisia uudelleensijoitusohjelmia, haavoittuvimmille ja syrjäytyneimmille suunnattua koulutusta, valmiuksien kehittämistä ja yhteystoimintaa sekä globaalin, alueellisen ja paikallistason toimia. Pandemian aiheuttamassa ennennäkemättömässä tilanteessa ProtectDefenders.eu antoi edelleen elintärkeää, nopeaa, joustavaa ja käytännöllistä tukea tuhansille ihmisoikeuspuolustajille, paikallisille ruohonjuuritason järjestöille ja ryhmille, jotka toimivat kaikkein riskialtteinmissä yhteyksissä.

ProtectDefenders.eu käynnisti uuden, pääasiassa alueellisen ohjelman, jolla pyritään tukemaan vaarassa olevien ihmisoikeuspuolustajien uusia uudelleensijoitus- ja suojarakenteita. Näin vahvistetaan EU:n asemaa keskeisenä toimijana ihmisoikeuspuolustajien suojelussa. Ihmisoikeuspuolustajia koskeva EU:n mekanismi vahvisti vuonna 2020 keskittymistään naispuolisiin ihmisoikeuspuolustajiin soveltamalla kattavaa tasa-arvostrategiaa kaikissa ohjelmissaan. Avunsaajista 55 prosenttia on naisten tai hlbt-ihmisoikeuksien puolustajia.

Koronaviruspandemia on osoittanut ihmisoikeuspuolustajien poikkeuksellisen selviytymiskyvyn. Ihmisoikeuspuolustajien ja heidän yhteisöjensä esittämät aineellista tukea koskevat pyynnöt lisääntyivät merkittävästi, ja ProtectDefenders.eu antoi joustavaa suoraa apua useammille ihmisoikeuspuolustajalle. Jotkin toimet jouduttiin aikatauluttamaan uudelleen.

Vaarassa oleville ihmisoikeuspuolustajille tarkoitettu EU:n hätärahassto, jota EU on hallinnoinut suoraan vuodesta 2010, jatkoi toimintaansa vuonna 2020. Rahastosta on vuodesta 2014 lähtien tuettu yli 1 200 ihmisoikeuspuolustajaa ja heidän perheenjäseniään. Tällä suoralla rahoitustuella pannaan osaltaan tosiasiasa täytäntöön EU:n ihmisoikeuksien puolustajia koskevat suuntaviivat ja täydennetään ihmisoikeuspuolustajia suojaavia politiikkatoimia. Olennaisen tärkeää apua annettiin pieninä avustuksina, joilla katettiin väliaikaiseen uudelleensijoitukseen, toimeentuloon, lääketieteelliseen apuun ja oikeudelliseen tukeen, vankilavierailuihin, turvallisuuteen (enenevässä määrin digitaaliseen turvallisuuteen), laitteisiin ja koulutukseen liittyviä kuluja. Yhä useammat tukea saavista ihmisoikeuspuolustajista työskentelevät sanan- ja medianvapauden, hallintoon ja korruption torjuntaan liittyvien kysymysten, hlbt-ihmisten oikeuksien sekä ympäristöön, maanomistukseen ja alkuperäiskansoihin liittyvien oikeuksien parissa. Kyseiset oikeudet on kirjattu julistukseen alkuperäiskansojen oikeuksista sekä ihmisoikeuksia koskevaan kansainväliseen oikeuteen.

Yhdellä parhaiten toimivista avustuksista, joita hätärahasstosta myönnettiin vuonna 2020, tuettiin alkuperäiskansoihin kuuluvien maa- ja ympäristöoikeusaktivistien perheenjäseniä, kun aktivistit oli murhattu maa-oikeuksien ajamisen takia. Avustuksen ansiosta ihmisoikeuspuolustajien 21 perheenjäsentä siirrettiin kiireellisesti muualle heidän henkensä suojelemiseksi. Oikeussuojan ja muun suojelun hakemisesta aiheutuvien kulujen lisäksi katettiin heidän toimeentulonsa ja koulutus- ja sairauskulunsa. Koronaviruspandemian yhteydessä ihmisoikeuspuolustajat ja heidän perheensä olivat turvassa virukselta alueella, jolla terveys- ja sanitaatiopalvelujen saatavuus on puutteellista.

EIDHR:n ihmisoikeuskriisirahastosta annetaan joustavia avustuksia erittäin vaikeissa oloissa työskenteleville kansalaisjärjestöille ja ihmisoikeuspuolustajille tai tilanteissa, joissa ehdotuspyynnön julkaiseminen ei tule kysymykseen. Vuonna 2020 ihmisoikeuksien puolustajia tuettiin seitsemällä hankkeella antamalla lisäavustuksia tai suoraa tukea ja tukemalla valmiuksien kehittämistä ja verkostoitumista. Nämä toimet mahdollistivat eri ihmisoikeuspuolustajaryhmien, kuten tutkivien journalistien, alkuperäiskansojen ihmisoikeuksien puolustajien ja vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuksien puolustajien työskentelyn.

## *Moninkertaiseen ja risteävään syrjintään puuttuminen*

Tasa-arvoperiaate on sisällytetty EU:n ulkoisten politiikkojen ja ohjelmien suunnitteluun, toteutukseen ja seurantaan. Tasa-arvo on yksi EU:n perusarvoista, ja se ohjasi EU:n sisäisen ja ulkoisen politiikan kehittämistä vuonna 2020 lähtien liikkeelle siitä, että monimuotoisuuden säilyttäminen ja suojeleminen EU:n perussopimusten ja perusoikeuskirjan<sup>7</sup> mukaisesti on olennainen osa ihmisten suojelua. **Euroopan komissio uudisti tasa-arvoa koskevaa politiikkakehystään hyväksymällä sukupuolten tasa-arvoa koskevan strategian 2020–2025, hlbtqi-henkilöiden tasa-arvoa koskevan strategian 2020–2025 sekä vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan strategian 2021–2030 ja lapsen oikeuksia koskevan strategian, kattaen myös ulkoiset toimet.** Myös EU:n ihmisoikeussuuntaviivat syrjimättömyydestä ulkoisessa toiminnassa ohjasivat edelleen kaikkea ulkoista toimintaa, ja kaikissa toimissa kiinnitettiin enemmän huomiota syrjinnän moninkertaisiin ja risteäviin muotoihin.

Reagoidessaan koronaviruspandemiaan EU painotti, että haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten osallistamisen varmistaminen edellyttää sekä osallisuuden ja saavutettavuuden järjestelmällistä valtavirtaistamista että kohdennettuja toimia, jotka mahdollistavat tasa-arvon ja syrjimättömyyden. Esimerkiksi vammaisten henkilöiden oikeuksien kunnioittamisen ja suojelun osalta korostettiin, että terveydenhuollon on perustuttava syrjimättömyyteen ja vapaaseen ja tasapuoliseen suostumukseen vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen vaatimusten mukaisesti. Lisäksi painotettiin edelleen esimerkiksi sukupuolen ja iän mukaan sekä vammaisuuden perusteella eriteltyjen tietojen järjestelmällistä käyttöä ja keräämistä, jotta voidaan varmistaa, että koronavirustoimet ovat osallistavia ja sukupuolisensitiivisiä ja että ne kattavat risteävyyden korostaen samalla syrjivien sosiaalisten normien keskeistä merkitystä.

---

<sup>7</sup> Euroopan unionin perusoikeuskirjan artiklan 51 kohdan 1 mukaan sen määräykset koskevat unionin toimielimiä, elimiä ja laitoksia toissijaisuusperiaatteen mukaisesti sekä jäsenvaltioita ainoastaan silloin, kun viimeksi mainitut soveltavat unionin oikeutta: [https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights/when-does-charter-apply\\_fi](https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights/when-does-charter-apply_fi)

EU:n varoja, esimerkiksi Euroopan sosiaalirahastosta ja vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahastosta myönnettäviä avustuksia, suunnattiin uudelleen vuonna 2020, ja haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tukemiseen osoitettiin lisämäärärahoja. **EU käytti Team Europen maailmanlaajuisia toimia covid-19-pandemiassa koskevassa, 8. huhtikuuta 2020 käynnistetyssä paketissa ihmisoikeusperustaista lähestymistapaa**, jonka tavoitteena on mahdollistaa parempi jälleenrakentaminen ja tukea oikeudenmukaisempia, osallistavampia ja kestävämpiä yhteiskuntia sekä panna täytäntöön Agenda 2030 -toimintaohjelma ketään ei jätetä -periaatetta noudattaen. EU asetti etusijalle terveyteen liittyvät ja sosioekonomiset toimenpiteet varmistaen sen, että tukipalvelut ja turvakodit pysyvät avoinna kaikille, ja aikoo jatkaa ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja syrjimättömyyden sekä ihmisarvoisten työolojen edistämistä ja vaalimista tässä yhteydessä. Paketti oli suunniteltu auttamaan kaikkein haavoittuvimpia maita keskittyen suurimmassa vaarassa oleviin henkilöihin, myös vammaisiin henkilöihin. Se antoi merkittävän panoksen kansainväliseen avustusjärjestelmään, jolla edistetään koordinoituja monenvälisiä toimia yhteistyössä YK:n ja kansainvälisten rahoituslaitosten kanssa ja samalla tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä EU:n perusarvoina.

George Floydin kuolema lainvalvontaviranomaisten käsissä alkukesällä 2020 Yhdysvalloissa toi jälleen kerran esiin yhteiskuntiemme sitkeän **rasismin ja syrjinnän** sekä lainvalvontaviranomaisten toimintamalliin ja asiaankuuluvaan lainsäädäntökehykseen liittyvät erityishaasteet. EU ilmaisi vakavan huolensa näistä tapahtumista ja yhtyi vaatimukseen toteuttaa nopea ja tehokas tutkinta, joka kattaa kaikenlaisen syrjinnän.

EU:n tämän alan toimet perustuvat vankkaan oikeudelliseen kehykseen, jolla puututaan syrjintään, rasismiin, muukalaisvihaan ja viharikoksiin kaikissa EU:n jäsenvaltioissa kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen mukaisesti. EU korosti koko vuoden 2020 ajan edelleen, että kyseinen yleissopimus on ja sen olisi jatkossakin oltava kaikkien rasismien ehkäisemiseen, torjumiseen ja poistamiseen tähtäävien toimien perusta. Prioriteettina on yhä tämänhetkisen yleissopimuksen täysimääräinen ja tehokas täytäntöönpano.

EU julkaisi 18. syyskuuta 2020 **rasismintorjunnan toimintasuunnitelmansa 2020–2025**<sup>8</sup> tehostaakseen rasismiin ja rotusyrjinnän vastaisia toimia EU:ssa. Toimintasuunnitelma auttoi parantamaan sisäisten ja ulkoisten toimien keskinäistä johdonmukaisuutta, ja siinä tunnustettiin, että rasistisiin tekoihin eivät syyllisty vain yksilöt, vaan että rasismi voi olla myös rakenteellista.

YK:n puitteissa EU osallistui edelleen rakentavasti ihmisoikeusneuvoston työhön rasismiin, rotusyrjinnän, muukalaisvihan ja niihin liittyvän suvaitsemattomuuden torjumiseksi maailmanlaajuisesti antamalla lausuntoja kohdan 9 mukaisissa yleiskeskusteluissa sekä interaktiivisissa vuoropuheluissa rasismiin nykymuotoja käsittelevän YK:n erityisraportoijan ja afrikkalaista alkuperää olevia ihmisiä käsittelevän YK:n asiantuntijatyöryhmän kanssa.

EU osallistui aktiivisesti Durbanin julistuksen ja toimintaohjelman jatkotoimista käytyihin keskusteluihin erityisesti julistuksen antamisen 20-vuotisjuhlaa silmällä pitäen. Se osallistui myös aktiivisesti neuvotteluihin ihmisoikeusneuvoston ja YK:n yleiskokouksen asiaa koskevista päätöslauselmista ja otti osaa Durbanin seurantamekanismien kokouksiin<sup>9</sup>.

Kesäkuussa 2020 EU osallistui myös keskusteluun, joka järjestettiin kiireellisesti Afrikan ryhmän ihmisoikeusneuvoston 43. istunnossa George Floydin kuoleman jälkeen esittämän pyynnön johdosta. Siinä käsiteltiin nykyisiä ihmisoikeusloukkauksia, joiden pontimena on rasismi, systemistä rasismia, poliisiväkivaltaa ja rauhanomaisiin mielenosoituksiin kohdistuvaa väkivaltaa.

---

<sup>8</sup> EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelma 2020–2025:

[https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-anti-racism-action-plan-2020-2025\\_en](https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-anti-racism-action-plan-2020-2025_en)

<sup>9</sup> Lokakuussa komissaari Helena Dalli osallistui videoyhteyden välityksellä Durbanin julistuksen ja toimintaohjelman tehokasta täytäntöönpanoa käsittelevän hallitustenvälisen työryhmän 18. istuntoon esitelläkseen EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelman 2020–2025. Puhujana oli myös EU:n perusoikeusviraston edustaja, joka esitteli viraston vuoden 2019 raportissa "Tummaihoisena Euroopassa" ("Being black in the EU") esitetyt havainnot ja suositukset. Marraskuussa EU käytti puheenvuoron afrikkalaista alkuperää olevia ihmisiä käsittelevän YK:n asiantuntijatyöryhmän 27. kokouksessa, jossa keskityttiin työryhmän raporttiin covid-19-pandemiasta, systemisestä rasismista ja maailmanlaajuisista mielenosoituksista.

## *Uskonnon- ja vakaumuksenvapaus*

Uskonnon- ja vakaumuksenvapaus säilyi vuonna 2020 yhtenä EU:n ulkoisen ihmisoikeuspolitiikan keskeisistä prioriteeteista.

Pandemian puhkeamisen jälkeen maailman valtiot ovat lisänneet rajoituksia, jotka ovat vaikuttaneet rauhanomaisen kokoontumisvapauden sekä uskonnon- ja vakaumuksenvapauden täyteen toteutumiseen. EU seurasi tällaisia rajoituksia tiiviisti ja ilmaisi huolensa, kun ne eivät olleet kansainvälisen oikeuden mukaisia. EU tuomitsi erityisesti lisääntyneen syrjinnän, vihapuheen, viharikosten ja uskonnollisten vähemmistöjen syyllistämisen pandemian leviämisen aikana. Uskonnon- ja vakaumuksenvapauden julkinen harjoittaminen on vaikeutunut kaikkialla maailmassa sulkutoimien vuoksi.

EU otti johdonmukaisesti esiin huolensa uskonnon- ja vakaumuksenvapauden loukkauksista kumppanimaiden kanssa käydyissä poliittisissa vuoropuheluissa, muun muassa yli 15:ssä virtuaalisessa ihmisoikeusvuoropuhelussa ja -neuvottelussa Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan, Etelä-Aasian, Keski-Aasian ja Kaakkois-Aasian maiden kanssa. EU otti erityisesti johdonmukaisesti esiin huolensa uiguurien tilanteesta Xinjiangissa Kiinan viranomaisten kanssa.

EU kiinnitti erityistä huomiota uskontoa harjoittaviin yksilöihin samoin kuin humanistisia arvoja kannattaviin ja ateisteihin kohdistettuihin väkivallantekoihin ja syrjintään. Jumalankiellon ja jumalanpilkan kriminalisointi sekä uskonnollisiin syihin perustuvat sananvapauden aiheettomat rajoitukset aiheuttivat huolta, samoin kuin lainsäädäntö, jolla estetään uskonnollisten ryhmien virallinen rekisteröityminen. Ihmisoikeusvuoropuhelujen edellä EU kuuli järjestelmällisesti kansalaisjärjestöjä saadakseen tietoja vakavimmista EU:n ulkopuolisissa maissa tapahtuneista uskonnon- ja vakaumuksenvapauden loukkauksista.

EU tuomitsi yksimielisesti kaikki uskontoon tai vakaumukseen perustuvat väkivallanteot, uskonnon nimissä tehdyt teot mukaan luettuina. Ulkoasiainedustaja osoitti kunnioitusta väkivallan uhreille uskontoon tai vakaumukseen liittyvien väkivallantekojen uhrien muistopäivänä. EU edisti ja tuki kaikkien yksilöiden oikeutta uskontoon tai vakaumukseen ja oikeutta uskonnottomuuteen samoin kuin oikeutta tunnustaa uskontoa tai vakaumusta ja vaihtaa sitä taikka jättää se joutumatta pelkäämään väkivaltaa, vainoa tai syrjintää.

EU jatkoi säännöllistä yhteydenpitoa uskonnon- ja vakaumuksenvapauden puolesta työskentelevien uskonnollisten ja ei-tunnustuksellisten toimijoiden, humanistien ja ihmisoikeusjärjestöjen kanssa Brysselissä pidettyjen kokousten kautta ja EU:n edustustojen välityksellä tunnistaakseen uskonnon- ja vakaumuksenvapauden loukkauksia eri puolilla maailmaa.

**Uskonnon- ja vakaumuksenvapauden suojelua ja edistämistä koskeva EU:n sitoumus liittyy tiiviisti monenvälisyyteen** ja erityisesti unionin toimintaan YK:n ihmisoikeusfoorumeilla ja YK-johtoisten aloitteiden puitteissa. Se perustuu tasa-arvon, syrjimättömyyden ja yleismaailmallisuuden periaatteisiin.

Jälleen kerran EU esitti uskonnon- ja vakaumuksenvapautta koskevat päätöslauselmat ihmisoikeusneuvostossa ja YK:n yleiskokouksen kolmannessa komiteassa. Kumpikin päätöslauselma hyväksyttiin yksimielisesti. Uskonnon- ja vakaumuksenvapautta koskevissa päätöslauselmissa kehoitetaan valtioita kunnioittamaan, suojelemaan ja edistämään uskonnon- ja vakaumuksenvapautta. Samalla siinä ilmaistaan huoli näihin vapauksiin kohdistuneista loukkauksista ja kehoitetaan valtioita vauhdittamaan toimiaan antamiensa sitoumusten toteuttamiseksi. EU jatkoi tiivistä yhteistyötä Islamilaisten maiden yhteistyöjärjestön (OIC) kanssa sen esittämän, uskontoon tai vakaumukseen perustuvaa suvaitsemattomuutta, kielteisten käsitysten muodostamista, leimaamista, syrjintää sekä väkivaltaan yllyttämistä ja väkivaltaa koskevan päätöslauselman osalta varmistaakseen EU:n ja OIC:n päätöslauselmien täydentävyyden ja yleismaailmallisuuden. EU toi myös esiin huolensa uskonnon- ja vakaumuksenvapauden loukkauksista yhdessä muiden kansainvälisten kumppanien kanssa ihmisoikeusneuvostossa antamissaan julkilausumissa, joissa tuotiin esiin puutteita Kiinassa, Venäjällä, laittomasti liitetystä Krimin autonomisesta tasavallasta ja Sevastopolin kaupungissa, Saudi-Arabiassa, Kambodžassa, Filippiineillä, Pakistanissa, Myanmarissa, Korean demokraattisessa kansantasavallassa (Pohjois-Korea), Syyriassa, Iranissa ja muualla sekä terroristijärjestö Daeshin tekemiä rikkomuksia.

Ihmisoikeusneuvoston 43. istunnon aikana 3. maaliskuuta 2020 EU ja Kanada järjestivät YK:n erityisraportoijan kanssa oheistapahtuman, jossa tämä esitteli viimeisimmän raporttinsa uskonnon- ja vakaumuksenvapaudesta ja sukupuolten tasa-arvosta. Erityisraportoijan kanssa käydyssä interaktiivisessa vuoropuhelussa EU painotti, että vaikka se on edelleenkin täysin sitoutunut uskonnon- ja vakaumuksenvapauden suojeluun ja edistämiseen kaikkialla maailmassa, se vastustaa jyrkästi uskonnon- ja vakaumuksenvapauden käyttämistä tekosyynä ihmisoikeusloukkauksille, mukaan lukien naisiin ja tyttöihin, uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluviin tai uskonnottomiin henkilöihin kohdistuvat taikka seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin perustuvat väkivallanteot. YK:n yleiskokouksessa 20. lokakuuta käydyssä interaktiivisessa vuoropuhelussa EU totesi, miten tärkeää on turvata kaikkien oikeus uskonnon- ja vakaumuksenvapauden Agenda 2030:n onnistuneen täytäntöönpanon kannalta. Lisäksi EU suhtautui myönteisesti ehdotettuihin uskonnon- ja vakaumuksenvapautta koskevien kansainvälisten normien operatiivisiin indikaattoreihin, jotka voisivat olla käyttökelpoinen väline suojeluvajeiden tunnistamisessa ja tällaisten puutteiden korjaamisessa kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

EU korosti tukevansa uskonnon- ja vakaumuksenvapautta käsittelevän YK:n erityisraportoijan toimeksiantoa, toimi aktiivisesti tämän kanssa interaktiivisissa vuoropuheluissa ja kehotti EU:n ulkopuolisia maita esittämään erityisraportoijalle pysyviä kutsuja.

EU toimi aktiivisesti samanmielisten valtioiden kanssa uskonnon- ja vakaumuksenvapautta käsittelevän kansainvälisen kontaktiryhmän säännöllisissä kokouksissa (joiden puheenjohtajina toimivat Kanada ja Yhdysvallat). Ihmisoikeuksista vastaava EU:n erityisedustaja osallistui Puolan 16.–17. marraskuuta järjestämään kolmanteen uskonnon- ja vakaumuksenvapauden edistämistä käsitelleeseen ministerikokoukseen.

EU jatkoi YK:n foorumeilla yhteistyötä YK:n Sivilisaatioiden allianssin kanssa muun muassa 29. syyskuuta 2020 järjestetyssä YK:n Sivilisaatioiden allianssin tukiryhmän ministerikokouksen puitteissa. Sivilisaatioiden allianssin 15-vuotispäivänä EU vakuutti allianssille tukevansa vankkumattomasti vuoropuhelua, jolla pyritään lisäämään keskinäistä ymmärrystä ja kunnioitusta.

EU järjesti kaksi ihmisoikeusaiheista diplomaattien koulutustapahtumaa, joissa käsiteltiin myös uskonnon- ja vakaumuksenvapautta. Kesäkuun koulutuksessa keskityttiin valtioon, kansalaisuuteen ja uskontokuntaan kuulumiseen. Koulutustilaisuudessa tarkasteltiin aktiivisen, osallistuvan ja osallistavan kansalaisuuden yhteyttä uskontoon ja uskoon tavoitteena pohtia normeja, periaatteita, strategioita ja toimijoita, jotka liittyvät EU:n yhteydenpitoon uskonnollisten toimijoiden kanssa muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden rinnalla pyrittäessä EU:n ulkopoliittisiin tavoitteisiin.

Syyskuussa EUH ja Sveitsin ulkoministeriö tukivat yhdessä pilottikoulutusta, joka koski välitystoiminnassa esiintyviä uskontoa ja konflikteja koskevia haasteita. Koulutuksessa keskityttiin erityisiin Etelä-Thaimaata, Afganistania, Jemeniä, Syyriaa ja Irakia koskeviin haasteisiin. Koulutus tarjosi käsitteellisiä välineitä paikallistason dynamiikan analysoimiseksi sekä menetelmiä, joilla käsitellään uskonnon eri näkökohtia välitystoiminnassa. Uskonnon ja erilaisten maailmankatsomusten paikan ymmärtäminen on keskeistä konfliktinkestävien, rauhanomaisten ja osallistavien yhteiskuntien rakentamisessa.

Osallistavien ja selviytymiskykyisten yhteiskuntien rakentaminen on yksi nykyisen monenvälisen toimintaohjelman (Agenda 2030 ja Istanbulin prosessi) keskeisistä haasteista, ja se ohjaa edelleen myös monia EU:n aloitteita. Vuonna 2020 EU käynnisti **maailmanlaajuisen uskontoa yhteiskunnassa koskevan tiedonvaihtoaalustan** (Global Exchange on Religion in Society). Se tarjoaa foorumin, jolla uskonnolliset ja muut kansalaisyhteiskunnan toimijat voivat yhdessä työskennellä säilyttääkseen omat yhteiskuntansa osallistavina ja kaikkia kunnioittavina paikkoina, joissa yhteinen kansalaisuus tukee aidosti osallistavaa ja selviytymiskykyistä yhteiskuntaa.

**Ohjelmasuunnittelun osalta EU jatkaa kolmen alueellisen hankkeen rahoittamista Lähi-idässä ja Afrikassa yli 5 miljoonalla eurolla vuosina 2018–2022.** Hankkeilla pyritään kohentamaan kulttuurin moninaisuutta ja lisäämään uskontoon tai vakaumukseen liittyvää kulttuurienvälistä ymmärtämystä.

Vuonna 2017 EIDHR:n puitteissa julkaistun uskonnon- ja vakaumuksenvapautta koskevan ehdotuspyynnön tuloksena valittujen kuuden kansalaisyhteiskuntahankkeen toteutus on käynnissä. EU:n niitä koskeva lopullinen rahoitus on yhteensä 5,18 miljoonaa euroa. Hankkeissa käsitellään EU:n vuoden 2013 suuntaviivojen keskeisiä strategisia osia, kuten uskontoon tai vakaumukseen perustuvan syrjinnän eri muotojen torjuntaa ja uskontoon tai vakaumukseen perustuvaa väkivaltaa.

### ***Vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden ihmisoikeudet***

EU kehotti edelleen kaikkia valtioita kunnioittamaan, suojelemaan ja toteuttamaan vähemmistöihin, muun muassa kansallisiin, etnisiin, uskonnollisiin ja kielivähemmistöihin, kuuluvien henkilöiden ihmisoikeuksia, myös kansainvälisillä foorumeilla.

Komissio hyväksyi 7. lokakuuta 2020 vuoteen 2030 ulottuvan uudistetun ja vahvistetun romanien<sup>10</sup> tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskevan EU:n strategiakehyksen<sup>11</sup>. Osana tätä uutta aloitetta EU sitoutui edistämään ulkoisessa toiminnassaan romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista, erityisesti laajentumis-, naapuruus-, kehitys- ja humanitaaristen politiikkojensa puitteissa. EU tuki edelleen alueen maiden johtajien heinäkuussa 2019 romanien integraation edistämisestä EU:n laajentumisprosessissa antaman julistuksen täytäntöönpanoa. Siinä keskityttiin tiedonkeruuseen, romanit huomioivaan budjetointiin ja romanien asumisolojen kartoittamiseen Länsi-Balkanin maissa. Täytäntöönpanossa edistetään edelleen romanien osallisuutta liittymistä valmistelevalta tukivälineestä 2021–2027 (IPA III), kunhan se on hyväksytty, ja muista asiaankuuluvista EU:n rahastoista, kuten koronaviruspandemiasta elpymiseen tai naapuruus-, kehitys- ja kansainvälisen yhteistyön välineestä (NDICI) myönnettävillä varoilla. EU toi edelleen esiin huolensa vähemmistöihin kuuluvien ihmisten suojelusta kaikkialla maailmassa esimerkiksi antamissaan julkilausumissa ja käymiensä poliittisten ja ihmisoikeusvuoropuhelujen yhteydessä.

YK:n vähemmistöasioiden foorumi kokoontui 13. istuntoonsa virtuaalisesti 18.–19. marraskuuta 2020 käsittelemään vihapuhetta, sosiaalista mediaa ja vähemmistöjä. Foorumi keskusteli haasteista, mahdollisuuksista ja mahdollisista ratkaisuksista, joilla voitaisiin tehokkaasti torjua vähemmistöihin kuuluviin henkilöihin kohdistuvaa vihapuhetta verkossa, noudattaen kansallisiin tai etnisiin, uskonnollisiin ja kielellisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuksista annetussa YK:n julistuksessa ja muissa asiaankuuluvissa kansainvälisissä välineissä vahvistettuja periaatteita ja oikeuksia. EU osallistui aktiivisesti keskusteluun ja toi siihen merkittäviä näkökulmia, joissa keskityttiin hyviin käytäntöihin ja korostettiin erilaisia toimia, erityisesti Euroopan komission ja EU:n perusoikeusviraston toteuttamia ja rahoittamia toimia.

---

<sup>10</sup> EU:n toimielinten terminologian mukaisesti yläkäsitteellä "romani" viitataan tässä yhteydessä useisiin eri ryhmiin (esim. romat, sintit, kaaleet, gypsy-romanit, romanichel-ryhmä, boyash-romanit, ashkalit, "egyptiläiset", yenishit, dom-, lom-, rom- ja abdal-romanit) kiistämättä mitenkään näiden ryhmien erityispiirteitä.

<sup>11</sup> [Romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskeva EU:n strategiakehyks, 7. lokakuuta 2020 https://ec.europa.eu/info/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package\\_en](https://ec.europa.eu/info/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package_en)

*Sukupuolten tasa-arvo, seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli-identiteetti, seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan väkivallan poistaminen ja jatkuva sitoutuminen seksuaaliseen ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin uuden kehityspolitiikkaa koskevan eurooppalaisen konsensuksen mukaisesti*

Vuosi 2020 oli sukupuolten tasa-arvon kannalta tärkeä mutta maailmanlaajuisesti haastava vuosi. EU:n sitoutuminen sukupuolten tasa-arvoon ilmeni monissa eri yhteyksissä, erityisesti siten, että se lisäsi näkyvyyttään monenvälisellä tasolla ja kansainvälisillä päätöksentekofoorumeilla, kehitti yhteisiä aloitteita ja hyväksyi sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen keskeisenä strategiana sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseksi.

Euroopan komissio uudisti sukupuolten tasa-arvoa koskevan politiikkakehyksensä juuri vuonna 2020, kun koronaviruspandemia vaikutti sukupuolten tasa-arvoon ja naisten ja tyttöjen oikeuksien toteutumiseen kohdistui globaalisti kasvavaa vastustusta. Tässä yhteydessä Euroopan komissio hyväksyi **sukupuolten tasa-arvoa koskevan strategian 2020–2025 ja sukupuolten tasa-arvon edistämistä koskevan EU:n kolmannen toimintasuunnitelman 2021–2025 (GAP III)**. Uudessa GAP III -toimintasuunnitelmassa, jonka komissio hyväksyi marraskuussa ja jota 24 jäsenvaltiota piti puheenjohtajan päätelmissä tervetulleena, esitetään erityisiä prioriteetteja ja toimia. Se välittää selkeän viestin siitä, miten tärkeää on valtavirtaistaa sukupuolten tasa-arvo ja naisten voimaannuttaminen kaikilla EU:n ulkoisen toiminnan aloilla, ja se perustuu sukupuolten tasa-arvon huomioon ottavaan, ihmisoikeusperusteiseen ja intersektionaaliseen lähestymistapaan<sup>12</sup>.

Tutkimuksen ja innovoinnin Horisontti Eurooppa -puiteohjelmalla 2021–2027 autetaan osaltaan löytämään yhteisiä ratkaisuja maailmanlaajuisiin haasteisiin tekemällä kansainvälistä yhteistyötä, tukemalla tasa-arvotutkimuksia ja intersektionaalista tutkimusta, naisten mahdollisuuksia saada tutkimusrahoitusta ja päästä tutkijanuralle<sup>13</sup>. Sukupuolinäkökulman sisällyttäminen tutkimuksen ja innovoinnin sisältöihin on erityisen tärkeää koronavirusvalmiuden yhteydessä.

---

<sup>12</sup> Yhteinen tiedonanto sukupuolten tasa-arvon edistämistä koskevasta kolmannesta EU:n toimintasuunnitelmasta, JOIN(2020) 17 final, 25. marraskuuta 2020:  
[https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/join-2020-17-final\\_fi.pdf](https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/join-2020-17-final_fi.pdf)

<sup>13</sup> Horisontti 2020 -ohjelmasta rahoitetussa [Gender STI](#) -hankkeessa käsitellään sukupuolinäkökulman sisällyttämistä Euroopan ja kolmansien maiden tiedettä, teknologiaa ja innovointia (STI) koskeviin kahden- ja monenvälisiin vuoropuheluihin.

Uusi politiikkakehitys on myös osa EU:n panosta kansainvälisiin kehyksiin, kuten kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW) täysimääräiseen täytäntöönpanoon, Pekingin julistukseen ja toimintaohjelmaan, kansainvälisen väestö- ja kehityskonferenssin toimintaohjelmaan ja niiden tarkistuskonferenssien tuloksiin. Lisäksi sillä edistetään Agenda 2030:n täytäntöönpanoa ja kaikkien kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamista. Vuoden 2017 kehityspolitiikkaa koskeva eurooppalainen konsensus on osa EU:n yleistä vastausta Agenda 2030 -toimintaohjelmaan, ja sillä vahvistetaan EU:n sitoutuminen sukupuolten tasa-arvon ja naisten ja tyttöjen oikeuksien ja heidän vaikutusmahdollisuuksiensa lisäämiseen prioriteettina kaikissa politiikoissaan, aloitteissaan ja toiminta-aloillaan.

**Vuonna 2020 vietettiin Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman 25-vuotispäivää ja YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 20-vuotispäivää.** EU käytti kaikki tilaisuudet varmistaakseen, että kansainvälinen yhteisö pysyy yhtenäisenä ja lisää ponnisteluja Pekingin lupauksen toteuttamiseksi, erityisesti koronaviruspandemian yhteydessä. Pandemia on nimittäin pahentanut olemassa olevaa sukupuolten eriarvoisuutta ja lisännyt naisten ja tyttöjen kohtaamia haasteita, myös poliittiseen osallistumiseen, lähisuhdeväkivaltaan sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin liittyviä haasteita.

Naisten asemaa käsittelevän toimikunnan 64. istunto pidettiin maaliskuussa. Tämä istunto, lokakuussa Pekingin naisten konferenssin 25-vuotispäivän merkeissä YK:n yleiskokouksen puitteissa järjestetty korkean tason kokous ja ihmisoikeusneuvoston 43. istunnossa pidetty korkean tason paneeli<sup>14</sup> antoivat EU:lle tilaisuuden vahvistaa Peking+ 25 -ohjelman pätevyys kaikkien aikojen edistyksellisimpänä maailmanlaajuisesti sovittuna naisten oikeuksien edistämissuunnitelmana. Kokoukset järjestettiin koronaviruspandemian vuoksi virtuaalisessa tai hybridimuodossa, mikä vaikutti kielteisesti kansalaisyhteiskunnan osallistumiseen ja suunniteltuihin oheistapahtumiin. Sukupolvien tasa-arvoa käsittelevän foorumin käynnistystapahtumia lykättiin pandemian vuoksi sekä Meksikossa että Ranskassa. Komissio esitti yhdessä sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa käsittelevän toimintakoalition muiden yhteisjohtajien kanssa YK:n yleiskokouksessa korkean tason julkilausuman koronaviruskriisin vaikutuksista sukupuoliperusteiseen väkivaltaan.

---

<sup>14</sup> <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25611&LangID=E>

Sukupuolten tasa-arvoa ja naisten suojelua ja voimaannuttamista konfliktitilanteissa koskeva EU:n työ muodostaa myös osan naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevan toimintaohjelman täytäntöönpanoa. EU:n politiikka perustuu asiaa koskeviin YK:n päätöslauselmiin, ja se on muotoiltu vuonna 2008 hyväksytyssä kokonaisvaltaisessa lähestymistavassa naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevien YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien 1325 ja 1820 täytäntöönpanoon EU:ssa. Naiset, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelmasta on asteittain tullut näkyvä yhteistyöala kumppanien kanssa. EU:n ja YK:n strategisessa kumppanuudessa toimintaohjelma oli edelleen yksi rauhanoperaatioiden ja kriisinhallinnan prioriteeteista. Se on myös osa Naton ja Etyjin kanssa tehtävää yhteistyötä, ja se otetaan yhä enenevässä määrin mukaan EU:n ulkopuolisten maiden kanssa käytäviin turvallisuusvuoropuheluihin.

Sukupuolten tasa-arvo, naisten ja tyttöjen kaikkien ihmisoikeuksien täysi ja tasa-arvoinen toteutuminen sekä heidän voimaannuttamisensa otettiin johdonmukaisesti esille kahdenvälisissä poliittisissa ja ihmisoikeusvuoropuheluissa sekä alakomiteoissa, epävirallisissa työryhmissä ja kumppanimaiden kanssa käydyissä ihmisoikeuksiin liittyvissä keskusteluissa ja kuulemisissa, jotka perustuivat usein paikan päällä vallitsevaan ihmisoikeustilanteeseen ja joissa määritettiin erityisiä toimia ja tavoitteita. EU:n edustustot toteuttivat kaikkialla maailmassa tapauskohtaisia toimia edistääkseen naisten ja tyttöjen ihmisoikeuksien täysimääräistä toteutumista vuosiksi 2016–2020 laadittujen ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskevien maakohtaisten strategioiden mukaisesti. Niissä sukupuolten tasa-arvo oli asetettu joko ensisijaiseksi tai taustalla olevaksi prioriteetiksi. Toimiin kuului muun muassa poliittisia yhteydenottoja, julkilausumia, säännöllisiä keskusteluja paikallisten kansalaisyhteiskunnan toimijoiden, erityisesti naisjärjestöjen, yksityisten säätiöiden ja yksityissektorin kanssa samoin kuin tiedotuskampanjoita ja -tapahtumia. Lisäksi toteutettiin erityisiä aloitteita, joilla pyrittiin käsittelemään olemassa olevia epätasa-arvotilanteita sekä naisiin ja tyttöihin kohdistuvia risteäviä syrjintämuotoja, jotka kietoutuvat usein toisiinsa ja ovat systemisiä, poistamaan kaikenlainen seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva väkivalta sekä edistämään naisten ja tyttöjen kaikkien ihmisoikeuksien täyttä ja tasa-arvoista toteutumista ja heidän voimaannuttamistaan sekä heidän aktiivista, täysimääräistä, tosiasiallista, vapaata ja merkityksellistä osallistumistaan.

## **Kolumbian hallitus hyväksyi EU:n tuella koulun, jossa opetetaan... pois machokulttuurista!**

Perinteisesti koulut ovat oppimisen tyyssijoja, mutta mitä jos meidän on opittava pois jostakin väärin opitusta?

EU käynnisti Kolumbiassa kansallisen digitaalisen seksisminvastaisen koulun (Escuela Nacional de Desaprendizaje de Machismo). Kampanjalla on onnistuttu edistämään sukupuolten tasa-arvoa. Kampanja oli osa laajempaa *#IgualdadEs* -kampanjaa ("Tasa-arvo on"), jota EU:n sosiaalinen media on toteuttanut Kolumbiassa tammikuusta 2019 lähtien. Siinä tuodaan esiin ajatuksia ja keskusteluja sukupuolistereotypioista ja sukupuolirooleista ja samalla pyydetään ihmisiä kysymään itseltään, mitä tasa-arvo on – tai miten se pitäisi kokea – jokapäiväisessä elämässä. Tämä oli suuri haaste: saada ihmiset ajattelemaan tasa-arvoa arkielämässä ja huomaamaan, että monessa tilanteessa hyvin monilla saattaa olla alitajuisesti seksistisiä asenteita.

EU teki kampanjaa varten yhteistyötä kolumbialaisten julkisuuden henkilöiden kanssa, jotka toimivat sukupuolten tasa-arvon hyvän tahdon lähettiläinä. He edistivät kampanjaa julkaisemalla kuviaan, videoita ja ajatuksiaan omilla sometileillään.

Kolumbian hallitus käynnisti marraskuussa 2020 machokulttuurin vastaisen kansallisen strategian tavoitteena muuntaa se todelliseksi koulutusohjelmaksi, jota toteutetaan kentällä yhteistyössä paikallisviranomaisten kanssa. Tämä on esimerkki siitä, miten EU voi innoittaa muita edistäessään ihmisoikeuksia.

Lisäksi maaliskuussa 2020 naistenpäivän aattona EU:n Montenegron-edustusto järjesti yhteistyössä Podgoricassa sijaitsevan EU:n tiedotuskeskuksen ja naisten oikeuksien keskuksen kanssa koulutusseminaarisarjan naisten aktivismista Montenegron toisen asteen oppilaitoksissa lisätäkseen tietoisuutta naisten oikeuksiin liittyvistä keskeisistä kysymyksistä.

**Tyynenmeren kumppanuus** on viisivuotisohjelma (2018–2022), jolla tuetaan yksilöitä, yhteisöjä, kansalaisjärjestöjä ja hallituksia, jotta puututtaisiin epätasa-arvoon ja ehkäistäisiin naisiin ja tyttöihin kohdistuvaa väkivaltaa muutosvoimaisen ja monialaisen lähestymistavan avulla. Ohjelmalla on kolme keskeistä toiminta-alaa: kyseenalaistetaan kielteisiä sosiaalisia normeja ja käytäntöjä (virallisessa ja epävirallisessa koulutuksessa), lisätään tietoisuutta naisten, miesten, tyttöjen ja poikien välisistä kunnioittavista suhteista ja tasa-arvosta ja niiden tosiasiallista soveltamista, ja parannetaan väkivallasta selvinneille tarjottavien olennaisten palvelujen saatavuutta.

Tyynenmeren kumppanuuden tavoitteena on muuttaa sosiaalisia normeja, jotka mahdollistavat naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan, jotta väkivallasta selvinneille voidaan tarjota laadukkaita tukipalveluja ja jotta kansallisia ja alueellisia instituutioita autetaan huolehtimaan sukupuolten tasa-arvoa ja naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan ehkäisemistä koskevista sitoumuksistaan. Työskentelemällä kumppanien kanssa pyritään edistämään tasapuolisia oikeuksia ja mahdollisuuksia kaikille Tyynenmeren alueen kansoille soveltamalla innovoivia lähestymistapoja koulutukseen, tarjoamalla pääsy peruspalveluihin ja kehittämällä toimintapolitiikkoja.

Esimerkkejä vuoden 2020 keskeisistä saavutuksista: parhaiden käytäntöjen periaatteet miesten ja poikien saamiseksi mukaan ensivaiheen ehkäisyyn ja ohjelmasuunnitteluun koko alueella, jatkuva tuki urheilujärjestöille siltä osin, miten nuorten urheilijoiden hyväksikäytöstä ilmoittamista voidaan käsitellä ja helpottaa sekä tuki naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan ehkäisemistä koskevan Fidžin kansallisen toimintasuunnitelman (2021–2026) kehittämiseksi.

Tyynenmeren kumppanuus koskee Tyynenmeren saarivaltioita ja -alueita, joita ovat muun muassa Fidži, Itä-Timor, Kiribati, Marshallinsaaret, Salomonsaaret, Samoa, Tonga, Tuvalu ja Vanuatu.

Kaikenlaisen naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen ja poistaminen on ennakoedellytys ihmisoikeuksien kunnioittamisen, suojelun ja toteutumisen edistämiseksi sekä sukupuolten tasa-arvon saavuttamiselle, jotta voidaan luoda rauhanomaisia, oikeudenmukaisia ja kestäkykyisempiä yhteiskuntia. **Seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan väkivallan poistaminen on edelleen EU:n toiminnan keskiössä.** Sen merkitys on kasvanut, koska seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva väkivalta, myös lähisuhdeväkivalta, on lisääntynyt ennennäkemättömällä tavalla koronaviruspandemian aikana. Ilmiö on globaali ja myös EU:n sisällä laajalle levinnyt. Usein siitä jätetään ilmoittamatta, siihen ei puututa tai se jätetään huomiotta. EU on sitoutunut käyttämään kaikkia voimavarojaan ehkäistäkseen ja torjuakseen seksuaalista ja sukupuoliperusteista väkivaltaa, tukeakseen ja suojellakseen siitä selviytyneitä ja saattaakseen rikoksentehtäjät ja hyväksikäyttäjät vastuuseen teoistaan. EU jatkaa yhteistyötä kumppaneidensa kanssa kaikkialla maailmassa vahvistaakseen oikeudellisia kehyksiä ja instituutioita, tukeakseen kehitystä ja koulutusta, parantaakseen selviytyneille tarkoitettuja palveluja ja uhrien oikeussuojaa, tukeakseen naisten oikeuksia ajavia järjestöjä, verkostoja ja kansalaisjärjestöjä, puuttuakseen väkivallan perimmäisiin syihin ja edistääkseen naisten voimaannuttamista. EU antoi toukokuussa 2020 ulkoasiainedustaja Josep Borrellin ja komissaarien Jutta Urpilainen ja Janez Lenarčič yhteisen julkilausuman naisten oikeuksien turvaamisesta pandemian aikana.

EU pyrkii lujittamaan oikeudellista kehystä, kehittämään kattavia ja yhdennettyjä täytäntöönpanopolitiikkoja, toteuttamaan käytännön toimia ja kohdentamaan resursseja sukupuolinäkökohdat huomioon ottavalla tavalla. EU toimii myös aktiivisesti eri monenvälisillä foorumeilla, kuten ihmisoikeusneuvostossa ja Naisten asema -toimikunnassa, parantaakseen ohjeita ja poliittisia sitoumuksia, jotka liittyvät kaikenlaisen naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan poistamiseen, ja varmistaakseen, että YK:n ihmisoikeusmekanismien toimeksiannoissa valtavirtaistetaan sukupuolten tasa-arvo ja seksuaalisen ja sukupuoliperusteisen väkivallan poistaminen.

Välimeren unionin jäsenenä EU kannusti muita jäseniä valtavirtaistamaan sukupuolinäkökulman työllisyys- ja työmarkkinapolitiikoissaan. Marraskuussa 2020 pidetyssä Women4Mediterranean-konferenssissa arvioitiin kuluneiden 25 vuoden saavutuksia samaan aikaan osuneen Barcelonan prosessin 25-vuotisjuhlan yhteydessä.

**Ihmisoikeussäätiö "Foundation for Human Rights" perusti Tambon piirikunnassa Etelä-Afrikassa sijaitsevaan Tsoloon Masibambisanen ensimmäisen sukupuoliperusteisesta väkivallasta vapaan vyöhykkeen**

Tsolon kylä on yksi ensimmäisistä kohteista, joka merkittiin kylteillä sukupuoliperusteisesta väkivallasta ja naismurhista vapaaksi vyöhykkeeksi Foundation for Human Rights -säätiön Masibambisane-ohjelman mukaisesti. Vuonna 2020 11 miestä raiskasi 15-vuotiaan naisen Tsolossa. Vastauksena tähän Foundation for Human Rights -säätiö perusti kumppanuuden nuorisajohtoisen "Indlezana Yezwe" -naisjärjestön kanssa perustaakseen sukupuoliperusteisesta väkivallasta ja naismurhista vapaan vyöhykkeen.

Foundation for Human Rights -säätiö suunnitteli vuonna 2019 Masibambisane-nimisen ohjelman kehittääkseen paikallisten sidosryhmien valmiuksia toteuttaa sukupuoliperusteista väkivaltaa ja naismurhia Etelä-Afrikassa koskevat toimeksiantonsa. Ohjelmaa toteutetaan parhaillaan 20 kohteessa Etelä-Afrikan maaseudulla ja syrjäisillä kaupunkialueilla. Jotkin kohteista tunnetaan sukupuoliperusteisen väkivallan ja naismurhien ongelma-alueina. Tämä EU:n tukema toimintamalli hyödyntää monialaista lähestymistapaa, jossa otetaan sukupuolinäkökulma huomioon, ja toimintaa johtavat henkilöt, joihin sukupuoliperusteinen väkivalta ja naismurhat ovat vaikuttaneet.

Kansainvälistä päivää naisiin kohdistuvan väkivallan lopettamiseksi vietettiin eri tavoin Brysselissä ja EU:n sekä jäsenvaltioiden edustustoissa kautta maailman 25. marraskuuta. Esimerkiksi Pristinassa edustuston päällikkö, EU:n erityisedustaja käynnisti 16-päiväisen kampanjan sukupuoliperusteisen väkivallan torjumiseksi ja vieraili EU:n rahoittamassa lähisuhdeväkivallan ja sukupuoliperusteisen väkivallan uhreille tarkoitettussa turvakodissa. EU ja Euroopan neuvosto järjestivät tässä yhteydessä yhteisen tapahtuman.

Euroopan neuvoston yleissopimuksessa naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta eli Istanbulin yleissopimuksessa, jonka 21 EU:n jäsenvaltiota on ratifioinut, määritellään joukko normeja väkivallan ehkäisemiseksi, uhrien suojelemiseksi ja tekijöiden vastuuvollisuuden varmistamiseksi tavoitteena kaikkien naisten ja tyttöjen väkivallaton elämä.

EU jatkoi kaikkien naispuolisiin ihmisoikeuspuolustajiin kohdistuvien väkivallan ja uhkailun muotojen ehkäisemistä ja käsittelemistä. Vuonna 2020 painotettiin entistä enemmän kaikkiin naisiin niin verkossa kuin sen ulkopuolella kohdistuvien väkivallantekojen ja uhkien ehkäisemistä ja käsittelemistä, mukaan lukien naiset, jotka työskentelevät sukupuolten tasa-arvon sekä rauhan ja oikeuden puolesta, kuten poliitikot, yhteisöjohtajat ja naispuoliset rauhanrakentajat.

Vuoden 2020 aikana EU tuki yli 1,5 miljoonaa naista ja tyttöä tarjoamalla naisten sukuelinten silpomiseen liittyviä suojelu- ja hoitopalveluja. Ehkäisevillä toimilla on myönteinen vaikutus: useissa maissa yhteisöt ovat julkisesti ilmoittaneet luopuvansa tästä käytännöstä.

### **EU:n tukea Sudanin keskeisiin oikeudellisiin uudistuksiin, kuten naisten sukuelinten silpomisen kriminalisointiin**

Sudanin siirtymäkauden hallitus hyväksyi vuonna 2020 useita tärkeitä oikeudellisia uudistuksia, kuten naisten sukuelinten silpomisen kriminalisoimisen. Ulkoasiainedustaja Josep Borrell ja komissaari Jutta Urpilainen kiittivät Sudanin koko hallitusta tästä rohkeasta ja historiallisesta askeleesta kohti naisten ja tyttöjen oikeuksien täysimääräistä toteutumista ja totesivat Euroopan unionin olevan valmiina tukemaan Sudania päätöksen täytäntöönpanossa.

Sudan hyväksyi myös laaja-alaisia muutoksia rikoslakiinsa. Se muun muassa kumosi uskosta luopumisen perusteella määrättävän kuolemanrangaistuksen sekä lasten kanssa matkustavia naisia koskevat liikkumisrajoitukset, jotka edellyttivät miespuolisen holhoojan suostumusta.

YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto Sudanissa aloitti toimintansa vuonna 2020. Se on tärkeässä asemassa vahvistettaessa siirtymäkauden hallituksen valmiuksia edetä poliittisessa uudistusohjelmassa, johon sisältyy oikeusuudistuksia, siirtymäkauden oikeusjärjestelyjä, keskeisten ihmisoikeussopimusten ratifiointi sekä tuki Sudanin kansalaisyhteiskunnan toimijoiden työlle. Joulukuussa 2020 EU osoitti YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistolle perusrahoitusta vuosiksi 2021–2022.

**Spotlight-aloitetta koskeva EU:n ja YK:n strateginen kumppanuus** jatkui vuonna 2020.

Aloitteen tavoitteena on poistaa mahdollisimman laajalti kaikki naisiin kohdistuvan väkivallan muodot kumppanimaisissa. Se kattaa fyysisen, psyykkisen, seksuaalisen, taloudellisen ja muuntyyppisen väkivallan ja syrjinnän, haitalliset käytännöt ja syrjäytymisen, joita naiset kokevat yksityis- ja julkisen elämänsä eri aloilla. Tavoitteena on, että he voisivat päättää vapaasti ja itsenäisesti seksuaali- ja lisääntymisasioistaan ja osallistua tosiasiallisesti maidensa taloudellisiin ja poliittisiin prosesseihin. Erityistä huomiota on kiinnitetty lähisuhde- ja perheväkivaltaan, seksuaaliseen ja sukupuoliperusteiseen väkivaltaan, ihmiskauppaan sekä seksuaaliseen ja taloudelliseen (työvoiman) hyväksikäyttöön. Spotlight-aloitetta toteutetaan viidellä alueella: Aasia, Afrikka, Latinalainen Amerikka, Karibia ja Tyynenmeren alue (kokonaisrahoitus on yli 400 miljoonaa euroa)<sup>15</sup>.

EU toteuttaa jatkuvia toimia ihmiskaupan lopettamiseksi yhteistyössä monenlaisten kumppaneiden, muun muassa YK:n kanssa. EU jatkaa kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen YK:n yleissopimuksen ja sen ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta tehdyn lisäpöytäkirjan mukaisten normien ja periaatteiden vaalimista ensisijaisina kansainvälisinä oikeudellisina välineinä kyseiseen rikokseen puuttumiseksi ja osallistuu yleissopimuksen ja sen pöytäkirjojen täytäntöönpanon uudelleentarkasteluprosessiin.

---

<sup>15</sup> EU hallinnoi erikseen 32 miljoonan euron määrärahaa kansalaisjärjestöille suunnatun ehdotuspyynnön kautta. Ehdotuspyyntö kohdistui maihin, joissa on niin sanottuja unohdettuja kriisejä.

Vuosina 2019 ja 2020 EU myönsi noin 56 miljoonaa euroa humanitaariseen apuun seksuaalisen ja sukupuoliperusteisen väkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. EU jatkoi vuonna 2020 sukupuolikysymyksiin ja humanitaariseen apuun liittyvien humanitaaristen politiikkojensa ja välineidensä toteuttamista, mukaan lukien vuoden 2013 tasa-arvopolitiikka ja vuoden 2014 sukupuoli-ikä-indikaattori. Kesäkuussa 2020 EU julkaisi sukupuoli-ikä-indikaattoria koskevan toisen arviointikertomuksensa, josta kävi ilmi, että 89 prosenttiin kaikista EU:n humanitaarisen avun vuosina 2016 ja 2017 aloitetuista hankkeista oli integroitu sukupuoli- ja ikänäkökohdat joko "vahvasti" tai "tietyssä määrin". Koko vuoden EU oli myös edelleen maailmanlaajuisessa sukupuoliperusteiselta väkivallalta suojelemista hätätilanteissa koskevaa toimintakehotusta koskevan aloitteen aktiivinen jäsen ja osallistui sen vuosikokoukseen kesäkuussa 2020. Uusi toimintakehotuksen etenemissuunnitelma 2021–2025 julkistettiin virallisesti YK:n yleiskokouksessa syyskuussa 2020 aloitteen maailmanlaajuisena johtajana vuosina 2019–2020 toimineen Kanadan järjestämässä tapahtumassa, johon osallistui komissaari Janez Lenarčič. Tämän jälkeen EU lähetti toimintakehotuksen etenemissuunnitelmaa 2021–2025 koskevat sitoumuksensa Tanskalle, joka johtaa aloitetta maailmanlaajuisesti vuosina 2021–2022.

Naisiin kohdistuvan syrjinnän ja väkivallan lopettaminen on keskeisenä aiheena Länsi-Balkanilla ja Turkissa toteuttavassa alueellisessa ohjelmassa sekä itäisen ja eteläisen naapuruston alueellisissa ja kahdenvälisissä ohjelmissa. Näitä ohjelmia ovat esimerkiksi seuraavat:

- UN Women -järjestön toteuttama ohjelma "Ending Violence against Women in the Western Balkans and Turkey: Implementing Norms, Changing Minds", jolla pyritään vähentämään naisten ja tyttöjen syrjintää ja heihin kohdistuvaa väkivaltaa ja tukemaan yhdenmukaisuutta kansainvälisten oikeudellisten kehysten kanssa.
- UN Women -järjestön ja YK:n väestörahaston itäisellä alueella yhdessä toteuttama ohjelma "EU4Gender Equality: Together against Gender Stereotypes and Gender-Based Violence", jolla pyritään torjumaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa lisäämällä tietoisuutta ja jakamalla tietoja ja hyviä käytäntöjä siitä, miten voidaan toteuttaa lähisuhdeväkivaltaan syyllistyville kohdennettuja näyttöön perustuvia väkivallanehkäisyohjelmia.

- Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan alueella (MENA-alue) toteutettava kampanja "Zero Tolerance to Violence against Women in the Southern region"; sen on käynnistänyt Euromed Feminist Initiative, joka on myös perustanut sukupuoliperusteisen väkivallan seurantakeskuksen.

EU on edelleen täysin sitoutunut kaikkien ihmisoikeuksien kunnioittamiseen, suojeluun ja toteuttamiseen sekä Pekingin toimintaohjelman ja kansainvälisen väestö- ja kehityskonferenssin toimintaohjelman ja niihin liittyvien tarkistuskokousten tulosten täyteen ja tosiasialliseen toteuttamiseen sekä tässä yhteydessä **seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin**. EU vahvisti vuonna 2020 olevansa sitoutunut edistämään ja suojelemaan jokaisen yksilön oikeutta hallita täysin omaan seksuaalisuuteensa ja seksuaali- ja lisääntymisterveyteensä liittyviä kysymyksiä ja päättää niistä vapaasti ja vastuullisesti ilman syrjintää, pakottamista tai väkivaltaa, sekä kyseisen oikeuden toteutumiseen.

Laadukkaan ja kohtuuhintaisen kattavan seksuaali- ja lisääntymisterveyttä koskevan tiedon ja koulutuksen ja asiaa koskevien palvelujen, myös kattavan seksuaalikasvatuksen ja kokonaisvaltaisten terveydenhuoltopalvelujen, yleinen saatavuus oli edelleen yksi EU:n ulkoisen toiminnan ja kehitysyhteistyön prioriteetteja. EU käynnisti lokakuussa 2020 yhteensä 30,5 miljoonan euron ehdotuspyynnön Afrikan maille, joissa noudatetaan nuorten, erityisesti teini-ikäisten tyttöjen ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien nuorten, yleistä pääsyä seksuaali- ja lisääntymisterveydenhuollon pariin ja tätä koskevia oikeuksia. Tavoitteena on parantaa kattavan, integroidun, kohtuuhintaisen, laadukkaan, syrjimättömän ja ikäryhmälle sopivan seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia koskevan tiedon ja palvelujen kysyntää ja saatavuutta Afrikan maissa.

Koronaviruspandemia on vaikuttanut merkittävästi perhesuunnitteluun maailmanlaajuisesti. Huhtikuussa 2020 arvioitiin, että 47 miljoonaa naista alhaisen tulotason ja keskitulotason maissa voisi menettää raskauden ehkäisyn saannin, jos sulkutoimet kestäisivät kuusi kuukautta, mikä johtaisi 7 miljoonaan suunnittelemattomaan raskauteen<sup>16</sup>. YK:n väestörahasen ohjelmaan osallistuvissa maissa kansallisia varoja ohjattiin pandemiaan vastaamiseen, jolloin 26 maassa perhesuunnittelu ja lisääntymisterveyspalvelut kärsivät.

---

<sup>16</sup> UN Population Fund, Avenir Health, Johns Hopkins University, Victoria University.

Euroopan komissio on YK:n väestörahaston kautta auttanut vahvistamaan kansallisten terveydenhuoltojärjestelmien valmiuksia hallinnoida tarvikkeita ja tarjota perhesuunnittelua, äitiysterveyttä ja hivin torjuntaa koskevia palveluja 46 maassa, joissa äitiyskuolemien määrä on suuri, ehkäisyvälineiden käyttö on vähäistä ja perhesuunnittelun tarve kasvussa. Äitiysterveyteen liittyvien lääkkeiden ja ehkäisyvälineiden tarjonnalla pystyttiin estämään arviolta 8 miljoonaa tahatonta raskautta, 152 000 lapsikuolemaa, 24 000 äitiyskuolemaa ja 2,3 miljoonaa vaarallista raskaudenkeskeytystä. Humanitaarisista kriiseistä kärsivissä yhteisöissä 18 maassa käytettiin lisääntymisterveyspaketteja, joiden vastaanottajina oli 2,84 miljoonaa jo vaarallisissa olosuhteissa olevaa naista ja teini-ikäistä tyttöä.

Addis Abebassa allekirjoitettiin 27. huhtikuuta alueellinen afrikkalainen ohjelma, jonka kokonaismäärärahat ovat 30 miljoonaa euroa. Se koostuu kahdesta eri linjasta:

- linjasta 1 tuetaan yleisiä alueellisia toimia, joilla puututaan seksuaaliseen ja sukupuoliperusteiseen väkivaltaan, haitallisiin perinteisiin käytäntöihin sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin (painopisteenä AU:n komission tuki jäsenvaltioille ja muille sidosryhmille);
- linjasta 2 tuetaan alueellisia toimia, joilla ehkäistään naisten sukuelinten silpomiseen ja lapsiavioliittoihin keskittyviä haitallisia käytäntöjä. Ohjelma on jatkoa YK:n lastenrahaston (Unicef) ja YK:n väestörahaston kanssa toteuttaville kahdelle yhteiselle ohjelmalle.

**EU ajaa edelleen hlbti-ihmisten ja heidän ihmisoikeuksiensa puolustajien oikeuksia** kaikkialla maailmassa ja on sitoutunut suojelemaan heitä ja antamaan heille mahdollisuuden toteuttaa kaikkia ihmisoikeuksiaan. EU käy kumppanimaiden kanssa poliittisia vuoropuheluja puuttuakseen lesbojen, homojen, biseksuaalien, transihmisten, muunsukupuolisten henkilöiden, intersukupuolisten henkilöiden ja queer-henkilöiden (hlbtiq) syrjintään ja poistaakseen samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhteiden ja transidentiteetin ilmaisun rangaistavuuden. EU haluaa näyttää esimerkkiä osoittamalla solidaarisuutta ja rakentamalla selviytymiskykyä hlbtiq-ihmisten ihmisoikeuksien suojelussa ja edistämässä kaikkialla maailmassa. Komission marraskuussa 2020 hyväksymässä hlbtiq-henkilöiden tasa-arvoa koskevassa strategiassa<sup>17</sup> on EU:n ulkoista toimintaa koskeva merkittävä luku. Siinä käsitellään EU:n toimia, ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskevaa EU:n toimintasuunnitelmaa ja viitataan sukupuolten tasa-arvon edistämistä koskevaan kolmanteen EU:n toimintasuunnitelmaan. EU on myös tukenut YK:n työtä tässä asiassa.

Vuonna 2020 EU:n edustustot tukivat aloitteita hlbti-henkilöiden oikeuksien edistämiseksi. Homo-, trans- ja bifobian vastaisen kansainvälisen päivän merkeissä edustustot nostivat 17. toukokuuta myös sateenkaarilipun salkoon ja järjestivät tiedotuskampanjoita. Maaliskuussa EU:n Montenegron-edustusto ja Euroopan neuvosto järjestivät yhteistyössä ihmisoikeuksia ja vapauksia käsittelevän valiokunnan kanssa Montenegron parlamentissa neuvoa-antavan istunnon tukeakseen rekisteröityjä parisuhteita koskevasta lakiehdotuksesta käytävää keskustelua ja lain hyväksymistä. Laki hyväksyttiin lopulta heinäkuussa 2020. Montenegrosta tuli 32. YK:n jäsenvaltio, joka tunnustaa samaa sukupuolta olevien pariskuntien rekisteröidyn parisuhteen.

EU:n Argentiinan-edustusto järjesti homo-, trans- ja bifobian vastaisen kansainvälisen päivän kunniaksi virtuaalikeskustelun viranomaisten edustajien, terveysalan asiantuntijoiden, kansalaisaktivistien ja EU:n jäsenvaltioiden suurlähetystöjen ja muiden maiden edustajien kanssa hlbti-ihmisten oikeuksista Argentiinassa keskittyen erityisesti transyhteisöön. EU:n edustusto käytti myös sosiaalista mediaa hlbti-yhteisön oikeuksia tukevien viestien jakamiseen.

---

<sup>17</sup> Hlbtiq-henkilöiden tasa-arvoa koskeva strategia 2020–25  
[https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/lesbian-gay-bi-trans-and-intersex-equality/lgbtiq-equality-strategy-2020-2025\\_en](https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/lesbian-gay-bi-trans-and-intersex-equality/lgbtiq-equality-strategy-2020-2025_en)

Nigeriassa EU:n edustusto järjesti videoneuvotteluna käydyn keskustelun maan hlbt-yhteisön edustajien kanssa. Edustajat esittelivät koronaviruksen vaikutusta hlbt-yhteisöön ja hanketoimintaan. Osana EU:n rahoittamaa, Zimbabwessa, Swazimaassa ja Malawissa toteutettavaa alueellista ohjelmaa "Out&Proud: LGBTI Equality and Rights in Southern Africa" pidettiin joulukuussa konferenssi hlbt-ihmisten oikeuksista eteläisen Afrikan kehitysyhteisössä. Konferenssissa keskityttiin rangaistavuuden poistamiseen, myös maakohtaisissa kokouksissa, joihin osallistuivat kaikki eteläisen Afrikan kehitysyhteisön 11 maata. Lahjoittajien rahoituksen prioriteeteista käytiin myös paneelikeskustelu.

Jotkin EU-edustustot toteuttivat myös muita hlbt-henkilöiden oikeuksia koskevia toimia vuoden mittaan. EU osallistui esimerkiksi Taiwanin Pride Week -tapahtumaan lokakuussa 2020. Edustusto koordinoi EU:n jäsenvaltioiden ja samanmielisten maiden osallistumista Taiwanin Pride-kulkueeseen, johon otti osaa yli 100 000 ihmistä. Samassa kuussa EU:n Taiwanin-toimisto osallistui Workplace Pride -säätien järjestämään paneelikeskusteluun hlbt-politiikoista ja -diplomatiasta. Siinä keskusteltiin siitä, miten EU:n ja jäsenvaltioiden ulkoasiainhallinto edistää hlbt-henkilöiden osallisuutta työpaikoilla ja julkisuusdiplomatiian avulla. Pride Week -tapahtuma oli kohokohta maailmanlaajuisen pandemian aikana: Taiwan oli yksi harvoista paikoista, joissa kulkue ei ollut virtuaalisessa muodossa vuonna 2020.

## **Itä-Timorissa toimivat aktivistit toivat haavoittuvissa tilanteissa olevat henkilöt koronavirustoimien etulinjaan**

Hlbt-ihmisten oikeuksien toteutuminen edistyi Itä-Timorissa, mutta siitä huolimatta heitä syrjitään edelleen erittäin yleisesti perhepiirissä, yhteiskunnassa ja instituutioissa. Puuttuakseen tähän tilanteeseen kansalaisjärjestöt ja ihmisoikeusaktivistit pyrkivät jatkuvasti varmistamaan, ettei tätä marginalisoitunutta ryhmää unohdeta.

Ihmisoikeusaktivisti Laura Afonso de Jesus on hlbt-ihmisten oikeuksien etulinjan puolestapuhuja. Hän on Itä-Timorin hlbt-kattoverkoston (CODIVA) pääjohtaja ja EU:n ja YK:n Spotlight-aloitteen kansallisen kansalaisyhteiskuntaviiteryhmän aktiivinen jäsen. Laura Afonso de Jesus on mobilisoinut yhteisöaktivismia johtavassa roolissaan Buimau-liikkeessä Itä-Timorissa ja toimii kylänsä ("aldeia") päällikkönä, mikä on Itä-Timorissa harvinaista.

Koronaviruskriisin aikana hlbt-yhteisö on paljon haavoittuvampi psykologisesti ja taloudellisesti. "Pandemia on aiheuttanut taloudellisia ongelmia ja vaikuttanut hlbt-ihmisten kykyyn huolehtia perustarpeistaan, etenkin niiden osalta, jotka asuvat yksin ja ovat muista riippuvaisia. Eristyksissä olevat henkilöt, jotka asuvat perheensä kanssa, saattavat kohdata useammin väkivaltaa, jos heidän identiteettiään ei täysin hyväksytä. He saattavat joutua käyttäytymään tavalla, jota heidän perheensä heiltä odottaa, ja poikkeiloin asettuminen voi aiheuttaa jännitteitä ja väkivaltaa."

Vastatakseen koronapandemian takia kasvaneeseen lähisuhdeväkivallan riskiin EU:n ja YK:n Spotlight -aloite yhdessä kansallisen kansalaisyhteiskuntaviiteryhmän kanssa laati viestejä todetakseen hlbt-yhteisön kohtaaman väkivallan ja edistääkseen osallistavia toimia, joissa otetaan huomioon hlbt-ihmiset, jotka joutuvat kohtaamaan huonoa kohtelua perheidensä ja yhteisöjensä jäsenten taholta. Homo-, trans- ja bifobian vastainen kansainvälinen päivä tarjoaa lisämahdollisuuksia vahvistaa sosiaalisia normeja, joilla edistetään tasa-arvoa ja leimaamisen lopettamista.

## *Lapsen oikeudet*

Ulkoisissa toimissaan EU jatkoi lapsen oikeuksien edistämistä ja suojaamista koskevien suuntaviivojen<sup>18</sup> täytäntöönpanoa. Suuntaviivoissa korostetaan muun muassa, miten tärkeää on kehittää laadukasta vaihtoehtoista lastenhoitoa ja tarjota lapsille riittävää tukea, jotta he voivat osallistua yhteisöelämään ja saada peruspalveluja. Lisäksi EU:n edustustot kartoittivat tapoja vahvistaa lastensuojelujärjestelmiä toimintamaissa.

EU on edelleen sitoutunut puuttumaan sosiaalisiin normeihin ja haitallisiin käytäntöihin. Komission marraskuussa hyväksymässä uudessa GAP III -toimintasuunnitelmassa, jota 24 jäsenvaltiota piti puheenjohtajan päätelmissä tervetulleena, käsitellään tyttöjen oikeuksia ja kehoitetaan erityisesti **lopettamaan haitalliset käytännöt, kuten naisten sukuelinten silpominen, lapsi-, varhais- ja pakkoavioliitot sekä sukupuoleen perustuvat raskaudenkeskeytykset**. Addis Abebassa allekirjoitettiin huhtikuussa alueellinen Afrikan Spotlight -ohjelma, jonka kokonaisbudjetti on 30 miljoonaa euroa. Yksi ohjelman toimintalinjoista koskee alueellisia toimia haitallisten käytäntöjen ehkäisemiseksi, ja niissä keskitytään erityisesti naisten sukuelinten silpomiseen ja lapsiavioliittoihin. Tämä osio muodostaa jatkumon kahdelle Unicefin ja YK:n väestörahaston kanssa toteutettavalle yhteisohjelmalle, joita toteutettiin naisten sukuelinten silpomisen ja lapsiavioliittojen lopettamiseksi. Elokuussa komissio teki päätöksen tukea poikien suosimisen ja sukupuoleen perustuvan raskaudenkeskeytyksen ehkäisemistä koskevan maailmanlaajuisen ohjelman jatkamista sukupuolijakauman parantamiseksi Kaukasiassa (2 miljoonaa euroa). Toimella tehostetaan näyttöön perustuvia kansallisia politiikkoja ja ohjelmia, joilla puututaan poikien suosimiseen ja sukupuolten väliseen eriarvoisuuteen, mikä johtaa sukupuoleen perustuviin raskaudenkeskeytyksiin Armeniassa, Azerbaidžanissa ja Georgiassa. EU rahoitti toimia naisten sukuelinten silpomisen lopettamiseksi perusoikeus-, tasa-arvo- ja kansalaisuusohjelman toiminta-avustuksesta (2017–2020). Toimilla pyrittiin vahvistamaan poliittisten päättäjien, ammattilaisten ja muiden sidosryhmien sitoutumista ja valmiuksia torjua naisten sukuelinten silpomista, tukea kansainvälisten sitoumusten täytäntöönpanoa sekä pitää yllä EU:n roolia keskeisenä toimijana naisten sukuelinten silpomisen vastaisessa maailmanlaajuisessa liikkeessä Agenda 2030:n yhteydessä. EU laati lasten laadukasta vaihtoehtoista hoitoa ja laitoshoidosta luopumista koskevan 13 miljoonan euron arvoisen ohjelman, jonka puitteissa toteutetaan viittä hanketta Armeniassa, Burundissa, Georgiassa, Kambodžassa ja Myanmarissa.

---

<sup>18</sup> [https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu\\_guidelines\\_rights\\_of\\_child\\_2017.pdf](https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_guidelines_rights_of_child_2017.pdf)

Vuonna 2020 EU teki yhteistyötä Unicefin kanssa Egyptissä pannaan täytäntöön 30 miljoonan euron arvoisen ohjelman haavoittuvassa asemassa olevien lasten koulutukseen pääsyn ja suojelun parantamiseksi. Ohjelman tavoitteena on parantaa haavoittuvassa asemassa olevien lasten pääsyä yhteisöjen kouluihin ja vammaisille lapsille tarkoitettuihin alakouluihin sekä vahvistaa yleisesti lastensuojelumekanismeja.

Albanian tasavallassa EU rahoitti hanketta kansalaisyhteiskunnan vahvistamiseksi lasten hyväksikäytön ja heihin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja lasten suojelemiseksi. Hanke toteutettiin seitsemässä kunnassa ja sillä tuettiin 15 kansalaisjärjestöä niin, että avustuksia myönnettiin edelleen lastensuojeluun liittyvien hankkeiden toteuttamiseksi. Paikallistasolla tehty tiivis yhteistyö avunsaajajärjestöjen ja lastensuojeluyksiköiden välillä tehosti paikallisia lastensuojelumekanismeja, mikä osaltaan vaikutti hiljattain hyväksytyyn lapsen oikeuksia ja suojelua koskevan lain seurantaprosessiin.

EU käynnisti yhdessä Unicefin kanssa yhteisen ohjelman "EU global promotion of best practices for children in migration" (muuttajalapsia koskevien parhaiden käytäntöjen maailmanlaajuinen edistäminen). Sillä pyritään vahvistamaan lastensuojelujärjestelmiä vaihtoehtoisten hoitomuotojen tarjoamiseksi korostaen yhteisö- ja perhelähtöisiä hoitomuotoja El Salvadorissa, Etelä-Afrikassa, Meksikossa ja Sambiassa. Ohjelman puitteissa myöskin dokumentoidaan ja jaetaan saatuja kokemuksia ja parhaita käytäntöjä, jotta vaihtoehtoisia hoitomuotoja käytettäisiin empiirisen tiedon pohjalta korvaamaan maahanmuuttajien säilöönnotto.

EU pyrki lieventämään koronaviruskriisin haitallisia vaikutuksia lapsiin. Elokuussa EU allekirjoitti 10 miljoonan euron hankkeen, jolla käsitellään koronaviruskriisin aiheuttamia ja pahentamia lastensuojeluongelmia Etiopiassa, Keniassa, Malissa, Senegalissa ja Ugandassa kansalaisjärjestöjen yhteenliittymän Joining Forces -aloitteen toteuttaman ohjelman välityksellä. Toimilla pyritään vastaamaan lasten välittömiin suojelutarpeisiin vahvistamalla paikallisia suojelu- ja reagointijärjestelmiä, parantamalla selviytymiskykyisissä perheissä, yhteisöissä ja laitoksissa elävien lasten suojelua, lisäämällä lasten valmiuksia ehkäistä heihin kohdistuvaa väkivaltaa ja reagoida siihen sekä lisäämällä lastensuojelutoimiin liittyvän tiedon saantia ja jakamista koronaviruskriisin aikana ja elpymisvaiheessa.

Komissio osoitti vuonna 2020 noin 93 miljoonaa euroa lastensuojelutoimiin humanitaarisissa yhteyksissä. Yleisten suojelutoimien, kuten kampanjoinnin, valmiuksien kehittämisen ja tietojenvaihdon lisäksi toimiin sisältyi tukea lapsiystävällisille tiloille, psykososiaalista tukea, väkivallan ehkäisemistä ja siihen reagoimista, sekä tukea ilman huoltajaa oleville tai huoltajastaan eroon joutuneille lapsille ja asevoimien ja aseellisten ryhmittymien kanssa tekemisiin joutuneille lapsille.

### **Yksin jäänyt lapsi Kirgisiassa**

Aibek on vain 15-vuotias, mutta hän on jo selviytynyt monista haasteista elämänsä aikana. Hän on yksi 120 000:sta lapsesta, jotka ovat jääneet yksin vanhempien muutettua. Elämä ilman vanhempien huolenpitoa vaikutti häneen suuresti: hän etääntyi muista ihmisistä, oli ahdistunut, turhautunut ja peloissaan. Koronaviruskriisi pahensi Aibekin riskitilannetta. Unicefin osana muuttoliikkeestä kärsivien lasten suojelua koskevaa EU:n hanketta tukema haavoittuvien väestöryhmien tuki- ja suojelukeskus ryhtyi auttamaan Aibekia hänen oikeuksiensa turvaamisessa. Hänen asemansa ilman vanhempien huolenpitoa elävänä lapsena tunnustettiin yhteistyössä perheiden ja lasten tukiosaston kanssa, ja asianmukaiset suojakeinot otettiin käyttöön. Hankkeen parissa työskentelevän psykologin sanoin: "Kun aloin työskennellä Aibekin kanssa, hän oli yksinäinen, epävarma ja hämmentynyt. Tarvittiin monta puhelinkeskustelua, ennen kuin hän avautui ja alkoi puhua peloistaan ja tarvitsemastaan tuesta. Ponnisteluni kannattivat, Aibek alkoi luottaa minuun, ja tapasimme hiljattain henkilökohtaisesti. Tukemme ansiosta Aibek sai lisää itsevarmuutta ja oppi luottamaan muihin ihmisiin."

Psykologit koulutettiin kuuntelemaan Aibekin kaltaisia lapsia ja nuoria, tarjoamaan heille tukea ja neuvomaan heitä, auttamaan heitä selviämään koronaviruskriisiin liittyvistä vaikeuksista ja integroitumaan paremmin yhteisöihinsä. Holhoojat ja väliaikaiset avunantajat saivat ohjeita siitä, miten toimia ilman vanhempien huolenpitoa elävien lasten kanssa, tunnistaa mahdolliset masennuksen tai ahdistuksen merkit, vastata asianmukaisesti tällaisiin tapauksiin ja rakentaa sopivia viestintäkanavia. Hankkeen välityksellä Aibekin tapaus vietiin piirikunnan sosiaalisen kehityksen osaston käsiteltäväksi, jotta hän saisi tarvitsemaansa apua pandemian jälkeenkin, esimerkiksi virallisen holhoojan rekisteröinnissä ja palvelujen piiriin pääsemisessä. EU:n tuen ansiosta Unicef laajensi kipeästi kaivattua tukeaan ja antamaan sitä yli 1 200 lapselle varmistaakseen, että jokaisella heistä on vastuullinen aikuinen, joka on valmis puolustamaan heitä ja suojelemaan heidän etujaan.

## *Muuttoliike ja liikkuvuus – maahanmuuttajat, pakolaiset ja turvapaikanhakijat*

Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojeleminen ja vaaliminen olivat edelleen vuonna 2020 EU:n turvapaikka- ja muuttoliikepolitiikkojen ytimessä. EU kannatti edelleen **ihmisoikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa, jossa keskitytään haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin** Team Europen maailmanlaajuisista toimista covid-19-pandemiassa annettujen neuvoston päätelmien<sup>19</sup> mukaisesti. EU edistää EU:n perusoikeuskirjan sekä kansainvälisen oikeuden ja olemassa olevien poliittisten ja lainsäädännöllisten puitteiden mukaisten kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamista, myös koronaviruspandemian aikana.

EU jatkoi tiiviissä yhteistyössä jäsenvaltioidensa, kumppanimaidensa, kansalaisyhteiskunnan ja paikallisyhteisöjen kanssa työtään pakolaisten ja maan sisäisesti siirtymään joutuneiden henkilöiden oikeuksien suojelemiseksi sekä rajojensa sisällä että niiden ulkopuolella. EU käsitteli erityisesti ihmisoikeushaasteita, jotka liittyvät muuttajien salakuljetukseen, ihmiskauppaan liittyviin ihmisoikeusloukkauksiin ja perimmäisiin syihin, jotka pakottavat ihmiset lähtemään kodeistaan. Erityisesti YK:n huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaavan järjestön (UNODC) toteuttama alueellinen ohjelma "Dismantling Human Trafficking and Migrant Smuggling Criminal Networks in North Africa" (ihmiskauppa- ja muuttajien salakuljetusverkostojen purkaminen Pohjois-Afrikassa) sisältää tärkeitä osioita, jotka koskevat ihmiskaupan uhrien tunnistamista ja tuomarien kouluttamista suojelemaan uhrien oikeuksia ihmiskauppaan liittyvissä asioissa.

EU:n muuttoliikepolitiikan keskeinen osa oli edelleen vahvojen kumppanuuksien rakentaminen alkuperä-, kauttakulku- ja kohdemaiden kanssa sekä pyrkimys luoda kattava ja tasapainoinen kehys toimintaan kumppaneiden kanssa. Tämän kokonaisvaltaisen lähestymistavan pohjalta komissio esitti 23. syyskuuta 2020 ehdotuksen **uudeksi muuttoliike- ja turvapaikkasopimukseksi**, jonka on tarkoitus olla EU:n muuttoliikepolitiikan uusi alku.

---

<sup>19</sup> Team Europen maailmanlaajuiset toimet covid-19-pandemiassa – Neuvoston päätelmät 8. kesäkuuta 2020): <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8630-2020-INIT/fi/pdf>

Ehdotetussa sopimuksessa käsitellään sekä EU:n muuttoliikepolitiikan sisäistä että ulkoista ulottuvuutta. Ulkoisen ulottuvuuden osalta sopimuksessa ehdotetaan EU:n ulkopuolisten maiden kanssa tehtävän yhteistyön lujittamista perustuen räätälöityihin kumppanuuksiin lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa, toimintaa alueellisella ja monenvälisellä tasolla sekä tiivistä yhteistyötä kansainvälisten järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan kanssa. Sopimuksessa korostetaan, että perusoikeuksien turvaaminen on välttämätöntä ja edellyttää tehokasta muuttoliikepolitiikkaa. Tämä tarkoittaa, että syrjintää ja työvoiman hyväksikäyttöä on torjuttava.

Sopimuksessa todetaan, että muuttoreittien varrella tapahtuvan ihmiskaupan riski on suuri, erityisesti naisten ja tyttöjen riski joutua seksuaalisen hyväksikäytön tai muun sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreiksi. Muuttajalapsilla ja erityisesti ilman huoltajaa olevilla muuttajalapsilla on myös muita suurempi riski joutua ihmiskaupan ja hyväksikäytön uhriksi EU:hun suuntautuvilla ja EU:ssa sijaitsevilla muuttoreiteillä<sup>20</sup>. Ihmiskauppaverkostot käyttävät turvapaikkamenettelyjä väärin ja hyödyntävät vastaanottokeskuksia löytääkseen mahdollisia uhreja. Tältä osin uudessa muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksessa korostetaan tarvetta keskittyä mahdollisten EU:n ulkopuolelta tulevien uhrien varhaiseen tunnistamiseen.

EU:n jatkuva sitoutuminen kansainvälisen suojelun antamiseen on syvästi juurtunut kansainväliseen oikeuteen ja eurooppalaisiin arvoihin. Vuodesta 2015 lähtien EU:hun on uudelleensijoitettu yli 70 000 kansainvälisen suojelun tarpeessa olevaa henkilöä EU:n tukemien vapaaehtoisten uudelleensijoitusjärjestelmien puitteissa. Vastauksena komission kehotukseen EU:n jäsenvaltiot lupasivat lähes 30 000 uudelleensijoituspaikkaa vuodelle 2020. Koronaviruspandemiaan liittyvien häiriöiden vuoksi komissio jatkoi uudelleensijoittamisen täytäntöönpanoaikaa vuodesta 2020 vuoteen 2021.

Vuoden 2020 aikana EU avusti maita, jotka vastaanottivat suuria määriä pakolaisia ja sisäisesti siirtymään joutuneita henkilöitä edistämällä suojelua ja peruspalvelujen saatavuutta sekä parantamalla työmarkkinoille pääsyä. Vuonna 2016 annettu EU:n ja Turkin julkilausuma oli osoitus tiiviimmästä sitoutumisesta ja vuoropuhelusta Turkin kanssa. Se piti sisällään myös maan tukemisen sen jouduttua ottamaan vastaan noin neljä miljoonaa pakolaista. Turkin-pakolaisavun koordinoituvälineen (6 miljardia euroa) kautta vastattiin edelleen miljoonien pakolaisten keskeisiin tarpeisiin. Heinäkuussa 2020 EU päätti jatkaa koordinoituvälineen voimassaoloa niin, että 485 miljoonalla eurolla jatketaan humanitaarisen avun antamista vuonna 2021, autetaan vastaamaan yli 1,7 miljoonan pakolaisen perustarpeisiin ja mahdollistetaan yli 600 000 lapsen koulunkäynti.

---

<sup>20</sup> Euroopan komission kolmas kertomus edistymisestä ihmiskaupan torjunnassa, COM(2020) 661 final ja SWD(2020) 226 final.

Syyrian kriisin johdosta perustetusta EU:n alueellisesta erityisrahastosta (Madad-rahasto) on sen vuonna 2014 tapahtuneesta perustamisesta lähtien myönnetty 2,2 miljoonaa euroa. Siihen kuuluu koulutusta, toimeentuloa, terveyttä, sosioekonomista tukea sekä vesi- ja jätehuoltoinfrastruktuuria koskevia ohjelmia, jotka hyödyttävät sekä pakolaisia että heitä vastaanottavia yhteisöjä. Rahastosta osoitettiin yli 2 miljoonaa euroa sen täytäntöönpanosta kentällä vastaavien kumppanien yli 90 hankkeelle. Edunsaajia on nyt yli 7 miljoonaa.

EU on jatkanut muuttajien, maan sisäisesti siirtymään joutuneiden henkilöiden ja vastaanottavien yhteisöjen tukemista Aasiassa ja Lähi-idässä. Elokuussa 2020 EU:sta tuli Pakistanin, Iranin, Afganistanin ja YK:n pakolaisvaltuutetun toimiston perustaman Afganistanin pakolaisten ratkaisustrategian tukifoorumin ydinryhmän jäsen. EU toimii foorumin puheenjohtajana vuonna 2021. Foorumin tavoitteena on mobilisoida resursseja ja poliittista tukea kestävien ratkaisujen löytämiseksi Afganistanin pakkomuuttokriisiin. Vuodesta 2017 lähtien EU on mobilisoinut yli 600 miljoonaa euroa humanitaariseen ja kehitysapuun, jolla pyritään erityisesti vastaamaan perustarpeisiin ja löytämään kestäviä ratkaisuja Afganistanin 40-vuotiseen pakkomuuttokriisiin Afganistanissa, Iranissa ja Pakistanissa. EU:n tukea annetaan muun muassa lastensuojelulle, maan sisäisesti siirtymään joutuneiden ihmisten ja paluumuuttajien kestäväälle uudelleenkotouttamiselle, peruspalvelujen tasapuoliselle saatavuudelle, yksilöllisille mahdollisuuksille ja yhteisöjen voimaannuttamiselle.

Pohjois-Afrikan ja Afrikan sarven alueellisen kehittämis- ja suojeleohjelman suojeleuosiassa on vuodesta 2016 lähtien hyväksytty turvapaikka- ja maahanmuuttorahaston osana yli 50 hanketta (94,5 miljoonaa euroa). Keskeisiä hankkeita ovat rekisteröinti, pakolaisaseman määrittäminen, kestävien ratkaisujen löytäminen ja turvapaikanhakijoille ja pakolaisille annettava suora apu, muuttajalasten suojele sekä valmiuksien kehittämisaloitteet kansallisten hallitusten, NGO:iden ja kansalaisjärjestöjen tueksi. Erityisesti kohteena ovat ihmisoikeusnormit, kansainvälinen suojele ja haavoittuvassa asemassa olevien muuttajien ja pakolaisten palvelut.

Osallisuutta edistäviä kaupunkeja ja solidaarisia yhteisöjä koskeva hanke käynnistettiin 6. syyskuuta 2019 pilottialueilla Barranquilla ja Cúcutan/Villa del Rosario kaupungeissa Kolumbiassa, Limassa Perussa, Quitossa Ecuadorissa ja Santo Domingossa Dominikaanisessa tasavallassa. Hankkeen toteuttaminen annettiin UNHCR:n, Kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön (IOM) ja YK Habitatin tehtäväksi yhdessä EU:n kanssa. Sen toimiin kuului muun muassa maahanmuuttajien tiedotuskeskusten perustaminen, muukalaisvihan vastainen toiminta ja sosiaalisten järjestöjen vahvistaminen.

#### **Koronaviruspandemian vaikutus: Farhad Ahmadin tarina**

Farhad Ahmad (28) oli asunut Iranissa pakolaisena 19 vuoden ajan. Helmikuussa 2020, kun Iranissa toteutettiin koronaviruspandemian vuoksi sulkutoimia, Farhad menetti työpaikkansa ja joutui palaamaan Afganistaniin perheensä kanssa. Rekisteröidyttyään Islam Qalan raja-asemalla hänet siirrettiin IOM:n suojeluohjelman piiriin ja hänelle annettiin taloudellista tukea elintarvikkeiden ja lääkkeiden hankkimiseen perheensä välittömiin tarpeisiin. Hänelle tiedotettiin myös IOM:n EU-rahoitteisesta hankkeesta, joka koskee Afganistaniin uudelleenkotouttamista, avustamista ja kehittämistä. Hankkeen kenttähenkilöstö Mazar Shariefissa esitteli hänet Bashir Ahmad Sidiqi Shoe Production Company -yritykselle. Farhad, joka oli Iranissa ollut vain sekatyömies, sai nyt oppia jalkineiden valmistusta, ja totesi näin: "Olen iloinen työllistymismahdollisuudesta ja erityisesti taidoista, joita nyt opin työssä." Nyt Farhad haluaa perustaa oman yrityksen.

Afganistaniin uudelleenkotouttamista, avustamista ja kehittämistä koskevaa hanketta toteutetaan kahdeksassa Afganistanin maakunnassa, joihin kohdistuu paljon paluumuuttoa (Baghlan, Balkh, Herat, Kabul, Kandahar, Kunar, Laghman ja Nangarhar). Hankkeessa otetaan huomioon yhteiskuntaan uudelleen integroitumisen taloudelliset, sosiaaliset ja psykososiaaliset näkökohdat sekä yksilö- että yhteisötasolla.

Rohingakriisi on toinen tapaus, jossa ihmisoikeusnäkökohdat olivat tärkeässä asemassa päätettäessä siirtymään joutuneiden henkilöiden priorisoimisesta EU:n toimissa. EU antoi myös ihmisoikeuksiin liittyvää teknistä apua kumppanimaiden hallituksille koko alueella muun muassa muuttoliikepolitiikassa sekä ihmiskaupan ja muuttajien salakuljetuksen ehkäisemisessä ja torjunnassa. EU tuki myös alueellisia koordinoitavia toimia ja osallistui esimerkiksi muuttoliikettä koskevaan alueiden väliseen vuoropuheluun eli Budapestin prosessiin.

Maaliskuussa 2020 annetussa komission tiedonannossa "Tavoitteena kokonaisvaltainen EU–Afrikka-strategia" korostettiin Afrikan kanssa toteutettavan kumppanuuden merkitystä tasapainoisen, yhdenmukaisen ja kattavan toimintamallin varmistamisessa suhteessa muuttoliikkeeseen ja liikkuvuuteen. Siinä suositeltiin, että EU ja Afrikka jatkavat yhteisen Valtettan toimintasuunnitelman (2015) viiden osa-alueen toimien täytäntöönpanoa, tekevät yhteistyötä Khartumin ja Rabatin prosessien puitteissa sekä laajentavat muuttoliikettä koskevaa yhteistyötä AU:n kanssa. Afrikka ja EU tarvitsevat tasapainoisen, yhtenäisen ja kokonaisvaltaisen lähestymistavan muuttoliikkeeseen ja liikkuvuuteen. Sen ohjenuorana pitäisi olla solidaarisuuden, kumppanuuden ja jaetun vastuun periaatteet EU:n ja kansallisen toimivallan mukaisesti, ja sen olisi perustuttava ihmisoikeuksien ja kansainvälisen oikeuden kunnioittamiseen.

EU:n Afrikka-hätärahasto, jonka määrärahat ovat yli 5 miljardia euroa, mahdollisti EU:n ja afrikkalaisten kumppanien nopeamman ja joustavamman yhteistyön Sahelin ja Tšad-järven alueilla, Afrikan sarvessa ja Pohjois-Afrikan alueilla, joilla muuttajien ja pakkomuuttajien ihmisoikeudet ovat erityisen suuressa vaarassa. Vuoden 2020 loppuun mennessä rahastosta oli toteutettu 256 toimea, jotka koostuivat 689 yksittäisestä hankkeesta.

#### **Muuttajien suojelua ja uudelleenkotouttamista koskeva EU:n ja IOM:n yhteinen aloite**

EU:n Afrikka-hätärahastosta rahoitettu, joulukuussa 2016 käynnistetty muuttajien suojelua ja uudelleenkotouttamista koskeva EU:n ja IOM:n yhteinen aloite on ensimmäinen kattava ohjelma, jolla pyritään pelastamaan ihmishenkiä ja suojelemaan ja avustamaan muuttajia keskeisten muuttoreittien varrella Afrikassa. **Sen jälkeen kun EU:n ja IOM:n yhteinen aloite käynnistyi huhtikuussa 2017, sen välityksellä on autettu yli 86 600 muuttajaa, pelastettu yli 26 400 Saharan autiomaahan jäänyttä muuttajaa ja annettu uudelleenkotouttamisapua yli 100 400 muuttajalle**, jotka ovat päättäneet palata alkuperämaihinsa, jotta he voisivat uudelleenkotoutua turvallisesti ja ihmisarvoisesti. EU:n Afrikka-hätärahastosta rahoitettiin myös Afrikan sarven alueen muuttoliikkeen parempaa hallintaa koskevan ohjelman ensimmäistä vaihetta. Ohjelman avulla tuettiin yli 18 200 ihmiskaupan uhria ja haavoittuvassa asemassa olevaa muuttajaa tarjoamalla heille muun muassa majoitusta, peruspalveluja ja neuvontaa.

EU jatkoi Libyaan jääneiden muuttajien ja pakolaisten puolustamista ja tukemista muun muassa Afrikan unionin, Euroopan unionin ja Yhdistyneiden kansakuntien kolmenvälisen työryhmän puitteissa. Työryhmän työn ja EU:n Afrikka-hätärahaston tuen ansiosta noin 53 000 henkilöä on saatu palaamaan vapaaehtoisesti lähtömaahansa, ja yli 5 800 kansainvälisen suojelun tarpeessa olevaa henkilöä on evakuoitu vuodesta 2017 lähtien muun muassa Nigerin ja Ruandan hätäsiirtomekanismien avulla. Apua annettiin edelleen maitoasunupaikoissa ja säilöönottokeskuksissa, jos niihin pääsy oli mahdollista, vastaanottavia yhteisöjä tuettiin ja säilöönoton vaihtoehtoja edistettiin.

**Turvallisuus ja oikeudenmukaisuus: oikeuksia ja mahdollisuuksia naispuolisille siirtotyöläisille Aseanin alueella**

Naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan lopettamiseksi toteutettavalla, EU:n ja YK:n Spotlight-aloitteeseen kuuluvalla<sup>21</sup> "Safe and Fair: Realizing women migrant workers' rights and opportunities in the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) region" -hankkeella (Turvallisuus ja oikeudenmukaisuus: oikeuksia ja mahdollisuuksia naispuolisille siirtotyöläisille Kaakkois-Aasian maiden liiton [Asean] alueella), on vuodesta 2017 edistetty voimakkaasti ihmisoikeusperusteista ja sukupuolisensitiivistä lähestymistapaa työvoiman muuttoliikkeeseen Aseanin alueella. Tämä 25 miljoonan euron hanke toteutetaan ILO:n ja UN Women -järjestön kumppanuuden kautta, ja sen tavoitteena on varmistaa, että työvoiman muuttoliike on turvallista ja oikeudenmukaista kaikille Asean-alueen naisille. Vuoden 2020 keskeisiä tuloksia olivat 3 200:n naispuolisten siirtotyöläisten oikeuksia ajavan sidosryhmän valmiuksien kehittäminen sekä psykologisten, oikeudellisten, terveys- ja sosiaalipalvelujen tarjoaminen 30 350 naispuoliselle siirtotyöläiselle koko alueella.

<sup>21</sup> Spotlight -aloite: <https://spotlightinitiative.org/>

EU on ollut eturintamassa Venezuelan muuttoliikekriisiin vastattaessa. Vuodesta 2018 lähtien EU on mobilisoinut yli 319 miljoonaa euroa humanitaarisiin, rauhanrakennus- ja kehitystoimiin, joilla puututaan Venezuelan kriisin alueellisiin vaikutuksiin. Virtuaalisessa muodossa 26. toukokuuta 2020 järjestetyssä kansainvälisessä lahjoittajakonferenssissa solidaarisuuden osoittamiseksi alueen maissa olevia Venezuelan pakolaisia ja muuttajia kohtaan kerättiin yli 2,53 miljardia euroa, joista 144,2 miljoonaa euroa avustuksina EU:n rahastoista ja 400 miljoonaa euroa Euroopan investointipankin lainoina. Varat suunnataan elintarviketurvaan, perustoimeentuloon, terveyteen, vesihuoltoon ja sanitaatioon sekä venezuelalaisten pakolaisten ja muuttajien sosioekonomiseen integraatioon (mukaan lukien muukalaisvihan torjunta). Venezuelassa osa varoista käytetään ihmisoikeuksien ja ihmisoikeuspuolustajien suojeluun.

EU:n tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmassa 2014–2020 (Horisontti 2020) on myös osoitettu merkittäviä resursseja monivuotisella ehdotuspyynnöllä, jolla pyritään laatimaan näyttöön perustuvia suosituksia EU:n ulkopuolisista maista tuleviin muuttajiin maailmanlaajuisesti ja Euroopassa sovellettavaa muuttoliikepolitiikkaa varten sekä innovoivia (myös tieto- ja viestintätekniisiä) ratkaisuja, jotta muuttajat voitaisiin integroida onnistuneesti vastaanottaviin eurooppalaisiin yhteiskuntiin, ottaen samalla täysin huomioon EU:n ja kansallisen toimivallan. Parhailaan toteuttavilla hankkeilla edistetään myös parempaa reagoitua pakolaisten kansainväliseen suojeluun, pakkomuuttoon puuttumista sekä faktapohjaisempia ja tarkoituksenmukaisempia diskursseja ja mukautettuja strategioita vastaanottavissa yhteisöissä esiintyviin huolenaiheisiin vastaamiseksi. Yli 100 miljoonaa euroa myönnettiin 34 hankkeelle, joissa oli mukana yli 400 osallistujaa<sup>22</sup>.

EU pyrkii lieventämään koronaviruspandemian vaikutuksia muuttoliikkeeseen osana pandemiaa koskevia sisäisiä ja ulkoisia toimiaan. Tässä yhteydessä EU on edelleen sitoutunut kansainväliseen yhteistyöhön ja monenvälisiin ratkaisuihin ja tukee YK:n pääsihteerin ponnisteluja kaikkien YK:n toimien koordinoimiseksi. Osana EU:n maailmanlaajuisia toimia, jotka ovat arvoltaan 40,5 miljardia euroa ja joita toteutetaan Team Europe -toimintamallilla, EU keskittää toimensa jo ennestään haavoittuviin väestöryhmiin.

---

<sup>22</sup> Kaikki asiaa koskevat tiedot ovat saatavilla seuraavalla sivustolla: [CORDIS](#).

## 1.2 IHMISTEN VOIMAANNUTTAMINEN

### *Naisten voimaannuttaminen*

On tärkeää varmistaa, että kaikilla naisilla on mahdollisuus asianmukaiseen ja riittävään sosiaaliseen suojeluun yhdenvertaisesti miesten kanssa, epätyypillisessä työsuhteessa olevat ja itsenäiset ammatinharjoittajat mukaan luettuina, esimerkiksi edistämällä oikeuksien (kuten eläkeoikeuksien) toteutumista heidän elämänsä aikana. EU korosti edelleen, että naisten työmarkkinoille pääsyn helpottamiseksi on poistettava syrjivä lainsäädäntö, kielteiset sosiaaliset normit ja sukupuolistereotyytiat (esimerkiksi valittaessa koulutusta, ammattia ja alaa) sekä naisten työnteon taloudelliset ja sosiokulttuuriset pidäkkeet, kuten hoito- ja kotitaloustyön kulttuuriperusteinen jakautuminen miesten ja naisten välillä. Lisäksi on edistettävä työ- ja yksityiselämän tasapainon käsitettä. EU on yhdessä kansainvälisten kumppanien kanssa edistänyt myöskin ILO:n vuoden 1951 samanarvoisesta työstä miehille ja naisille maksettavaa samaa palkkaa koskevan yleissopimuksen (nro 100) tehokasta täytäntöönpanoa sen periaatteen mukaisesti, että mies- ja naispuolisille työntekijöille maksetaan samanarvoisesta työstä sama palkka.

EU myönsi esimerkiksi avustuksia Serbian tasavallan naisten kansalaisjärjestöille naisten voimaannuttamiseen työmarkkinoilla, maaseudun naisten tukemiseen ja naisten yrittäjyyden edistämiseen.

### *Lasten ja nuorten voimaannuttaminen*

EU on sitoutunut varmistamaan, että lapset ja nuoret osallistuvat mielekkäällä tavalla päätöksentekoprosesseihin asioissa, jotka vaikuttavat heihin suoraan. Vuonna 2020 EU otti lapsia mukaan kuulemisprosessiin, jolla valmisteltiin lapsen oikeuksia koskevaa strategiaa, joka on määrä hyväksyä keväällä 2021. Yli 10 000 11–18-vuotiasta lasta vastasi asiaa koskevaan verkkokyselyyn. Prosessia edistettiin lapsen oikeuksia käsittelevällä vuoden 2020 eurooppalaisella foorumilla, joka järjestettiin 29. syyskuuta – 1. lokakuuta. Foorumiin osallistui lapsia 18 maasta eri puolilta maailmaa keskustelun vetäjinä, puhujina ja esittelijöinä. Foorumin aikana laaditut suositukset otetaan huomioon strategiaa laadittaessa.

Erasmus+ -ohjelmalla oli vuonna 2020 maailmanlaajuisesti merkittävä rooli nuorten valmiuksien kehittämisen, voimaannuttamishankkeiden ja oppimiseen liittyvien liikkuvuusmahdollisuuksien sekä Euroopan ja esimerkiksi Välimeren eteläpuolen nuorten välisen virtuaalisen yhteydenpidon tukemisessa.

EU ja Unicef ottivat käyttöön U-Report-verkkotyökalun, sosiaalisen viestinnän välineen ja tiedonkeruujärjestelmän, jolla parannetaan kansalaisten osallistumista, annetaan tietoa johtajille ja edistetään myönteistä muutosta. Tällä hetkellä ohjelmasta hyötyy 3 miljoonaa osanottajaa 41 maassa, myös useissa Spotlight-maissa.

Lapset ja nuoret osallistuivat myös turvallisuuteensa ja hyvinvointiinsa verkossa liittyvien politiikkojen suunnitteluun. Turvallisemman internetin päivänä 2020 nuorisolähteläiden ryhmä laati "nuorten lupauksen internetin parantamiseksi" ("Youth Pledge for a Better Internet")<sup>23</sup>. Sen tarkoituksena on tehdä verkkoalustoista ja -palveluista lapsille ja nuorille sopivampia ja osallistavampia. Vuoden aikana järjestettiin useita kuulemisia, joihin nuoret osallistuivat aktiivisesti ja joiden tuloksena toteutettiin kuusi toimialavetoista hanketta alaikäisten suojelun parantamiseksi verkossa toimivan allianssin ("Alliance to better protect minors online")<sup>24</sup> puitteissa. Hankkeiden siihenastisia tuloksia esiteltiin internetin käyttöturvallisuusfoorumissa 2020<sup>25</sup>, johon osallistui aktiivisesti vammaisia lapsia. He kertoivat kokemuksistaan ja antoivat suosituksia siitä, miten voitaisiin luoda osallistava digitaalinen ympäristö lapsille ja nuorille. Hankkeiden lopulliset tulokset esiteltiin turvallisemman internetin päivänä vuonna 2021.

---

<sup>23</sup> Nuorten lupaus internetin parantamiseksi:

<https://www.betterinternetforkids.eu/policy/youth-pledge-for-a-better-internet>.

<sup>24</sup> Alaikäisten suojelun parantamiseksi verkossa toimiva allianssi on itsesääntelyaloite, joka on suunniteltu parantamaan lasten ja nuorten verkkoympäristöä:

<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/alliance-better-protect-minors-online>.

<sup>25</sup> Internetin käyttöturvallisuusfoorumi:

<https://www.betterinternetforkids.eu/en/practice/articles/article?id=6759566>

EU on edistänyt digitaalista lukutaitoa, jonka avulla lapset voivat löytää luotettavaa tietoa verkosta. Koronaviruspandemian aikana EU:n rahoittama turvallisempien internetkeskusten verkosto järjesti tiedotuskampanjan<sup>26</sup> EU:n rahoittaman betterinternetforkids.eu-alustan kautta ja tarjosi edelleen tukipuhelimia verkkoriskejä kohtaavien nuorten internetin käyttäjien tukemiseksi ja vihjepuhelimia, joiden kautta voidaan ilmoittaa lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvästä aineistosta. Serbian digitaalisen kuilun umpeen kuromista heikoimmassa asemassa olevien lasten osalta (2 miljoonaa euroa) koskevalla EU:n rahoittamalla hankkeella pyritään tukemaan maan koulutusjärjestelmää sen mukautuessa kiireellisesti etäopetukseen koronaviruspandemian takia. Siihen sisältyy etäopiskelufoorumin ja oikeudellisen kehyksen kehittäminen osallistavan etäopiskelujärjestelmän sääntelemiseksi sekä seuranta- ja laadunvarmistusjärjestelmän perustamiseksi. Hankkeessa keskitytään romanilapsiin ja muihin haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin.

Koska koronaviruskriisi aiheutti koulutukselle ennennäkemättömiä haasteita, pahensi epätasa-arvoa ja lisäsi koulunkäynnin keskeyttämisen ja väkivallan riskiä, EU toteutti edelleen keskeistä sitoumustaan tarjota koulutusta hätätilanteissa ja pitkittyneissä kriiseissä. EU keskittyi toimissaan siihen, että lapset voivat jatkaa opiskelua suojatussa ympäristössä, tarjoten joustavia ja innovatiivisia etäopiskelumahdollisuuksia ja edistäen integroitua ja koordinoitua tukea koulutukselle. Vuonna 2020 EU piti kiinni tavoitteestaan osoittaa 10 prosenttia humanitaarisesta budjetistaan hätätilanteissa annettavaan koulutukseen, mikä merkitsi yli 109 miljoonan euron investointia.

---

<sup>26</sup> <https://www.betterinternetforkids.eu/en-GB/practice/articles/article?id=5882569>

## *Vammaisten henkilöiden oikeudet*

Komissio jatkoi vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen täytäntöönpanoa Euroopan vammaisstrategian 2010–2020 kautta. Keskeinen saavutus vuonna 2020 oli rakennetun ympäristön saavutettavuutta koskevan ensimmäisen eurooppalaisen standardin hyväksyminen. Strategian ansiosta vammaisuuteen liittyviä kysymyksiä tuotiin tehokkaasti esiin EU:n poliittisella tasolla. Vuoden 2020 aikana pidettiin laajoja kuulemisia kansalaisyhteiskunnan, vammaisten henkilöiden oikeuksien asiantuntijoiden, jäsenvaltioiden viranomaisten ja muiden sidosryhmien kanssa uuden, vuoden 2020 jälkeisen strategian valmistelemiseksi. Verkkopalvelujen saavutettavuusdirektiivin<sup>27</sup> mukaan kaikkien EU:n jäsenvaltioiden julkisen sektorin verkkosivustojen olisi 23. syyskuuta 2020 alkaen oltava havaittavia, hallittavia, ymmärrettäviä ja toimintavarmoja, mikä on digitaalisen saavutettavuuden kannalta tärkeä virstanpylväs.

**Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen osapuolina olevien valtioiden konferenssin** 13. istunto pidettiin 30. marraskuuta–3. joulukuuta 2020. Istunnon puheenjohtajana toimi Ecuador ja se järjestettiin osittain fyysisinä kokouksina (vammaisyleissopimuksen komitean korkean tason avajaiset ja vaalit) ja osittain virtuaalitapahtumina, joihin osallistuttiin eri puolilta maailmaa. Kolmessa virtuaalisessa pyöreän pöydän keskustelussa ja interaktiivisessa vuoropuhelussa kansalaisyhteiskunnalle, YK:n virastoille ja YK:n jäsenvaltioille tarjoutui tilaisuus osallistua rakentavasti keskeisiin vammaisuutta koskeviin kysymyksiin, joiden taustalla oli koronaviruspandemia.

---

<sup>27</sup> [Direktiivi \(EU\) 2016/2102](#) julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta.

EU antoi kirjallisen lausuman, koska pandemian vuoksi ei käyty yleistä keskustelua, ja käytti puheenvuoroja pyöreän pöydän kokouksissa. Niissä käsiteltiin seuraavia aiheita: i) vammaisuus ja liiketoiminta: sen varmistaminen, että vammaiset henkilöt voivat käyttää oikeuttaan työskennellä avoimissa, osallistavissa ja esteettömissä ympäristöissä; ii) iäkkäämpien vammaisten henkilöiden oikeuksien ja tarpeiden käsittely: ikääntyminen ja väestökehitys; sekä iii) osallistavien ympäristöjen edistäminen vammaisyleissopimuksen panemiseksi täysimääräisesti täytäntöön. EU keskittyi puheenvuoroissaan vammaisten henkilöiden kasvaneeseen köyhyysriskiin sekä siihen, että heidän oikeutensa itsenäiseen elämään on taattava, myös ikääntyneille ihmisille. Keskusteluissa korostettiin teknologian käytön eroja eri ikäryhmissä, erityisesti avustavien teknologioiden osalta sekä tieto- ja viestintäteknikassa, ja pantiin merkille, että ikääntyneet henkilöt on jätetty tältä osin jälkeen pandemian aikana<sup>28</sup>.

EU sponsoroi seuraavia oheistapahtumia ja osallistui niihin yhdessä järjestäjien kanssa:

i) tietovetoinen vaikuttaminen toimintapolitiikan muutokseen; ii) taiteen ja kulttuurin hyödyntäminen vammaisten henkilöiden osallistamisen edistämiseksi; ja iii) vammaisten henkilöiden oikeuksien huomioon ottaminen koronaviruspandemiaa koskevassa elpymissuunnitelmassa.

Huhtikuussa 2020 järjestettiin vammaisia henkilöitä ja koronaviruspandemiaa koskeva verkkoseminaari, jossa keskityttiin siihen, miten heidän osallisuutensa ja osallistumisensa voidaan varmistaa pandemian aikana ja sen jälkeen. EU:n rahoittaman Bridging the Gap -hankkeen puitteissa järjestettiin myös useita verkkoseminaareja eri aiheista, muun muassa vammaiset naiset, osallistava viestintä ja hankinnat. Vammaisyleissopimuksen osapuolikonferenssin ohella järjestettiin verkkotapahtuma parhaiden käytäntöjen vaihtamiseksi hankkeeseen osallistuvien maiden välillä. EU tuki lisäksi ihmisoikeusvaltuutetun toimistoa sen viimeistellessä uusia indikaattoreita, joilla autetaan toteuttamaan kestävän kehityksen tavoitteet vammaisyleissopimuksen mukaisesti. Joulukuussa 2020 järjestettiin verkkotapahtuma kestävän kehityksen tavoitteiden ja vammaisyleissopimuksen resurssipaketin käynnistämiseksi.

---

<sup>28</sup> Yleissopimuksen osapuolina olevien valtioiden konferenssin asiakirjat / EU:n kannanotot osoitteessa:  
<https://www.un.org/development/desa/disabilities/conference-of-states-parties-to-the-convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-2/cosp13.html>  
<https://journal.un.org/en/meeting/officials/7021bb42-9d12-eb11-9117-0050569e8b67/2020-12-01>  
[https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/89715/european-union-statement-%E2%80%93-united-nations-conference-states-parties-convention-disabilities\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/89715/european-union-statement-%E2%80%93-united-nations-conference-states-parties-convention-disabilities_en)

EU edisti edelleen Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) monialaisen politiikan indikaattorin käyttöä. Sillä seurataan kehitysapua vammaisten henkilöiden osallisuutta ja voimaannuttamista edistävien toimien osalta. EU:n edustustot olivat edelleen hyvin aktiivisia vammaisten henkilöiden oikeuksien edistämiseksi ja suojelemiseksi, esimerkiksi heidän oikeussuojansa saatavuuden parantamisessa. Montenegron nuorten vammaisten yhdistys järjesti maaliskuussa 2020 pyöreän pöydän keskustelun aiheesta oikeussuojan saatavuus vammaisille henkilöille ja heidän yhdenvertainen tunnustamisensa lain edessä. EU:n edustusto ja maan julkishallintoministeriö osallistuivat keskusteluun.

### ***Ikääntyneiden henkilöiden ihmisoikeudet***

Väestön ikääntyminen on yksi 2000-luvun merkittävimmistä demografisista muutoksista. EU on täysin sitoutunut siihen, että ikääntyneiden ihmisoikeudet toteutuvat maailmanlaajuisesti. Vuonna 2020 vietettiin kansainvälisen ikäihmisten päivän 30-vuotispäivää. Ottaen huomioon ikääntyneisiin henkilöihin koronaviruspandemian aikana kohdistuvat suuremmat riskit, heidän erityistarpeensa olisi otettava politiikkatoimissa ja ohjelmakohtaisissa toimissa täysimääräisesti huomioon.

Neuvosto hyväksyi 9. lokakuuta 2020 päätelmät **ikääntyneiden ihmisoikeuksista, osallistumisesta ja hyvinvoinnista digitalisaation aikakaudella**<sup>29</sup>. Niissä tuotiin esiin erityisiä uhkia, kuten niitä, jotka kohdistuvat yksityisyyttä koskevaan oikeuteen, ja korostettiin digilukutaidon merkitystä. Kaikki ikääntyneiden henkilöiden ihmisoikeudet ja perusvapaudet on poikkeuksetta taattava myös koronaviruspandemian yhteydessä, jonka aikana kohtuuhintaisen ja laadukkaan terveydenhuollon saatavuus on ensiarvoisen tärkeää.

---

<sup>29</sup> Neuvoston päätelmät ikääntyneiden ihmisoikeuksista, osallistumisesta ja hyvinvoinnista digitalisaation aikakaudella, 9. lokakuuta 2020.  
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11717-2020-REV-2/fi/pdf>

Ikääntyneiden ihmisten tilanne on EU:n asialistan kärjessä, ja EU jatkoi vuonna 2020 tuen antamista ikääntymistä koskevalle YK:n Madridin kansainväliselle toimintasuunnitelmalle. Sen avulla voidaan auttaa poliittisia päättäjiä, NGO:ita ja kansalaisjärjestöjä muuttamaan tapoja, joilla yhteisöt näkevät ikääntyneet henkilöt, toimivat heidän kanssaan ja huolehtivat heistä. YK:n terveen ikääntymisen vuosikymmen (2020–2030) on tilaisuus saattaa hallitukset, kansalaisyhteiskunta, kansainväliset järjestöt, ammattilaiset, tiedemaailma, media ja yksityissektori yhteen kymmenen vuoden ajan, jotta ne voivat yhteistyössä parantaa ikäihmisten ja heidän elinyhteisöjensä elämää. YK:n ikäihmisten päivän merkeissä 1. lokakuuta 2020 järjestämät tapahtumat antoivat valtioille, YK:n asiantuntijoille, kansalaisyhteiskunnalle ja terveydenhuollon ammattilaisille tilaisuuden keskustella ikääntymistä ja terveyttä koskevan WHO:n maailmanlaajuisen strategian ja toimintasuunnitelman viidestä strategisesta tavoitteesta ja arvioida niiden osalta saavutettua edistystä sekä niiden täytäntöönpanon haasteita.

New Yorkissa 6.–9. huhtikuuta 2020 pidettäväksi suunniteltua ikääntymistä käsittelevän YK:n avoimen työryhmän 11. istuntoa lykättiin koronaviruspandemian vuoksi. EU osallistui aktiivisesti sellaisten suositusten laatimiseen, joissa kartoitetaan ikääntyvien henkilöiden ihmisoikeuksia suojaavien kansainvälisten välineiden mahdollisia puutteita ja autetaan tehostamaan niiden soveltamista. EU oli aktiivinen myös YK:n yleiskokouksen kolmannessa komiteassa, ihmisoikeusneuvostossa ja sosiaalisen kehityksen toimikunnassa. Nämä foorumit tarjosivat merkittäviä mahdollisuuksia keskustella toimista, joilla pyritään parantamaan ikääntyneiden tilannetta.

EU teki edelleen yhteistyötä YK:n ihmisoikeusasioita käsittelevien erityismenettelyjen toimeksiannon haltijoiden ja sopimuselinten kanssa ja varmisti, että niiden toimeksiantojen puitteissa kiinnitetään asianmukaista huomiota ikääntyneiden oikeuksiin. Lisäksi joissakin tapauksissa ikääntyneiden ihmisoikeushaasteiden esiin tuomiseen käytettiin yleistä määräaikaissarviointia koskevaa prosessia. EU on edelleen sitoutunut käsittelemään suosituksia ja vaihtamaan parhaita käytäntöjä ikääntyneiden henkilöiden ihmisoikeuksien edistämiseksi monenvälisillä foorumeilla ja kahdenvälisissä vuoropuheluissa.

## *Alkuperäiskansojen oikeudet*

EU:n politiikkatoimilla on jo vuosikymmenten ajan tuettu alkuperäiskansoja. EU on toimintapolitiikkojensa ja rahoitusvälineidensä kautta sitoutunut alkuperäiskansojen oikeuksien kansainväliseen edistämiseen ja tunnustamiseen, mikä on vahvistettu EU:n tuella YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistukselle. Vuonna 2020 EU tuki julistuksen täytäntöönpanoa maakohtaisesti ohjelmasuunnittelussaan, mutta myös poliittisten ja ihmisoikeusvuoropuhelujensa kautta. EU on puoltanut alkuperäiskansojen oikeuksien toteutumista ja sitä, että alkuperäiskansojen olisi osallistuttava täysipainoisesti ja merkityksellisesti kestävän kehityksen toimintaohjelman Agenda 2030:n täytäntöönpanoon ja sen tarkistamiseen. Täysimääräisen osallistumisen ja vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen varmistaminen merkityksellisellä tavalla on yksi EU:n politiikan keskeisistä periaatteista.

### **Helmikuussa 2020 EU järjesti pyöreän pöydän keskustelun maailman seitsemän alkuperäiskansojen sosiokulttuurisen alueen edustajien ja asiantuntijoiden kanssa<sup>30</sup>.**

Keskustelun tavoitteena oli tunnistaa YK:n pysyvän foorumin suositusten mukaisesti yleisimmät ja kehittymässä olevat uhat, jotka kohdistuvat alkuperäiskansojen ihmisoikeuksien toteutumiseen. Se tarjosi tilaisuuden kerätä näkemyksiä siitä, miten EU:n toimilla edistetään alkuperäiskansojen oikeuksia. Keskustelussa annettiin lisäsuosituksia siitä, miten EU:n politiikalla voidaan parhaiten suojella alkuperäiskansojen oikeuksia ja etuja, vapaa ja tietoon perustuva ennakkosuostumus mukaan luettuna, oli sitten kyse kehitysyhteistyöstä, ilmastotoimista ja biologisen monimuotoisuuden suojelusta, kauppasopimuksista tai poliittisesta ja toimintapoliittisesta vuoropuhelusta kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Pyöreän pöydän keskustelun tulokset viittaavat alkuperäiskansoille annettavan EU:n tuen tilanteeseen ja sisältävät suosituksia siitä, miten alkuperäiskansojen kanssa käytävää vuoropuhelua ja niiden kuulemista voitaisiin parantaa ja tehdä EU:n toimista johdonmukaisempia.

---

<sup>30</sup> Kyseiset seitsemän sosiokulttuurista aluetta ovat Afrikka, Aasia, Keski- ja Etelä-Amerikka sekä Karibia, Arktis, Keski- ja Itä-Eurooppa, Venäjän federaatio, Keski-Aasia ja Etelä-Kaukasia sekä Pohjois-Amerikka ja Tyynimeri.

Vuonna 2020 EU laajensi rahoitusosuuttaan (1 miljoona euroa) Indigenous Navigator -lippulaivahankkeeseen, joka on alkuperäiskansojen itsensä hallinnoima ja niiden tarkoituksiin luotu avoimen lähdekoodin yhteisöpohjainen tiedonkeruujärjestelmä ja kartoitusväline. Varoja käytettiin maailmanlaajuiseen toimintaan, jolla tuetaan kansainvälistä kampanjointia ja liittoutumien muodostamista strategisten kumppanien kanssa ihmisoikeusfoorumeilla. Indigenous Navigator perustuu kansainvälisiin ihmisoikeusvälineisiin, myös YK:n julistukseen alkuperäiskansojen oikeuksista. Se tuottaa ajankohtaisia yleiskatsauksia alkuperäiskansojen tilanteesta, myös koronaviruspandemian vaikutuksista ja alkuperäiskansoihin kuuluvien naisten asemasta.

EU kokee hyvin tärkeäksi, että pysäytetään koronaviruspandemian aiheuttama alkuperäiskansojen kokema ihmisoikeustilanteen heikkeneminen. Alkuperäiskansojen oikeuksia käsittelevän asiantuntijamekanismin 30. marraskuuta – 4. joulukuuta 2020 pidetyssä 13. kokouksessa EU pani tyytyväisenä merkille, että keskeisenä aiheena oli pandemian vaikutus alkuperäiskansojen oikeuksiin, ja otti esiin huolestumisensa monien alkuperäiskansojen tilanteen heikkenemisestä. EU otti EIDHR:n ihmisoikeusalan kriisirahoitusvälineen kautta käyttöön erityisvaroja käsitelläkseen pandemian alkuperäiskansoihin kohdistuneisiin vaikutuksiin, erityisesti Latinalaisessa Amerikassa, jotta i) pandemiasta saatavilla olevan laadukkaan, luotettavan ja kulttuurisesti merkityksellisen tiedon saanti parantuisi ja ii) autettaisiin suojelemaan alkuperäiskansojen ihmisoikeuksien puolustajia uusilta, pandemiasta johtuvilta uhkilta, kuten maananastus ja luonnonvarojen takavarikointi (530 000 euroa).

EU jatkaa alkuperäiskansojen oikeuksien käsittelyä muiden kuin EU-maiden kanssa käymissään ihmisoikeusvuoropuheluissa. Afrikassa EU:n edustustot käynnistivät ehdotuspyynnöt auttaakseen alkuperäiskansoja laatimaan vapaata ja tietoon perustuvaa ennakkosuostumusta koskevia käytännesääntöjä Messok Djan suojelualueella Kongon tasavallassa sekä parantaakseen alkuperäiskansoja edustavien vähemmistöyhteisöjen pääsyä laadukkaan terveydenhuollon ja koulutuksen piiriin Keniassa. Argentiinassa, Brasiliassa ja Uruguayssa käynnistettiin ehdotuspyyntöjä tukemaan alkuperäiskansoja ja ympäristöaktivisteja tulemaan keskeisiksi toimijoiksi kestäväan kehitykseen johtavan sosiaali- ja ympäristöpolitiikan edistämiseksi.

EU edisti alkuperäiskansojen oikeuksia tiiviissä yhteistyössä ILO:n kanssa myös maissa, jotka eivät ole ratifioineet alkuperäis- ja heimokansoja koskevaa ILO:n yleissopimusta nro 169. Uusimmissa vapaakauppasopimuksissa edellytetään, että alkuperäiskansoja kuullaan osana vaikutustenarviointeja.

On tärkeää kuulla alkuperäiskansojen näkemyksiä laadittaessa EU:n rahoitusohjelmia ja -hankkeita. Niiden täysimääräisen osallistumisen ja vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen varmistaminen merkityksellisellä tavalla on yksi EU:n politiikan keskeisistä periaatteista. EU järjesti joulukuussa 2020 yhdessä elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO) kanssa toisen teknisen kokouksen vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteesta. Kokouksessa vaihdettiin parhaita käytäntöjä ja käsiteltiin täytäntöönpanon esteitä, sekä myös lujitettiin yhteistyötä valmiuksien kehittämisessä.

EU:n ProtectDefenders.eu-mekanismi tarjoaa merkittävää tukea alkuperäiskansojen oikeuksien puolustajille erityisesti valmiuksien kehittämistä koskevien EU:n ohjelmien sekä kenttätöiden ja liitännäisohjelmien kautta. **Alkuperäiskansojen oikeuksien puolustajien osuus kaikkien ohjelmien edunsaajien kokonaismäärästä on jatkuvasti 7 prosenttia – vuosittain arviolta 2 000 ihmisoikeuspuolustajaa, ja yhteensä noin 8 000 mekanismin käynnistämisestä laskien.** Tuen päällekkäisyyksiä kylläkin esiintyy muiden tuensaajien kanssa, kuten maa- ja ympäristöoikeuksien puolustajat, tai eristyksissä olevilla alueilla työskentelevät oikeuksien puolustajat, jotka myös saavat huomattavaa tukea ensisijaisena ryhmänä.

### **1.3 PERUSVAPAUKSIEN EDISTÄMINEN JA KANSALAISTOIMINNAN JA POLIITTISEN TOIMINTATILAN VAHVISTAMINEN**

#### ***Sananvapaus***

**Vuonna 2020 koronaviruskriisi korosti sananvapauden ja tiedonsaannin merkitystä.**

Epävarmoina aikoina on olennaisen tärkeää saada luotettavia ja faktapohjaisia tietoja, jotka osaltaan lisäävät yhteiskuntien selviytymiskykyä.

Eri puolilla maailmaa käyttöön otetulla poikkeuslainsäädännöllä rajoitettiin sanan- ja yhdistymisvapautta, ja yksityisyyden kunnioitus joutui kyseenalaiseksi.

Lisäksi pandemia on lisännyt disinformaatiota ja väärää tietoa, mikä on hämmentänyt kansalaisia ja joissakin tapauksissa estänyt tehokkaita vastatoimia.

Disinformaation ja väärän tiedon leviäminen sosiaalisessa mediassa on käynnistänyt uudelleen keskustelun yksityisten yritysten ja julkisten instituutioiden roolista disinformaation torjunnassa. Disinformaation torjuntaa käytetään kuitenkin joissakin tapauksissa verukkeena hyökätä toimittajia, taiteilijoita ja yleisesti kriittisiä ääniä vastaan ja rajoittaa heidän sananvapauttaan sekä verkossa että sen ulkopuolella.

Sananvapautta puolustaessaan EU on toimissaan keskittynyt luotettavien tietolähteiden tukemiseen, kannustamaan sosiaalisen median alustoja toteuttamaan tehokkaita toimenpiteitä disinformaation torjumiseksi ja puuttumaan palvelujensa kautta levitettyyn laittomaan sisältöön. Euroopan komissio ehdotti digipalvelusäädöksessä<sup>31</sup> sisämarkkinoille uusia sääntöjä, joilla selkeytetään verkossa toimivia välityspalveluja ja luodaan tasapainoinen hallintotapa, jonka keskiössä ovat oikeusvaltioperiaate ja perusoikeudet.

Medianvapaus ja moniarvoisuus olivat merkittävässä asemassa Euroopan komission oikeusvaltiota koskevassa vuosikertomuksessa 2020<sup>32</sup>.

Ulkoasiainedustaja Josep Borrell on julkilausumissa, korkean tason kokouksissa ja sosiaalisessa mediassa selkeästi korostanut sananvapautta, toimittajien turvallisuutta ja disinformaation torjuntaa koskevien EU:n toimien merkitystä. Kansainvälisenä lehdistönvapauden päivänä julkaistiin hänen EU:n puolesta antamansa julkilausuma<sup>33</sup>.

Sananvapaus on pysynyt eräänä useimpien poliittisten ja ihmisoikeusvuoropuheluiden asialistan keskeisenä kohtana, esimerkiksi Kiinan, Algerian, Irakin, Moldovan tasavallan, Vietnamin ja Valko-Venäjän kanssa käydyissä vuoropuheluissa. EU painotti, että maiden on vaalittava, suojeltava ja edistettävä mielipiteen- ja sananvapautta, mukaan lukien akateeminen ja taiteellinen vapaus.

---

<sup>31</sup> Ehdotus asetukseksi digitaalisten palvelujen sisämarkkinoista (digipalvelusäädös) turvallisen ja vastuullisen verkkoympäristön varmistamiseksi, 15. joulukuuta 2020:

[https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment\\_fi](https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_fi)

<sup>32</sup> Komission tiedonanto "Oikeusvaltiokertomus 2020" (COM(2020) 580 final), 30. syyskuuta 2020: [https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/2020-rule-law-report\\_fi](https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/2020-rule-law-report_fi)

<sup>33</sup> <https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2020/05/02/declaration-by-the-high-representative-josep-borrell-on-behalf-of-the-european-union-on-the-occasion-of-the-world-press-freedom-day-3-may-2020/>

EU tuki edelleen mielipiteen- ja sananvapauden edistämisestä ja suojelusta vastaavan YK:n erityisraportoijan työtä ja teki yhteistyötä Euroopan neuvoston, Etyjin, YK:n kasvatusta, tiede- ja kulttuurijärjestön (Unesco) sekä asiaankuuluvien kansalaisjärjestöjen kanssa.

EU tuki Alankomaiden, Ruotsin, Kanadan ja muiden ihmisoikeusneuvostossa esittämää sananvapauspäätöslauselmaa. Siinä muistutettiin, että tiedonsaanti on ratkaisevan tärkeä väline korruption ehkäisemisessä ja torjumisessa ja demokraattisen osallistumisen varmistamisessa, koska siten yleisölle annetaan mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon ja lainsäädäntöön. Tiedonsaanti on toimittajien, media-alan työntekijöiden, kansalaisyhteiskunnan ja ihmisoikeuspuolustajien työn kannalta keskeistä.

EU piti tervetulleena kansainvälisen sananvapauden asiantuntijoiden<sup>34</sup> maaliskuussa 2020 antamaa julkilausumaa tiedon saatavuudesta ja vapaasta liikkuvuudesta pandemian aikana. Se kehotti valtioita i) tarjoamaan luotettavaa ja helposti saatavilla olevaa tietoa covid-19:n aiheuttaman uhan luonteesta, ii) puuttumaan disinformaatioon, iii) pidättymään internetyhteyden estämisestä ja iv) toteuttamaan poikkeustoimenpiteitä toimittajien työn suojelemiseksi. Valvontateknologian käytössä koronaviruksen leviämisen jäljittämiseksi olisi noudatettava tiukkoja rajoituksia ja kansainvälisiä ihmisoikeusnormeja.

Ihmisoikeuksista vastaava EU:n erityisedustaja otti esille sananvapauskysymyksiä poliittisella tasolla i) ihmisoikeusvuoropuheluissa (esim. Myanmarin, Kuuban, Aseanin ja Azerbaidžanin kanssa), ii) maakohtaisilla vierailuillaan, esim. Qatarin (sosiaalista mediaa käsittelevä kansainvälinen konferenssi), iii) keskusteluissa korkean tason keskustelukumppanien kanssa sekä iv) korkean tason tapahtumissa ja konferensseissa. Hän tapasi useita vainottuja toimittajia ja media-alan työntekijöitä ja puuttui erityistapauksiin esimerkiksi Saudi-Arabiassa, Egyptissä, Filippiineillä, Ukrainassa, Bangladeshissa ja Nigeriassa.

Yksi EU:n ja kansalaisjärjestöjen vuoden 2020 foorumin pääaiheista oli "perusoikeudet ja vapaudet digiympäristössä". Foorumissa keskusteltiin teknologian käytöstä sananvapauden edistämiseksi, internetin rajoitusten torjumisesta ja poliittisesta verkkoaktivismista saatujen kokemusten jakamisesta.

---

<sup>34</sup> <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25729>

## ***Toimittajien turvallisuus***

Toimittajiin ja media-alan työntekijöihin kohdistuu kaikkialla maailmassa pelottelua, väkivaltaa ja hyväksikäyttöä, jotka usein uhkaavat heidän henkeään ja turvallisuuttaan. Koronaviruspandemia on pahentanut tilannetta, vaarantanut toimittajien työtä entisestään ja rajoittanut kansalaisyhteiskunnan toimintatilaa. Rankaisemattomuus toimittajiin ja media-alan työntekijöihin kohdistuneista väärinkäytöksistä ja rikoksista oli edelleen yleistä kaikkialla maailmassa, ja Unescon vuoden 2019 raportin mukaan se ylsi joissakin maissa 90 prosenttiin tapauksista.

Vuoden 2020 aikana EU seurasi huolestuneena uutisia toimittajien vangitsemisesta ilman oikeudenkäyntiä, mediakanavien sulkemisesta ja internetin sulkemisesta monissa maissa. EU tehosti toimiaan muiden maiden kanssa ja antoi selkeitä viestejä riippumattoman median ja kansalaisyhteiskunnan keskeisestä roolista sekä tarpeesta suojella ihmisoikeuspuolustajia, joista monet ovat toimittajia.

**Toimittajien turvallisuus oli keskeisellä sijalla EU:n medianvapauden puolustamisessa kansainvälisillä foorumeilla ja kahdenvälisissä vuoropuheluissa**, esimerkiksi Kiinan, Algerian, Vietnamin ja Valko-Venäjän kanssa. EU muistutti velvoitteesta suojella ja edistää mielipiteen- ja sananvapautta ja tarjoutui tekemään yhteistyötä. EU tuki ihmisoikeusneuvoston 45. istunnossa esitettyä päätöslauselmaa toimittajien turvallisuudesta. EU antoi useita julkilausumia, esimerkiksi toimittajiin kohdistuneiden rikosten rankaisemattomuuden vastaisena kansainvälisenä päivänä 2. marraskuuta<sup>35</sup>.

Kaikille EU:n edustustoille jaettiin toimittajien turvallisuutta koskeva käsikirja. Se auttoi päättämään EU:n reaktioista toimittajiin kohdistuviin hyökkäyksiin ja mahdollisti julkilausumien ja sosiaalisen median julkaisujen valmistelun tai koordinoinnin, oikeustapausten tarkkailun ja erityistä suojelua edellyttävien tapausten tunnistamisen. Vuonna 2020 EU tuki yli 425 toimittajaa hätäavustuksilla, väliaikaisilla uudelleensijoituksilla tai tukemalla heidän edustamiaan tiedotusvälineitä.

Monilla alueilla toteutettiin edelleen erityisohjelmia, esimerkiksi Länsi-Balkanin toimittajajärjestöjen hallinnoimaa Safejournalists-ohjelmaa.

---

<sup>35</sup> [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/87896/journalists-joint-statement-high-representativevice-president-josep-borrell-and-vice-president\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/87896/journalists-joint-statement-high-representativevice-president-josep-borrell-and-vice-president_en)

Vuonna 2020 saatettiin päätökseen uusia erityisohjelmia, muun muassa "COVID-19 response in Africa: together for reliable information" -ohjelma, joka saattaa yhteen *Deutsche Welle Akademien* ja Toimittajat ilman rajoja -järjestön kaltaisia organisaatioita parantamaan toimittajien selviytymiskykyä Afrikassa. Vastaavia ohjelmia valmistellaan parhaillaan Aasiaa ja Latinalaista Amerikkaa varten.

**Kansainvälisenä lehdistönvapauden päivänä 3. toukokuuta 2020 EUH käynnisti Facebookissa<sup>36</sup>, Twitterissä ja Instagramissa<sup>37</sup> kampanjan, johon osallistui toimittajia eri puolilla maailmaa.**

Monet kampanjaan osallistuneet olivat vaarassa tai viranomaiset olivat jo ahdistelleet ja uhanneet heitä. Kampanjan tavoitteena oli tarjota heille näkyvyyttä ja suojelua.

Siinä tuotiin esiin vaikutus, joka journalismilla on ihmisten elämään, keskittymällä kysymykseen "*Mitä jos journalismia ei olisi?*", eli ihmisiä pyydettiin kuvittelemaan maailmaa ilman journalismia ja miettimään, mitä sananvapaus merkitsee kaikkien kannalta.

Kampanjalla saavutettiin noin 400 000 ihmistä, ja siihen osallistui media-alan ammattilaisia 36 maasta, myös joistakin EU:n jäsenvaltioista (Belgia, Italia, Kreikka, Liettua ja Ranska).

Vuonna 2020 taiteellisen ilmaisun vapaus, joka on lehdistönvapauden rinnalla yksi demokratian kulmakivistä, on heikentynyt pandemian yhteydessä<sup>38</sup>. Tämä johtuu erityisesti jumalanpilkkua ja terrorismin torjuntaa koskevan lainsäädännön väärinkäytöstä sekä koronavirustoimista, joita on käytetty tekosyynä taiteilijoiden ja taideteosten vaihtoehtoisten viestien vaijennamiselle.

<sup>36</sup> <https://www.facebook.com/watch/?v=664944417640166>

<sup>37</sup> [https://www.instagram.com/tv/B\\_t3BTLIDvM/?utm\\_source=ig\\_web\\_button\\_share\\_sheet](https://www.instagram.com/tv/B_t3BTLIDvM/?utm_source=ig_web_button_share_sheet)

<sup>38</sup> <https://freemuse.org/news/the-state-of-artistic-freedom-2021/>

*Ympäristö, ilmastonmuutos ja ihmisoikeudet*

**Maailmanlaajuiset ympäristöhaasteet**, kuten ympäristön pilaantuminen, biologisen monimuotoisuuden häviäminen, saastuminen ja muutokset maailmanlaajuisessa veden kiertokulussa vaikuttavat yhä enemmän ihmisoikeuksiin. Merenpinnan taso nousee, kuten myös maapallon lämpötilat. Myös lisääntyvät luonnonuhat voivat vaarantaa oikeuden elämään. Esimerkiksi rannikoiden elinympäristöjen ja koralliriuttojen häviäminen tulvien ja hirmumyrskyjen vuoksi on vaarantanut 100–300 miljoonan ihmisen elämän ja omaisuuden ympäri maailmaa.

Ympäristön pilaantuminen vaikuttaa erityisesti köyhiin ja haavoittuvimmassa asemassa oleviin ihmisiin. Se pahentaa epätasa-arvoa, väkivaltaa ja syrjintää. Tästä syystä EU on ryhtynyt toteuttamaan politiikkatoimia ja toimenpiteitä ihmisoikeuksien ylläpitämiseksi. Sosiaalinen ja sukupuolten tasa-arvo sekä naisten ja nuorten voimaannuttaminen ovat tärkeitä ympäristönsuojelun ja kestävä kehityksen ennakoedellytyksiä. EU on myös tehnyt yhteistyötä eri puolilla maailmaa toimivien nuorisjärjestöjen kanssa sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden varmistamiseksi.

Vuonna 2020 EU jatkoi edelleen tukeaan ympäristöä koskevien ihmisoikeuksien ja alkuperäiskansojen oikeuksien puolustajien työlle. Heihin kohdistuu ennennäkemättömän paljon uhkia ja hyökkäyksiä.

Koronaviruskriisi on heikentänyt oikeuksia vesihuoltoon, elintarvikehuoltoon, terveyteen ja elämään. EU ja sen jäsenvaltiot ("Team Europe") käynnistivät yhdessä huhtikuussa 2020 tukipaketin, jonka tarkoituksena on i) edistää tasa-arvoista, kestäväää ja osallistavaa elpymistä ja ii) auttaa haavoittuvimpia maita ja suurimmassa riskissä olevia ihmisiä Team European maailmanlaajuisista toimista covid-19-pandemiassa annettujen neuvoston päätelmien<sup>39</sup> mukaisesti. Koronaviruspandemiaa koskeva EU:n tuki keskittyy seuraaviin toimiin:

- Vastataan välittömään terveyskriisiin ja siitä johtuviin humanitaarisiin tarpeisiin. Tähän sisältyy WHO:n ja YK:n toimintasuunnitelmien tukeminen ja humanitaarisen avun antaminen sitä tarvitseville maille.
- Parannetaan kumppanimaiden terveys-, vesi- ja sanitaatiojärjestelmiä sekä niiden valmiuksia ja varautumista pandemian kohtaamiseen.
- Lievennetään välittömiä sosiaalisia ja taloudellisia seurauksia muun muassa tukemalla yksityissektoria keskittyen pieniin ja keskisuuriin yrityksiin sekä toteuttaen hallintouudistuksia köyhyyden vähentämiseksi.

**Koronaviruspandemiaa ei voi erottaa meneillään olevasta ilmastokriisistä.** Ilmastonmuutos moninkertaistaa kansainväliseen vakauteen ja turvallisuuteen kohdistuvat uhat ja vaikuttaa erityisesti kaikkein haavoittuvimmissa tilanteissa olevien ihmisoikeuksiin, lisää ympäristöpaineita ja katastrofiriskiä, pahentaa toimeentulon menetyksiä ja pakottaa ihmisiä siirtymään kotiseudultaan.

Joulukuussa 2019 hyväksytyn Euroopan vihreän kehityksen ohjelman tavoitteena on, että EU saavuttaa ilmastoneutraaliuden vuoteen 2050 mennessä. Se sisältää rohkean ja kattavan ympäristöohjelman, jossa keskitytään ihmisoikeuksien suojeleluun ja edistämiseen, ja oikeudenmukaista ja tasapuolista siirtymää koskevan suunnitelman, jossa ketään ei jätetä.

---

<sup>39</sup> Team European maailmanlaajuiset toimet covid-19-pandemiassa – Neuvoston päätelmät 5. kesäkuuta 2020): <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8630-2020-INIT/fi/pdf>

EU hyväksyi vuonna 2020 laajan joukon toimenpiteitä, joilla toteutetaan Euroopan vihreän kehityksen ohjelman toimintapoliittiset tavoitteet. Tammikuussa 2020 neuvosto antoi päätelmät ilmastodiplomatiasta<sup>40</sup>. Vesidiplomatiasta vuonna 2018 annettujen neuvoston päätelmien mukaisesti niissä palautettiin mieliin ilmastomuutoksen aiheuttama olemassaoloon kohdistuva uhka, korostettiin ympäristön pilaantumisen (erityisesti veden niukkuuden ja biodiversiteetin vähenemisen) vaikutusta rauhaan, turvallisuuteen ja ihmisoikeuksiin ja kehoitettiin toteuttamaan kiireellisiä yhteisiä toimia.

Komissio on tietoinen siitä, että ihmisoikeuksien, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, tasapuolisuuden ja osallistavuuden kunnioitus on taattava, ja hyväksyi näin ollen toukokuussa 2020 uuden, vuoteen 2030 ulottuvan EU:n biodiversiteettistrategian<sup>41</sup> sekä pelloilta pöytään -strategian<sup>42</sup>, jonka tarkoitus on tehdä elintarvikejärjestelmistä kestävämpiä.

Biodiversiteettistrategiassa painotetaan, että parhaillaan käsiteltävässä vuoden 2020 jälkeisessä maailmanlaajuisessa kehityksessä on kunnioitettava alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen oikeuksia ja annettava niille mahdollisuus osallistua kehukseen täysipainoisesti ja tehokkaasti. Siinä omaksutaan myös osallistava toimintamalli, johon osallistuvat kaikki sidosryhmät, erityisesti naiset, nuoret, kansalaisyhteiskunta, paikallisviranomaiset, yksityissektori sekä tiedeyhteisö ja tieteelliset laitokset, ja siinä noudatetaan uutta EU:n strategiaa ilmastomuutokseen sopeutumiseksi. Se keskittyy kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten selviytymiskyvyn parantamiseen.

EU kehitti edelleen diplomaattisia välineitään edistääkseen Euroopan vihreän kehityksen ohjelman prioriteetteja (ilmasto, biodiversiteetti ja kiertotalous) kaikkialla maailmassa. Pandemian taloudellisista vaikutuksista elpymisen haaste tarjoaa mahdollisuuden vastata pitkän aikavälin ilmasto- ja ympäristöhaasteisiin strategisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla keskittyen erityisesti ihmisoikeuksien ja demokratian suojeluun ja edistämiseen. EU teki heinäkuussa 2020 osallistavaa vihreää elpymistä koskevan virallisen yhteydenoton, jonka tarkoituksena oli vakuuttaa kumppanit siitä, että **koronaviruspandemian jälkeisen elpymisstrategian on perustuttava paremman jälleenrakentamisen periaatteeseen.**

---

<sup>40</sup> Neuvoston päätelmät ilmastodiplomatiasta:

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5033-2020-INIT/fi/pdf>

<sup>41</sup> [https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/eu-biodiversity-strategy-2030\\_fi](https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/eu-biodiversity-strategy-2030_fi)

<sup>42</sup> [https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/farm-fork\\_fi](https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/farm-fork_fi)

YK:n yleiskokouksen yhteydessä 28. syyskuuta 2020 EU oli mukana järjestämässä korkean tason johtajien tapahtumaa, jossa se julkisti luontoa koskevan johtajien sitoumuksen<sup>43</sup>. Sitoumus, jonka 76 maata on hyväksynyt, sisältää merkittäviä korkeimman poliittisen tason lupauksia asettaa luonto, ilmasto ja ympäristö elpymisstrategioiden ja päätöksenteon ytimeen. Sitoumus on myös aiejulistus, jolla tuetaan vuoden 2020 jälkeistä maailmanlaajuista biodiversiteettikehystä, josta sovitaan biodiversiteettisopimuksen COP15-kokouksessa, odotettaessa vuonna 2021 pidettävää YK:n ilmastokokousta (COP26).

### ***Taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet***

EU on sitoutunut edistämään sosiaalisia ja taloudellisia oikeuksia sekä sisäisesti että ulkosuhteissaan, erityisesti laadukkaita työpaikkoja, yleistä sosiaalista suojelua, sosiaalipalvelujen saatavuutta ja ihmisarvoista työtä, sekä puuttumaan moniulotteiseen köyhyyteen, eriarvoisuuteen ja sosiaaliseen syrjäytymiseen.

Vuonna 2020 vietettiin veden ja sanitaation 10-vuotispäivää yleismaailmallisina ihmisoikeuksina sekä turvallista juomavettä ja sanitaatiota koskevien EU:n ihmisoikeussuuntaviivojen<sup>44</sup> ensimmäistä vuosipäivää. Ne olivat ensimmäiset taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevat EU:n ihmisoikeussuuntaviivat. Suuntaviivoissa korostettiin EU:n sitoumusta auttaa varmistamaan turvallista juomavettä ja sanitaatiota koskevat oikeudet kaikkialla maailmassa. Nämä oikeudet perustuvat vahvasti tasa-arvon ja syrjimättömyyden jakamattomiin periaatteisiin.

EU edisti kahden- ja monenvälisen yhteistyönsä kautta oikeutta veteen ja sanitaatioon käyttämällä täydentävästi EU:n rahoitusvälineitä yhteistyössä YK:n, kansallisten viranomaisten, kansalaisjärjestöjen ja muiden kumppanien kanssa. Oikeus puhtaaseen veteen oli vuonna 2020 keskeinen prioriteetti EU:n kehitys- ja hätäavussa haavoittuvilla alueilla, erityisesti meneillään olevan terveyshätätilan vuoksi.

---

<sup>43</sup> Luontoa koskeva johtajien sitoumus: <https://www.leaderspledgefornature.org/>

<sup>44</sup> Neuvoston 17. kesäkuuta 2019 hyväksymät EU:n ihmisoikeussuuntaviivat: turvallinen juomavesi ja sanitaatio: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10145-2019-INIT/fi/pdf>

Koronaviruspandemia on muistuttanut meitä vakavasti siitä, miten tärkeä on oikeus puhtaaseen veteen ja sanitaatioon. Tällä hetkellä yhä 2,1 miljardilla ihmisellä ei edelleenkään ole turvallista vedensainta, yhdellä neljästä terveydenhuoltolaitoksesta ei ole perustason vesihuoltoa ja yhdellä viidestä ei ole sanitaatiopalveluja. Vuonna 2020 EU toi esiin turvallista juomavettä ja sanitaatiota koskevat suuntaviivat monenvälisillä ihmisoikeusfoorumeilla, kuten YK:n yleiskokouksen edellä järjestetyssä korkean tason poliittisessa foorumissa, jossa arvioitiin edistystä kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumisessa. Suuntaviivoilla lujitettiin EU:n kehitysyhteistyötä, humanitaarista apua ja siviilien suojelua kriisistä elpymisen yhteydessä. EU auttoi pandemian yhteydessä ehkäisemään monien maiden terveydenhuoltojärjestelmien ylikuormittumisen ja pelastamaan näin ihmishenkiä.

EU lisää edelleen kumppanien valmiuksia priorisoida ja integroida toimia, joilla vastataan laadukkaiden vesi- ja sanitaatiopalvelujen kysyntään ja parannetaan terveydenhuoltolaitoksissa toteutettavia toimenpiteitä. EU kehittää lisäksi toimia, joilla edistetään hygieniaa kotitalouksissa ja julkisissa tiloissa, taudille altistumisen vähentämiseksi niin kotona, työpaikoilla kuin eri yhteisöissä.

## **Meriveden suolanpoistolaitos Gazan alueella**

Yhtä EU:n lippulaivaohjelmista veden ja sanitaation saatavuuden ja kestävän hoidon takaamiseksi toteutetaan Gazan alueella. Alueen asukkaat ovat riippuvaisia pohjavedestä, ja vesi on hyvin saastunutta. Meneillään olevat kriisit sekä sähkökatkokset ja riittämätön infrastruktuuri ja tehoton vesivarojen hallinta ovat johtaneet kriittiseen humanitaariseen ja ympäristön tilanteeseen. Gazan alueella vain 10 prosenttia vedestä vastaa kansainvälisiä laatunormeja.

Jotta Gazan alueen makean veden kysyntään voitaisiin vastata, EU rahoittaa suolanpoistolaitoksen toiminnan ja hoidon (noin 150 miljoonaa euroa). Suolanpoistolaitos sekoittaa merivettä, josta suola on poistettu, maanalaisesta säiliöstä peräisin olevaan veteen, jolloin käyttökelpoisen veden määrä kaksinkertaistuu. Tähän mennessä EU:n investoinnit ovat tarjonneet puhdasta juomavettä 205 000 palestiinalaiselle Gazan alueella ja 115 000:lle Länsirannalla. Lisäksi 550 000 palestiinalaista on hyötynyt turvallisista sanitaatiopalveluista Gazan alueella. Meneillään olevilla EU:n investoinneilla tarjotaan turvallista juomavettä koskeva pitkän aikavälin ratkaisu Gazan alueella eläville noin 2 miljoonalle ihmiselle.

Siellä veden ja energian välinen yhteys on erityisen kriittinen, ja EU:n vesihuoltoalan työtä tukee sen työskentely energia-alalla, erityisesti uusiutuvia energialähteitä koskevien hankkeiden ja Gas for Gaza -hankkeen kautta.

Aiempien vuosien tapaan EU:n jäsenvaltiot edesauttoivat myös vuonna 2020 useiden taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevien päätöslauselmien ja aloitteiden hyväksymistä YK:n yleiskokouksessa ja ihmisoikeusneuvostossa. Niitä hyväksyttiin seuraavista aiheista:

- oikeus koulutukseen (Portugalin tukema)
- asianmukaiset asumisolot osana oikeutta riittävään elintasoon sekä tähän liittyvä oikeus syrjimättömyyteen (Brasilian, Namibian, Saksan ja Suomen tukema)
- oikeus työhön (Egyptin, Indonesian, Kreikan, Meksikon ja Romanian tukema)

- turvallista juomavettä ja sanitaatiota koskevat ihmisoikeudet (Espanjan ja Saksan tukema)
- äärimmäinen köyhyys ja ihmisoikeudet (Albanian, Belgian, Chilen, Filippiinien, Marokon, Perun, Ranskan, Romanian ja Senegalin tukema)
- mielenterveys ja ihmisoikeudet (Brasilian ja Portugalin tukema)
- oikeus sosiaaliturvaan (Etelä-Afrikan, Islannin, Namibian ja Suomen tukema)
- ihmisoikeuksien suojeleminen urheilun ja olympia-aatteen välityksellä (Brasilian, Japanin, Kiinan, Kongon, Korean tasavallan, Kreikan, Kyproksen, Libanonin, Marokon ja Venäjän tukema)
- lapsen oikeuksien takaaminen terveellisessä ympäristössä (EU:n ja Saksan sekä Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden ryhmän [GRULAC] ja Uruguayin tukema).

### **Julkisia palveluja koskevan palautteen kerääminen maaseutuväestöltä Uzbekistanissa**

EU on Uzbekistanissa rahoittanut hanketta, jolla pyritään parantamaan julkisten palvelujen tarjontaa ja tehostamaan hallintoa maaseudulla ("Improved Public Service Delivery and Enhanced Governance in Rural Uzbekistan"). Hankkeella tuetaan maan hallituksen pyrkimyksiä kehittää kansalaiskeskeisiä julkispalveluja ja tukea paikallishallintojärjestelmää, jotta se puuttuisi tehokkaammin kansalaisten sosiaalisiin ja taloudellisiin huolenaiheisiin ja ottaisi heidän etunsa huomioon. Hankkeen tarkoituksena on myös tukea maan digitalisaatiota ja helpottaa kontaktittomien palvelujen tarjoamista koronaviruspandemian yhteydessä.

Koska hankkeella parannetaan julkispalvelujen tarjontaa, sillä myös kohennetaan maaseudun asukkaiden elämänlaatua, varsinkin heikossa asemassa olevien ryhmien, kuten naisten, nuorten ja lasten, ikääntyneiden henkilöiden sekä vammaisten henkilöiden osalta, koska näin he pääsevät paremmin julkispalvelujen piiriin ja palvelut ovat korkealaatuisempia. Hankkeen tavoitteena on myös vahvistaa kansalaisten osallistumista paikalliseen päätöksentekoon ja lisätä tiedonsaantia.

Koronaviruskriisi on vaikuttanut voimakkaasti kulttuurielämään. EU ja sen jäsenvaltiot olivat edelleen Unescon läheinen kumppani ja sen suurin lahjoittaja. Ne ovat antaneet tunnustusta roolille, joka Unescolla edelleen on koulutuksen, tieteen ja kulttuurin alan toimien eturintamassa, ja ne ovat yhdistäneet voimansa Unescon kanssa sen varmistamiseksi, että YK:n parempaa ja vihreämpää jälleenrakentamista koskevan aloitteen toteutusta jatketaan.

EU käynnisti vuonna 2020 kulttuurialaa ja luovia toimialoja koskevan Creatives Unite -foorumin<sup>45</sup>. Se tarjoaa yhteisen tilan ihmisille, jotka etsivät tietoa koronaviruskriisiin liittyvistä aloitteista kulttuurialalla ja luovilla toimialoilla. Foorumi tarjoaa pääsyn moniin olemassa oleviin resursseihin ja asiaankuuluviin verkostoihin ja järjestöihin. Se tarjoaa mahdollisuuden luoda yhdessä ratkaisuja sekä ladata ja jakaa niitä ja auttaa turvaamaan taiteellisen ilmaisun vapauden. Foorumi täydentää "Culture & COVID-19: Impact and Response Tracker" -palvelua<sup>46</sup>, jonka Unesco tuottaa viikoittain kuvaamaan pandemian maailmanlaajuisia vaikutuksia kulttuurialaan ja sitä koskevia kansallisen, alueellisen ja paikallistason toimia.

EU:n ja Unescon yhteistyöllä pyritään saavuttamaan useita YK:n kestävä kehityksen tavoitteita kulttuurin avulla. Siihen sisältyy hankkeita, joilla lievennetään katastrofien vaikutuksia, ehkäistään konflikteja ja reagoidaan niihin sekä tuetaan i) selviytymiskykyä, ii) paikallista kehitystä, iii) ihmisarvoista työtä, iv) sukupuolten tasa-arvoa ja osallistavia yhteiskuntia sekä v) turvallisia ja kestäviä kaupunkeja. Vuonna 2020 allekirjoitettiin ja toteutettiin muun muassa seuraavia hankkeita:

- "Mosulin ja Basran vanhojen keskustojen elvyttäminen" ("Reviving Mosul and Basra Old Cities")
- "Kulttuuriomaisuuden laittoman kaupan torjunta Länsi-Balkanilla" ("Fighting illicit trafficking of cultural property in the Western Balkans")
- "Silkkiteiden perinteisten reittien suojelu Afganistanissa, Keski-Aasiassa ja Iranissa osana kulttuuriperinnön eurooppalaisen teemavuoden kansainvälistä ulottuvuutta" ("Protecting silk roads heritage corridors in Afghanistan, Central Asia and Iran as part of the International Dimension of the European Year of Cultural Heritage") ja
- kulttuuriperintökohteiden restaurointiin liittyvien työllistymismahdollisuuksien luominen Jemenin nuorille.

Yksinomaan vuonna 2020 EU tuki kulttuurihankkeita yli 20 miljoonalla eurolla.

---

<sup>45</sup> Creatives Unite: <http://creativesunite.eu/>

<sup>46</sup> Unesco [Culture & COVID-19: Impact and Response Tracker](https://en.unesco.org/news/culture-covid-19-impact-and-response-tracker)  
<https://en.unesco.org/news/culture-covid-19-impact-and-response-tracker>

## *Työntekijöiden oikeudet*

EU on sitoutunut edistämään ihmisoikeuksia ja ihmisarvoista työtä, työntekijöiden oikeuksia ja kansainvälisiä työelämän normeja koko maailmassa. Se on erityisesti kannattanut sellaisten ILO:n keskeisten yleissopimusten ratifiointia ja täytäntöönpanoa, jotka koskevat yhdistymisvapautta ja kollektiivisen neuvotteluoikeuden tosiasiallista tunnustamista, kaikkien pakkotyön muotojen poistamista, lapsityön tosiasiallista poistamista sekä syrjinnän poistamista työmarkkinoilla ja ammatinharjoittamisen yhteydessä. Yhdistymisvapaus ja kollektiivisen neuvotteluoikeuden tosiasiallinen tunnustaminen ovat erityisen tärkeitä siksi, että ne mahdollistavat muiden oikeuksien toteutumisen.

Koronaviruskriisi on vaikuttanut kielteisesti työntekijöiden, erityisesti kaikkein haavoittuvimmassa ja heikoimmassa tilanteessa olevien työntekijöiden sekä vammaisten ja ikääntyneiden henkilöiden työ- ja elinoloihin. Epävirallisella sektorilla 1,6 miljardia työntekijää on menettänyt työllistymismahdollisuuksia, siirtotyöläiset ovat joutuneet kokemaan kasvavaa muukalaisvihaa, elintarviketurva ja työolot ovat yleisesti heikentyneet ja lapsityövoiman osuuden odotetaan kasvavan ensimmäistä kertaa 20 vuoteen.

Tässä yhteydessä EU toimi aktiivisesti useilla politiikan aloilla edistääkseen työpaikkojen luomista ja ihmisarvoista työtä globaaleissa arvoketjuissa pyrkien oikeudenmukaiseen, kestäväan ja palautumiskykyiseen elpymiseen koronaviruskriisistä.

Komissio julkaisi lokakuussa 2020 valmisteluasiakirjan, jossa esitetään yleiskatsaus EU:n osallistumisesta ihmisarvoisen työn edistämiseen kaikkialla maailmassa. Siinä painotettiin ihmisarvoista työtä koskevan työohjelman monialaisuutta, sillä se liittyy ulkoisiin toimiin, monenvälisiin foorumeihin ja muihin EU:n keskeisiin politiikan aloihin.

EU:n allekirjoittamien kauppasopimusten kestävää kehitystä koskevissa luvuissa vahvistetaan osapuolten sitoutuminen ihmisarvoisen työn toimintaohjelmaan ja kehoitetaan ratifioimaan ja panemaan tehokkaasti täytäntöön ILO:n keskeiset yleissopimukset, ja niihin sisältyy työterveyttä ja -turvallisuutta koskevia määräyksiä. Sopimukseen sisältyy myös monenlaisia kauppaan liittyviä työelämää koskevia seikkoja sekä vastuullisten liiketoimintakäytäntöjen edistäminen asiaa koskevien kansainvälisten periaatteiden ja suuntaviivojen mukaisesti.

Kesäkuussa 2019 hyväksyttiin ILO:n yleissopimus nro 190. Se on ensimmäinen kansainvälinen väline, jossa vahvistetaan työhön liittyvän häirinnän ja väkivallan torjumista koskevat vähimmäisvaatimukset. Euroopan komissio ehdotti 22. tammikuuta 2020 neuvoston päätöstä, jolla EU:n jäsenvaltiot valtuutettaisiin ratifioimaan kyseinen ILO:n yleissopimus. Neuvosto kehotti päätelmissään<sup>47</sup> jäsenvaltioita jatkamaan ponnistelujaan ajantasaisten ILO:n yleissopimusten ratifioimiseksi ja soveltamiseksi sekä toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet väkivallan ja häirinnän poistamiseksi työelämästä.

EU rahoitti edelleen useita ILO:n hankkeita, joilla pyritään torjumaan pakkotyötä. Esimerkiksi käynnissä olevalla Clear Cotton -hankkeella pyritään torjumaan lapsi- ja pakkotyötä Burkina Fason, Malin ja Pakistanin puuvilla-, tekstiili- ja vaatetusalan toimitusketjuissa. Vuonna 2020 päätökseen saatetulla Ship to Shore -hankkeella autettiin Thaimaan hallitusta torjumaan pakkotyötä Thaimaan kalastus- ja kalanjalostusteollisuudessa, jossa työskentelee pääasiassa Kambodžasta ja Myanmarista tulleita siirtotyöläisiä.

Pakkotyön lisäksi EU rahoitti 53:a ILO:n hanketta<sup>48</sup> työntekijöiden oikeuksien parantamiseksi ja niiden panemiseksi tehokkaasti täytäntöön. Esimerkiksi vuonna 2020 käynnistettiin hanke "Kohti turvallista, terveellistä ja laillista työtä Ukrainassa", jonka tavoitteena on parantaa työterveys- ja työturvallisuusnormien noudattamista ja torjua pimeää työtä muun muassa tehostamalla työsuojelutarkastusjärjestelmää.

ILO:n toteuttaman Better Work -ohjelman avulla EU pyrkii parantamaan vaatetusalan työoloja tehdastasolla ja puuttumaan esimerkiksi sukupuolten tasa-arvoon, seksuaaliseen häirintään, syrjintään, palkkoihin, lisääntymisterveyteen ja äitiyssuojeluun. Ohjelma osoittaa, että työntekijöiden oikeuksien kunnioittaminen parantaa tehtaiden toimintaa.

**Lapsityötä koskevan nollatoleranssipolitiikkansa mukaisesti EU jatko**  
**kehitysyhteistyötoimiaan lapsityövoiman poistamiseksi** ja kohtuullisen toimeentulon turvaavan palkan ja kestävien tuotantokäytäntöjen varmistamiseksi.

---

<sup>47</sup> Työn tulevaisuus: Euroopan unioni kannattaa ILO:n satavuotisjulistusta – Neuvoston päätelmät, 24. lokakuuta 2019: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13436-2019-INIT/fi/pdf>

<sup>48</sup> <https://www.ilo.org/DevelopmentCooperationDashboard/#bd7d4pu>

Jatkuvilla toimillaan lapsityön poistamiseksi ja tekemällä yhteistyötä ILO:n kanssa EU tuki lapsityön pahimpia muotoja koskevan ILO:n vuoden 1999 yleissopimuksen (nro 182) yleismaailmallista ratifiointia vuonna 2020. Tästä saavutuksesta huolimatta edistyminen lapsityön poistamisessa on hidastunut. Tästä syystä EU on jatkanut toimiaan lapsityövoiman käytön torjumiseksi muun muassa käymällä poliittista ja toimintapolitiikkaa koskevaa vuoropuhelua kumppanimaiden kanssa.

ILO:n hallintoneuvoston kokouksessa marraskuussa 2020 EU kehotti Bangladeshia ja Myanmaria poistamaan lapsityövoiman käytön tosiasiallisesti. Asiaa käsiteltiin myös ihmisoikeusvuoropuheluissa, muun muassa Myanmarin ja Vietnamin kanssa.

EU:n kauppasopimusten kauppaa ja kestäväää kehitystä koskevien lukujen mukaisesti osapuolet ovat sitoutuneet ratifioimaan ILO:n keskeiset yleissopimukset ja panemaan ne tosiasiallisesti täytäntöön. EU on jatkanut näitä sitoumuksia koskevaa säännöllistä vuoropuhelua kumppaneiden kanssa.

EU on myös käynyt säännöllistä vuoropuhelua yleisen tullietuusjärjestelmän kestäväää kehitystä ja hyvää hallintoa edistävän erityisen kannustusmenettelyn (GSP+) edunsaajamaiden kanssa. Kyseiset maat ovat sitoutuneet ratifioimaan ihmisoikeuksia, työntekijöiden perusoikeuksia, ympäristöä ja hyvää hallintotapaa koskevat yleissopimukset ja panemaan ne tosiasiallisesti täytäntöön ennakoedellytyksenä GSP+-menettelyn mukaisten yksipuolisten tullietuuksien saamiselle.

EU tarkastelee parhaillaan uudelleen yleistä tullietuusjärjestelmäänsä koskevaa asetusta. Uuden GSP-asetuksen tarkoituksena on edistää edunsaajamaiden kestäväää taloudellista, sosiaalista ja ympäristöön liittyväää kehitystä sekä hyvän hallintotavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamista, ja sen ensisijaisena tavoitteena on köyhyyden poistaminen.

Aasiassa EU teki Vietnamin kanssa tiivistä yhteistyötä EU:n ja Vietnamin vapaakauppasopimuksen kauppaa ja kestäväää kehitystä koskevan luvun mukaisten työntekijöiden perusoikeuksia koskevien sitoumusten osalta. Tätä varten Vietnam sitoutui laatimaan vuosia 2021–2025 koskevan toimintasuunnitelman lapsityövoiman käytön vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi. Lapsityön torjunta sekä muut työntekijöiden oikeudet, mukaan lukien yhdistymisvapaus ja työehtosopimusneuvottelut, nimettiin prioriteeteiksi GSP+-menettelyn seurannassa Filippiineillä ja Mongoliassa. Työntekijöiden oikeudet ovat myös keskeinen kysymys EU:n valvoessa tehostetusti Kambodžaa ja Bangladeshia Kaikki paitsi aseet -kauppajärjestelyn puitteissa.

Lapsityö ja EU:n nollatoleranssipolitiikka on otettu esille kahdenvälisissä vuoropuheluissa useiden muiden maiden kanssa.

Keski-Aasian maiden osalta lapsityövoiman käyttö otettiin esille Kirgisian kanssa käydyssä ihmisoikeusvuoropuhelussa. Lapsityö oli myös yksi Kirgisiaa koskevan, helmikuussa 2020 julkaistun GSP+-seurantakertomuksen ensisijaisista edistymiskohteista. Lapsityö ja pakkotyö olivat huomion kohteena Uzbekistanissa ja Tadžikistanissa, myös ottaen huomioon niiden kiinnostuksen GSP+-menettelyä kohtaan. Uzbekistanin kanssa käymässään ihmisoikeusvuoropuhelussa EU tunnusti saavutukset lapsityövoiman käytön lopettamisessa ja painotti, että pakkotyö on lopetettava kokonaan.

Itäisen kumppanuuden maiden osalta lapsityöstä keskusteltiin vuonna 2020 pidetyissä kaupan ja kestävä kehityksen alakomitean kokouksissa ja ihmisoikeusvuoropuheluissa Moldovan tasavallan ja Georgian kanssa. Lapsityö on ollut kummassakin maassa yksi ensisijaisista toiminta-aloista. Lapsityö oli myös yksi ensisijaisista edistymiskohteista helmikuussa 2020 julkaistussa Armeniaa koskevassa GSP+-seurantakertomuksessa.

Lapsen oikeuksia käsitellään prioriteettina GSP+-menettelyn yhteydessä, ja edunsaajamaiden on pantava täytäntöön yleissopimus lapsen oikeuksista ja ILO:n yleissopimukset nro 138 (vähimmäisikä) ja nro 182 (lapsityön pahimpien muotojen poistaminen). Myanmar ratifioi ILO:n yleissopimuksen nro 138, ja EU pyysi lapsityön käyttöä koskevien tutkimusten tekemistä GSP+-edunsaajamaissa, muun muassa Pakistanissa ja Mongoliassa.

EU on tunnustanut GSP-seurannassaan Kap Verden saavuttaman merkittävän edistyksen lapsityön pahimpien muotojen poistamista koskevan lainsäädännön osalta. Se huomautti kuitenkin myös joistakin sitkeistä puutteista, joiden osalta on vielä edistyttävä.

Australian ja Uuden-Seelannin kanssa käydyissä vapaakauppasopimusneuvotteluissa keskusteltiin vähimmäisikää koskevan ILO:n yleissopimuksen nro 138 ratifioinnista.

Euroopan komissio nimitti vuonna 2020 kauppasopimusten valvojan johtamaan asiaan liittyvää työtä. Komissio perusti kauppasopimusten valvojan alaisuuteen keskitetyn yhteyspisteen tarkoituksena virtaviivaistaa sisäisiä prosesseja kauppaa ja kestävästä kehitystä sekä puuttua yleistä tullietuusjärjestelmää koskevien sitoumusten noudattamatta jättämiseen. EU:n sidosryhmät voivat nyt jättää suoraan keskitettyyn yhteyspisteeseen valituksia, jotka koskevat EU:n kauppaa ja kestävästä kehitystä koskevien lukujen ja GSP-asetuksen mukaisten sitoumusten rikkomista.

Komissio ilmoitti myös, että EU:n vapaakauppasopimusten kauppaa ja kestävästä kehitystä koskevien lukujen täytäntöönpanon ja valvonnan parantamista koskevan 15-kohtaisen toimintasuunnitelman<sup>49</sup> uudelleentarkastelua siirrettäisiin vuoteen 2021.

Syyskuussa 2020 EU käynnisti kestävästä kaakaantuotantoa koskevan aloitteensa. Aloitteella pyritään parantamaan kaakaualan kestävyttä sidosryhmien välisellä vuoropuhelulla, johon osallistuu edustajia Norsunluurannikolta ja Ghanasta, jotka ovat kaksi tärkeintä kaakaontuottajamaata (yli 70 prosenttia maailman kaakaontuotannosta), sekä Euroopan parlamentin, jäsenvaltioiden ja kaakaonviljelijöiden sekä kansalaisyhteiskunnan edustajia. Vuoropuhelun tavoitteena on antaa erityisiä suosituksia kestävyden lisäämiseksi kaakaon toimitusketjussa kollektiivisten toimien ja kumppanuuksien avulla sekä poistaa lapsityövoiman käyttö kaakaon toimitusketjuista.

Euroopan komissio ehdotti syyskuussa 2020 uutta muuttoliike- ja turvapaikkasopimusta<sup>50</sup>. Siihen sisältyy aloitteita työskentelystä keskeisten kumppanimaiden kanssa, jotta helpotetaan ammattitaitoisten työntekijöiden, työnantajien, työmarkkinaosapuolten ja työmarkkinailaitosten EU:n osaamis- ja työmarkkinatarpeiden mukaista yhteistyötä kunnioittaen samalla täysin EU:n ja jäsenvaltioiden toimivaltaa.

EU kävi edelleen ihmisoikeusvuoropuheluita ja muita kahdenvälisiä vuoropuheluita muiden kuin EU-maiden kanssa, esimerkiksi helmikuussa 2020 Thaimaan kanssa käyty työmarkkinavuoropuhelu, edistääkseen työntekijöiden oikeuksien kunnioittamista ja työtä koskevien kansainvälisten suuntaviivojen ja normien käyttöönottoa ja täytäntöönpanoa.

---

<sup>49</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0066&qid=1614786437933>

<sup>50</sup> Komission tiedonanto uudesta muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksesta, COM(2020) 609 final, 23. syyskuuta 2020: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=CELEX:52020DC0609>

Neuvoston puheenjohtajavaltio järjesti lokakuussa 2020 kaksipäiväisen konferenssin ihmisoikeuksista ja ihmisarvoisesta työstä globaaleissa toimitusketjuissa. Joulukuussa 2020 neuvosto antoi tätä koskevat päätelmät, joissa pyydettiin esittämään vuoteen 2021 mennessä EU:n toimintasuunnitelma, "jossa keskitytään maailmanlaajusten toimitusketjujen muokkaamiseen kestäviksi, edistetään ihmisoikeuksiin liittyviä, sosiaalisia ja ympäristöllisiä due diligence -standardeja sekä avoimuutta"<sup>51</sup>.

## **1.5 OIKEUSVALTIOPERIAATTEEN JA OIKEUDENMUKAISEN OIKEUDENKÄYTÖN TUKEMINEN**

### ***Ihmisoikeudet ja terrorismin torjunta***

Vuonna 2020 EU oli yhä täysin sitoutunut tarjoamaan keskeisille tämän alan kumppaneilleen jatkuvaa tukea ottaen asianmukaisesti huomioon oikeusvaltioperiaatteen, demokratian ja ihmisoikeudet ja YK:n peruskirjaan ja turvallisuusunionistrategiaan<sup>52</sup> sekä EU:n terrorisminvastaiseen ohjelmaan<sup>53</sup> kirjatut arvot.

Prioriteettimaiden kanssa käytävien säännöllisten poliittisten ja turvallisuusvuoropuhelujen sekä monenvälisen koordinoinnin avulla EU kannustaa järjestelmällisesti kumppaneita vahvistamaan valmiuksiaan ehkäistä radikalisoitumista, väkivaltaisia ääriliikkeitä ja terrorismia kunnioittaen samalla täysimääräisesti ihmisoikeuksia. EU painottaa myös, että väkivaltaisten ääriliikkeiden ehkäiseminen ja torjunta sekä terrorismin vastaiset toimintapolitiikat ja toimenpiteet eivät saisi vaikuttaa kielteisesti naisten oikeuksiin eivätkä rajoittaa niitä. Lisäksi terrorismin torjuntaa ja väkivaltaisten ääriliikkeiden ehkäisemistä ja torjuntaa ei tulisi käyttää ihmisoikeuksien ja perusvapauksien, demokratian eikä oikeusvaltion rajoittamisen tekosyynä.

Kaikissa kumppanien kanssa käydyissä vuoropuheluissa ja keskusteluissa on jatkuvasti kannatettu ihmisoikeus- ja oikeusvaltioperiaatteiden liittämistä terrorisminvastaisiin toimintapolitiikkoihin esimerkiksi kehittämällä näyttöön perustuva rikosoikeusjärjestelmä. Koronaviruspandemian sekä terrorismin torjuntaan liittyvän arkaluonteisuuden vuoksi kumppanimaiden kanssa järjestettiin vuonna 2020 vain rajoitettu määrä verkkokokouksia.

---

<sup>51</sup> Neuvoston päätelmät ihmisoikeuksista ja ihmisarvoisesta työstä maailmanlaajuisissa toimitusketjuissa, 2. joulukuuta 2020:

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13512-2020-REV-1/fi/pdf>

<sup>52</sup> COM(2020) 605 final, 24.7.2020.

<sup>53</sup> COM(2020) 795 final, 9.12.2020.

Toimiessaan muiden kuin EU-maiden kanssa EU painottaa ennaltaehkäisyn tärkeyttä kaikkien eri hallinnonalat kattavien terrorismitorjuntastrategioiden keskeisenä tukipylväänä ja suosittaa, että laaditaan väkivaltaisten ääriliikkeiden ehkäisemistä koskeva kansallinen toimintasuunnitelma, jossa annetaan YK:n kehotuksen mukaisesti kansalaisyhteiskunnalle merkittävämpi asema. EU kannustaa omaksumaan väkivaltaisten ääriliikkeiden ehkäisyä ja torjuntaa koskevan siviilijohtoisen lähestymistavan toimimalla yhdessä paikallisviranomaisten ja -yhteisöjen, myös nuorten, naisten ja uskonnollisten johtajien, kanssa. EU pyrkii ottamaan johtoaseman kannustamalla kumppaneitaan toimimaan vihapuhetta, uskonnollista suvaitsemattomuutta ja erimielisyyttä herättävää retoriikkaa ja kaikkia väkivaltaan johtavia ääriliikkeiden muotoja vastaan noudattaen täysin ihmisoikeuksia koskevaa kansainvälistä oikeutta.

EU ja YK kävivät kolmannen terrorismin torjuntaa koskevan korkean tason vuoropuhelun verkossa joulukuussa 2020. EU on sitoutunut monenväliseen yhteistyöhön vastatakseen terrorismin globaaliin uhkaan oikeusvaltioperiaatetta ja kansainvälistä oikeutta täysimääräisesti kunnioittaen, mukaan lukien ihmisoikeuksia koskeva oikeus, kansainvälinen humanitaarinen oikeus ja kansainvälinen pakolaisoikeus. EU edistää väkivaltaisten ääriliikkeiden ehkäisemistä toimintapoliittisena prioriteettina ja korostaa, että kansalaisyhteiskunta on otettava mukaan toimintaan YK:n puitteissa. Tältä osin tutkimuksen ja innovoinnin Horisontti 2020 -puiteohjelmassa (2014–2020) väkivaltaisten ääriliikkeiden syille ja taustoille laajemmalla Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan alueella sekä Balkanin alueella omistettiin erityinen tutkimuspyyntö. Kolmeen tutkimushankkeeseen<sup>54</sup>, joita rahoitetaan 9 miljoonalla eurolla, osallistuu yli 40 politiikantekijää, uskonnollista johtajaa tai kansalaisyhteiskunnan edustajaa, jotka pyrkivät parantamaan väkivaltaista ääriliikehdintää koskevaa tietopohjaa kyseisillä alueilla ja varmistamaan, että EU:n ja kumppanimaiden keskinäinen oppiminen edistyy yhteisten haasteiden valossa.

EU on maailmanlaajuisen terrorisminvastaisen foorumin (GCTF) aktiivijäsen ja toimii yhdessä Egyptin kanssa valmiuksien kehittämistä Itä-Afrikan alueella käsittelevän työryhmän puheenjohtajana. Työryhmä tarjoaa foorumin alueelliselle vaihdolle ja verkostoitumiselle, myös terrorismin torjunnan ja väkivaltaisten ääriliikkeiden ehkäisyn ja torjunnan parhaiden käytäntöjen osalta. Kolme väkivaltaisten ääriliikkeiden ehkäisyn ja torjunnan parissa työskentelevää elintä, joiden toiminta-ajatus on peräisin GCTF:ltä ja joiden yhtenä rahoittajana on EU (Hedayah Centre Abu Dhabissa, Global Community Engagement and Resilience Fund [GCERF] Genevessä ja International Institute for Justice Maltassa), soveltaa ihmisoikeusperustaista ja koko yhteiskuntaa koskevaa toimintamallia ohjelmiensa kehittämisessä. Myös EU:n jäsenvaltioiden tueksi perustetun radikalisoitumisen torjuntaverkoston asiantuntijoita on jossakin määrin lähetetty EU:n ulkopuolelle tukemaan torjuntatoimia.

---

<sup>54</sup> Ks. hankkeita koskeva katsaus: [CORDIS](#).

Euroopan ulkosuhdehallinto (EUH) hallinnoi lisäksi alueellisten terrorismintorjunta- ja turvallisuusasiantuntijoiden verkostoa, joka toimii EU-edustustoissa 17 prioriteettimaassa. Joillakin heistä, kuten Länsi-Balkanilla, Keniassa ja Indonesiassa toimivilla asiantuntijoilla, on alueellisia tehtäviä. Useilla yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (YTPP) puitteissa toteuttavilla siviilioperaatioilla, kuten valmiuksien kehittämistä Malissa koskevalla EU:n operaatiolla (EUCAP Sahel Mali) ja Irakissa toteutettavalla Euroopan unionin neuvontaoperaatiolla (EUAM Irak) tuetaan paikallisten terrorismintorjuntaa ja väkivaltaisten ääriliikkeiden vastustamista koskevien valmiuksien kehittämistä ottaen huomioon ihmisoikeuksia ja oikeusvaltiota koskevat periaatteet.

### ***Kansainvälinen rikostuomioistuin***

EU jatkoi ponnistelujaan vastuuvollisuuden varmistamiseksi, erityisesti kansainvälisen oikeuden mukaisesti kaikkein vakavimpien rikosten osalta, ja julmuuksien uhrien auttamiseksi oikeuden saamisessa. EU antoi poliittista, diplomaattista ja taloudellista tukea Kansainväliselle rikostuomioistuimelle (ICC)<sup>55</sup>. EU tuki myös muita kansainvälisiä rikostuomioistuimia ja tilapäisiä kansallisia tuomioistuimia sekä totuus- ja sovintokomissioita ja oikeussuojamekanismeja uhrien oikeussuojan ja korvausten turvaamiseksi.

**EU:n toimissa ICC:n tukemiseksi keskityttiin auttamaan tuomioistuinta torjumaan ulkoisia hyökkäyksiä** erityisesti EU:n julkilausumien ja muiden toimien avulla, joilla tuettiin tuomioistuimen riippumattomuutta ja lahjomattomuutta. EU myöskin tehosti yhteistyötään ja tietojenvaihtoaan ICC:n kanssa.

---

<sup>55</sup> Neuvoston päätöksen 2011/168/YUTP ja sen täytäntöönpanosta 2011 hyväksytyn toimintasuunnitelman mukaisesti sekä ICC:n ja EU:n yhteistyötä ja avunantoa koskevan sopimuksen täytäntöönpanon osana.

EU edisti edelleen **ICC:n Rooman perussäännön yleismaailmallisuutta** erityisesti ihmisoikeusvuoropuheluissaan ja vuosittaisella virallisella yhteydenottokampanjallaan, jolla kannustetaan ratifioimaan Rooman perussääntö tai liittymään siihen. Muiden kuin EU-maiden kanssa tehtyihin sopimuksiin sisällytettiin tätä koskeva erityinen lauseke. Rooman perussäännön yleismaailmallista soveltamista ajaville kansalaisjärjestöille annettiin taloudellista tukea. EU tuki erityisesti globaalien toiminnan parlamentaarikkoja, joka on 140 vaaleilla valittua parlamenttia edustavien noin 1 300 lainsäätäjän muodostama maailmanlaajuinen verkosto, ja Kansainvälistä rikostuomioistuinta tukevien järjestöjen koalitiota, joka on yli 2 500 jäsenjärjestön maailmanlaajuinen kansalaisyhteiskuntaverkosto yli 150 maassa. Kansalaisjärjestöjä kutsuttiin myös säännöllisesti pitämään esityksiä ICC:tä koskeviin EU:n kokouksiin.

EU jatkoi ICC:n tukemista monenvälisillä ja alueellisilla foorumeilla, kuten YK:n turvallisuusneuvostossa, YK:n yleiskokouksessa ja ihmisoikeusneuvostossa samoin kuin Afrikan unionin puitteissa.

EU:n ICC:lle antamalla taloudellisella tuella pyrittiin laajentamaan ICC:n ja Rooman perussäännön tuntemusta keskeisten sidosryhmien keskuudessa sekä lujittamaan kansallisia valmiuksia käsitellä rikoksia Rooman perussäännön mukaisesti. Keskeisiä toimia olivat

- seminaarit, tapahtumat ja koulutus yhteistyön, asiantuntemuksen jakamisen ja kansallisten valmiuksien kehittämisen edistämiseksi
- niiden maiden, joiden tapauksia ICC käsittelee, oikeusalan ammattilaisten sijoittaminen tuomioistuimen vierailevien ammattilaisten ohjelmaan ja
- oikeudellisten välineiden kehittäminen keskeisten kansainvälisten rikosten (joukkotuhonta, rikokset ihmisyyttä vastaan ja sotarikokset) parissa työskentelevien oikeusalan ammattilaisten avuksi.

EU:n tuki ICC:lle on osa laajempia pyrkimyksiä varmistaa, että kaikkein vakavimpiin kansainvälisen oikeuden mukaisiin rikoksiin syyllistyneet saatetaan vastuuseen teoistaan. Täydentävyysperiaatteen mukaisesti EU antoi tukea myös useiden maiden, kuten Afganistanin, Kongon demokraattisen tasavallan, Myanmarin, Georgian, Norsunluurannikon, Kenian, Guinean, Malin ja Ugandan kansallisille rikosoikeusjärjestelmille.

Lisäksi EU tuki edelleen useita kansainvälisiä rikostuomioistuimia ja -mekanismeja, muun muassa seuraavia:

- Keski-Afrikan tasavallan erityisrikostuomioistuin
- Sierra Leonen erityistuomioistuin
- Kambodžan tuomioistuinten ylimääräiset jaostot
- Libanonin erityistuomioistuin ja
- YK:n kansainvälisiä rikostuomioistuimia koskeva mekanismi, jonka tehtävänä on jatkaa Ruandan kansainvälisen rikostuomioistuimen ja entisen Jugoslavian alueen kansainvälisen rikostuomioistuimen olennaista jäljellä olevaa työtä.

EU hyväksyi elokuussa 2020 päätöksen, jolla tuetaan Länsi-Afrikassa liikkeellä olevien lasten oikeussuojan saatavuuden parantamista koskevaa ohjelmaa (7,89 miljoonaa euroa). Ohjelmalla pyritään parantamaan lapsiystävällisen oikeudenkäytön saatavuutta ikä- ja sukupuolisensitiivisten nuoriso-oikeuden mekanismien avulla ja tarjoamaan vaihtoehtoja muuttajalasten säilönotolle Burkina Fasossa, Guineassa, Malissa, Mauritaniassa, Nigerissä ja Nigeriassa. Länsi-Balkanilla EU seuraa säännöllisesti lasten tilannetta oikeudenkäytön osalta ja ottaa vakautus- ja assosiaatiosopimusten mukaisissa säännöllisissä poliittisissa vuoropuheluissa esiin huolenaiheita, jotka liittyvät muun muassa riittämättömään terveydenhuoltoon tai vapautensa menettäneiden lasten koulutusmahdollisuuksiin.

## **Syyttäjien roolin vahvistaminen sukupuoliperusteiselta väkivallalta suojelussa ja siitä rankaisemisessa Marokossa**

Vuoden 2020 aikana vuonna 2017 perustettu uusi syyttäjänvirasto osoitti olevansa riippumaton ja omaksuneensa johtavan roolin torjuttaessa sukupuoliperusteista väkivaltaa, josta on muodostunut koronaviruspandemian aikana eräänlainen "varjopandemia". EU osallistui syyttäjänviraston vahvistamiseen yhdistämällä poliittisen vuoropuhelun, oikeus- ja tasa-arvo-ohjelmien kautta myönnettävän yhdistelmän rahoitusvälineitä (budjettituki) ja Euroopan neuvoston kanssa annettavan teknisen tuen varmistaakseen oikeusperustaisen lähestymistavan, joka noudattaa Istanbulin yleissopimuksen kaltaisia kansainvälisiä normeja.

Seurantajärjestelmällä varmistettiin lapsen oikeuksien kunnioittaminen varhaisavioliittoja koskevan poikkeusmenettelyn osalta sekä sukupuoliperusteisen väkivallan kriminalisointi. Pandemiatilanteen huomioon ottamiseksi vuonna 2020 hyväksyttiin erityistoimenpiteitä. Lisäksi sulkutoimien aikana luotiin verkkotukijärjestelmä valituksia varten. Naisiin ja tyttöihin kohdistuneista hyökkäyksistä tai väkivallanteoista voitiin ilmoittaa Koulna Maak -nimiseen ilmaiseen vihjenumeroon. Tapauksista ilmoitettiin välittömästi syyttäjäviranomaiselle ja tutkinnasta vastaavalle poliisiviranomaiselle.

Aloite toteutettiin tiiviissä yhteistyössä muiden institutionaalisten yksiköiden ja kansalaisyhteiskunnan kanssa, ja se korosti syyttäjän roolia uhrien oikeussuojan saatavuuden ylläpitämisessä ja tällaisten tapausten priorisoimisessa.

**1.6 VASTUUVELVOLLISUUDEN PUUTTEEN KORJAAMINEN, RANKAISEMATTOMUUDEN  
TORJUMINEN JA SIIRTYMÄKAUDEN OIKEUSJÄRJESTELYJEN TUKEMINEN**

Neuvosto hyväksyi maailmanlaajuisesta ihmisoikeuspakotejärjestelmää koskevan päätöksen ja asetuksen 7. joulukuuta 2020. Se on todellinen virstanpylväs. EU:lla on nyt ensimmäistä kertaa oikeudellinen kehys, jonka avulla se voi kohdistaa pakotteita henkilöihin, yhteisöihin ja elimiin – valtiolliset ja valtiosta riippumattomat toimijat mukaan luettuina – jotka ovat vastuussa vakavista ihmisoikeusloukkauksista, ovat osallistuneet niihin tai ovat lähellä niihin syyllistyneitä, riippumatta siitä, missä päin maailmaa ne ovat tapahtuneet.

Rajoittavat toimenpiteet voivat olla henkilöiden matkustuskieltoja ja henkilöiden ja yhteisöjen varojen jäädyttämistä. Lisäksi EU:ssa olevia henkilöitä ja yhteisöjä kielletään asettamasta varoja luettelossa mainittujen saataville suoraan tai välillisesti.

EU:n maailmanlaajuiseen ihmisoikeuspakotejärjestelmään sisältyy humanitaarinen poikkeus, jonka nojalla jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset voivat antaa luvan vapauttaa tai asettaa saataville luetteloon merkittyjen varoja tai taloudellisia resursseja, mikäli se on tarpeen yksinomaan humanitaarisen avun toimittamiseksi.

Kohdennettuja rajoittavia toimenpiteitä sovelletaan, kun kyseessä ovat sellaiset teot kuin joukkotuhonta, rikokset ihmisyyttä vastaan ja muut vakavat ihmisoikeusloukkaukset (esim. kidutus, orjuus, laittomat teloitukset, mielivaltaiset pidätykset tai vangitsemiset). Myös muut ihmisoikeusloukkaukset voivat kuulua pakotejärjestelmän piiriin, jos ne ovat laajalle levinneitä, järjestelmällisiä tai muutoin vakavia huolenaiheita SEU-sopimuksen artiklassa 21 määrättyjen yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteiden kannalta.

Vuonna 2020 EU jatkoi **siirtymäkauden oikeusjärjestelyjen tukea koskevan toimintapoliittisen kehyksensä** täytäntöönpanoa. Aihe otettiin esiin kahdenvälisissä vuoropuheluissa muiden kuin EU-maiden, kuten Nepalin kanssa, sekä alueellisten järjestöjen kuten Afrikan unionin kanssa. EU:n ja AU:n ihmisoikeusvuoropuheluiden viimeisimmällä kierroksella 8. joulukuuta 2020<sup>56</sup> kumpikin osapuoli korosti, että on tärkeää jatkaa ponnisteluja rankaisemattomuuteen puuttumiseksi ja että kansallisella, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla tarvitaan täydentävyyttä. Ne vahvistivat myös sitoumuksensa järjestää asiantuntijaseminaari vuonna 2021. Vakautta ja rauhaa edistävästä EU:n välineestä rahoitetusta konfliktin aikaisiin ja siirtymäkauden oikeusjärjestelyihin keskittyvästä EU:n toiminnosta annettiin edelleen räätälöityä korkean tason teknistä apua tätä varten valituille EU:n edustustoille. Toiminnon väliarviointi vahvisti sen selvät hyödyt, mistä on osoituksena myös EU:n edustustojen halukkuus käyttää toiminnon asiantuntijoiden tarjoamia neuvontapalveluja. EU tuki YK:n totuuden, oikeuden, korvausten ja uusiutumattomuuden takaamisen erityisraportoijan toimeksiannon jatkamista<sup>57</sup>.

#### **Kansalaisyhteiskunnan valvonnan edistäminen Bolivian oikeuslaitoksen uudistamisen yhteydessä**

Oikeutta käsittelevä kansalaisfoorumi Plataforma Ciudadana por el Acceso a la Justicia y los Derechos Humanos perustettiin vuonna 2015, ja EU on siitä lähtien tukenut sen roolia toimintapolitiikkojen edistämässä ja seurannassa. Tämä on toteutettu kahdella perättäisellä EIDHR-hankkeella, jotka Fundación Construir -säätiö<sup>58</sup> on toteuttanut ja joilla tuettiin kansalaisten osallistumista oikeusalan uudistukseen, jolla taataan oikeussuojan saatavuus kaikille (1,5 miljoonan euron kokonaisbudjetti). Tämän pitkäaikaisen yhteistyön puitteissa EU on tukenut tuomarinvaalien ja valtakunnansyyttäjän toimen julkista valvontaa. Hankkeella autettiin tuottamaan ratkaisevan tärkeitä raportteja, joilla YK:lle ja Amerikan valtioiden ihmisoikeustoimikunnalle tiedotetaan tärkeimmistä haasteista, jotka liittyvät Boliviassa perusoikeuksiin ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Oikeusalan seurantakeskus, jota hankkeella myös tuetaan, oli vuonna 2020 Bolivian valtionhallinnossa tärkein oikeusalan tietojen säilytyspaikka. Aloite on lisäksi ollut keskeisessä asemassa kehitettäessä innovatiivisia yhteistyömekanismeja valtion ja kansalaisyhteiskunnan välille ja edistettäessä haavoittuvimmissa tilanteissa olevien ihmisten maksutonta oikeusapua ja mahdollisuutta saada korvauksia.

<sup>56</sup> [https://eeas.europa.eu/delegations/african-union-au/90470/joint-communic%C3%A9-european-union-%E2%80%93-african-union-hold-16th-human-rights-dialogue\\_en](https://eeas.europa.eu/delegations/african-union-au/90470/joint-communic%C3%A9-european-union-%E2%80%93-african-union-hold-16th-human-rights-dialogue_en)

<sup>57</sup> <https://undocs.org/en/A/RES/45/10>

<sup>58</sup> <https://www.fundacionconstruir.org/participacionciudadanaenlareformaalajusticia/#>

Vuoden 2020 aikana EU tuki edelleen vankasti **suojeluvastuun** käsitettä. Tiiviissä yhteistyössä EU:n jäsenvaltioiden kanssa toteutetuissa EU:n toimissa keskityttiin edistämään jatkuvaa poliittista sitoumusta suojeluvastuuperiaatteeseen ja sen täytäntöönpanoa helpottamalla vuoropuhelua ja toimintaa YK:n puitteissa ja soveltamalla käsitettä analyttisenä välineenä tiettyihin maakohtaisiin tilanteisiin.

Suojeluvastuuperiaatteen hyväksymisen 15-vuotisjuhla tarjosi lisää tähän liittyviä mahdollisuuksia. Ihmisoikeusneuvoston 44. istunnossa EU tuki päätöslauselmaa, joka annettiin YK:n vuoden 2005 huippukokouksen tuloksissa vahvistetun, väestön suojelemista joukkotuhonnalta, sotarikoksilta, etnisiltä puhdistuksilta ja rikoksilta ihmisyyttä vastaan koskevan vastuun 15-vuotispäivän johdosta. Tämä oli ensimmäinen suojeluvastuun käsitteestä annettu aihekohtainen päätöslauselma.

EU tuki myös ihmisoikeusneuvoston päätöslauselmaa ihmisoikeusneuvoston panoksesta ihmisoikeusloukkausten ehkäisyyn<sup>59</sup> ja päätöslauselmaa joukkotuhonnan ehkäisemisestä<sup>60</sup>.

Kaikki EU:n jäsenvaltiot äänestivät 18. syyskuuta 2020 sen puolesta, että YK:n yleiskokouksen 75. istunnon esityslistalle otetaan suojeluvastuuta ja joukkotuhonnan, sotarikosten, etnisten puhdistusten ja rikosten ehkäisemistä koskeva asiakohta.

EU ja sen jäsenvaltiot pyrkivät yhdessä suojeluvastuun tukiryhmän kanssa Genevessä ja New Yorkissa mahdollistamaan tehokkaat ja operatiiviset suojeluvastuuta koskevat toimet YK:ssa, esimerkiksi tukemalla veto-oikeuden rajoittamista koskevaa Ranskan ja Meksikon aloitetta, mikäli todetaan, että laajamittaisia hirmutekoja on tehty. EU lujitti edelleen suojeluvastuuta koskevaa yhteistyötään YK:n kanssa ja jatkoi suojeluvastuuta käsittelevää YK:n pääsihteerin erityisneuvonantajan sekä YK:n yhteisen joukkotuhontaa ja suojeluvastuuta käsittelevän toimiston tukemista sekä poliittisesti että taloudellisesti. EU rahoitti hirmutekojen ehkäisemistä koskevien suuntaviivojen laatimista sellaisen tutkimuksen pohjalta, jossa arvioidaan, kuinka ennaltaehkäisevät toimet toimivat ja mitä voidaan oppia tulevien käytäntöjen parantamiseksi.

---

<sup>59</sup> A/HRC/45/L.32.

<sup>60</sup> A/HRC/RES/43/29.

EU:n kattavassa strategisessa mallissa pyritään myös ehkäisemään laajamittaisia hirmutekoja noudattaen parempaa jälleenrakentamista koskevaa yleistä tavoitetta, jolla tähdätään vihreään, osallistavaan, digitaaliseen ja selviytymiskykyiseen maailmanlaajuiseen elpymiseen. EU jatkoi ennaltaehkäisyä ja varhaisvaiheen toiminnan edistämistä perustuen tiiviiseen yhteistyöhön aihekohtaisten, maantieteellisten ja kriisinhallintaa käsittelevien osastojen kesken. Lisäksi se vahvisti valmiuksiaan mukauttaa asiaankuuluvia välineitä ja aloitteita suojeluvastuun sisällyttämiseksi ulkopoliittikkaan monialaisena operatiivisena käsitteenä, myös sisäisen koulutuksen avulla. EU jatkoi jäsenvaltioidensa tuella konfliktianalyysin ja konfliktien varhaisvaroitusjärjestelmänsä käyttöä, jotta suojeluvastuuseen liittyvät kysymykset voitaisiin tunnistaa ja keskittyä varhaisvaiheen toimintaan.

## 2. KESTÄVIEN, OSALLISTAVIEN JA DEMOKRAATTISTEN YHTEISKUNTIEN RAKENTAMINEN

### 2.1 DEMOKRAATTISTEN, VASTUULLISTEN JA AVOIMIEN INSTITUUTTIEN VAHVISTAMINEN

Ensimmäistä kertaa sitten vuoden 2001 autokratiat ovat enemmistönä, ja koronaviruspandemia on entisestään pahentanut demokratiaan kohdistuvia haasteita eri puolilla maailmaa<sup>61</sup>. Demokratian taantumiseen puuttuakseen EU pyrkii esimerkiksi tukemaan riippumattomia tiedotusvälineitä ja toimittajia, lujittamaan parlamentteja ja oikeusvaltiota sekä työskentelemään poliittisten puolueiden kanssa puolueettomalla tavalla.

Eurooppalaisen demokratian toimintasuunnitelmalla<sup>62</sup> pyritään parantamaan EU:n demokratioiden kykyä selviytyä haasteista ja käsitellä aloja, joilla demokraattiset järjestelmämme ovat kaikkein heikoimmillaan. Näin ollen se täydentää ja heijastaa ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskevaa EU:n uutta toimintasuunnitelmaa puuttumalla sekaantumisen ja manipuloinnin riskiin demokratioiden suojelemiseksi EU:ssa ja sen ulkopuolella.

Vaalitarkkailuvaltuuskunnat ovat erittäin näkyvä osoitus EU:n sitoutumisesta demokratian tukemiseen sekä ihmisoikeuksien ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamisen edistämiseen kumppanimaissa. Vuonna 2020 EU lähetti kolme vaalitarkkailuvaltuuskuntaa: alkuvuodesta Guyanaan ja Peruun ja lokakuussa Ghanaan. Viimeksi mainittu oli ensimmäinen vaalitarkkailuvaltuuskunta, joka lähetettiin koronaviruspandemian puhkeamisen jälkeen. Vaaliprosesseja seuraamaan lähetettiin kahdeksan vaaliasiantuntijavaltuuskuntaa: Boliviaan, Burkina Fasaan, Jordaniaan, Keski-Afrikan tasavaltaan, Maliin, Myanmariin, Nigeroon ja Norsunluurannikolle.

EU käytti lisäksi 73 miljoonaa euroa vaaliapuun, muun muassa hankkeisiin, joilla pyrittiin ehkäisemään vaaleihin liittyvää väkivaltaa ja vahvistamaan kansalaisten ja paikallisten kansalaisjärjestöjen roolia vaalitarkkailussa. Vaalihallintoelimille annettiin tukea valmiuksien kehittämiseksi monissa eri maissa, kuten Etiopiassa, Nigeriassa, Paraguayssa, Keski-Afrikan tasavallassa, Nigerissä ja Burkina Fasossa.

---

<sup>61</sup> Anna Lührmann, Seraphine F. Maerz, Sandra Grahn, Nazifa Alizada, Lisa Gastaldi, Sebastian Hellmeier, Garry Hindle ja Staffan I. Lindberg, 2020, [Autocratization Surges – Resistance Grows. Democracy Report 2020](#). Varieties of Democracy Institute (V-Dem) ja [V-Dem's Pandemic Backsliding Project](#).

<sup>62</sup> Euroopan demokratiatoimintasuunnitelma, COM (2020) 790 final, 3. joulukuuta 2020: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=COM:2020:790:FIN>

EU tuki kansalaistarkkailijoita Etyjin osallistujavaltioissa, erityisesti Georgiassa, Moldovan tasavallassa ja Ukrainassa. EU myönsi rahoitusta myös afrikkalaisille NGO:ille, kuten Länsi-Afrikan rauhanrakentamisverkostolle ja Afrikan kestävän demokratian vaali-instituutille, jotta ne suunnittelisivat ja toteuttaisivat yhdessä paikallisten kansalaisjärjestöjen kanssa kansallista vaalitarkkailua tai rauhanvalvontaa, esim. Burkina Fasossa tai Keski-Afrikan tasavallassa.

Sosiaalisen median rooli vaalikampanjoiden aikana on koko maailmassa kasvanut maailmanlaajuisen pandemian aikana. EU alkoi kehittää ja kokeilla menetelmiään tarkkaillakseen vaalikampanjointia verkossa vuonna 2019, ja vuonna 2020 verkkotarkkailusta tuli vakiintunut osa EU:n vaalitarkkailuvaltuuskuntien työtä.

Kaikki EU:n vaalitarkkailuvaltuuskuntien loppuraportit vuodesta 2016 lähtien, mukaan lukien valtuuskuntien suositukset, ovat saatavilla verkossa EU:n vaalitarkkailuvaltuuskuntien tietokannassa<sup>63</sup>.

Komissio hyväksyi vuonna 2020 tarkistetun laajentumismenetelmän, jonka jäsenvaltiot vahvistivat. Tarkistetun menetelmän mukaan "perusasiat", kuten demokraattisten instituutioiden toiminta, tulevat liittymisneuvotteluissa entistä keskeisemmiksi ja määrittävät niiden yleisen tahdin.

Eurooppalainen demokratiarahasto oli edelleen vuonna 2020 EU:n keskeinen kumppani laajentumis- ja naapurimaissa. Siitä tuettiin monien eri alojen aloitteita, äänestämisen tarpeellisuuden ja äänestäjien oikeuksien kaltaisten erityiskysymysten tarkkailusta ja niistä tiedottamisesta aina vaaleihin osallistumista koskevan koulutuksen antamiseen kokemattomille aktivisteille.

Eurooppalaisesta demokratiarahastosta tuettiin lisäksi mediaseurantaa ja sosiaalisia kyselytutkimuksia, joilla kartoitetaan esimerkiksi ihmisten suhtautumista vaaleihin. Yhteistyö eurooppalaisen demokratiarahaston kanssa osoittautui erityisen reagointikykyiseksi koronaviruspandemian yhteydessä ja tarjosi olennaista apua kansalaisjärjestöille ja tiedotusvälineille niiden mukautuessa nykyisiin rajoitteisiin ja turvallisuustoimiin.

---

<sup>63</sup> EU:n vaalitarkkailuvaltuuskuntien tietokanta: <https://ec.europa.eu/info/strategy/relations-non-eu-countries/types-relations-and-partnerships/election-observation/mission-recommendations-repository/home>

EU jatkoi yhteistyötä Euroopan neuvoston kanssa demokratian edistämiseen liittyvissä kysymyksissä. Ukrainassa toteutetulla tiedotusvälineiden vapautta koskevalla yhteisellä hankkeella pyrittiin muun muassa varmistamaan vuosien 2019–2020 vaalien tasapuolinen ja ammattimainen uutisointi.

#### **EU tukee Turkmenistanin hallintouudistusta**

Euroopan unioni kannattaa Turkmenistanin demokraattista uudistusta. Tätä tarkoitusta varten EU rahoittaa kahdenvälistä hanketta "Tuki Turkmenistanin julkishallinnon valmiuksien kehittämiseksi" ("Support for Public Administration Capacity Building in Turkmenistan"). EU-hankkeella tuetaan julkishallinnon maisterintutkinto-ohjelman kehittämistä ja julkishallintoakatemian hallintouudistusta. Akateemiselle henkilöstölle järjestettiin koulutusta ja työpajoja, joilla varmistettiin tietämyksen siirto ja demokratian periaatteiden ja arvojen edistäminen Turkmenistanin julkishallinnossa ja vahvistettiin sen henkilöstön institutionaalisia ja koulutusvalmiuksia kansainvälisten yleissopimusten täytäntöönpanemiseksi ihmisoikeuksia koskevan kansallisen toimintasuunnitelman mukaisesti.

EU antoi vuoden 2020 aikana myös teknistä vaaliapua useille maille. Esimerkiksi Bosnia ja Hertsegovinan keskusvaalilautakunta laati liittymistä valmistelevan tukivälineen (IPA) puitteissa viisivuotisstrategian ja siihen liittyvän toimintasuunnitelman, joilla parannetaan vaaliprosessin rehellisyyttä, avoimuutta ja tehokkuutta. EU:n varoilla annettiin myös "Pod Lupom" -NGO:lle mahdollisuus lähettää yli 2 600 vaalitarkkailijaa marraskuussa 2020 pidettyihin kuntavaaleihin.

Länsi-Balkan oli edelleen prioriteettialue, jonka demokraattisille instituutioille annettiin vahvaa poliittista tukea, ja vuoden 2020 alussa järjestettiin joitakin tapahtumia paikan päällä. Tammikuussa järjestettiin Jean Monnet -vuoropuhelun kolmas kierros Pohjois-Makedonian tasavallan parlamentin kanssa, ja ennen aikaisten parlamenttivaalien seurantatoimena järjestettiin verkkokuuleminen. Serbian tasavallan kansalliskokouksessa käytävästä puolueiden välisestä vuoropuhelusta järjestettiin kuulemisia helmikuussa 2020. Koko vuoden ajan jatkettiin verkkokuulemisia kyseisten maiden (ja muidenkin maiden kuten Ukrainan) poliittisten sidosryhmien kanssa. Alueen kuuden maan sekä Georgian, Moldovan tasavallan ja Ukrainan parlamenttien henkilöstölle järjestettiin virtuaalinen koulutustilaisuus pandemiaan liittyvien korruptioriskien torjumiseksi. Parlamenttien henkilöstölle pidettiin myös tiedotustilaisuus EU:n Länsi-Balkanille antamasta taloudellisesta tuesta.

EU:n lippulaivahanke parlamenttien valmiuksien vahvistamiseksi, parlamenttien kumppanuusohjelma INTER PARES – **EU:n maailmanlaajuinen hanke parlamenttien valmiuksien vahvistamiseksi**<sup>64</sup> – vauhdittui vuonna 2020. Se muodosti kumppanuuksia kahdeksan kumppanimaan (Malesia, Bhutan, Malediivit, Gambia, Panama, Malawi, Trinidad ja Tobago ja Mauritania) ja joidenkin EU:n jäsenvaltioiden (Kreikka, Tanska, Saksa, Tšekin tasavalta, Slovakia, Unkari, Espanja, Irlanti ja Ruotsi) parlamenttien välille.

Hankkeen puitteissa toteutetut toimet, kuten seminaarit, koulutus, vuoropuhelut ja mentorointi mukautettiin verkko- ja virtuaaliformaatteihin. INTER PARES -ohjelma dokumentoi koronaviruskriisiin liittyviä parlamenttien toimia ja keräsi ja jakoi parhaita käytäntöjä parlamentaarisen demokratian turvaamiseksi ja vahvistamiseksi.

Hankkeen puitteissa ilmestyi toukokuun alussa 2020 julkaisu "Parliaments and Crisis: Challenges and Innovations" ("Parlamentteja ja kriisejä: haasteita ja innovaatioita"). Se julkaisi 30. kesäkuuta vietettävänä kansainvälisenä parlamentarismin päivänä tietokartoituksen, josta näkyvät parlamenttien toimet 166 maassa.

Lisäksi hankkeella tuettiin merkittävästi i) AGORA-foorumien uudistamista, ii) usean sidosryhmän välistä parlamentaarista kehitystä seuraavaa tietokeskusta verkossa sekä iii) Parlamenttien välisen liiton parlamenttien innovaatiokeskusta. Keskeisiä parlamentaarisia kysymyksiä koskevien verkko-opiskelumoduulien sarjaa alettiin myös tuottaa.

---

<sup>64</sup> EU:n maailmanlaajuinen hanke parlamenttien valmiuksien vahvistamiseksi  
<https://www.inter-pares.eu/>

## 2.2 REAGOIVAN, OSALLISTAVAN JA EDUSTAVAN PÄÄTÖKSENTEON EDISTÄMINEN

EU:n poliittisen moniarvoisuuden kannatus näkyi vuonna 2020 siten, että se antoi jatkuvasti monipuoluejärjestelmää puolueettomasti tukevalla tavalla tukea poliittisille puoluejärjestelmille.

Tähän liittyen poliittisia puolueita tukevan pilottiohjelman puitteissa tuettavien viiden hankkeen täytäntöönpanolla autettiin lujittamaan naisten asemaa poliittisissa puolueissa ja luomaan tasapuolisia toimintamahdollisuuksia monipuoluejärjestelmille Malawissa, Boliviassa, Marokossa, Beninissä, Paraguayssa, Mongoliassa, Moldovassa, Tunisiassa, Georgiassa ja Kirgisiassa.

Nuorten poliittisten johtajien ohjelmaan kuuluvat fyysistä läsnäoloa edellyttävät toimet keskeytettiin. Kyseinen ohjelma edistää vuoropuhelua ja ymmärrystä pitkäaikaisen rauhan ja luottamuksen vaalimiseksi EU:n ulkopuolisten tulevien johtajien keskuudessa. Sulkutoimien aikana järjestettiin kuitenkin useita verkkotapahtumia ohjelmaan aiemmin osallistuneiden henkilöiden kanssa: yhdessä Anna Lindh -säätiön kanssa järjestettiin kolme keskustelua, ja yksi entinen osallistuja osallistui Euroopan parlamentin turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alivaliokunnan istuntoon.

Kansainvälisen demokratiapäivän (15. syyskuuta) merkeissä 14.–17. syyskuuta järjestettiin verkkokeskusteluja demokratian tilasta koronaviruspandemian aikana. Järjestäjinä olivat Euroopan parlamentti ja tärkeimmät demokratiaa edistävät järjestöt Euroopassa ja sen ulkopuolella. Joulukuussa järjestettiin yhdessä Euroopan komission ja parlamenttien INTER PARES -kumppanuusohjelman kanssa kansainvälinen konferenssi aiheesta "Parlamentit ja demokraattiset innovaatiot: parlamenttien valmiuksien sopeuttaminen muuttuviin demokratioihin". Konferenssiin osallistui parlamentin jäseniä, tutkijoita ja parlamentin työntekijöitä keskustelemaan edustuksellisen demokratian muuttumisesta ja siitä, miten muutokset vaikuttavat parlamenteihin.

EU rahoitti Välimeren eteläpuolisilla alueilla ja Euroopassa Young Mediterranean Voices -ohjelmaa, joka keskittyy kulttuurienväliseen vuoropuheluun. Sen tavoitteena on muuttaa nuorisovetoinen keskustelu osallistavia yhteiskuntia edistäviksi politiikkatoimiksi. Ohjelman puitteissa järjestettiin vuonna 2020 useita korkean tason poliittisia verkkovuoropuheluita, joissa nuoret edustajat olivat yhteydessä globaaleihin johtajiin, kuten EU:n ulkoasiainedustajaan, EU:n YK-suurlähettilääseen, naapuruuspolitiikasta ja laajentumisneuvotteluista vastaavaan komissaariin ja pääjohtajaan, Euroopan parlamentin varapuheenjohtajaan ja muihin EP:n jäseniin. Huhtikuussa 2020 joitakin ohjelman entisiä osallistujia liittyi EU:n YK-suurlähettilään kanssa käytävään verkkokeskusteluun, joka koski YK:n päätöslauselmaa nuorista, rauhasta ja turvallisuudesta ja varmisti, että heidän äänensä tulee kuuluville tässä YK:n turvallisuusneuvostossa käytävässä tärkeässä keskustelussa.

EU:n ja Euroopan neuvoston yhteisellä iLEGEND-ohjelmalla ("Intercultural Learning Exchange through Global Education, Networking and Dialogue") oli samanlaiset tavoitteet, joihin pyrittiin edistämällä kulttuurienvälisiä vuoropuheluita, osallistumista, valmiuksien kehittämistä ja hyvien käytäntöjen vaihtoa.

### **2.3 DISINFORMAATION TORJUNNAN, RIIPPUMATTOMIEN JA MONIARVOISTEN TIEDOTUSVÄLINEIDEN SEKÄ TIEDONSAANNIN TUKEMINEN**

EU tuki edelleen riippumattomia ja moniarvoisia tiedotusvälineitä, tiedon saatavuutta ja disinformaation torjuntaa. Se tuomitsi toimittajien ja media-alan työntekijöiden työhön kohdistuvat rajoitukset ja toteutti niiden vastaisia toimia, joilla varmistettiin toimittajien ja media-alan työntekijöiden turvallisuus ja suojelu sekä tuettiin media-aloitteita. Joulukuussa 2020 hyväksyttiin eurooppalaisen demokratian toimintasuunnitelmaan lisäksi erityinen luku tiedotusvälineiden vapaudesta ja moniarvoisuudesta, ja siinä korostettiin niiden merkitystä demokratiamme kannalta. Toimilla muun muassa edistetään toimittajien turvallisuutta ja puututaan kansalaisten osallistumista vastaan nostettuihin strategisiin kanteisiin sekä suunnitellaan jäsenneilyä vuoropuhelua asiaankuuluvien kansainvälisten järjestöjen kanssa toimien toteuttamisen edistämiseksi.

EU toteutti edelleen tiedotusvälineiden vapautta ja toimittajien turvallisuutta koskevia ohjelmia useilla alueilla ja käynnisti uusia koronaviruspandemiaan liittyviä ohjelmia. Toimittajille ja tiedotusvälineiden vapaudelle myönnetty rahoitustuki on ollut yhteensä 50 miljoonaa euroa viimeisen kahden vuoden aikana.

Sekä tavanomaisia yhteistyöohjelmia että vakautta ja rauhaa edistävää välinettä käytettiin tukemaan konfliktialueita eri puolilla Afrikkaa, Aasiaa, Lähi-itää ja Latinalaista Amerikkaa. Ohjelmilla pyrittiin parantamaan epävakaiden yhteiskuntien kestävyys ja vakautta vahvistamalla riippumattomia tiedotusvälineitä ja kansalaisjärjestöjä sekä tukemalla toimittajia ja faktantarkistajia, jotta covid-19-tautia koskevan luotettavan tiedon saantia voitaisiin lisätä ja torjua disinformaatiota.

EU:n naapurustossa toteutettiin useita toimia:

- EU uudisti tukensa medianvapaudelle eteläisessä naapurustossa (jossa 14 miljoonaa euroa myönnettiin yleistä etua palvelevalle riippumattomalle medialle) ja kuudessa itäisen kumppanuuden maassa (joissa Armenianille, Azerbaidžanille, Georgianille, Moldovalle, Ukrainalle ja Valko-Venäjälle myönnettiin 12 miljoonaa euroa). Länsi-Balkanilla ja Turkissa lähes 20 miljoonaa euroa osoitettiin aloitteille, joiden tarkoituksena on tukea tiedotusvälineiden vapautta ja moniarvoisuutta sekä edistää kansalaisyhteiskunnan elinten, tiedotusvälineet ja järjestöt mukaan luettuina, moninaisuutta, tehokkuutta ja kestävyttä.
- EU tarjosi yhteistyössä Euroopan neuvoston kanssa horisontaalisen välineen kautta sananvapauden eri ilmentymiä (Euroopan ihmisoikeussopimuksen luku 10), kuten toimittajien turvallisuutta, koskevaa koulutusta ja muita tukitoimia muun muassa oikeuslaitoksen, oikeusalan ammattilaisten ja kansalaisyhteiskunnan edustajille.
- Joissakin maissa toteutettaville ohjelmille myönnettiin lisävastuksia. EU tuki esimerkiksi Albanian mediainstituutin yhdessä Kansainvälisen journalistiliiton kanssa toteuttamaa hanketta. Sen tavoitteena on parantaa media-alan organisaatioiden ja toimittajien ammattijärjestöjen valmiuksia vahvistaa ammatillisia normeja ja etiikkaa sekä edistää ja suojella sananvapautta. Hankkeella tuetaan myös kansalaisjärjestöjen aloitteita, joilla pyritään parantamaan työnormeja ja -lainsäädäntöä sekä normeja ja käytäntöjä, joilla suojellaan mielipiteen- ja sananvapautta.

EU edisti koko vuoden 2020 ajan EU:ssa ja kumppanimaissa toteutettavien toimien parempaa yhdenmukaisuutta ja koordinoitua. Esimerkiksi useat EU:n ulkopuoliset maat reagoivat EU:n päättäväiseen disinformaatiota ja vihapuhetta koskevaan lähestymistapaan ja sen näkyviin sisältöön liittyviin toimenpiteisiin. Komission ehdottama digipalvelusäädös ja äskettäin hyväksytyt rasismintorjunnan toimintasuunnitelma ovat molemmat tältä osin merkityksellisiä ottaen huomioon, että ne liittyvät olennaisesti sananvapauteen. Eurooppalaista demokratiaa koskevaan toimintasuunnitelmaan kuuluu myös toimia, joilla suojellaan vaalien luotettavuutta ja edistetään demokraattista osallistumista sekä torjutaan disinformaatiota.

Seuraavilla vuonna 2020 hyväksytyillä aloitteilla oli huomattavaa vaikutusta EU:n ulkopuolella:

- Komissio ja ulkoasiaindustaja ilmoittivat 10. kesäkuuta 2020 antamassaan yhteisessä tiedonannossa "Covid-19-disinformaation torjunta – Faktat oikein" toimenpiteistä, joilla vahvistetaan tiedotusvälineiden vapautta ja moniarvoisuutta EU:ssa osana eurooppalaisen demokratian toimintasuunnitelmaa.
- Toimintasuunnitelmalla pyritään lisäämään tiedotusvälineiden vapautta ja moniarvoisuutta, suojelemaan sananvapautta ja demokraattista keskustelua, edistämään häiriönsietokykyisiä vaaliprosesseja ja torjumaan disinformaatiota. Siinä käsitellään muun muassa toimittajien turvallisuuden suojelua ja kansalaisten osallistumista vastaan nostettujen strategisten kanteiden vaikutuksen torjumista. Siihen kuuluu myös toimenpiteitä, joilla tuetaan tiedotusvälineiden moniarvoisuutta tiiviisti media-alan toimintasuunnitelmaa noudattaen. Eurooppalaisen demokratian toimintasuunnitelmassa ilmoitettiin aloitteista, joilla edistetään poliittisen mainonnan ja viestinnän avoimuutta, eurooppalaisten poliittisten puolueiden rahoitusta koskevia selkeämpiä sääntöjä sekä tehostettua yhteistyötä uskottavien, osallistavien ja avointen vaalien varmistamiseksi EU:ssa. Tähän kuuluu EU:n verkostojen ja kumppanimaiden sekä kansainvälisten järjestöjen välisen yhteistyön helpottaminen valmiuksien kehittämiseksi ja parhaiden käytäntöjen vaihtamiseksi vaaliuhkien torjunnassa ja tiukkojen kansainvälisten standardien edistämiseksi uuden teknologian käytössä.
- Toimintasuunnitelmaan sisältyvät disinformaation vastaiset toimet täydentävät Euroopan komission lainsäädäntötoimia, joita toteutetaan ehdotetun digipalvelusäädöksen kautta. Siinä muun muassa puututaan laittoman verkkosisällön levittämiseen perusoikeuksia suojellen.

Edellä mainitut aloitteet muokkaavat EU:n ulkoista toimintaa demokratian tukemiseksi kumppanimaissa. Demokratiaan kohdistuvat haasteet ovat samanlaisia EU:ssa ja sen ulkopuolella, vaikka niitä joissakin yhteyksissä vaikeuttavat huomattavasti lisätekijät, jotka liittyvät esimerkiksi ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltion kunnioituksen puutteeseen, kehitykseen, talouteen tai turvattomuuteen. Tämä tekee avointen vaalien, tiedotusvälineiden vapauden ja tiedonsaannin varmistamiseen tarkoitettusta EU:n tuesta vielä merkityksellisempää.

Mediaympäristö, jossa vapaat ja moniarvoiset tiedotusvälineet, toimittajat, faktantarkistajat ja muut media-alan työntekijät voivat suorittaa työnsä turvallisesti ja riippumattomasti, on keskeinen tekijä disinformaation torjunnassa ja tiedonsaannin varmistamisessa. Vuonna 2020 EU:n toimet disinformaation torjumiseksi tukivat sen työtä mediaympäristön vahvistamiseksi paitsi EU:ssa myös sen ulkopuolella muun muassa edistämällä tiedotusvälineiden vapautta ja riippumattomuutta.

EU toisti ohjaavan periaatteen, että disinformaation torjumiseksi suunniteltujen toimenpiteiden tulisi olla oikeasuhteisia tavoitteeseensa nähden eivätkä ne saisi heikentää perusoikeuksia ja -vapauksia. Vapaat ja moniarvoiset tiedotusvälineet ovat avainasemassa disinformaation käsittelyssä ja yleisötiedotuksessa.

Vuonna 2018 hyväksytyjen disinformaation torjuntaa koskevan EU:n toimintasuunnitelman<sup>65</sup> ja vapaiden ja rehellisten vaalien varmistamiseksi laaditun toimenpidepaketin<sup>66</sup> jälkeen vuonna 2020 laadittiin ja toteutettiin erityisiä disinformaatiota koskevia EU:n aloitteita perusoikeuksia ja -vapauksia täysimääräisesti kunnioittaen. Tähän kuului jäsenvaltioiden koronaviruspandemian yhteydessä käyttöön ottamien toimenpiteiden, disinformaation torjuntatoimet mukaan luettuina, ja niiden demokratiaan, perusoikeuksiin ja oikeusvaltioperiaatteeseen kohdistuvien vaikutusten seuranta. Komissio tuki tässä yhteydessä jäsenvaltioita vaihtamalla parhaita käytäntöjä uskottavien, osallistavien ja avointen vaalien tukemiseksi eurooppalaisen vaaliyhteistyöverkoston puitteissa. Vuonna 2020 järjestettiin kaksi tällaista parhaiden käytäntöjen vaihtoja.

---

<sup>65</sup> [https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu\\_guidelines\\_rights\\_of\\_child\\_2017.pdf](https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_guidelines_rights_of_child_2017.pdf)

<sup>66</sup> [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP\\_18\\_5681](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_5681)

EU paransi disinformaation vastaisia toimiaan muun muassa perustamalla **varhaisvaroitusjärjestelmän**. Vuonna 2020 tällä alustalla varmistettiin, että EU:n toimielinten ja kaikkien EU:n jäsenvaltioiden välillä vaihdettiin tehokkaasti tietoja paitsi disinformaatiosta myös tiedotusvälineiden vapaudesta ja medialukutaidosta.

EUH:n StratCom-työryhmien työssä keskityttiin edelleen itäiseen naapurustoon ja Venäjään, Länsi-Balkaniin ja eteläiseen naapurustoon, MENA-alueeseen ja Persianlahteen. Työryhmien tavoitteita ovat muun muassa seuraavat:

- puuttua ulkomaisten valtiollisten ja valtiosta riippumattomien toimijoiden harjoittamaan disinformaatiotoimintaan ja reagoida siihen
- lujittaa mediaympäristöä EU:n naapurustossa, laajentumisalueella ja jäsenvaltioissa muun muassa tarjoamalla tukea medianvapauden edistämiseen
- vahvistaa riippumatonta mediaa ja
- varmistaa, että EU:n politiikkoja edistetään ja niistä tiedotetaan tehokkaasti.

East Stratcom -työryhmän lippulaivahanke<sup>67</sup> EUvsDisinfo<sup>68</sup> oli marraskuuhun 2020 mennessä tunnistanut, analysoinut ja paljastanut yli 10 000 Venäjä-myönteisestä mediasta peräisin olevaa esimerkkitapausta disinformaatiosta. Niitä koskeva aineisto on vuodesta 2015 lähtien toimineessa julkisesti saatavilla olevassa tietokannassa. Työryhmä haastatteli myös kokeneita venäläisiä toimittajia, jotka tutkivat ja paljastivat disinformaatiota lujittaakseen omaa ääntään siitä käytävässä keskustelussa<sup>69</sup>.

---

<sup>67</sup> East StratCom -työryhmän erityisenä toimeksiantona on haastaa Venäjän harjoittamat disinformaatiokampanjat. Eurooppa-neuvoston päätelmät vuodelta 2015:

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11-2015-INIT/fi/pdf>

<sup>68</sup> [www.euvdisinfo.eu](http://www.euvdisinfo.eu)

<sup>69</sup> <https://euvdisinfo.eu/the-information-boomerang-returns/>

## **Maapallo on litteä? Oletko varma? Keskustellaanpa asiasta...**

Moskovan Goethe-instituutin ja Colta.ru-verkkójulkaisun EIDHR-välineestä rahoitettavan koulutusalan yhteisen medialukutaitohankkeen "The Earth is Flat – How to Read Media" kolmivuotisen työn tuloksista tehtiin hiljattain yhteenveto.

Hanketiimi järjesti koululaisille työpajoja, opettajille koulutusta, opiskelijoille interaktiivisia video-oppitunteja ja suurelle yleisölle suunnattuja julkisia luentoja, tuotti mediasisältöä ja tuki medialukutaitoaloitteita 16:ssa Venäjän kaupungissa Kaliningradista Vladivostokiin.

Yli 900 ihmistä osallistui työpajoihin, mikä oli neljä kertaa alun perin ennakoitua enemmän. Yli 250 opiskelijaa osallistui interaktiivisiin videoluentoihin. Noin 300 opettajaa osallistui 14 koulutukseen. Yleisöluennot, kaksi verkkokeskustelua media-asiantuntijoiden kanssa ja verkkokonferenssi kokosivat yhteen 1 800 ihmistä.

Asiantuntijat jakoivat tietojaan nykyaikaisessa mediaympäristössä navigoinnista ja faktojen erottamisesta fiktiosta. He auttoivat nuoria ja aikuisia arvioimaan kriittisesti median tarjontaa ja puolustamaan oikeuksiaan. Keskustelussa käsiteltiin myös henkilökohtaisia tilejä ja tietosuojaa, verkkokeskustelun etiikkaa, vihapuhetta sekä reagointia trolleihin ja verkkokiusaamiseen.

Hankkeella tuettiin kansalaisyhteiskuntaa ja taiteesta käytävää keskustelua. Siihen osallistui tunnettuja venäläisiä ja ulkomaisia mediavaikuttajia, kuten riippumattomia toimittajia, bloggaajia, elokuvaohjaajia ja taiteilijoita.

Kaikkea lähes kolmen vuoden ajan tuotettua teoreettista ja käytännön aineistoa käytettiin osana medialukutaitokoulutusta. Lisätietoja hankkeesta ja sen metodologisista tuloksista (opetusvideot, luennot, interaktiiviset testit jne.): <https://howtoreadmedia.ru/en/>

Useilla eri alueilla on toteutettu kohdennettuja toimia. Ensimmäinen EU:n ja Länsi-Balkanin medialukutaitoa käsittelevä konferenssi pidettiin 29. syyskuuta 2020. Siihen kokoontui faktantarkistajia, nuoria, toimittajia ja viranomaisia Länsi-Balkanilta, EU:sta ja muualta keskustelemaan medialukutaidosta ja disinformaation torjunnasta. Ulkoasiainedustaja puhui videoviestissä alueen faktantarkistajille ja kiitti heitä.

EU tukee sananvapautta ja tiedotusvälineiden vapautta Länsi-Balkanilla myös EU:n rahoittamalla Länsi-Balkania ja Turkkiä koskevalla horisontaalisella välineellä, jonka täytäntöönpanosta vastaa Euroopan neuvosto.

Osana pandemian johdosta toteutettavia Team Europe -toimia EU tuki uutta hanketta, koronapandemian demokratia- ja ihmisoikeusvaikutuksia seuraavaa verkkoalustaa ("Global Monitor of COVID-19's impact on democracy and human rights")<sup>70</sup>. Global Monitor on verkkoalusta, jonka tavoitteena on helpottaa yleisön mahdollisuuksia saada tietoa ja analysoida sitä, miten koronaviruspandemian yhteydessä toteutetut toimenpiteet vaikuttivat demokratiaan ja ihmisoikeuksiin 165 maassa eri puolilla maailmaa.

Kansainvälinen demokratia- ja vaaliapuinstituutti (kansainvälinen IDEA) toteuttaa hanketta, jota EU yhteisrahoittaa EIDHR:n kautta. Kansainvälinen IDEA kerää ja analysoi tiedot oman demokratian mittauskehityksensä pohjalta, jota se käyttää joka toinen vuosi julkaistavassa Global State of Democracy Report -kertomuksessaan. EU ei osallistu arviointiin.

Lisäksi Global Monitor on esimerkki laaja-alaisesta vahvasta yhteistyöstä, sillä siinä hyödynnetään myös johtavien kansalaisjärjestöjen, ajatushautomoiden ja yliopistojen keräämiä tietoja ja kootaan näin yhteen kaikki saatavilla oleva tietämys "seuraajien seurannan" luomiseksi.

Yli 10 000 ihmistä eri puolilla EU:ta hyötyi EU:n rahoittamasta alueellisesta OPEN-mediakeskusohjelmasta. Siinä käsitellään uusia trendejä, kuten digitalisaation vaikutusta mediaan, myös sen sisältöön ja tuloihin, sekä monissa maissa kaventuvaa lehdistönvapautta. Se tarjoaa myös keinoja disinformaation torjumiseksi.

---

<sup>70</sup> The Global Monitor of COVID-19's Impact on Democracy and Human Rights:  
<https://www.idea.int/news-media/events/global-monitor-covid-19%C2%B4s-impact-democracy-and-human-rights-one-stop-tool-hold>

## 2.4 KONFLIKTIEN EHKÄISYÄ JA KRIISINRATKAISUA KOSKEVAN, IHMISOIKEUKSIIN PERUSTUVAN JA OSALLISTAVAN LÄHESTYMISTAVAN VAHVISTAMINEN

Globaalisena toimijana EU edistää rauhaa rauhanrakentamisen, konfliktineston sekä välitystoiminnan ja vuoropuhelun avulla. Kestävä rauha edellyttää ihmisoikeuksien kunnioittamista ja osallistavan lähestymistavan omaksumista. Monenvälisyyden avulla pystymme valvomaan yhteisten kansainvälisten normien noudattamista ja lieventämään konfliktuaalisia suhteita.

EU tuki edelleen lapsia aseellisissa selkkauksissa koskevien suuntaviivojensa mukaisesti YK:n lapsia aseellisissa selkkauksissa koskevaa toimeksiantoa ja siihen liittyviä välineitä, kuten seuranta- ja raportointimekanismia ja YK:n pääsihteerin vuosikertomusta, jossa luetellaan lapsiin kohdistuneisiin vakaviin rikkomuksiin syyllistyneet konfliktien osapuolet. EU tuki lapsia aseellisissa selkkauksissa käsittelevän YK:n pääsihteerin erityisedustajan työtä erityisesti siltä osin, mikä koskee sellaisten toimintasuunnitelmien laatimista ja toteuttamista, joilla pyritään lopettamaan ja ehkäisemään kuutta vakavaa rikkomusta, jotka kohdistuvat lapsiin aseellisissa konflikteissa: i) lasten värväys ja käyttö konflikteissa; ii) surmaaminen ja vammauttaminen; iii) seksuaalinen väkivalta; iv) hyökkäykset kouluihin ja sairaaloihin; v) kaappaukset; ja vi) humanitaarisen avun perillepääsyn epääminen.

Vuonna 2020 EU:n jäsenvaltiot hyväksyivät luettelon lasten ja aseellisten konfliktien kannalta ensisijaisista maista. Tätä poliittista sitoutumista vahvistetaan seuraavilla:

- väkivallan ehkäisemiseen ja siihen puuttumiseen kohdistettujen konkreettisten hankkeiden toteuttaminen;
- lasten värväyksen ja aseellisissa konflikteissa käyttämisen ehkäiseminen;
- tapauskohtainen hallinnointi;
- väestörekisteröinnin palauttaminen;
- perheiden jäljittäminen ja yhdistäminen;
- demobilisointi;
- vapauttaminen ja uudelleensopeuttaminen; sekä
- psykososiaalinen tuki ja vaihtoehtoiset hoitomuodot ilman huoltajaa oleville ja huoltajastaan eroon joutuneille lapsille.

Esimerkiksi Armeniassa EU käynnisti Future Today -hankkeen, jolla pyritään lisäämään laadukasta varhaiskasvatusta ja koulutusta maaseutualueilla ja siten tukemaan haavoittuvassa asemassa olevia perheitä, naisia ja lapsia, joiden vaikeita olosuhteita ovat entisestään pahentaneet koronaviruspandemia ja Vuoristo-Karabahin konfliktin hiljattainen kärjistyminen. Ohjelmaan sisältyy miesten osallistumista lastenhoito- ja kotitaloustyöhön edistävä työskentely teini-ikäisten poikien (12–18-vuotiaat) ja miesten kanssa samoin kuin suvaitsevaisuuden, ongelmanratkaisutaitojen ja väkivallattoman konfliktinratkaisun edistäminen.

Kysymystä lapsista aseellisissa konflikteissa käsitellään edelleen poliittisissa vuoropuheluissa. EU ajaa erityisesti YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin koskevan valinnaisen pöytäkirjan ratifiointia ja täytäntöönpanoa ja lapsiin konfliktien aikana kohdistuvien vakavien rikkomusten kriminalisointia. Se pyrkii myös varmistamaan vastuuvollisuuden, tarjoamaan lapsille laadukkaita palveluja ja varmistamaan entisten lapsisotilaiden uudelleenintegroitumisen.

#### **EU osallistuu lastensuojelun vahvistamiseen Keski-Afrikan tasavallassa**

EU on osallistunut lastensuojelun vahvistamiseen Keski-Afrikan tasavallassa tukemalla Unicefin alalla toteuttamia toimia, erityisesti aseellisista ryhmistä vapautettujen lasten yhteiskuntaan sopeuttamista. Aloite on osa kansallista suunnitelmaa, jolla pyritään vastaamaan tehokkaasti niiden lasten tarpeisiin, joiden elämään Keski-Afrikan tasavallan konfliktit ovat vaikuttaneet, mukaan lukien lapset, jotka on värvätty tai ovat vaarassa tulla aseellisten ryhmien värväämiksi. Keskeisiä tuloksia ovat lasten vapauttaminen (1 757 lasta Bamingui Bangoranin, Ombella MPokon, Nana Gribizin, Kémon ja pääkaupungin Banguin prefektuureissa), hoito ja sosioekonomisen uudelleensopeutumisen tuki (93 prosenttia vapautetuista lapsista on liitetty Unicefin tukemiin uudelleensopeuttamisohjelmiin), sijaisperheisiin sijoittaminen, psykososiaalisiin tarpeisiin vastaaminen ja lasten suojeleminen koronaviruspandemian yhteydessä.

Lapset muodostavat enemmistön EU:n rahoittamien humanitaaristen toimien edunsaajista. Kyseisiä toimia ovat esimerkiksi toimet asevoimiin ja aseellisiin ryhmiin yhteydessä olevien lasten tukemiseksi, psykososiaalinen tuki, perheiden jäljittäminen ja tunnistaminen, lapsiystävällisten tilojen luominen, väkivallan (seksuaalinen väkivalta mukaan luettuna) ehkäisy ja siihen puuttuminen sekä ilman huoltajaa olevien ja huoltajastaan eroon joutuneiden lasten tukeminen. EU rahoittaa myös Unicefin työtä Syyriassa, Jemenissä, Somaliassa, Etelä-Sudanissa ja Tšadissa toteutetuissa erityishankkeissa, joilla tarjotaan tukea lapsille aseellisissa konflikteissa (esimerkiksi vakavien rikkomusten seuranta ja niistä raportointi ja yhteiskuntaan sopeuttaminen). Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden puolustaminen ja sen noudattamisen varmistaminen on edelleen välttämätöntä.

EU pyrkii lisäämään YTPP-operaatioiden valmiuksia ihmisoikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamiseksi varmistamalla, että jokaisella operaatiolla on sekä kokopäivätoiminen ihmisoikeusneuvonantaja että tasa-arvoasioiden neuvonantaja, sillä joillakin operaatioilla oli aiemmin vain yksi toimi kumpaankin tarkoitukseen. Tämä normi otettiin käyttöön tarkistetussa asiakirjassa, jolla vahvistetaan operaation mallirakenne. EUH palkkasi vuonna 2020 ensimmäistä kertaa ihmisoikeusasiantuntijan siviilikriisinhallinnan suunnittelu- ja toteutusvoimavaraosastolleen.

Sekä ihmisoikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista että naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevan toimintaohjelman toteutusta on käsitelty säännöllisesti YTPP:n ylemmän johdon seminaareissa ja kokouksissa, kuten operaatioiden johtajien puolivuositaisissa kokouksissa sekä operaatioiden varajohtajien ja henkilöstöpäälliköiden kokouksissa. Ihmisoikeuksien valtavirtaistamista koskevien operatiivisten suuntaviivojen laatiminen on aloitettu.

Sukupuolinäkökohtien valtavirtaistamista koskevilla operatiivisilla suuntaviivoilla operaation johdolle ja henkilöstölle ohjattiin edelleen YTPP-siviilioperaatioita niiden pyrkimyksissä ottaa sukupuolinäkökulma järjestelmällisemmin huomioon päivittäisessä toiminnassaan ja auttaa panemaan täytäntöön naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevat YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat. Suuntaviivat ovat edistysaskel kohti perustason tutkimuksessa annettujen suositusten täytäntöönpanon jatkumista ja auttavat edistämään yhtenäisempää ja tunnistettavampaa lähestymistapaa sukupuolinäkökohtien valtavirtaistamiseen YTPP-siviilioperaatioissa.

Lisäksi YTPP-operaatioiden päivitettyjä yleisiä käyttäytymissäntöjä sovelletaan nyt kaikissa YTPP-operaatioissa. Asiakirjassa käsitellään erityisesti seksuaalista hyväksikäyttöä, häirintää, seksuaalista häirintää ja muita sukupuoleen perustuvan väkivallan muotoja. Siinä painotetaan, että koko henkilöstöllä on oikeus elää ja työskennellä ympäristössä, jossa ei esiinny häirintää, hyväksikäyttöä, laitonta syrjintää, pelottelua eikä kiusaamista. Brysselissä järjestettyyn lähettämistä edeltävään koulutukseen sisältyy kaksi tuntia kestävä koulutus uusista käyttäytymis- ja kurinpitosäännöistä, yleisistä käyttäytymissäntöistä ja etiikkaa ja lahjomattomuutta koskevista suuntaviivoista. Maaliskuusta 2020 lähtien kaikkia YTPP-siviilioperaatioissa nyt tai jatkossa työskenteleviä varten on olemassa pakollinen verkko-oppimismoduuli.

**Operatiivisen suunnittelun alalla EUH:n siviilikriisinhallinnan suunnittelu- ja toteutusvoimavaraosasto päivitti ja yhdenmukaisti operaatiosuunnitelman ihmisoikeuksia ja sukupuolten tasa-arvoa koskevan liitteen.** Yhdenmukaisen liitteen avulla voidaan edelleen kuvailla paikallista kontekstia ja toimeksiantoon liittyviä tietoja.

Henkilöressurssien osalta siviilikriisinhallinnan suunnittelu- ja toteutusvoimavaraosasto aloitti yksityiskohtaisemman sukupuolen mukaan eriteltyjen tietojen keräämisen, mikä mahdollistaa perusteelliset analyysit ja sukupuolten välisen tasapainon vertailun paitsi operaatioiden välillä myös eri tasoilla ja eri tehtävissä<sup>71</sup>.

Parhaiden käytäntöjen mukaisesti henkilöt, joilla on ihmisoikeus- ja tasa-arvoasiantuntemusta, olivat mukana Keski-Afrikan tasavallassa toteutettavan Euroopan unionin YTPP-neuvontaoperaation (EUAM RCA) keskussuunnitteluryhmässä ja teknisessä arviointivaltuuskunnassa.

Sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista koskevien operatiivisten suuntaviivojen soveltamisessa edistettiin operaatitasolla.

- Kaikissa operaatioissa alettiin kerätä sukupuolen mukaan eriteltyjä tietoja Brysselistä annettujen ohjeiden mukaisesti.
- Kahdeksassa operaatiossa hyväksyttiin tasa-arvoa koskeva sisäinen toimintasuunnitelma.
- Kymmeneen operaatioon perustettiin tasa-arvoasioiden yhteyspiste.

---

<sup>71</sup> Esimerkiksi YTPP-siviilioperaatioissa naisten osuus operaation kaikista, sekä paikallisista että kansainvälisistä työntekijöistä on noin 30 prosenttia.

- Noin 80 henkilöä toimi tasa-arvoasioiden yhteyspisteinä operaatioissa, ja heille annettiin erityiskoulutusta. Tasa-arvoasioiden yhteyspistejärjestelmällä, jota koordinoi operaation tasa-arvoasioiden neuvonantaja, on tärkeä rooli siviilioperaatioissa, sillä se varmistaa sukupuolinäkökulman sisällyttämisen operaation päivittäiseen toimintaan, myös koulutukseen.
- Kolmessa operaatiossa tehtiin perusteellinen analyysi operaation toimeksiannon toteuttamisen ohjaamiseksi.
- Vuodesta 2018 alkaen viidestä operaatiosta (EUMM Georgia, EULEX Kosovo, EUCAP Somalia, EUCAP Sahel Mali ja EUBAM Libya) on laadittu sukupuolikysymyksiä koskevia erityiskertomuksia.

EUAM Ukraina tekee yhteistyötä Ukrainan kumppanien kanssa parantaakseen lähisuhdeväkivaltaan liittyviä hillitsemis- ja reagointitoimia, myös koronaviruspandemian aikana. Muun muassa lokakuussa järjestettiin verkkoseminaari Harkovan kansallisen sisäasiainyliopiston kadeteille. EUAM:n asiantuntijat tarjosivat kadeteille tehokkaita toimintatekniikoita, joilla voidaan lieventää lähisuhdeväkivallan seurauksia, toimia asianmukaisesti uhrien ja hyökkääjien kanssa sekä huolehtia lapsista lähisuhdeväkivaltatapauksien yhteydessä. Väkivaltaisessa ympäristössä kasvavat lapset ovat taipuvaisia aikuisina omaksumaan samat ongelmanratkaisumallit. Verkkoseminaarissa keskityttiin myös haastattelutekniikoihin, koska on olennaisen tärkeää, että poliisi muodostaa selkeän kuvan ja ottaa huomioon kaikki olosuhteet muodostaessaan kantaansa.

EUCAP Sahel Mali -operaatio tekee yhteistyötä sisäisten turvallisuusjoukkojen ja muiden toimijoiden kanssa sukupuoliperusteisen väkivallan torjumiseksi. Operaatio kannusti erityisesti Malin sisäisiä turvallisuusjoukkoja nimittämään kuhunkin yksikköön (poliisi, santarmilaitos ja kansalliskaarti) yhteyspisteitä ja järjesti joukoille useita koulutustilaisuuksia, joissa keskityttiin sukupuoliperusteiseen väkivaltaan ja uhrien tukemiseen.

EUAM Ukraina järjesti marraskuussa 2020 romanivähemmistöjä koskevan verkkoseminaarin Harkovan kansallisen sisäasiainakatemiaan 35 kadetille ja opettajalle. Koulutuksessa keskityttiin siihen, miten poliisit voivat ottaa huomioon yhteisökohtaiset tilanteet ylläpitääkseen tehokkaasti yleistä järjestystä ja miten he voivat solmia kumppanuuden paikallisyhteisön kanssa. Tarkoituksena on parantaa poliisipalvelujen saatavuutta ja mahdollistaa tehokkaampi reagointi riitatapauksissa. EUAM-kouluttaja jakoi kokemuksiaan kotikaupungistaan, Bulgarian Kyustendilistä, jossa on merkittävä romaniyhteisö.

EULEX Kosovo seuraa tiiviisti oikeustapauksia, joissa on kyse Kosovon<sup>\*72</sup> poliisin, syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinten käsittelemistä toimittajiin kohdistuvista hyökkäyksistä. Toimittajiin kohdistuvien rikosten rankaisemattomuuden vastaisena kansainvälisenä päivänä operaatio antoi tunnustusta toimittajille, jotka saivat työssään surmansa tai joita kohtaan hyökättiin. Operaatio antoi tunnustusta myös toimittajille, jotka katosivat tai jotka siepattiin tai murhattiin Kosovon\* konfliktin aikana ja sen jälkeen.

EUCAP Sahel Niger järjesti marraskuussa 2020 työpajan poliiseille, tuomareille ja paikallisten kansalaisjärjestöjen edustajille keskinäisen ymmärryksen ja luottamuksen parantamiseksi poliisin ja suuren yleisön välillä. Syyskuussa 2020 EUCAP Sahel Niger järjesti yhdessä Agadezin paikallisten turvallisuusjoukkojen kanssa työpajan erään koulun 100 oppilaalle ja viidelle johtajalle kertoakseen heille räjähtämättömien taisteluvälineiden vaaroista.

Vuoden 2020 syksyllä EUAM Ukraina järjesti yhdessä kansallisen poliisin nuorten suojeleustalon kanssa 10. joulukuuta vietettävään kansainväliseen ihmisoikeuksien päivään liittyvän tiedotuskampanjan.

---

<sup>72\*</sup> Tämä nimitys ei vaikuta asemaa koskeviin kantoihin, ja se on YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244/1999 ja Kansainvälisen tuomioistuimen Kosovon itsenäisyysjulistuksesta antaman lausunnon mukainen.

Operaation asiantuntijat esittivät ajatuksen ihmisoikeuskampanjasta, jossa keskitytään meneillään olevan pandemian luomiin haasteisiin. Kampanja järjestettiin poliisin valvonnassa Kiovan alueella oleville 3–16-vuotiaille haavoittuville lapsille tarkoitetuissa keskuksissa. Ennen kuin nuorisopoliisit vierailivat lasten keskuksissa, EUAM-asiantuntijat antoivat heille keskeisiä ohjeita ja jakoivat tekniikoita lapsiystävällisten tapaamisten järjestämiseksi ja keskeisten ihmisoikeuskysymysten, kuten koulutusta ja henkilökohtaista kehitystä koskevien oikeuksien, käsittelemiseksi lasten kanssa pelien ja piirustusten avulla. Ajatuksena oli paitsi kertoa lapsille heidän perusoikeuksistaan, myös rohkaista heitä ilmaisemaan käsityksensä tilanteesta. Lapsia pyydettiin käyttämään piirustuksissaan näkemyksiään ihmisoikeuksista. Kuvat oli tarkoitus jälkeen päin painaa uudelleenkäytettäviin kasvomaskeihin.

**Lastensuojelunäkökohdat otetaan huomioon kriisinhallintaoperaatioiden suunnittelussa ja täytäntöönpanossa**, koulutuksessa, varhaisvaroitus- ja ehkäisymalleissa sekä rauhanneuvotteluja ja rauhansopimuksia koskevassa EU:n työssä. YTPP-yhteyksissä lastensuojelunäkökohdat sisällytetään koulutukseen ja muuhun toimintaan operaatiotasolla. Esimerkiksi Malissa toteutettavan EU:n koulutusoperaation puitteissa käsitellään lapsisotilaita ja lasten suojelua osana Malin asevoimille annettavaa kansainvälistä humanitaarista oikeutta koskevaa koulutusta. EULEX Kosovo järjesti seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja lähisuhdeväkivaltaan liittyviä tapauksia käsitteleville poliiseille koulutusta rikosteknisistä kuulusteluista ja tapausten hallinnointitekniikoista. Erityishuomiota kiinnitettiin tapauksiin, joissa uhrit olivat lapsia.

EU antaa tunnustusta Global Coalition to Protect Education from Attack -liittouman työlle ja tukeen sen aloitteita, kuten turvallista koulunkäyntiä koskevan julistuksen edistämistä. EU uskoo vahvasti, että koulujen tulisi olla turvapaikkoja kansainväliseen humanitaariseen oikeuteen perustuvan suojelun mukaisesti.

EU edisti kansainvälisen humanitaarisen oikeuden valmiuksien kehittämistä tekemällä yhteistyötä sotilaallisten ja turvallisuusalan toimijoiden kanssa. Esimerkiksi EU:n koulutusoperaatiot Keski-Afrikan tasavallassa, Malissa ja Somaliassa jatkoivat kansainvälistä humanitaarista oikeutta koskevien koulutusmoduulien tarjoamista kansallisille turvallisuus- ja puolustusjoukoille. Ihmisoikeuksia koskevaa kansainvälistä oikeutta ja humanitaarista oikeutta sekä siviilien suojelua koskeva käytännöllinen ja sukupuolisensitiivinen koulutus sisältyy jokaiseen kurssiin, ja se on täysin virtaviivaistettu.

**Sukupuolten tasa-arvoa ja naisten voimaannuttamista konfliktitilanteissa koskevat EU:n toimet** ovat myös osana naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevan toimintaohjelman täytäntöönpanoa. Toimintaohjelma on keskeisessä asemassa YK:n, Naton ja Etyjin kaltaisten kumppanien kanssa tehtävässä yhteistyössä sekä EU:n ulkopuolisten maiden kanssa käytävässä turvallisuusvuoropuhelussa. EU:n politiikka perustuu YK:n päätöslauselmiin, ja se on muotoiltu vuonna 2008 hyväksytyssä kokonaisvaltaisessa lähestymistavassa naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevien YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien 1325 ja 1820 täytäntöönpanoon EU:ssa. Naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevaa toimintaohjelmaa koskeva EU:n ja YK:n strateginen kumppanuus on yksi rauhanoperaatioiden ja kriisinhallinnan kahdeksasta prioriteetista vuosina 2019–2021.

Vuonna 2020 neuvoston päätelmät naisista, rauhasta ja turvallisuudesta ohjasivat merkittävällä tavalla kaikkia EU:n toimintapolitiikkoja ja toimia, jotka on tarkoitettu sitouttamaan, voimaannuttamaan, suojelemaan ja tukemaan naisia ja tyttöjä kaikilla rauhanprosessien ja turvallisuustoimien aloilla. Naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevassa uudessa EU:n strategisessa toimintamallissa painotetaan naisten johtajuuden merkitystä ja heidän merkityksellistä ja tasapuolista osallistumistaan kaikkiin rauhaa ja turvallisuutta koskeviin näkökohtiin ja kaikilla poliittisen päätöksenteon ja ohjelmasuunnittelun aloilla. Siinä myös käsitellään miehiä ja poikia siltä pohjalta, että he voivat toimia myönteisinä muutosvoimina painottaen sitä, että sukupuolistereotyyppioita tulee käsitellä ja muuttaa ja että yhteiskuntiin syvästi juurtuneita käsityksiä on tarkasteltava uudelleen.

EU toteuttaa edelleen erilaisia toimenpiteitä YK:n Jemenin-erityislähettilään toimiston tukemiseksi. EU on rahoittanut Deep Root -järjestöä, joka on naisten osallistumista Jemenin rauhanprosessiin lisäämään pyrkivä erityisjärjestö. Työhön kuuluu rauhansopimuksen ja siirtymäajan mahdollisten ratkaisujen ja vaihtoehtojen kartoittaminen ja yhteisymmärryksen aikaansaaminen sekä naisten näkemysten huomioiminen. Kaikissa EU:n rahoittamissa kokouksissa edellytetään, että osanottajista vähintään 30 prosenttia on naisia. Useimmiten heitä kuitenkin on 50 prosenttia. EU ja YK aikovat valtavirtaistaa naisten osallisuuden kaikilla työelämän aloilla: hallinnossa, maan eteläosassa, nuorisoasioissa, taloudessa sekä yhteisöllisen turvallisuuden osalta. Ryhmä jemeniläisiä ja syyrialaisia naisia vieraili Brysselissä ja New Yorkissa osallistuakseen korkean tason tapaamisiin EU:ssa ja YK:ssa, mikä lisäsi heidän toimintansa näkyvyyttä ja uskottavuutta.

YK:n, EU:n ja AU:n yhteiseen Keski-Afrikan tasavaltaa koskevaan rauhanprosessianalyysiin sisältyi vuonna 2020 arvio erityisesti naisten roolista rauhanprosessin toteutuksessa ja tietyissä aseellisissa ryhmissä. Arviossa otettiin huomioon i) tekijät, jotka joko helpottavat tai estävät naisten osallistumista, ii) luonnonvarojen ja muun omaisuuden saatavuutta koskevien sääntöjen eroavuudet, iii) hallintomekanismien osallistavuus ja legitimiys ja iv) entisten naispuolisten taistelijoiden rooli aseistariisunta-, demobilisaatio- ja yhteiskuntaan sopeuttamisprosessissa.

**Maailmanlaajuiset toimet koronaviruspandemian torjumiseksi ovat tuoneet esiin naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevan toimintaohjelman** ja turvallisuuden ja sukupuolten tasa-arvon välisen yhteyden keskeisen merkityksen pandemian tehokkaamman torjunnan kannalta. Pandemia on pahentanut entisestään naisten jo kohtaamia haasteita muun muassa poliittisen osallistumisen, lähisuhteiden väkivallan ja terveystarkkailujen osalta. Sulkutoimet ja omaehtoiset eristämistoimet ovat lisäksi rajoittaneet rauhanturvaajien mahdollisuuksia suoraan fyysiseen kontaktiin yhteisöjen kanssa.

Pandemia uhkaa myös naisjohtoisten ruohonjuuritason järjestöjen olemassaoloa, sillä toimintaympäristö on muuttunut yhä vihamielisemmäksi ja rahoitus on vaakalaudalla. Kasvava työttömyys ja siitä johtuvat uhat naisten taloudelliselle hyvinvoinnille ovat suuria haasteita, jotka asettavat naiset vieläkin haavoittuvampaan asemaan.

Konflikteihin liittyvästä seksuaalisesta väkivallasta selvinneille sekä epävakailta ja konfliktialueilla vaarassa oleville henkilöille, jotka jo ennestään kärsivät häpeästä, leimautumisesta ja kielteisten seurausten pelosta, pandemiaan liittyvät haasteet, kuten karanteeni ja ulkonaliikkumiskiellot, tekevät yhdessä covid-19-taudin saamisen pelon kanssa vielä vaikeammaksi ilmoittaa seksuaalisesta ja sukupuoliperusteisesta väkivallasta ja saada peruspalveluja, kuten oikeussuoja, turvakodit ja seksuaalinen ja lisääntymisterveydenhuolto.

Myanmarissa EU on tukenut Myanmarin kansallista sovinto- ja rauhankeskusta yhteisen rauhanrahaston välityksellä. Tämä on auttanut lisäämään naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevaa asiantuntemusta tässä Myanmarin rauhanrakentamisen kannalta keskeisessä instituutiossa. Kuutta naisia, rauhaa ja turvallisuutta käsittelevää teknistä neuvonantajaa ollaan rekrytoimassa tarjoamaan asiantuntemustaan kansallisen sovinto- ja rauhankeskuksen sihteeristölle.

Koronaviruspandemia vaikuttaa myös rauhanprosessien välittäjien rooliin ja erityisesti naisiin. Vuoropuhelujen ja välitysprosessien järjestämisellä verkossa on ollut sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia.

Ulkoasiainneuvosto hyväksyi 7. joulukuuta 2020 EU:n rauhanvälitystä koskevan uuden toimintaperiaatteen. Siinä korostetaan EU:n rauhanvälitystä koskevaa arvopohjaista lähestymistapaa, joka perustuu oikeusvaltioperiaatteen, demokratian ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. Siinä hahmotellaan EU:n välitystoiminnan erityispiirteitä kymmenen viime vuoden aikana saatujen kokemusten sekä eurooppalaisten ja kansainvälisten asiantuntijoiden näkemysten perusteella.

Tarkoituksena on edelleen lujittaa EU:n johtavaa roolia rauhanvälityksessä, konfliktinehkäisyssä ja rauhanrakentamisessa maailmanlaajuisesti. Toimintaperiaate vahvistaa EU:n määrätietoisuutta kannan ja tavoitetasoista sekä sen strategisen kumppanuuden YK:n ja alueellisten elinten, kuten Etyjin ja AU:n kanssa.

On huomionarvoista, että siinä otetaan myös huomioon uusia konfliktien ratkaisemiseen liittyviä haasteita, kuten ilmastonmuutoksen ja ympäristön pilaantumisen sekä digiteknologioiden vaikutukset.

Uuteen toimintaperiaatteeseen liitetään joukko EUH:n rauhanvälitystä koskevia suuntaviivoja, joissa annetaan ohjeita siitä, miten EU:n rauhanvälityshenkeä sovelletaan käytännössä ja tuetaan EU:n rauhanvälittäjiä ja EU:n välityselimiä välitysprosessin suunnittelussa ja hallinnoinnissa.

Uuden toimintaperiaatteen hyväksyminen kuvastaa EU:n välitystoiminnan erityistä dynamiikkaa, sen lisääntyneitä valmiuksia ja toimintaperiaatteiden tarkistamista. Sen toimeksiannon toteuttamiseen tällä alalla kuuluu sukupuolijakaumaltaan tasapainoisen EU:n välittäjien joukon luominen. Sen avulla EU voi pyrkiä ulkopoliittisiin tavoitteisiinsa käyttämällä välitystä ja vuoropuhelua ensisijaisina keinoina. Lisäksi korkean tason työryhmä pyrkii tekemään strategiaa tunnetummaksi ja antamaan poliittista ohjausta välitysmahdollisuuksista ja -toiminnasta eri puolilla maailmaa.

EUH:n välitystoiminnan tukiryhmällä on erityisasiantuntemusta naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevissa kysymyksissä. Sukupuolinäkökulma on otettava huomioon kaikissa toimita, joihin kuuluu sovittelumahdollisuuksien arviointi, käynnissä olevien välitystoimien tukeminen tai sovittelunvalmiuksien kehittäminen.

Vuonna 2020 laadittiin ohjeasiakirja konfliktianalyysin käyttämisestä EU:n ulkoisten toimien tukemiseksi.

### 3. MAAILMANLAAJUISEN IHMISOIKEUS- JA DEMOKRATIAJÄRJESTELMÄN EDISTÄMINEN

#### 3.1 MONENVÄLINEN YHTEISTYÖ

**EU oli edelleen johtavassa asemassa ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltion yleismaailmallisessa edistämisessä ja suojelemisessa monenvälisillä foorumeilla, muun muassa YK:n ihmisoikeusneuvostossa ja YK:n yleiskokouksen kolmannessa komiteassa.** Se tuki ihmisoikeusneuvoston tehokkuuden ja vaikuttavuuden parantamiseksi käyttöön otettua prosessia, vahvisti yhteyksiä YK:n yleiskokouksen kolmannen komitean työskentelyyn ja edisti synergiaa muiden monenvälisten ja alueellisten ihmisoikeusfoorumeiden kanssa.

EU on lisännyt toimiaan liittoutumien rakentamiseksi alueellisten ja alueiden välisten ryhmien kanssa uskottavien ja merkityksellisten tulosten saavuttamiseksi yhä vaikeammassa toimintaympäristössä, jolle ovat ominaisia ihmisoikeuksia, demokratiaa, oikeusvaltiota ja monenvälisten instituutioiden toimivuutta heikentävät suuntaukset. EU on YK:n ihmisoikeusjärjestelmän vankka kannattaja ja hyödynsi kaikkia käytössään olevia välineitä puuttuakseen ihmisoikeusloukkauksiin muun muassa maakohtaisten lausuntojen ja päätöslauselmien avulla sekä tarjoamalla tukea tutkintakomissioille, tiedonkeruuvaltuuskunnille, muille erityismenettelyille sekä yleiselle määräaikaisarviointille (UPR).

Loka-marraskuussa 2020 pidetty YK:n yleiskokouksen kolmannen komitean 75. istunto oli EU:n kannalta onnistunut. Huolimatta koronaviruspandemiaan liittyvistä haasteista, joiden takia istunto järjestettiin hybridimuodossa sekä fyysisinä että virtuaalisina kokouksina, YK:n erityismenettelyjen toimeksiantojen haltijoiden ja johtohenkilöiden kanssa järjestettiin yli 60 interaktiivista vuoropuhelua ja yli 50 päätöslauselmaa hyväksyttiin<sup>73</sup>. Komitea hyväksyi kaikki yhdeksän EU:n ja sen jäsenvaltioiden esittämää päätöslauselmaa äänestyksettä tai huomattavalla äänen enemmistöllä. Jäsenvaltiot toimivat tiiviissä yhteistyössä EU:n New Yorkin YK-edustuston kanssa EU:n kantojen tukemiseksi, muun muassa jakamalla päätöslauselmiin ja lausumiin liittyvää työtaakkaa.

---

<sup>73</sup> Kaikki päätöslauselmat löytyvät YK:n verkkosivustolta:  
<https://www.un.org/en/ga/75/resolutions.shtml>

EU pitää maakohtaisia päätöslauselmia erittäin tärkeinä. Aiempien vuosien tapaan komitea hyväksyi ilman äänestystä EU:n esittämän ja 58 maan tukeman päätöslauselman Pohjois-Korean ihmisoikeustilanteesta. EU:n ja islamilaisien maiden yhteistyöjärjestön (OIC) Myanmarin ihmisoikeustilannetta koskevan yhteisen päätöslauselman kunnianhimoinen teksti sai edelleen laajaa kannatusta kaikkien alueellisten ryhmien keskuudessa ja on yhä hyvä esimerkki alueiden välisestä yhteistyöstä. Siinä korostettiin useita tärkeitä seikkoja, kuten viittauksia Kansainväliseen rikostuomioistuimeen, koronavirustoimiin, vaaliprosessiin sekä yritystoimintaan ja ihmisoikeuksiin. Valko-Venäjää käsittelevän YK:n erityisraportoijan kanssa käydyssä interaktiivisessa vuoropuhelussa vahvistettiin vahva tuki maan demokratialle ja ihmisoikeuksille. EU:n ja Yhdysvaltojen koordinoima yhteinen julkilausuma sai 52 kumppanin tuen. Syyrian ihmisoikeustilannetta koskevasta päätöslauselmasta, jota kaikki EU:n 27 jäsenvaltiota tukivat, järjestetyn äänestyksen tulos on hyvä esimerkki ihmisoikeuspainotteisesta, tasapainoisesta ja tosiasioihin perustuvasta tekstistä.

Aihekohtaisten päätöslauselmien osalta komitea hyväksyi 120 äänellä kuolemanrangaistusta koskevan päätöslauselman, jota EU tuki. Sitä esitti alueidenvälinen työryhmä, jonka puheenjohtajina toimivat Meksiko ja Sveitsi. Komitea hyväksyi myös ilman äänestystä päätöslauselman uskonnon- ja vakaumuksenvapaudesta. EU vastusti edelleen yksimielisesti Venäjän esittämää päätöslauselmaa natsismin ihannoinnin torjumisesta. Haasteellisista neuvotteluista huolimatta komitea hyväksyi useita sukupuolirikosten koskevia päätöslauselmia. Tavanomaisten naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, lapsi-, varhais- ja pakkoavioliittoja, naisten sukuelinten silpomista, synnytyskanavan avanteita ja ihmiskauppaa koskevien päätöslauselmien lisäksi hyväksyttiin kaksi uutta Espanjan ja Egyptin esittämää päätöslauselmaa naisista ja covid-19:stä. Se, että sukupuolirikosten koskevia päätöslauselmia hyväksyttiin kaikkiaan seitsemän, mukaan lukien neljä täysin neuvoteltua päätöslauselmaa, on hyvin myönteinen lopputulos. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskeva päätöslauselma on ensimmäinen, jossa tunnustetaan EU:n ja YK:n Spotlight-aloitteen vaikutus. Aloitteen ylivoimainen kannatus vahvistaa, että YK:n jäsenistö tukee edelleen vahvasti sukupuolten tasa-arvoa.

EU oli myös yhä johtavassa asemassa ihmisoikeusneuvostossa, jossa se edisti temaattisia prioriteetteja ja käsitteli maakohtaisia tilanteita esittämällä johtamiaan päätöslauselmia ja lausumia sekä tekemällä alueiden välistä työtä ja tukemalla muiden käynnistämiä toimia. Vaikkakin istunto lopulta koronaviruspandemian vuoksi keskeytettiin sen viimeisellä viikolla (13. maaliskuuta), EU pyrki aktiivisesti helpottamaan tämän 43. istunnon jatkamista. Ottaen huomioon liiallisen voimankäytön, jonka uhreiksi afrikkalaistaustaiset henkilöt ovat joutuneet, sekä rauhanomaisiin mielenosoituksiin kohdistetut väkivaltaisuudet, EU tuki Afrikan ryhmää ja kansalaisyhteiskunnan sekä uhrien sukulaisten kehotuksia keskustella näistä tärkeistä asioista ihmisoikeusneuvostossa ja oli tyytyväinen siihen, että asiaa koskeva päätöslauselma hyväksyttiin konsensuksella. Myanmaria koskevassa EU-johtoisessa päätöslauselmassa käsiteltiin jatkuvia ihmisoikeusloukkauksia, korostettiin Myanmaria koskevan riippumattoman tutkintamekanismin merkitystä, vaadittiin oikeuden ja vastuuvollisuuden toteutumista sekä pyydettiin erityisraportoijan toimeksiannon uusimista. Pohjois-Koreaa koskevan EU:n päätöslauselman selkeä viesti oli, että ihmisoikeusloukkaukset on lopetettava välittömästi ja kansalaisvapauksia sekä sosiaalisia ja taloudellisia oikeuksia on parannettava, ja että Pohjois-Korean on tehtävä tosiasiallista yhteistyötä YK:n ihmisoikeusjärjestelmän kanssa. EU kehotti tukemaan erityisraportoijan toimeksiantoa ja YK:n ihmisoikeusvaltuutetun Soulin toimiston toteuttamaa vastuuvollisuushanketta.

Ihmisoikeusneuvoston 43. istunnossa EU esitti yhdessä Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden ryhmän (GRULAC) kanssa päätöslauselman, joka keskittyi haavoittuvissa tilanteissa olevien lasten suojelemiseen. Siinä kehoitettiin uudistamaan ja vahvistamaan lasten myyntiä ja seksuaalista hyväksikäyttöä käsittelevän erityisraportoijan toimeksiantoa. Kehotus sai alueiden rajat ylittävää tukea. EU on edelleen täysin sitoutunut uskonnon- ja vakaumuksenvapauden suojeluun ja edistämiseen ja esitti asiasta päätöslauselman kehottaen maita tehostamaan toimiaan sen varmistamiseksi, että tätä oikeutta kunnioitetaan, kun käsitellään uskontoon tai vakaumukseen perustuvaa suvaitsemattomuutta, syrjintää ja väkivaltaa. Päätöslauselma esitettiin samanaikaisesti OIC:n johdolla esitetyn uskontoon liittyvää suvaitsemattomuutta koskevan päätöslauselman kanssa. Ihmisoikeusneuvosto hyväksyi molemmat yksimielisesti. EU tuki myös Afrikan ryhmän Libyan ihmisoikeustilannetta koskevaa päätöslauselmaa, jossa kehoitettiin perustamaan tiedonhankintavaltuuskunta. Se olisi tärkeässä roolissa, kun tutkitaan kansainvälisen ihmisoikeuksia koskevan oikeuden ja humanitaarisen oikeuden loukkauksiin liittyviä faktoja ja olosuhteita ja kun tapauksia dokumentoidaan ja niistä ilmoitetaan ihmisoikeusneuvostolle. EU:n jäsenvaltiot tukivat myös Georgian kanssa tehtävää yhteistyötä koskevaa päätöslauselmaa.

EU esitti 44. istunnossa Valko-Venäjän ihmisoikeustilannetta koskevan päätöslauselman, jossa kehoitettiin jatkamaan erityisraportoijan toimeksiantoa vuodella maassa jatkuvien ihmisoikeusloukkausten vuoksi. Jotta ihmisoikeusneuvosto tarkastelisi Valko-Venäjän erittäin huolestuttavaa tilannetta, EU pyysi 45. istunnossa kiireellistä keskustelua asiasta ja esitti päätöslauselman, joka hyväksyttiin 18. syyskuuta 2020. Siinä pyydettiin, että YK:n ihmisoikeusvaltuutettu esittäisi ihmisoikeusneuvostolle suosituksia sisältävän suullisen välikatsauksen vuoden 2020 loppuun mennessä sekä kattavan kirjallisen raportin ihmisoikeustilanteesta vuoden 2020 presidentinvaalien yhteydessä seuraavassa istunnossa.

EU kannatti voimakkaasti Eritrean ihmisoikeustilannetta koskevaa päätöslauselmaa, johon sisältyi erityisraportoijan toimeksiannon tekninen jatkaminen, koska ei ole näyttöä siitä, että maa olisi edistynyt konkreettisesti ihmisoikeusvelvoitteidensa täyttämässä. EU toisti syvän huolensa Venezuelan ihmisoikeustilanteesta, poliittisen kriisin pahenemisesta ja demokraattisen ja poliittisen toimintatilan kaventumisesta entisestään. Hongkongin kansallisen turvallisuuslain antamisen jälkeen jo useissa aiemmissa tilaisuuksissa esittämiensä näkemysten mukaisesti EU kiinnitti huomiota Kiinan ihmisoikeustilanteeseen, Hongkongin erityishallintoalue ja Xinjiang mukaan luettuina, ja toisti Kiinalle esittämänsä kehotuksen noudattaa kansallisia ja kansainvälisiä velvoitteitaan ja kunnioittaa ihmisoikeuksia. EU-johtoisella päätöslauselmalla Burundin ihmisoikeustilanteesta jatkettiin nykyisen tutkintakomission toimeksiantoa vielä vuodella.

EU osallistui aktiivisesti useisiin keskusteluihin muista ihmisoikeustilanteista, jotka edellyttävät kansainvälisen yhteisön jatkuvaa huomiota, kuten interaktiiviseen vuoropuheluun Libyaa käsittelevän tiedonhankintavaltuuskunnan kanssa. Se tuki myös tärkeitä Syyriaa ja Venezuelaa koskevia päätöslausemia, joilla varmistetaan ihmisoikeusneuvoston jatkuva valvonta, ja Jemeniä koskevaa päätöslauselmaa, jolla uusittiin merkittävien asiantuntijoiden ryhmän toimeksianto. Myanmarin ihmisoikeustilanteesta OIC:n kanssa antamassaan yhteisessä julkilausumassa EU painotti voimakkaasti vastuuvollisuutta. EU otti jatkuvasti esiin huolensa ihmisoikeustilanteen heikkenemisestä Venäjällä sekä laittomasti liitetystä Krimin autonomisesta tasavallasta ja Sevastopolin kaupungissa.

EU tuki myös sananvapautta koskevaa päätöslauselmaa, jossa kiinnitettiin oikea-aikaisesti huomiota tiedonsaantiin. Se on olennainen tekijä nykyisen maailmanlaajuisen terveys- ja talouskriisin torjunnassa. EU:n ja GRULACin esittämä päätöslauselma lapsen oikeuksien toteutumisesta terveellisessä ympäristössä on tärkeä panos tällä alalla, koska se ohjaa maiden pyrkimyksiä vahvistaa lapsen oikeuksien huomioimista niiden tehdessä ympäristöä koskevia päätöksiä. Se on myös osoitus alueiden välisen tuen voimasta.

Strategista yhteistyötä YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimiston kanssa tehostettiin edelleen sekä keskustasolla että paikallistoimistojen tasolla. EU jatkoi toimiston toimeksiannon eheyden ja riippumattomuuden tukemista ja puolustamista, myös aihekohtaisten kysymysten käsittelyssä, ihmisoikeusneuvoston erityismenettelyjen tukemisessa ja noudattamista koskevan kehyksen täytäntöönpanossa. Vuonna 2020 EU antoi oman panoksensa useisiin aihekohtaisten erityisraporttien raportteihin, muun muassa ilmastonmuutosta ja ihmisoikeuksia sekä ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskeviin raportteihin.

YK:n naisten asemaa käsittelevän toimikunnan 64. istunto, YK:n ihmisoikeusneuvoston istunnot, erityisesti sen kesäkuun istunto, sekä YK:n yleiskokouksen kolmannen komitean vuosittainen istunto olivat osoituksia EU:n periaatteellisesta johtajuudesta sukupuolten tasa-arvon, naisten ja tyttöjen oikeuksien sekä naisten voimaannuttamisen alalla. Toimimalla aktiivisesti kumppanimaiden kanssa monenvälisillä foorumeilla EU edisti johdonmukaisesti näiden päämäärien saavuttamista. EU säilytti onnistuneesti asemansa kansainvälisenä toimijana maailmanlaajuisen epävarmuuden aikana ja hyödynsi mahdollisuuksiaan edistää toimivaa sääntöihin perustuvaa kansainvälistä järjestystä. EU jatkoi vuonna 2020 vahvaa osallistumistaan YK:ssa käytäviin neuvotteluihin vahvistaakseen sukupuolten tasa-arvoa ja naisten ja tyttöjen oikeuksia koskevaa ohjausta ja poliittisia sitoumuksia sekä varmistaakseen, että YK:n ihmisoikeusmekanismit valtavirtaistavat sukupuolten tasa-arvon toimeksiantoihinsa. Lisäksi EU asetti sukupuolten tasa-arvon keskeiseen asemaan työsuhteissaan monenvälisiin kumppaneihin, kuten Etyjiin, Euroopan neuvostoon, Natoon, Afrikan unioniin, Amerikan valtioiden järjestöön, Arabiliittoon, Aseaniin, Aseanin alueelliseen foorumiin ja OIC:hen sekä G7- ja G20-ryhmän jäseniin.

Osana keskeisten sidosryhmien kanssa maailmanlaajuisesti tehtävää työtä EU on sitoutunut edesauttamaan sukupolvien tasa-arvoa käsittelevän foorumin onnistumista. UN Women kutsui foorumin koolle vuonna 2019, ja sen puheenjohtajina toimivat Ranska ja Meksiko. Sen tavoitteena oli järjestää korkean tason maailmanlaajuisia kokouksia kuuden toimintakoalition kanssa sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja Pekingin toimintaohjelmassa vuonna 1995 annettujen suositusten täytäntöönpanon vauhdittamiseksi. Sukupolvien tasa-arvoa käsittelevä foorumi on esimerkki monenvälisestä yhteistyöstä ja kansainvälisestä solidaarisuudesta, jonka puitteissa EU johtaa yhdessä eri maiden, YK:n järjestöjen, kansalaisjärjestöjen, nuorisojärjestöjen ja yksityisen sektorin edustajien kanssa sukupuoliperusteista väkivaltaa käsittelevää toimintakoalitiota. Vuonna 2020 se edistyi toimintakoalition suunnitelmien valmistelussa.

EU osallistui vuonna 2020 useisiin aihekohtaisten erityisraportojien kertomuksiin. Ilmastonmuutoksen ja ihmisoikeuksien alalla EU osallistui äärimmäistä köyhyyttä ja ihmisoikeuksia käsittelevän YK:n erityisraportoin Oliver De Schutterin kertomukseen "The 'just transition' in the economic recovery: eradicating poverty within planetary boundaries"<sup>74</sup>. EU osallistui myös kahteen ihmisoikeuksia ja ympäristöä käsittelevän YK:n erityisraportoin David Boydin kertomukseen, jotka käsitelivät globaalia vesikriisiä ja terveitä ekosysteemejä.

EU ja sen jäsenvaltiot osallistuivat aktiivisesti työntekijöiden oikeuksien ja ihmisarvoisen työn edistämiseen Kansainvälisen työjärjestön tekemän työn puitteissa muun muassa osallistumalla ILO:n tekniseen kokoukseen ihmisarvoisesta työstä globaaleissa toimitusketjuissa (25.–28.2.2020), covid-19-pandemiaa ja työelämää käsittelevään ILO:n maailmanlaajuiseen huippukokoukseen (1.–9.7.2020), komission ja ILO:n 15.:een korkean tason kokoukseen (13.10.2020) ja ILO:n hallintoneuvoston 340. kokoukseen (2.–14.11.2020).

EU osallistui aktiivisesti myös YK:n sosiaalisen kehityksen toimikunnan 58. istuntoon (8.–19.2.2020) ja järjesti sen aikana yhdessä Kiinan ja ILO:n kanssa oheistapahtuman, jossa käsiteltiin kokemuksia ja haasteita yleismaailmallisten sosiaalisen suojelun järjestelmien rakentamisessa.

---

<sup>74</sup> <https://www.ohchr.org/en/Issues/Poverty/Pages/Callfor submissionsJustTransition.aspx>

### 3.2 ALUEELLISET KUMPPANUUKSET

#### *EU Euroopan neuvostossa*

Ulkoasiainneuvosto hyväksyi 13. heinäkuuta 2020 **uudet EU:n prioriteetit** Euroopan neuvoston kanssa vuosina 2020–2022 tehtävälle **yhteistyölle**<sup>75</sup>. Niissä vahvistettiin ihmisoikeudet, demokratia ja oikeusvaltioperiaate yhteistyön prioriteeteiksi. Näiden prioriteettien puitteissa painotettiin tiettyjä aloja, joita olivat toimivan monenvälisyyden edistäminen, koronaviruspandemian vaikutukset, sosiaalisten ja taloudellisten perusoikeuksien takaaminen, digitalisaatio ja tekoäly, ympäristönsuojelu sekä oikeusvaltioon kohdistuviin uhkiin puuttuminen. Uusissa prioriteeteissa mainitaan ihmisoikeuksien ja ympäristönsuojelun välinen yhteys Euroopan vihreän kehityksen ohjelman toteutusta ohjaavana periaatteena. Kaksi toiminta-alaa, joiden on katsottu olevan keskeisessä asemassa luotaessa uusia yhteyksiä EU:n ja Euroopan neuvoston työn välille, ovat ympäristönsuojelua koskevan eurooppalaisen oikeudellisen kehyksen luominen ja ympäristörikosten torjunta. Euroopan neuvoston järjestämä Maailman yhdeksäs demokratiafoorumi käsittelee ihmisoikeuksien ja demokratian roolia ympäristönsuojelussa. Vuonna 2020 Maailman demokratiafoorumi järjesti yksivuotisen virtuaalisen kampanjan, jonka aihe vaihtui kuukausittain. EU osallistui virtuaaliseen kampanjaan joulukuussa 2020, jolloin aiheena olivat ihmisoikeudet ja ympäristö.

EU oli edelleen täysin sitoutunut **liittymään Euroopan ihmisoikeussopimukseen**. Neuvottelut aloitettiin uudelleen syyskuussa 2020 Strasbourgissa sen jälkeen, kun EU:n tuomioistuin oli vuonna 2014 antanut kielteisen lausunnon alkuperäisestä liittymissopimusluonnoksesta. EU:n kannalta tämä ei ole ainoastaan perussopimusten mukainen velvoite vaan myös osoitus EU:n perusarvoista: kun EU:sta tulee ihmisoikeussopimuksen 48. sopimuspuoli, kansalaiset voivat valittaa EU:n toimista Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen marraskuisen 70-vuotisjuhlan kunniaksi EU johti yhteistä tiedotuskampanjaa, jossa esitettiin animaatiovideoita, joilla havainnollistettiin yleissopimuksessa taattuja perusoikeuksia kertomalla ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä peräisin olevia todellisia ihmisoikeustarinoita. Näin tuotiin esiin etuja, joita ihmisoikeussopimuksesta koituu ihmisoikeusloukkausten uhreille.

---

<sup>75</sup> Neuvoston päätelmät: EU:n painopisteet Euroopan neuvoston kanssa vuosina 2020–2022 tehtävälle yhteistyölle, 13. heinäkuuta 2020.  
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9283-2020-INIT/fi/pdf>

Vuonna 2020 EU käsitteli Euroopan neuvoston ministerikomiteassa useita kysymyksiä, kuten kansainvälisen lehdistönvapauden päivän, kansainvälisen kuolemanrangaistuksen vastaisen päivän sekä toimittajiin kohdistuvien rikosten rankaisemattomuuden vastaisen kansainvälisen päivän viettoa. EU antoi myös lausuntoja yksittäisistä ihmisoikeustapauksista ja niihin liittyvistä tapahtumista, etenkin liittyen Valko-Venäjän ja Venäjän tilanteisiin sekä Vuoristo-Karabahin konfliktiin. Vaikka koronapandemiasta johtuva kansanterveyskriisi aiheutti valtavia haasteita kaikilla yhteistyöaloilla vuonna 2020, se johti myös innovatiivisten ratkaisujen kehittämiseen. Huhtikuussa 2020 Euroopan neuvoston pääsihteeri Marija Pejčinović Burić jakoi jäsenvaltioille **välineistön demokratian, oikeusvaltion ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseksi koronaviruskriisin aikana**<sup>76</sup>.

Komission syyskuussa julkaisema ensimmäinen oikeusvaltiota koskeva vuosikertomus, jossa esitetään arvio kaikista 27 jäsenvaltiosta, on selkeä osoitus EU:n ja Euroopan neuvoston rakenteellisesta yhteistyöstä ja perustuu niiden erilaisiin mutta toisiaan täydentäviin rooleihin. Monet kertomuksen sisältämät havainnot perustuvat Euroopan neuvoston elinten, kuten Venetsian komission ja lahjonnan vastaisen valtioiden ryhmän (GRECO) antamiin oikeusvaltiosuosituksiin. EU:n sitoutuminen oikeusvaltioperiaatteen edistämiseen sisältyy myös EU:n laajentumis- ja naapuruuspolitiikkaan: vuonna 2020 annetussa EU:n laajentumispolitiikkaa koskevassa tiedonannossa ja siihen liitetyissä raporteissa<sup>77</sup> viitattiin useisiin Euroopan neuvoston suosituksiin. Vastaavasti tiivis yhteistyö Euroopan neuvoston kanssa auttoi EU:ta saamaan aikaan tuloksia itäisen kumppanuuden maiden kanssa tehtävän työn puitteissa.

---

<sup>76</sup> Respecting democracy, rule of law and human rights in the framework of the COVID-19 sanitary crisis - A toolkit for member states. Euroopan neuvosto, 7. huhtikuuta 2020: <https://rm.coe.int/sg-inf-2020-11-respecting-democracy-rule-of-law-and-human-rights-in-th/16809e1f40>

<sup>77</sup> [https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/package\\_en](https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/package_en)

## **EU:n ja Euroopan neuvoston yhteiset ohjelmat**

EU:n ja Euroopan neuvoston yhteisillä ohjelmilla oli edelleen keskeinen merkitys **oikeuslaitoksen uudistamisen tukemisessa, korruption torjunnassa ja ihmisoikeuksien, median riippumattomuuden ja kansalaisyhteiskunnan edistämisessä**. Erityisesti hyvään hallintotapaan tähtäävä kumppanuus II tuotti lokakuussa 2020 kannustavia väliaikatuloksia, jotka osoittivat sen vaikuttaneen oikeusvaltioperiaatteen lujittamiseen, naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseen, oikeussuojan saatavuuden takaamiseen kaikille, haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten ihmisoikeuksien suojeluun ja tasa-arvoa edistävien ja syrjinnän vastaisten politiikkojen edistämiseen itäisen kumppanuuden alueella. Yhteisten ohjelmien puitteissa tehty työ onnistui huolimatta pandemian aiheuttamista haasteista. Maaliskuussa 2020 alkaneen eteläisen ohjelman neljännessä vaiheessa tuetaan edelleen alueella käynnissä olevia demokraattisia uudistuksia keskittyen erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan ja talousrikollisuuden torjuntaan. Vastaavasti horisontaalinen ohjelma II auttoi Länsi-Balkanilla edistymään erityisesti oikeuslaitoksen uudistuksessa, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpanossa, syrjimättömyyden, hlbt-henkilöiden oikeuksien, vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden suojelun sekä vangittuina olevien henkilöiden oikeuksien osalta. Se auttoi myös arvioimaan paremmin oikeudellisten uudistusten tuloksia oikeuslaitoksen toimivuutta tarkastelevan Euroopan neuvoston pysyvän komitean (CEPEJ) kehittämien indikaattorien paremman ymmärtämisen ja täytäntöönpanon ansiosta.

## ***EU Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä***

EU jatkoi Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj) kattavan turvallisuuskäsitteen **inhimillisen ulottuvuuden puitteissa osallistumista vuoropuheluihin ja yhteistyöhön**.

EU osallistui aktiivisesti kaikkiin inhimillisen ulottuvuuden tapahtumiin – poikkeuksellisesti verkossa meneillään olevan pandemian vuoksi – ja käytti niissä puheenvuoroja, myös kolmessa ylimääräisessä inhimillisen ulottuvuuden kokouksessa, inhimillisen ulottuvuuden komitean kokouksissa sekä sukupuolten tasa-arvon tarkistuskonferenssissa. Inhimillisen ulottuvuuden vuosittainen täytäntöönpanokokous, joka peruttiin poikkeuksellisesti pandemian vuoksi, korvattiin inhimilliseen ulottuvuuteen liittyviä aiheita käsitelleillä verkkoseminaareilla, joihin EU myöskin osallistui aktiivisesti.

Etyjin pysyvässä neuvostossa EU otti proaktiivisesti esiin monia ihmisoikeuksiin ja perusvapauksiin liittyviä aiheita, esimerkiksi maailman lehdistönvapauden päivän, kansainvälisen kuolemanrangaistuksen vastaisen päivän, naisiin kohdistuvan väkivallan lopettamiseksi vietetyn kansainvälisen päivän sekä ihmisoikeuksien päivän merkeissä. EU otti säännöllisesti esille kysymyksen Valko-Venäjällä 9. elokuuta pidettyjen presidentinvaalien aikana ja sen jälkeen yleisesti tapahtuneista vaalipetoksista ja ihmisoikeusloukkauksista, erityisesti ottaen huomioon Moskovan mekanismin puitteissa laaditun tiedonhankintavaltuuskunnan raportin, johon 17 osallistujavaltiota (mukaan lukien 12 EU:n jäsenvaltiota) vetosi 17. syyskuuta. Raportin havainnot vahvistivat hyvin perustellulla ja yksityiskohtaisella tavalla, että 9. elokuuta pidetyt vaalit eivät olleet vapaat eivätkä rehelliset ja että niitä seurasi monia vakavia ihmisoikeusloukkauksia. EU toi esiin myös yksittäisiä ihmisoikeustapauksia ja niihin liittyviä tapahtumia, erityisesti Venäjällä ja Turkissa.

Ottaen huomioon, että neuvottelut käytiin täysin verkossa, Tiranassa 3.–4. joulukuuta pidetyn ministerineuvoston kokouksen tulokset olivat yleisesti ottaen hyvin myönteiset, ja niihin kuului kidutuksen ehkäisemistä koskevan päätöksen hyväksyminen, joka on EU:n pitkäaikainen inhimillisen ulottuvuuden prioriteetti. Ministerineuvosto sopi myös nimityksistä järjestön neljään korkeimpaan virkaan – Etyjin pääsihteeri Helga Schmid (Saksa), mediavaltuutettu Maria Teresa Ribeiro (Portugali), vähemmistövaltuutettu Kairat Abdrakhmanov (Kazakstan) ja demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimiston (ODIHR) johtaja Matteo Mecacci (Italia) – sekä Pohjois-Makedonian tasavallan nimittämisestä vuoden 2023 puheenjohtajaksi. Näin järjestön lähitulevaisuuden johtajuus varmistettiin.

EU tuki edelleen täysin Etyjin riippumattomien instituutioiden (ODIHR, mediavaltuutettu ja vähemmistövaltuutettu) arvokasta työtä.

EU jatkoi myös aktiivista toimintaansa kansalaisjärjestöjen kanssa muun muassa helpottamalla EU:n jäsenvaltioiden ja samanmielisten valtuuskuntien sekä kansalaissolidaarisuuden foorumin (Civic Solidarity Platform) ja Human Rights Watchin edustajien välisiä kokouksia.

EU:lla ja Etyjillä on vaalitarkkailun suhteen yhteiset tavoitteet, normit ja samantyyppiset menetelmät. Niiden parhaillaan toteuttamat toimet uusien teknologioiden käyttöä vaaliprosessissa koskevien tarkkailumenetelmien lujittamiseksi ja vaalitarkkailuvaltuuskuntien antamien suositusten täytäntöönpanoon kannustamiseksi ovat esimerkkejä demokratiatukea ja ihmisoikeuksien edistämistä koskevasta yhteistyöstä. EU tuki edelleen vuonna 2020 ODIHR:n työtä Etyjin osallistujavaltioiden avustamiseksi esimerkiksi rahoittamalla hankkeita, joilla autetaan panemaan täytäntöön vaaleja koskevia suosituksia Länsi-Balkanilla.

### ***EU ja Islamilaisten maiden yhteistyöjärjestö***

EU:n ja Islamilaisten maiden yhteistyöjärjestön (OIC) ensimmäinen johtotason kokous, joka pidettiin 15. heinäkuuta 2020, vahvisti osapuolten sitoutumisen kaikenlaisen vihaan ja syrjintään yllyttämisen torjumiseen ja uskonnon- ja vakaumuksenvapauden edistämiseen kaikin käytettävissä olevin keinoin, mukaan lukien ihmisoikeuksia koskeva lainsäädäntö, vuoropuhelu ja koulutus. Naisten oikeuksien alalla OIC jatkoi työtään naisten kehitysjärjestön saattamiseksi toimintavalmiuteen, ja se piti ensimmäisen ministerineuvostonsa lokakuussa 2020. Tämä OIC:n erityiselin asettaa etusijalle toimet naisten aseman edistämistä jäsenvaltioissa koskevan OIC:n toimintasuunnitelman toteuttamiseksi.

## *EU ja Afrikan unioni*

EU:n ja Afrikan unionin välinen 16. ihmisoikeusvuoropuhelu, joka pidettiin videoneuvotteluna 8. joulukuuta 2020 ja jonka puheenjohtajina toimivat yhdessä ihmisoikeuksista vastaava EU:n erityisedustaja Eamon Gilmore ja AU:n poliittisista asioista vastaava komissaari Minata Samate Cessouma, oli ainoa EU:n ja AU:n korkean tason ihmisoikeuskokous vuonna 2020. Vuoropuhelu on osa pitkän aikavälin strategiaa, joka on suunniteltu varmistamaan ihmisoikeuksien ja demokratian johdonmukainen edistyminen molemmilla mantereilla. Osapuolet keskustelivat ihmisoikeus- ja demokratiatilanteesta erityisesti koronakriisin valossa ja sopivat toimenpiteistä yhteistyön lujittamiseksi tietyissä ihmisoikeuskysymyksissä, joita ovat siirtymäkauden oikeusjärjestelyt, kuolemanrangaistus, yritystoiminta ja ihmisoikeudet sekä perusvapauksien toteutuminen.

### **3.3 KAHDENVÄLINEN YHTEISTYÖ**

**Ihmisoikeusvuoropuhelut** ovat keskeinen väline EU:n kahdenvälisissä suhteissa hallituksiin ja ihmisoikeuskumppaneihin. Vuonna 2020 monien kumppanien kanssa videoneuvotteluina käydyissä ihmisoikeusvuoropuheluissa ja kuulemisissa keskusteltiin koronaviruspandemian vaikutuksista ihmisoikeuksiin. Kumppanimaita olivat Algeria, Azerbaidžan, Brasilia, Georgia, Jordania, Kanada, Kazakstan, Kirgisia, Kolumbia, Meksiko, Moldovan tasavalta, Mongolia, Myanmar, Tadžikistan, Taiwan, Ukraina, Uzbekistan ja Vietnam. Perusoikeuksista keskusteltiin myös EU:n jäsen ehdokasmaiden ja mahdollisten ehdokasmaiden kanssa erityisesti vakautus- ja assosiaatioprosessiin kuuluvien kokousten yhteydessä. Myös Japanin ja Persianlahden maiden kanssa käytiin epävirallisia ihmisoikeusneuvotteluja sekä useita paikallistason vuoropuheluja.

Ihmisoikeusvuoropuheluissa tarkasteltiin muun muassa yhteistyötä monenvälisillä foorumeilla, sukupuolten tasa-arvoa ja naisten ja tyttöjen ihmisoikeuksien täysimääräistä toteutumista, sananvapautta ja tiedotusvälineiden vapautta, kidutusta ja muuta julmaa, epäinhimillistä tai halventavaa kohtelua tai rankaisemista, kuolemanrangaistusta, uskonnon- ja vakaumuksenvapautta sekä vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuksia. Ihmisoikeuspuolustajien tilanne oli näkyvästi esillä ihmisoikeusvuoropuheluissa, joissa otettiin esille useita yksittäistapauksia. Yritystoiminta ja ihmisoikeudet, digitaalitekniikoiden vaikutus ihmisoikeuksiin ja disinformaation torjunta olivat myös keskustelunaiheina. Koronaviruspandemiasta huolimatta kansalaisyhteiskunnan kanssa järjestettiin kuulemisia ihmisoikeusvuoropuhelujen edellä, ja vuoropuhelujen tuloksista tiedotettiin.

EU käytti edelleen **kaupan alan välineitään**, kuten yleisen tullietuusjärjestelmän (GSP) mukaisia yksipuolisia kauppaehtoja edistääkseen ihmisoikeuksia, työelämän perusnormeja, ympäristönsuojelua ja hyvää hallintotapaa muissa kuin EU-maissa. Kysymys kauppasopimuksista otettiin esille EU:n ulkopuolisten maiden kanssa myös kahdenvälisissä ihmisoikeusvuoropuheluissa. Kolmas kaksivuotinen GSP-raportti julkaistiin 10. helmikuuta 2020 ja se vahvisti, että GSP+-menettely on ratkaisevan tärkeä työelämää ja ihmisoikeuksia koskevien kysymysten käsittelyssä, sillä se varmistaa seurannan edunsaajamaissa ja tarjoaa ehdokasmaille liittymismahdollisuuden. Näitä asioita koskevaa vuoropuhelua jatkettiin nykyisen seurantajakson puitteissa, joka alkoi vuoden 2020 alussa.

EU seurasi edelleen kansainvälisten ihmisoikeus- ja työoikeusyleissopimusten noudattamista GSP+-menettelystä hyötyvissä maissa ja maissa, jotka ovat tehostetusti mukana Kaikki paitsi aseet -järjestelyssä. **EU päätti** 12. helmikuuta 2020 **peruuttaa väliaikaisesti osan Kambodžalle Kaikki paitsi aseet -järjestelyn nojalla myönnettyistä tullietuuksista** kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen kirjattujen periaatteiden<sup>78</sup> **vakavan ja järjestelmällisen rikkomisen vuoksi**. EU kehitti myös edelleen kauppaa ja kestäväää kehitystä koskevia EU:n vapaakauppasopimusten lukuja, joihin sisältyy sitovia sitoumuksia kansainvälisistä työelämän normeista.

---

<sup>78</sup> Artiklat 19 (sananvapaus), 21 (oikeus rauhanomaiseen kokoontumiseen), 22 (yhdistymisvapaus) ja 25 (oikeus poliittiseen osallistumiseen).

EU jatkoi yhteistyötään Vietnamin kanssa EU:n ja Vietnamin vapaakauppasopimuksen kauppaa ja kestäväää kehitystä koskevan luvun mukaisten työntekijöiden perusoikeuksia koskevien sitoumusten osalta, minkä johdosta Vietnam ratifioi kaksi kolmesta jäljellä olevasta keskeisestä ILO:n yleissopimuksesta ja esitti aikataulun kolmannen yleissopimuksen<sup>79</sup> ratifioinnille.

Neuvosto ja Euroopan parlamentti sopivat 9. marraskuuta 2020 EU:n vientivalvonnan nykyaikaistamisesta. Uudella vientivalvonta-asetuksella otetaan käyttöön oikeusperusta EU:n harjoittamalle verkkovalvontateknologioiden kaupan valvonnalle, jotta voidaan estää ihmisoikeusloukkaukset kolmansissa maissa ja julkaista huolta aiheuttavia teknologioita ja vientikohteita koskeva EU:n seurantalista.

Komissio jatkoi ihmisoikeusvaikutustenarviointien toteuttamista osana EU:n käynnissä olevien kauppaneuvottelujen kestäväää kehitykseen liittyvien vaikutusten arviointeja muun muassa tekemällä EU:n ja kumppanimaiden voimassa olevien kauppasopimusten jälkiarviointeja. Komissio saattoi päätökseen kolme kestäväää kehitykseen liittyvien vaikutusten arviointia, jotka liittyivät EU:n ja Indonesian vapaakauppasopimusneuvotteluihin ja neuvotteluihin EU:n ja Chilen assosiaatiosopimuksen kauppaa koskevan osion sekä Meksikon kanssa tehdyn kokonaissopimuksen kauppaa koskevan pilarin uudenaikaistamisesta.

Osoittamalla sopimukseen 89,8 miljoonaa euroa EIDHR:stä EU jatkoi kansalaisjärjestöjen tukemista, jotta ne voisivat toimia tehokkaasti ihmisoikeuksien ja demokratian periaatteiden suojelemiseksi ja edistämiseksi koko maailmassa. EU tuki 160:tä uutta kansalaisjärjestöjen, ja erityisesti paikallistason järjestöjen, johtamaa aloitetta yli 70 kumppanimaassa.

Vuonna 2020 Euroopan parlamentti ja EU:n jäsenvaltiot pääsivät neuvostossa poliittiseen yhteisymmärrykseen asetuksesta **EU:n ulkoisen toiminnan rahoitusvälineen** perustamisesta. Nyt EU:lla on käytössään tehokas väline, jolla edistetään yhteistyötä kumppanimaiden kanssa yhteisten arvojen ja etujen pohjalta. Asetuksen peruseriaatteisiin kuuluvat ihmisoikeudet, perusvapaudet, demokraattinen hallintotapa ja oikeusvaltioperiaate.

---

<sup>79</sup> Yleissopimus C87 (järjestäytymisvapaus) vuoteen 2023 mennessä.

**Uudessa välineessä, joka koostuu kolmesta osa-alueesta – maantieteellinen, aihekohtainen ja nopea toiminta** – määrätään pakolliseksi **oikeusperustainen lähestymistapa**, joka kattaa kaikki ihmisoikeudet, niin kansalaisoikeudet, poliittiset oikeudet, taloudelliset, sosiaaliset kuin sivistyksellisetkin oikeudet. Tämä lähestymistapa on sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista koskevan lähestymistavan mukainen ja siinä tuetaan toimenpiteitä, joilla edistetään suoraan ja välillisesti ihmisoikeuksien ja demokratian periaatteiden täysimääräisen kunnioittamisen varmistamista.

Uuden naapuruus-, kehitys- ja kansainvälisen yhteistyön välineen (NDICI) puitteissa vuosiksi 2021–2027 hyväksytty ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskeva aihekohtainen ohjelma on EIDHR:n seuraaja. Ohjelma perii kaikki edeltäjänsä vahvuudet: i) se takaa toimien riippumattomuuden ilman viittausta kumppanimaiden hallitusten tai muiden viranomaisten suostumukseen; ii) se on luonteeltaan maailmanlaajuinen ja voi toimia missä tahansa EU:n ulkopuolisessa maassa, myös keski-, ylemmän ja korkean tulotason maissa; ja iii) sen toteuttavat ensisijaisesti paikalliset, alueelliset tai kansainväliset kansalaisjärjestöt, mukaan lukien rekisteröimättömät organisaatiot ja yksityishenkilöt.

#### **3.4 KANSALAISSYHTEISKUNTA JA KANSALLISET IHMISOIKEUSINSTITUUTIT**

EU pyrki vuoden 2020 aikana aktiivisesti torjumaan kansalaisjärjestöihin kaikkialla maailmassa kohdistuvia uhkia ja edisti kansalaisyhteiskunnan kannalta turvallista ja suotuisaa toimintaympäristöä.

**Koronaviruspandemia kärjisti jo olemassa olevaa suuntausta:** monet sortoa harjoittavat hallitukset käyttivät pandemiaa tekosyynä ja toteuttivat ihmisoikeuksien, erityisesti kokoontumis- ja yhdistymisvapauden vastaisia liiallisia toimenpiteitä.

Huolimatta pandemiasta ja sen aiheuttamasta uhasta monien organisaatioiden selviytymiselle EU piti yllä merkityksellistä toimintaa kansalaisjärjestöjen kanssa uusien teknologioiden käytön ansiosta. **Se jatkoi virtuaalisia kuulemisia kansalaisyhteiskunnan**, etenkin ihmisoikeusjärjestöjen ja ihmisoikeuspuolustajien kanssa Brysselissä ja EU:n ulkopuolisissa maissa. Kuulemisia järjestettiin ihmisoikeusvuoropuhelujen ja muiden korkean tason poliittisten vuoropuhelujen edellä, ennen ehdotuspyyntöjen käynnistämistä sekä keskustelun käymiseksi monialaisista ihmisoikeuskysymyksistä, kuten ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskevasta EU:n uudesta toimintasuunnitelmasta. EU:n seuraavasta monivuotisesta budjetista ja ohjelmasuunnittelusta käydyt kuulemiset saattoivat myös ihmisoikeus- ja kehitysalan kansalaisjärjestöjä yhteen, samoin kuin kehitysyhteistyön politiikkafoorumien alueelliset virtuaalikokoukset.

Kansalaisjärjestöt myötävaikuttivat ihmisoikeuspolitiikan toimintamahdollisuuksien turvaamiseen poliittisissa ja kauppasopimuksissa, joihin sisällytettiin olennaisia ihmisoikeuksia koskevia poliittisia lausekkeita. Vuoden 2020 aikana huolehdittiin edelleen siitä, että työmarkkinaosapuolet ja kansalaisyhteiskunta osallistuivat uusien sopimusten kestävästä kehitystä koskevan luvun laatimiseen.

Kansalaisyhteiskunnan edustajat osallistuvat säännöllisesti neuvoston ihmisoikeustyöryhmän työskentelyyn, ja heille tiedotetaan järjestelmällisesti työryhmän päätelmistä. Lisäksi EU järjesti Brysselissä toimivan kansalaisjärjestöjen ihmisoikeus- ja demokratiaverkoston kanssa 9.–10. joulukuuta 22. vuotuisen EU:n ja NGO:iden foorumin, jossa keskityttiin digiteknologioihin ja ihmisoikeuksiin.

Kumppanimaiden kanssa käytävien EU:n virallisten ihmisoikeusvuoropuhelujen yhteydessä kansalaisjärjestöjä kutsuttiin osallistumaan kansalaisyhteiskuntaseminaareihin. Meksikolaisten, kolumbialaisten ja brasilialaisten NGO:iden kanssa pidettiin virtuaalisia kansalaisyhteiskuntaseminaareja läpi vuoden.

## **EU tehosti entisestään ponnistelujaan edistääkseen NGO:iden osallistumista**

**ihmisoikeusneuvoston ja muiden monenvälisten ihmisoikeusfoorumien työhön** muun muassa puolustamalla niiden puheoikeutta ja kannattamalla kansalaisyhteiskunnan avointa osallistumista yleiskokouksen järjestämiin korkean tason tapahtumiin, kuten YK:n 75-vuotispäivään ja Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman 25-vuotispäivään. EU piti huolen siitä, että sen järjestämissä tapahtumissa YK:ssa kansalaisyhteiskunnan ääni kuului ja sitä tuotiin esiin. Hyvänä esimerkkinä on kolmannen komitean yhteydessä järjestetty Valko-Venäjän poliittisten vankien tilannetta käsitellyt oheistapahtuma, joka tarjosi ruohonjuuritason aktivisteille foorumin heidän analyysiensä ja suositustensa jakamiseksi YK:n toimijoiden kanssa. Lisäksi vuonna 2019 EU ja sen jäsenvaltiot tukivat menestyksellä NGO:iden hakemuksia koskevien päätösten viemistä YK:n talous- ja sosiaalineuvoston (Ecosoc) äänestykseen, jotta voitaisiin välttyä siltä, että YK:n NGO:ita käsittelevä komitea jättää NGO:iden hakemuksia toistuvasti käsittelemättä. EU teki myös aktiivista yhteistyötä Genevessä toimivan kansalaisyhteiskuntaa käsittelevän työryhmän kanssa.

### **EU:n tuki kansalaisyhteiskunnan roolille Syyrian rauhanprosessissa**

EU on tukenut YK:n Syyrian erityislähettilään toimiston Civil Society Support Roomia. Se on foorumi, jolla Syyrian kansalaisyhteiskunta voi keskustella ja laatia viestejä keskeisille sidosryhmille. Civil Society Support Roomin päätavoitteena on tehdä Genevessä käynnissä olevasta YK:n tukemasta poliittisesta prosessista helpommin lähestyttävä, osallistavampi ja kuulemista tukeva. Civil Society Support Room tarjoaa rauhanrakentamisjärjestelmässä ainutlaatuisen tilan kaikkia poliittisia, sosiaalisia ja maantieteellisiä tahoja edustavien Syyrian kansalaisyhteiskunnan toimijoiden vuoropuhelulle, ja se on yksi koko Syyrian kansalaisyhteiskunnan kuulemisen suurimmista foorumeista.

Ennen pandemiaan liittyvien sulkutoimien alkamista vuonna 2020 Civil Society Support Room järjesti alueellisia kuulemisia Beirutissa ja Erbilissä erityislähettilään edustajien ja Syyrian kansalaisyhteiskunnan toimijoiden välillä. Koronaviruspandemian aikana hanke jatkoi toimintaansa verkossa. Se auttoi toukokuussa järjestämään alueellisen kuulemisen, johon osallistui Syyrian kansalaisyhteiskunnan edustajia Jordaniassa, sekä kesäkuussa vastaavasti Turkissa. Kesäkuussa 2020 pidetyn Syyrian tukemista koskevan Bryssel IV -konferenssin aikana erityislähettiläs järjesti yhdessä EUH:n kanssa virtuaalisen Civil Society Support Roomin oheistapahtuman, jossa oli 34 syyrialaista osallistujaa. Osallistujat tallensivat myös lyhyen videon, jota näytettiin ministerikokouksen avausistunnossa.

**Kansalaisjärjestöt saivat edelleen eniten tukea EIDHR:stä** ja kansalaisjärjestöjä ja paikallisviranomaisia koskevasta temaattisesta ohjelmasta (CSO-LA), ja ne olivat EU:n kahdenvälisen kehitysrahoituksen merkittäviä täytäntöönpanokumppaneita. CSO-LA-ohjelmaan kuuluvilla 25:llä kumppanuutta koskevalla puitesopimuksella tuettiin kansalaisjärjestöjen roolia alueellisen ja maailmanlaajuisen tason keskeisinä poliittisina vaikuttajina. Jotkin kumppanuutta koskevat puitesopimukset (esimerkiksi Kansainvälisen ihmisoikeusliiton, CIVICUS-järjestön ja Forum Asia -järjestön kanssa tehdyt) edistävät suoraan kansalaisyhteiskuntaa tukevaa toimintaympäristöä ja käsittelevät sen toimintamahdollisuuksien kaventumista. Lisäksi sekä CSO-LA-ohjelman prioriteetit että kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia sekä hallintotapaa koskeva EU:n EIDHR:n puitteissa tekemä työ tukevat kansalaisjärjestöjen kannalta suotuisaa toimintaympäristöä kumppanimaissa.

Keskeisen vahvuutensa eli sen, että sen toimintaan ei tarvita isäntämaan hallituksen suostumusta, pohjalta EIDHR on yli kahden vuosikymmenen ajan pystynyt keskittymään arkaluonteisiin asioihin, käyttämään innovatiivisia toimintatapoja ja tekemään yhteistyötä marginalisoituneiden tai eristyksiin jääneiden kansalaisjärjestöjen kanssa. Erityisesti EIDHR:n ihmisoikeuskriisirahaston poikkeusehdot sallivat EU:n myöntää suoria avustuksia kansalaisjärjestöille, jotka toimivat ihmisoikeuksien ja demokratian kannalta erityisen vaikeissa olosuhteissa. Vuonna 2020 tätä tukea mukautettiin koronaviruspandemian aiheuttamaan maailmanlaajuiseen ihmisoikeuskriisiin, ja EIDHR löysi tapoja ohjata toimittajien ja lastensuojelun kaltaisiin prioriteetteihin osoitettuja varoja kriisin aiheuttamiin erityistarpeisiin. Lisäksi toteutettiin useita erityisiä aloitteita kansalaistoiminnan ja demokratian tilan edistämiseksi (esim. Supporting Democracy, Media4Democracy ja Civic Tech 4 Democracy).

EU antoi myös rahoitustukea YK:n kokoontumis- ja yhdistymisvapauden sekä mielipiteen- ja sananvapauden edistämisen ja suojelun erityisraportoijille. Kyseiset vapaudet ovat perustavanlaatuisia kansalaistoiminnalle suotuisan ympäristön luomisen kannalta. EU edisti tätä ympäristöä myös soveltamalla kehitysyhteistyöhön sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen ja oikeusperustaisen lähestymistavan kaltaisia menetelmiä, joissa osallistuminen on keskeinen periaate. Näin EU-edustustoja voimaannutetaan toimimaan ihmisoikeuksien puolesta kaikilla työskentelyaloilla, ja niiltä myös edellytetään sitä. Tämä monitahoinen tuki auttoi torjumaan rajoittavia lakeja ja käytäntöjä, jotka haittaavat riippumattomien kansalaisyhteiskunnan toimijoiden työtä, ja myötävaikuttivat kansalaistoimintaa edistävän ympäristön pitkän aikavälin strategiseen kehittämiseen.

## **EU tukee naisten osallistumista päätöksentekoon Syyriassa**

EuroMed Feminist Initiative -aloite toteutti EU:n rahoittamaa hanketta "Enhancing women's Participation in Decision-Making and Peacebuilding Processes in Syria" ("naisten osallistumisen lisääminen päätöksenteko- ja rauhanrakentamisprosesseihin Syyriassa"). Sen tavoitteena on kehittää yhteinen toimintaohjelma torjumaan naisiin ja tyttöihin kohdistuvaa väkivaltaa, joka on merkittävä este naisten osallistumiselle päätöksentekoon ja rauhanrakentamisprosesseihin Syyriassa.

Yli 80:n Syyriassa, Libanonissa, Turkissa ja Euroopassa toimivan syyrialaisen järjestön ja ruohonjuuritason aloitteen edustajat osallistuivat kuuteen neuvottelukierrokseen. Järjestöt työskentelivät yhdessä laatiakseen ennaltaehkäisyä, suojelua ja reagointia koskevia suosituksia, tehdäkseen sukupuoliperusteista väkivaltaa ja yhteiskunnallisia normeja koskevaa strategista työtä miesten ja poikien keskuudessa sekä lisätäkseen syyrialaisen järjestöjen verkostoitumista ja liittoumia.

Yhteinen toimintaohjelma on väline, jonka avulla syyrialaisaktivistit voivat saada kansainväliset ja kansalliset päätöksentekijät ottamaan naisia ja naisten oikeuksien puolustajia mukaan kaikkiin Syyrian tulevaisuuteen liittyviin rauhanneuvotteluprosesseihin paikallistasolta kansainväliselle tasolle. Sen avulla voidaan myös lisätä yleistä tietoisuutta paitsi naisiin ja tyttöihin, mutta myös yhteisöihin ja koko yhteiskuntaan kohdistuvan väkivallan tuhoisista vaikutuksista.

**Kansalliset ihmisoikeusinstituutiot** olivat edelleen keskeisiä toimijoita ihmisoikeuksien edistämässä ja suojelemisessa kaikkialla maailmassa. EU on tietoinen siitä, että demokratian ja kansalaistoiminnan tilan kaventuminen vaikuttaa kansallisiin ihmisoikeusinstituutioihin. Tästä syystä EU tukee osana ulkoista toimintaansa riippumattomia kansallisia ihmisoikeusinstituutioita ja niiden olennaista roolia ihmisoikeuksien suojelun varmistamisessa kaikkialla maailmassa.

Useimmissa vuonna 2020 käymissään ihmisoikeusvuoropuheluissa EU kehotti EU:n ulkopuolisia maita varmistamaan, että kansalliset ihmisoikeusinstituutiot ovat riippumattomia, että ne saavat käyttöönsä tarvittavat henkilö- ja taloudelliset resurssit ja että niitä kuullaan järjestelmällisesti kaikissa asiaan kuuluvissa päätöksenteko- ja lainsäädäntöprosesseissa. Erityisesti pyrittiin varmistamaan, että kansallisia ihmisoikeusinstituutioita ja niiden henkilöstöä suojellaan uhkailulta, häirinnältä ja hyökkäyksiltä.

Edistääkseen kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden roolia EU teki tiivistä yhteistyötä kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden eurooppalaisen verkoston (ENNHRI) kanssa laatiakseen EU:n edustustoille oppaan kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä. EU:n edustustoille järjestettiin koulutusta marraskuussa. EU jatkoi vuonna 2020 yhteistyötä ENNHRI:n kanssa, muun muassa ENNHRI:n vuotuisen konferenssin aikana, ja pyrki kehittämään tapoja kartoittaa mahdollisuuksia, joita EU:n ulkopoliittikka tarjoaa kansallisille ihmisoikeusinstituutioille oikeusvaltion, demokratian ja ihmisoikeuksien edistämiseksi.

EU tuki monien maiden kansallisia ihmisoikeusinstituutioita antamalla niille rahoitustukea. EU:n poliittista sitoutumista kansallisiin ihmisoikeusinstituutioihin täydennetään taloudellisella tuella. EIDHR rahoitti koko vuoden 2020 ajan kohdennettuja strategisia ohjelmia kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden tueksi.

NHRI.EU-hankkeen toteutusta jatkettiin. Sen on määrä kestää kolme vuotta vuonna 2019 tapahtuneesta hyväksymisestä lähtien, ja sillä on 3,75 miljoonan euron EU-rahoitus. Sen tavoitteena on kehittää kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden valmiuksia niiden toimeksiannon keskeisillä aloilla, joita ovat ihmisoikeuksia, viestintää ja tiedotusta koskeva koulutus, valitusten käsittely, dokumentointi, seuranta ja raportointi. Hankkeen yhtenä tavoitteena on vahvistaa kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden yhteistyötä globaalien ja alueellisten verkostojen, erityisesti kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden maailmanlaajuisen yhteenliittymän, Aasian ja Tyynenmeren kansallisten ihmisoikeuselinten foorumin, Afrikan kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden verkoston, Amerikan kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden verkoston ja kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden eurooppalaisen verkoston kanssa. Hankkeen tavoitteena on myös vahvistaa kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden maailmanlaajuisia yhteenliittymää ja alueellisia verkostoja sekä tukea jäseninä olevia kansallisia ihmisoikeusinstituutioita akkreditointiprosessin aikana. Maailmanlaajuiset ja alueelliset verkostot laativat myös ihmisoikeuspuolustajien suojelua koskevia toimintasuunnitelmia Marrakeshin julistuksen täytäntöönpanemiseksi. Pääasiallisena toteuttajana Tanskan ihmisoikeusinstituutti antoi teknistä apua muille kansallisille ihmisoikeusinstituutioille, jotta ne pystyivät toteuttamaan hankkeessa suunnitellut toimet ja lisäämään näin kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden digilukutaitoa, joka on erityisen tärkeä pandemian vuoksi.

Toinen kohdennettu ohjelma, joka sai 1 miljoona euroa ENNHRI:n rahoitusta, saatiin päätökseen vuonna 2020 ja sillä lisättiin eurooppalaisten ihmisoikeusinstituutioiden valmiuksia ja niiden välistä yhteistyötä ihmisoikeuksien edistäjinä ja suojelijoina konflikteissa ja konfliktien jälkeisissä tilanteissa. Kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden roolista alalla julkaistiin verkko-opas<sup>80</sup>, ja niiden työ muilla kuin viranomaisten valvomilla alueilla on kehittynyt urauurtavasti. Hankkeella lisättiin myös hallitustenvälisten ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tietoisuutta ja sitoutumista kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden työhön konfliktitilanteissa kansallisella, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla. Siihen kuului yhteistyötä Euroopan ulkopuolisten ihmisoikeusinstituutioiden kanssa. Hanke auttoi myös parantamaan ENNHRI-verkoston ja sen sihteeristön valmiuksia tukea konfliktitilanteissa toimivia kansallisia ihmisoikeusinstituutioita.

Toinen esimerkki EU:n tuesta kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden verkostoille on vuonna 2020 Aasian ja Tyynenmeren kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden foorumin kanssa kahdeksi vuodeksi tehty sopimus, johon sisältyy EU:n 750 000 euron rahoitusosuus. Sopimuksen tarkoituksena on lisätä kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden valmiuksia käsitellä yhdessä hallitustenvälisten mekanismien kanssa keskeisiä ihmisoikeuskysymyksiä Kaakkois-Aasiassa ja Tyynenmeren alueella käyttämällä muun muassa koulutusta, pienavustusohjelmia ja vuoropuhelufoorumeita.

Länsi-Balkanilla EU auttoi lisäämään Serbian tasavallan riippumattomien ihmisoikeuselinten, kuten oikeusasiamiehen ja tasa-arvovaltuutetun, valmiuksia torjua syrjintää ja vihapuhetta sekä suojella kansallisten vähemmistöjen ja hlbt-henkilöiden oikeuksia Euroopan neuvoston normien mukaisesti. Pohjois-Makedonian tasavallassa EU on järjestelmällisesti keskustellut ihmisoikeustilanteesta oikeusasiamiehen toimiston kanssa vakautus- ja assosiaatiosopimuksen mukaisissa kokouksissa. Vuonna 2020 EU kehotti valitsemaan syrjinnän ehkäisyä ja siltä suojelua käsittelevän toimikunnan (tasa-arvoelin) jäsenet nopeasti ja avoimella sekä osallistavalla menettelyllä.

---

<sup>80</sup> Human Rights in (Post-)Conflict Situations The Role of National Human Rights Institutions - Guide and Resources: <http://ennhri.org/nhris-post-conflict/>

### 3.5 LIKETOIMINTA-ALA

EU jatkoi **yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevien YK:n ohjaavien periaatteiden** täytäntöönpanoa EU:ssa ja sen ulkopuolisten maiden kanssa. Se sitoutui tukemaan maailmanlaajuisia pyrkimyksiä panna täytäntöön YK:n ohjaavat periaatteet muun muassa edistämällä kansallisten toimintasuunnitelmien laatimista ja täytäntöönpanoa sekä asiaankuuluvia due diligence -normeja ja laatimalla kattavan EU:n kehyksen YK:n ohjaavien periaatteiden täytäntöönpanoa varten. EU pyrki parantamaan vapaaehtoisten ja pakollisten toimien älykästä yhdistelmää edistääkseen vastuullista yritystoimintaa koskevaa toimintapolitiikkaa, kuten analyttistä ja neuvoa-antavaa työtä sellaisilla politiikan aloilla kuin ympäristöalaa ja ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoite, muita kuin taloudellisia tietoja koskeva raportointi sekä uhrien oikeussuojakeinojen saatavuus.

EU julkaisi tutkimuksia ihmisoikeuksia ja ympäristöalaa koskevista huolellisuusvaatimuksista toimitusketjussa sekä johtajien velvollisuuksista ja yritysten kestävästä hallintotavasta. Euroopan komission 19. lokakuuta 2020 julkaistu vuoden 2021 työohjelma sisältää yritysten kestävää hallinnointia koskevan lainsäädäntöaloitteen, joka on tarkoitus käynnistää vuoden 2021 toisella neljänneksellä ja jonka tavoitteena on edistää yritysten pitkän aikavälin kestävää ja vastuullista käyttäytymistä. Aloitteen alustava vaikutustenarviointi julkaistiin heinäkuussa, ja EU käynnisti lokakuussa julkisen kuulemisen kerätäkseen sidosryhmien palautetta aloitteesta. Lisäksi EU hyväksyi kesäkuussa 2020 uuden uhrien oikeuksia koskevan strategian, ja Euroopan parlamentti ja neuvosto pääsivät hiljattain sopimukseen uudesta, kuluttajiin keskittyvästä kollektiivisia oikeussuojakeinoja koskevasta direktiivistä.

EU jatkoi työtään muiden kuin taloudellisten tietojen raportointia koskevan direktiivin tarkistamiseksi. Siinä edellytetään, että suuret pörssiyhtiöt, pankit ja vakuutusyhtiöt, joilla on yli 500 työntekijää, antavat tietoja ympäristö- ja sosiaalikysymyksistä, työntekijöihin liittyvistä kysymyksistä, ihmisoikeuksista sekä lahjonnasta ja korruptiosta. Direktiivin tarkistamisesta järjestettiin julkinen kuuleminen helmi–kesäkuussa 2020. Euroopan tilinpäätösraportoinnin neuvoa-antavaan ryhmään perustettiin sidosryhmien yhteinen työryhmä valmistelemaan mahdollisia muiden kuin taloudellisten tietojen raportointia koskevia EU:n normeja.

Koska konfliktialueiden mineraaleja koskevan asetuksen oli määrä tulla täysimääräisesti voimaan 1. tammikuuta 2021, komissio antoi kesäkuussa 2020 delegoidun asetuksen, jossa vahvistetaan aiemmin puuttuneet tiettyjen asetuksen velvoitteiden alaisten mineraalien tuonnin määrälliset kynnyksarvot.

Osana vuonna 2018 hyväksytyyn kestäväen kasvun rahoitusta koskevan EU:n toimintasuunnitelman täytäntöönpanoa EU hyväksyi kesäkuussa 2020 luokitusjärjestelmäasetuksen, jossa edellytetään, että luettelot ympäristön kannalta kestävästä toiminnoista laaditaan määrittelemällä tekniset seulontakriteerit kullekin ympäristötavoitteelle. Huhti–heinäkuussa EU järjesti julkisen kuulemisen uudistetusta kestäväen rahoituksen strategiasta kerätäkseen sidosryhmien näkemyksiä siitä, miten sosiaaliset ja ympäristöriskit voitaisiin ottaa paremmin huomioon rahoituslaitosten hallintokehyksessä.

Komissio julkaisi heinäkuussa 2020 kokoelman sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevia hyviä käytäntöjä, joilla tuetaan aloitteita sosiaalisten näkökohtien sisällyttämiseksi julkisiin hankintoihin, mukaan lukien toimet, jotka liittyvät ihmisoikeuksia koskevaan huolellisuusvelvoitteeseen toimitusketjussa.

EU:n perusoikeusvirasto julkaisi lokakuussa 2020 tutkimuksen, jossa esitettiin sen havainnot oikeussuojamekanismien saatavuudesta EU:n jäsenvaltioissa<sup>81</sup>. Tutkimus sisältää yksityiskohtaista tietoa oikeussuojamekanismeihin (oikeudelliset ja muut kuin oikeudelliset sekä valtiolliset ja muut kuin valtiolliset mekanismit) liittyvistä jäsenvaltioiden nykykäytännöistä, ja siinä yksilöidään ongelmia ja annetaan lausuntoja ja suosituksia uusia aloitteita varten tietyillä politiikka-aloilla, jotta YK:n ihmisoikeussopimuksen kolmas pilari pantaisiin tehokkaasti täytäntöön. Avoimuuden lisäämiseksi ja olemassa olevia oikeussuojakeinoja koskevan tiedonsaannin parantamiseksi komissio aktivoi marraskuussa 2020 EU:n sähköisen oikeuden portaalin yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevan tietosivun<sup>82</sup>. Lisäksi siviilioikeuden alalla meneillään olevassa tutkimuksessa Rooma II -asetuksen eli vahinkotapauksiin sovellettavan lain soveltamisesta tarkastellaan myös ihmisoikeusloukkauksia.

15 EU:n jäsenvaltiota on laatinut yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevia kansallisia toimintasuunnitelmia helpottaakseen YK:n ohjaavien periaatteiden täytäntöönpanoa kansallisella tasolla, ja useissa jäsenvaltioissa on käynnissä perustason arviointi. Lisäksi useat EU:n jäsenvaltiot ovat antaneet tai valmistelevat lainsäädäntöä, jolla yrityksille asetetaan pakolliset ympäristöä tai ihmisoikeuksia koskevat huolellisuusvelvoitteet.

---

<sup>81</sup> [https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra\\_uploads/fra-2020-business-human-rights\\_en.pdf](https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-business-human-rights_en.pdf)

<sup>82</sup> [https://beta.e-justice.europa.eu/580/EN/business\\_and\\_human\\_rights](https://beta.e-justice.europa.eu/580/EN/business_and_human_rights)

Saksa toimi neuvoston puheenjohtajavaltiona aktiivisesti yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevan agendan edistämiseksi muun muassa järjestämällä useita tapahtumia, joihin EU osallistui. Heinäkuussa 2020 puheenjohtajavaltio ja yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia käsittelevä YK:n työryhmä järjestivät yhdessä tapahtuman, jolla käynnistettiin YK:n hanke YK:n ohjaavien periaatteiden 10-vuotispäivän juhlistamiseksi ja jonka tavoitteena oli arvioida tähänastisia saavutuksia ja laatia etenemissuunnitelma seuraavaa vuosikymmentä varten. Syyskuussa 2020 puheenjohtajavaltio ja Unicef järjestivät tiedotustilaisuuden ja keskustelun lapsen oikeuksista ja yritysten vastuusta.

EU käytti myös poliittisia vuoropuheluita, ihmisoikeusvuoropuheluita, kehitysyhteistyötä ja kumppanimaiden kanssa kauppaetuusjärjestelyjen puitteissa tehtävää työtä edistääkseen vastuullisia liiketoimintakäytäntöjä. Yritystoiminnasta ja ihmisoikeuksista on tullut useimpien ihmisoikeusvuoropuheluiden vakio-osa.

Vastuullisen yritystoiminnan ja yritysten yhteiskuntavastuun sekä yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden täytäntöönpanon ytimessä ovat tiedotus- ja valmiuksien kehittämistoimet, joita toteutetaan tiiviissä yhteistyössä kansainvälisten järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan kanssa.

EU on perustanut pilottikumppanuuksia kansainvälisten järjestöjen kuten ILO:n, OECD:n ja YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimiston kanssa antaakseen teknistä tukea kansallisten toimintasuunnitelmien kehittämiseen yhdeksässä Latinalaisen Amerikan maassa. Tätä toteutetaan vastuullista yritystoimintaa Latinalaisessa Amerikassa ja Karibian alueella koskevalla hankkeella, joka käynnistyi tammikuussa 2019.

**EU tuki lisäksi vastuullisia toimitusketjuja kuudessa aasialaisessa kauppakumppanimaassa** (Filippiinit, Japani, Kiina, Myanmar, Thaimaa ja Vietnam) Aasian vastuullisia toimitusketjuja koskevan hankkeen välityksellä. Tammikuussa 2020 EU käynnisti yhdessä YK:n kehitysohjelman (UNDP) kanssa Aasiassa kolmannen hankkeen, jolla pyritään edistämään yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevien YK:n ohjaavien periaatteiden noudattamista kuudessa maassa (Indonesia, Intia, Malesia, Myanmar, Sri Lanka ja Thaimaa). Latinalaisessa Amerikassa EU tuki kansallisten toimintasuunnitelmien laatimista yhdeksässä maassa (Argentiina, Brasilia, Chile, Meksiko, Ecuador, Peru, Kolumbia, Panama ja Costa Rica) vastuullista yritystoimintaa Latinalaisessa Amerikassa ja Karibian alueella koskevan hankkeen avulla.

ILO:n ja OECD:n kanssa tekemänsä yhteistyön puitteissa EU mahdollisti sen, että kansainvälinen koulutuskeskus koulutti syyskuussa 2019 monikansallisille yrityksille tarkoitettujen OECD:n suuntaviivojen yhteyshenkilöitä vastuulliseen yritystoimintaan liittyvissä työvoimakysymyksissä.

EU myönsi EIDHR:n maailmanlaajuisen ehdotuspyynnön puitteissa 5 miljoonaa euroa avustuksia yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskeviin hankkeisiin, joiden tavoitteena on tukea ja voimaannuttaa oikeudenhaltijoita due diligence -prosesseissa ja edistää kansalaisyhteiskunnan yhteistyötä liike-elämän ja valtiollisten toimijoiden kanssa.

EU osallistui kansainvälisten järjestöjen kuten YK:n, OECD:n ja ILO:n työhön yritystoiminnan ja ihmisoikeuksien sekä vastuullisen yritystoiminnan alalla. Erityisesti EU osallistui YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia käsittelevän työryhmän työhön ja hankkeeseen, jossa arvioitiin YK:n ohjaavien periaatteiden kymmentä ensimmäistä täytäntöönpanovuotta, ja toimi aktiivisesti YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia käsittelevän foorumin yhdeksännessä istunnossa marraskuussa 2020.

EU osallistui myös monikansallisia yhtiöitä ja muita yrityksiä käsittelevän YK:n hallitustenvälisen työryhmän lokakuussa 2020 pidettyyn ihmisoikeusaiheiseen kuudenteen istuntoon, jossa se edisti edelleen realistisen lähestymistavan kehittämistä yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevaan oikeudellisesti sitovaan välineeseen, joka voisi johtaa maailmanlaajuisesti hyväksytyihin normeihin.

EU antoi lisätukea ja -ohjausta laatimalla yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia käsittelevän välineistön, jonka tarkoituksena on lisätä asiaankuuluvien hallitusten ja yritysten tietoisuutta näistä kysymyksistä, lisätä kansalaisyhteiskunnan mahdollisuuksia edistää YK:n ohjaavia periaatteita kaikkialla maailmassa ja varmistaa, että yritystoiminta- ja ihmisoikeuskysymykset koskevat kysymykset otetaan järjestelmällisesti huomioon kehitysyhteistyötoimissa.

### **3.6 KANSAINVÄLISEN IHMISOIKEUKSIA KOSKEVAN JA HUMANITAARISEN OIKEUDEN**

#### **NOUDATTAMINEN**

EU jatkoi sellaisten aloitteiden edistämistä ja tukemista, joilla pyritään parantamaan kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattamista ja turvaamaan humanitaarinen toimintatila, ja vahvisti erityisesti sitoumuksensa suojella siviilejä aseellisissa konflikteissa.

Humanitaarisesta avusta ja kansainvälisestä humanitaarisesta oikeudesta 25. marraskuuta 2019 antamissaan päätelmissä neuvosto palautti mieleen velvoitteen kunnioittaa kansainvälistä humanitaarista oikeutta ja varmistaa sen noudattaminen kaikissa olosuhteissa ja vahvisti sitoutumisensa humanitaarista apua koskevan eurooppalaisen konsensuksen humanitaarisiin periaatteisiin ja tavoitteisiin.

EU jatkoi aktiivisesti **kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattamisen edistämistä** tätä **koskevien suuntaviivojensa**<sup>83</sup> kattamilla eri aloilla. EU julkaisi kesäkuussa 2020 suuntaviivojen täytäntöönpanoa koskevan kolmannen kertomuksen. Se koskee toimia, joita EU toteutti kansainvälisen humanitaarisen oikeuden tukemiseksi tammi–joulukuun 2019 välisenä aikana.

Joulukuussa 2020 EU hyväksyi Ranskan ja Saksan johtaman toimintakehotuksen kansainvälinen humanitaarinen oikeuden noudattamisen ja periaatteellisen humanitaarisen toiminnan lujittamiseksi. Tämä vahvistaa EU:n sitoumuksen edistää kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattamista erilaisilla toimenpiteillä.

Ihmisoikeuksista sekä poliittisista ja humanitaarisista kysymyksistä käymissään vuoropuheluissa EU kannusti edelleen kumppanimaitaan ratifioimaan ja panemaan täytäntöön kansainvälisen humanitaarisen oikeuden pääasialliset välineet. Esimerkiksi Nigerian kanssa pidettiin 18. marraskuuta 2020 verkossa ensimmäinen ministerikokous viiteen vuoteen. Tällöin EU otti esiin humanitaarisen avun heikon saatavuuden Koillis-Nigerian haavoittuvimman väestön keskuudessa sekä kansainvälisen humanitaarisen oikeuden kunnioittamisen tärkeyden. Kokouksen päätteeksi hyväksyttiin yhteinen tiedonanto, jossa viitattiin kansainväliseen humanitaariseen oikeuteen.

---

<sup>83</sup> EU:n suuntaviivat kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattamisen edistämisestä: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:ah0004&from=EN>

EU painotti voimakkaasti kansainvälistä humanitaarista oikeutta Keski-Sahelin (Burkina Faso, Mali ja Niger) humanitaarisesta kriisistä 20. lokakuuta 2020 järjestetyssä virtuaalisessa ministeritason pyöreän pöydän kokouksessa, jonka EU järjesti yhdessä Tanskan, Saksan ja YK:n kanssa. Pyöreän pöydän keskustelun päätteeksi annetussa tiedonannossa korostettiin sen tärkeyttä, että kaikki toimijat noudattavat kansainvälistä humanitaarista oikeutta, pakolaislainsäädäntöä ja ihmisoikeuslainsäädäntöä, sekä tarvetta vahvistaa raportointimekanismeja ja varmistaa väitettyjä humanitaaristen periaatteiden loukkauksia koskeva vastuuvollisuus.

Jemenin tilanteen osalta EU:lla oli edelleen johtava rooli kansainvälisten toimien koordinoinnissa ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattamisen sekä avun myöntämisessä noudatettavan periaatteellisen lähestymistavan edistämässä. EU ja Ruotsi järjestivät yhdessä kaksi humanitaarisen avun korkean tason henkilöstön kokousta ja oheistapahtuman YK:n yleiskokouksen ministeriviikolla. Humanitaarinen yhteisö oli niissä koolla ja määritteli rakentavan lähestymistavan, jolla pyrittiin lisäämään humanitaarisen avun saatavuutta ja parantamaan humanitaaristen periaatteiden kunnioitusta.

**EU jatkoi kansainvälistä humanitaarista oikeutta koskevien asioiden ajamista useiden kansainvälisten järjestöjen ja elinten aktiivijäsenenä tai tarkkailijana.** EU osallistui esimerkiksi YK:n turvallisuusneuvoston avoimiin keskusteluihin, kuten siviilien suojelusta aseellisissa konflikteissa käytyyn keskusteluun, jossa se painotti EU:n sitoutumista kansainväliseen humanitaariseen oikeuteen. Vuoden 2020 Afganistan-konferenssin yhteydessä EU järjesti myös korkean tason kokouksen humanitaarisen avun, kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja siviilien suojelun roolista rauhanneuvottelujen yhteydessä.

EU kiinnitti erityistä huomiota myös humanitaaristen työntekijöiden suojeluun ja kannatti edelleen kontekstisidonnaisten toimientoteuttamista tai vahvistamista lääkintähenkilöstön fyysisen turvallisuuden lisäämiseksi ja infrastruktuurin parantamiseksi aseellisissa konflikteissa, myös koronaviruspandemian yhteydessä.

EU katsoo keskeisenä humanitaarisen avun antajana, että kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattamisen vahvistaminen on tärkeä tekijä jaettaessa varoja EU:n humanitaarisen avun budjetista.

EU tuki edelleen Punaisen Ristin kansainvälisen komitean (ICRC) työtä. Se on yksi EU:n luotetuimmista humanitaarisista kumppaneista ja keskeinen kumppani kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja humanitaaristen periaatteiden kunnioituksen vaalimisen kannalta. Vuonna 2020 ICRC sai EU:n humanitaarisen avun budjetista noin 110 miljoonaa euroa. Tähän sisältyi rahoitusta kansainvälistä humanitaarista oikeutta koskeville edistämistoimille ja siviilien suojeluun. ICRC:n tavoitteena on auttaa aseistettuja toimijoita muuttamaan suhtautumistaan kansainväliseen humanitaariseen oikeuteen, vähentää konfliktien humanitaarisia seurauksia ja lisätä humanitaarisen avun pääsyä konfliktialueille.

EU tuki myös muita humanitaarisia kumppaneita monissa eri maissa, kuten Kongon demokraattisessa tasavallassa, Irakissa, Libyassa, Syyriassa, Palestiinassa\*<sup>84</sup> ja Jemenissä niiden pyrkiessä edistämään kansainvälisen humanitaarisen oikeuden kunnioittamista. Esimerkiksi Libyassa EU tukee käynnissä olevaa työtä sellaisen ympäristön luomiseksi, joka tarjoaa paremman suojan konflikteista kärsiville väestöryhmille. Työtä tehdään humanitaarisena vuoropuheluna, myös aseistettujen toimijoiden kanssa, aiheena humanitaariset normit, kansainvälistä humanitaarista oikeutta koskeva koulutus sekä hankkeet, joiden tarkoituksena on lisätä kansalaisyhteiskunnan valmiuksia edistää kansainvälistä humanitaarista oikeutta. Irakin äskettäisen konfliktin aikana EU:n humanitaarisella budjetilla autettiin varmistamaan säännöllinen ja tehokas operatiivinen koordinaatio viranomaisten sekä valtiollisten ja valtiosta riippumattomien aseellisten ryhmien kanssa humanitaarisen avun perillepääsyn tukemiseksi ja vangittuihin henkilöihin liittyvien vanhojen tapausten käsittelyn helpottamiseksi.

Lisäksi EU osoitti humanitaarisen avun varoja maailmanlaajuiseen toimintapoliittiseen tukeen, jonka tarkoituksena on parantaa kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattamista.

Yksi EU:n prioriteeteista sen toimiessa hyvää humanitaarista avunantoa koskevan aloitteen yhteispuheenjohtajana on ollut keskittyä lahjoittajien rooliin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden edistämässä ja noudattamisen varmistamisessa. Tähän sisältyy humanitaarisen avun saatavuuden varmistaminen ja sen esteetön toimittaminen koronaviruspandemian yhteydessä.

Ihmisoikeuksista vastaava EU:n erityisedustaja jatkoi kansainvälisen rikosoikeuden ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden aloilla EU:n kantojen täytäntöönpanoa ja esittämistä sekä niiden johdonmukaisuuden edistämistä.

---

<sup>84\*</sup> Tätä nimitystä ei tule pitää Palestiinan valtion tunnustamisena, eikä se vaikuta yksittäisten jäsenvaltioiden kantoihin asiasta.

## 4. UUDET TEKNOLOGIAT: MAHDOLLISUUKSIEN HYÖDYNTÄMINEN JA HAASTEIDEN RATKAISEMINEN

### 4.1 VALMIUKSIEN KEHITTÄMINEN JA TEHOKAS SEURANTA

Vuonna 2020 koronaviruspandemia oli kipeä muistutus uusien teknologioiden merkityksestä tiettyjen palvelujen saatavuuden ylläpitämisessä. Viime vuosina digitaalitekniikat ovat osoittautuneet merkittäväksi eduksi kansalaisjärjestöille samoin kuin ihmisille kaikkialla maailmassa esimerkiksi ihmisoikeusloukkausten dokumentoinnissa. Niiden myötä sadat miljoonat opiskelijat ja lapset ovat voineet olla yhteydessä opettajiinsa, ja myös terveystietojen jatkuva saatavuus on varmistettu.

Uudet teknologiat ovat kuitenkin myös osoittaneet, miten yhdistymisvapautta ja sananvapautta voidaan usein rajoittaa verkossa siten, että kansalaisyhteiskunnan toimijat ja ihmisoikeuspuolustajat joutuvat mielivaltaisesti valvonnan kohteiksi. Vihapuhe, verkkohäirintä ja disinformaatio leviävät sosiaalisen median alustoilla, ja ne voivat johtaa viharikoksiin ja fyysiseen väkivaltaan. Lisäksi laajamittainen ja mielivaltainen valvonta lisääntyy, ja kansalaisten henkilötietoja voidaan kerätä ja käyttää väärin. Tekoälyn kehittämisen myötä syntyy myös merkittäviä uusia haasteita.

Tästä syystä EU omaksui vuonna 2020 vahvemman kannan digitaalialan sääntelyyn sen varmistamiseksi, että ihmisoikeuksia kunnioitetaan sekä verkossa että sen ulkopuolella, erityisesti ehdotetun digipalvelusäädöksen avulla.

Koska digiteknologiaa ja ihmisoikeuksia koskevat globaalit politiikat ja kehykset ovat vielä valmisteilla, EU järjesti digitaalisiin oikeuksiin ja ihmisoikeuksiin keskittyneen 22. EU:n ja NGO:iden ihmisoikeusfoorumin joulukuussa 2020.

**EU:n ja NGO:iden ihmisoikeusfoorumi**, joka pidettiin virtuaalisena vuonna 2020, kokosi yhteen ihmisoikeuspuolustajia, teknologian ja ihmisoikeuksien alan asiantuntijoita, kansalaisyhteiskunnan ja sosiaalisen median alustojen edustajia, YK:n asiantuntijoita ja EU:n henkilöstöä yli 110 maasta keskustelemaan uusien teknologioiden vaikutuksista ihmisoikeuksiin. Foorumin järjestivät yhdessä EUH, Euroopan komissio ja ihmisoikeus- ja demokratiaverkosto. Sen puitteissa järjestettiin sekä korkean tason täysistuntoja että luottamuksellisia interaktiivisia istuntoja, joissa ihmisoikeuspuolustajilla oli tilaisuus jakaa kokemuksiaan ja suosituksiaan. Ulkoasiainedustaja Josep Borrell totesi avauspuheenvuorossaan: "Olemme muokkaamassa digitaalista maailmaa, jossa ihmisoikeuksia suojellaan ja kunnioitetaan. Tämä on yhteinen pyrkimyksemme".

Foorumissa käsiteltiin neljää pääteemaa:

- perusvapaudet digitaaliympäristössä;
- yhteistyö yksityissektorin kanssa;
- verkkovalvonnan torjunta ja tietojen yksityisyyden suoja;
- ihmisoikeuksiin perustuva lähestymistapa tekoälyyn.

Avausistunnossa komissaari Jutta Urpilainen korosti, että ihmisoikeudet ovat yleismaailmallisia verkossa ja sen ulkopuolella, ja YK:n ihmisoikeusvaltuutettu Michelle Bachelet kehotti käymään maailmanlaajuisia keskustelua, jotta digiympäristö olisi kaikkien kannalta toimiva.

Foorumissa esitettiin esimerkkejä siitä, miten teknologiaa käytetään kansalaisyhteiskunnan kehittämiseksi järjestäytyneempään suuntaan ja miten yksityishenkilöt voivat dokumentoida ja jakaa kuvia ihmisoikeusloukkauksista. Pitkäaikaisista internetin sulkemisista raportoitiin kuitenkin myös: viime vuonna niitä oli 33 maassa 213 kertaa, sen lisäksi, että Kiinassa, Hongkongin erityishallintoalueella, Valko-Venäjällä, Filippiineillä, Meksikossa ja Intiassa kansalaisyhteiskuntaan kohdistettiin digitaalisia tukahduttamistoimia. Human Rights in China -järjestön johtaja Sharon Hom korosti, että ihmisoikeuspuolustajiin kohdistuu vakava olemassaolon uhka kahdesta voimakkaasta mustasta aukosta: digitaalinen tila, joka imuroi valtavan määrän meitä koskevaa dataa, ja laajamittaisen disinformaation, valeutisten ja salaliittoteorioiden tila.

Erillisissä interaktiivisissa istunnoissa keskusteltiin vihapuheen, väärän tiedon, valeuttisten ja verkossa tapahtuvan väärinkäytön ja valvonnan torjunnasta ja siitä, miten samalla voidaan suojella sananvapautta.

Siitä oltiin yhtä mieltä, että monisidosryhmäinen lähestymistapa on olennaisen tärkeä, samoin kuin digitaalisten oikeuksien edistäminen monenvälisillä foorumeilla, erityisesti YK:ssa. EU korosti olevansa sitoutunut edistämään ihmisoikeuksia digiympäristössä YK:n foorumeilla, erityisesti ihmisoikeusneuvostossa ja YK:n yleiskokouksen kolmannessa komiteassa, ja tukevansa YK:n ihmisoikeusvaltuutetun työtä ja YK:n erityismenettelyjä näissä kysymyksissä.

Osallistajat olivat yhtä mieltä siitä, että yritykset voivat ja niiden pitäisi tehdä enemmän ihmisoikeuksien suojelemiseksi verkossa. Niiden olisi tarjottava suojoitoimia alustojensa käyttäjille ja tutkittava luovemmin tapoja, joilla niiden käytettävissä olevia välineitä voidaan muokata tätä varten. Tässä yhteydessä on olennaista tiedottaa käyttäjille käytetyistä algoritmeista ja taata niiden läpinäkyvyys. Yritysten itsesääntely ja vapaaehtoiset sitoumukset ovat tärkeitä digitalisaation seurauksiin puuttumisessa, mutta ne eivät ole riittäviä. Vapaaehtoiseen toimintaan olisi yhdistettävä sääntely ja vahvat hallintomekanismit. Yksityissektorin puolelta keskusteluun osallistui Twitterin ja Facebookin edustajia.

Monet osallistajat korostivat EU:n normatiivista valtaa ja sen maailmanlaajuisia vaikutuksia esimerkiksi tietosuojan sen antaman lainsäädännön, kuten yleisen tietosuojasetuksen, digipalvelusäädöksen ja tekoälylainsäädännön johdosta. NGO:t ja YK:n asiantuntijat kehottivat EU:ta jatkamaan ihmisoikeuksien puolustamista sekä verkossa että sen ulkopuolella<sup>85</sup>.

<sup>85</sup> Ks. myös tietoja foorumista, myös kaikki julkiset istunnot: <https://eu-ngo-forum.b2match.io/> ja ulkoasiainedustajan pääpuheenvuoro foorumilla: <https://audiovisual.ec.europa.eu/en/video/I-199619>

## 4.2 IHMISOIKEUKSIEN JA DEMOKRATIAN EDISTÄMINEN DIGITAALITEKNOLOGIAN JA TEKOÄLYN KÄYTÖSSÄ

Euroopan komissio julkaisi joulukuussa 2020 Euroopan digitaalistrategian osana ja mukautuakseen viimeisiin suuntauksiin ehdotuksen digipalvelusäädökseksi<sup>86</sup>. Se on toimenpidepaketti, joka on suunniteltu vahvistamaan digitaalisten palvelujen sisämarkkinoita, edistämään innovointia ja parantamaan eurooppalaisen verkkoympäristön kilpailukykyä. Komissio valmistelee myös tekoälyä koskevaa uutta lainsäädäntöehdotusta, jolla on tarkoitus varmistaa ihmisoikeuksiin perustuva lähestymistapa tekoälyyn ja sen kehittämiseen. EU on jo laatinut kunnianhimoista lainsäädäntöä ja politiikkaa ihmisoikeuksien turvaamiseksi erityisesti verkossa. Esimerkiksi yleisellä tietosuoja-asetuksella suojellaan EU:sta peräisin olevaa dataa riippumatta siitä, missä sitä käsitellään.

Yleisestä tietosuoja-asetuksesta on tullut vertailuarvo ja se on toiminut katalysaattorina monissa kumppanimaissa, jotka ovat sittemmin nykyaikaistaneet yksityisyyden suojaa koskevia sääntöjään. Näitä maita ovat esimerkiksi Brasilia, Chile, Etelä-Korea, Japani, Kenia, Intia, Tunisia, Indonesia, Taiwan ja Kalifornian osavaltio. Jotkin kansainväliset välineet, kuten Euroopan neuvoston uudistettu yleissopimus nro 108 ja Japanin käynnistämä datan vapaata ja turvallista liikkuvuutta koskeva aloite ("Data Free Flow with Trust") perustuvat myös yleisessä tietosuoja-asetuksessa vahvistettuihin periaatteisiin. Tämä suuntaus kohti maailmanlaajuisia lähentymistä tuo uusia mahdollisuuksia parantaa tietosuojaa maailmanlaajuisesti.

Komissio ja ulkoasiainedustaja korostivat osana EU:n kyberturvallisuusstrategiaa koskevaa yhteistä tiedonantoa, että EU:n on edelleen johdettava ihmisoikeuksien ja perusvapauksien edistämistä ja suojelua verkossa. Tiedonannossa kehoitettiin toteuttamaan toimia käytännön lisäohjeiden antamiseksi, parhaiden käytäntöjen edistämiseksi ja teknologioiden väärinkäytön ehkäisemiseksi, tarvittaessa EU:n kyberdiplomatian välineistön avulla.

Teknologioiden maailmanlaajuinen kattavuus tekee **monenvälisistä ja monisidosryhmäisistä lähestymistavoista olennaisen tärkeitä**. EU toimi aktiivisesti erityisesti YK:n foorumeilla jakaakseen analyyseja ja yksilöidäkseen parhaita käytäntöjä ja suosituksia siitä, miten varmistetaan ihmisoikeuksia kunnioittava digiympäristö.

---

<sup>86</sup> [https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment\\_fi](https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_fi)

EU osallistui YK:n pääsihteerin digitaalisen yhteistyön etenemissuunnitelman laatimiseen ja toimi digitaalisia ihmisoikeuksia käsittelevän pyöreän pöydän työskentelyn yhtenä vetäjänä. EU on edelleen sitoutunut etenemissuunnitelman täytäntöönpanoon ja odottaa aktiivista yhteistyötä ensimmäisen YK:n teknologialähettilään kanssa vuonna 2021.

EU osallistui myös ihmisoikeusneuvoston neuvoo-antavan komitean kuulemisiin ennen ihmisoikeusneuvoston raporttia digitaalisista oikeuksista ja ihmisoikeuksista. Lisäksi EU osallistui YK:n erityismenettelyjen ja ihmisoikeusneuvoston neuvoo-antavien elinten ad hoc -neuvotteluihin ihmisoikeuksiin ja digitaalitekologioihin liittyvistä useista eri kysymyksistä.

Useat EU:n edustustot järjestivät julkisia tilaisuuksia ihmisoikeuksista ja digiteknologioista. Esimerkiksi New Yorkissa sijaitseva EU:n YK-edustusto järjesti yhdessä Unicefin ja Uruguayn kanssa tapahtuman lasten oikeuksista digitaalisessa ympäristössä. Tapahtuma järjestettiin, kun YK:n pääsihteerin vuoden 2020 raportti lapsen oikeuksista oli julkaistu ja ennen lapsen oikeuksien komitean aihetta koskevan yleiskommentin julkaisemista kontekstissa, jossa koronaviruspandemian takia miljoonat lapset turvautuvat verkkotyökaluihin, -järjestelmiin ja -foorumeihin.

Kansainvälisessä televiestintäliitossa EU osallistui aktiivisesti asiantuntijoiden kanssa käytyihin keskusteluihin sen varmistamiseksi, että kehitteillä olevat kasvojentunnistusnormit ovat eurooppalaisten tietosuojavaatimusten mukaisia.

EU on seurannut tiiviisti tekoälyn etiikkaa koskevan uuden Unescon suosituksen laadintaa. Ottaen huomioon tekoälyn kasvava vaikutus yhteiskuntaan ja Unescon toimialaan kuuluviin aloihin (esim. koulutus, sosiaalinen media, ihmisoikeudet ja yksityisyys) suosituksesta on tarkoitus tehdä ensimmäinen maailmanlaajuinen tekoälyn etiikkaa koskeva standardointiväline. EU ja sen jäsenvaltiot osallistuvat näin ollen prosessiin pyrkien erityisesti varmistamaan, että suosituksessa kunnioitetaan, suojellaan ja edistetään ihmisoikeuksia ja perusvapauksia ihmisoikeuksia koskevan kansainvälisen oikeuden mukaisesti. Hallitustenvälisten neuvottelujen tulokset esitellään Unescon 41. yleiskokouksessa vuoden 2021 lopussa. EU on myös jatkanut tekoälyn sääntelyä koskevaa tiivistä yhteistyötä Euroopan neuvoston, erityisesti sen tekoälyä käsittelevän ad hoc -komitean, kanssa.

EU on kahden viime vuoden aikana **tehostanut kahdenvälistä, alueellista ja monenvälistä vuoropuhelua**, edistänyt yksityisyyden kunnioittamisen maailmanlaajuisia kulttuurisia ja varmistanut erilaisten yksityisyysjärjestelmien lähentymisen niin yksilöiden kuin yritystenkin hyödyksi. Komissio on sitoutunut jatkamaan tätä työtä osana laajempaa ulkoista toimintaansa esimerkiksi Afrikan ja EU:n kumppanuuden<sup>87</sup> kautta ja tukemalla kansainvälisiä aloitteita, kuten Data Free Flow with Trust -aloitetta. Aikana, jolloin yksityisyyden suoja koskevien sääntöjen rikkominen voi vaikuttaa samanaikaisesti suureen määrään ihmisiä eri puolilla maailmaa, on ratkaisevan tärkeää tehostaa kansainvälistä yhteistyötä tietosuojan täytäntöönpanosta vastaavien tahojen välillä.

Lisätietoja EU:n toiminnasta ja visiosta tällä alalla on tiedonannossa "Tietosuojasäännöt kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien ja EU:n digitaalisen muutoksen edistäjänä – yleistä tietosuojasetusta sovellettu kaksi vuotta"<sup>88</sup>.

EU käytti yhä enemmän poliittisia vuoropuhelujaan, ihmisoikeusvuoropuhelut mukaan luettuina, ottaakseen esiin huolensa internetin sulkemisten, verkkosensuurin ja laajamittaisen mielivaltaisen valvonnan leviämisestä.

EU on tietoinen digitaalitekniologioiden vaikutuksesta kansalaisjärjestöihin ja ihmisoikeuspuolustajiin. **EU rahoitti digitaalisen turvallisuuden alan hätätoimenpiteitä ihmisoikeuspuolustajia koskevan ProtectDefenders.eu-mekanisminsa välityksellä.** Siihen sisältyvillä toimenpiteillä pyritään puuttumaan kiireellisimpiin uhkiin ja riskeihin, jotka johtuvat ihmisoikeuspuolustajien viestintään kohdistuvista hyökkäyksistä, heidän henkilökohtaisten ja ammatillisten tietojensa hakkeroinnista, riittävien turvalaitteiden puutteesta ja verkkovalvonnasta. Vuonna 2020 myönnettiin 41 digitaaliseen turvallisuuteen tarkoitettua hätäavustusta, joilla autettiin 52 ihmisoikeuspuolustajaa esimerkiksi Egyptissä, Myanmarissa, Keniassa ja Brasiliassa. Lisäksi Protect Defenders -mekanismilla otettiin käyttöön vähintään 31 avustusta, joita käytettiin erittäin vihamielisissä ympäristöissä, kuten Venäjällä, Pohjois-Koreassa ja Meksikossa toimivien organisaatioiden digitaalisen turvallisuuden kattavaan lujittamiseen. Yli 450 ihmisoikeuspuolustajaa hyötyi myös laajamittaisesta valmiuksien kehittämisohjelmasta, joka tarjoaa ihmisoikeuspuolustajille ja järjestöille räätälöityä koulutusta monenlaisista aiheista, kuten digitaalisesta turvallisuudesta ja digitaalisten riskien arvioinnista.

---

<sup>87</sup> Afrikan ja EU:n kumppanuus: <https://africa-eu-partnership.org/en>

<sup>88</sup> Komission tiedonanto (2020) 264 final, 24. kesäkuuta 2020: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0264&from=FI>

EU tiedotti turvallisemman internetin päivänä<sup>89</sup> **lapsiin verkossa kohdistuvista riskeistä ja edisti digiteknologian myönteistä käyttöä** kaikkialla maailmassa. Turvallisemman internetin päivää vietettiin vuonna 2020 yli 170 maassa. Norsunluurannikko, Madagaskar ja Ruanda osallistuivat siihen ensimmäistä kertaa ja järjestivät erilaisia tapahtumia, kuten tiedotustilaisuuksia, keskusteluja ja näyttelyjä. Vuonna 2020 pidetyssä internetin käyttöturvallisuusfoorumissa esiteltiin tutkimus<sup>90</sup> internetin parantamista lasten näkökulmasta koskevan eurooppalaisen strategian<sup>91</sup> täytäntöönpanosta. Siinä korostettiin, että kysymys lasten verkkoturvallisuudesta on kehittynyt ja se on tiiviimmin sisällytetty politiikkatoimiin, mutta aihe on myös tullut yhä monimutkaisemmaksi. Kaikki tutkimukseen osallistuneet 30 maata (EU:n jäsenvaltiot, Islanti, Norja ja Iso-Britannia) ovat sisällyttäneet edellä mainitun strategian elementtejä toimintapolitiikkoihinsa. Tutkimuksen esittely internetin käyttöturvallisuusfoorumissa mahdollisti keskustelun kansainvälisen yleisön kanssa. Siinä kartoitettiin yhtäläisyyksiä ja eroja eri mannerten sekä alan politiikkamallien ja -suuntausten välillä.

Teknologian nopea kehitys ja kasvava saatavuus on lisännyt lasten seksuaalista hyväksikäyttöä verkossa, ja ilmoitettujen tapausten määrä on myös kasvanut pandemian aikana. Heinäkuussa 2020 EU hyväksyi strategian lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunnan tehostamiseksi<sup>92</sup>. Siinä esitetään konkreettisia toimia lasten seksuaalisen hyväksikäytön muodostaman kasvavan uhan torjumiseksi parantamalla ennaltaehkäisyä, tutkintaa ja uhreille annettavaa apua.

---

<sup>89</sup> <https://www.saferinternetday.org/>

<sup>90</sup> Kolmas kertomus internetin parantamista lasten näkökulmasta koskevasta kartoituksesta: <https://www.betterinternetforkids.eu/policy/bikmap>.

<sup>91</sup> Komission tiedonanto – Eurooppalainen strategia internetin parantamiseksi lasten näkökulmasta (COM/2012/0196 final): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2012%3A0196%3AFIN>

<sup>92</sup> Euroopan unionin strategia lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunnan tehostamiseksi, 24. heinäkuuta 2020: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9977-2020-INIT/fi/pdf>

Kansainvälinen yhteistyö on keskeinen tekijä lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunnassa. Komissio hyväksyi syyskuussa 2020 lainsäädäntöehdotuksen, jonka nojalla yritykset voivat jatkaa verkossa tapahtuvan lasten seksuaalisen hyväksikäytön havaitsemista, siitä ilmoittamista ja sitä sisältävän aineiston poistamista. EU jatkoi vuonna 2020 tuen antamista WeProtect Global Alliance -kumppanuudelle, joka pyrkii lopettamaan lasten seksuaalisen hyväksikäytön verkossa<sup>93</sup>.

Kehittyneet maat ovat sitoutuneet tukemaan kumppanuutta sen pyrkiessä kehittämään koordinoitumpia lasten seksuaalisen hyväksikäytön maailmanlaajuisia torjuntatoimia globaalien uhka-arvioiden pohjalta ja ottamaan käyttöön kansallisen toimintamallin. Nämä tavoitteet ovat auttaneet näkemään haasteet selvemmin ja avustamaan jäsenmaita tavoitteiden asettamisessa.

EU osallistuu myös INHOPE:n vihjelinjojen verkoston<sup>94</sup> eurooppalaisten jäsenten rahoitukseen. Verkoston välityksellä internetin käyttäjät 42 maasta voivat ilmoittaa nimettömästi lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvästä verkkoaineistosta. Vihjelinjat tekevät kansainvälistä yhteistyötä lainvalvontaviranomaisten ja internetpalveluntarjoajien kanssa tämältyyppisen laittoman sisällön poistamiseksi nopeasti. INHOPE on ilmoittanut, että lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä epäiltyjen, käsiteltyjen kuvien määrä on lähes kaksinkertaistunut vuosina 2017–2019<sup>95</sup>. Ihmiskauppiat käyttävät teknologiaa yhä enemmän uhrien värväämiseen, hyväksikäyttöön ja valvontaan, ja lapset ovat erityisen alttiita näille riskeille<sup>96</sup>. Internetiä ja sosiaalista mediaa on käytetty monissa jäsenvaltioissa yhtenä yleisimmistä uhrien värväyksen muodoista, ja tämä on erityisesti kohdistunut lapsiin. Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään myös uhrien kuljetuksen ja majoituksen järjestämiseen, uhrien tarjoamien palvelujen mainostamiseen, rikosentekijöiden väliseen viestintään ja rikoksen tuottaman hyödyn siirtämiseen. EU jatkoi rahoituksen myöntämistä ihmiskaupan vastaisten hankkeiden tukemiseksi tavoitteenaan muun muassa teknologian parempi hyödyntäminen ihmiskaupan ehkäisemisessä ja torjunnassa. Komissio kehittää parhaillaan ihmiskaupan torjuntaa koskevaa uutta strategiaa, joka liittyy tulevaan järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategiaan.

---

<sup>93</sup> WePROTECT Global Alliance: <https://www.weprotect.org/>

<sup>94</sup> <https://inhope.org/EN/the-facts>

<sup>95</sup> [INHOPE Annual Report 2019](#)

<sup>96</sup> Komission kolmas kertomus edistymisestä ihmiskaupan torjunnassa, COM(2020) 661 final ja SWD(2020) 226 final.

**Digiteknologiat tarjoavat sekä mahdollisuuksia että haasteita sovittelulle sekä keinoja kaventaa digitaalista kuilua ja lisätä osallisuutta.** Esimerkiksi jemeniläisten naisten matkustamista rajoitetaan ankarasti ja heillä on usein oltava miespuolinen saattaja, mutta verkossa järjestettäviin kokouksiin he voivat osallistua helpommin. Samaan aikaan rauhaa puoltavia tai sitä vastaan esitettyjä narratiiveja esiintyy sosiaalisessa mediassa yhä enemmän. Vuodot sosiaalisessa mediassa voivat vaarantaa rauhanneuvottelujen luottamuksellisuuden, ja vääriä tietoja levittävät kampanjat voivat häiritä sovitteluprosessia. EUH järjesti marraskuussa 2020 ensimmäisen digitaalisen sovittelun monialaisen koulutuksen, jossa kybersovittelun, sosiaalisen median, tietämyksen tuotannon ja psykologian asiantuntijat tutkivat tapoja käyttää digiteknologioita rauhanprosesseissa.

## 5. TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMINEN YHTEISTYÖN AVULLA

### 5.1 JULKISUUSDIPLOMATIA JA STRATEGINEN VIESTINTÄ

Ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskeva EU:n toimintasuunnitelma 2020–2024 käynnistettiin verkkotapahtumalla 23. marraskuuta 2020. Ilmoittautuneista yli 800 osallistujasta noin 650 osallistui verkkoseminaariin. Monet muut pystyivät seuraamaan sitä sosiaalisessa mediassa, koska se lähetettiin suoratoistona EUH:n Facebook-sivulla englanniksi, ranskaksi ja espanjaksi.

Tapahtuman tarkoituksena oli esitellä EU:n ulkoisen toiminnan strategiset prioriteetit ihmisoikeuksien ja demokratian alalla laajemmalle yleisölle. Se tarjosi tilaisuuden

- käynnistää toimintasuunnitelma ja esittää sen päätavoitteet;
- esitellä ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskeva EU:n etenemissuunnitelma seuraaviksi viideksi vuodeksi;
- kannustaa asianomaisia osapuolia luomaan yhteyksiä ja vaihtamaan ajatuksia toimintasuunnitelman tehokkaasta täytäntöönpanosta;
- vaihtaa ajatuksia haasteista ja mahdollisuuksista, jotka liittyvät toimintasuunnitelman prioriteetteja koskevan työn koordinointiin kaikkien tasojen toimijoiden kanssa;
- keskustella siitä, miten EU voi käyttää välineitään nykyisten ja tulevien haasteiden tehokkaaseen käsittelyyn.

Ihmisoikeuksista vastaava EU:n erityisedustaja piti avauspuheenvuoron, jossa hän asetti toimintasuunnitelman geopolitiittiseen kontekstiin ja toi esiin keskeiset prioriteetit.

EU:n ihmisoikeuspolitiikan näkyvyyden ja kattavuuden lisäämiseksi EU:n erityisedustaja järjesti säännöllisiä kahdenvälisiä kokouksia, puhui eri tilaisuuksissa, kävi keskusteluja akateemisten piirien kanssa ja osallistui kansainvälisiin konferensseihin. Hän keskittyi EU:n keskeisiin aihekohtaisiin prioriteetteihin, jotka vastaavat EU:n ihmisoikeussuuntaviivoja<sup>97</sup>.

---

<sup>97</sup> EU:n ihmisoikeussuuntaviivat: [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage\\_en/6987/EU%20Human%20rights%20guidelines](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/6987/EU%20Human%20rights%20guidelines)

Vuonna 2020 Genevessä järjestettiin hyvien ihmisoikeustarinoiden<sup>98</sup> korkean tason tapahtuma 24. helmikuuta ihmisoikeusneuvoston ensimmäisenä istuntopäivänä. Se oli omistettu naisten voimaannuttamisen ja sukupuolten tasa-arvon juhlistamiselle Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman 25-vuotispäivän merkeissä. Peking +25-ohjelma on kaikkien aikojen edistyksellisin hallitustenvälinen maailmanlaajuinen suunnitelma naisten oikeuksien parantamiseksi. EU esitti tarinan työhön liittyvästä häirinnästä ja väkivallasta. Tapahtuman avasi ihmisoikeusneuvoston puheenjohtaja, suurlähettiläs Elisabeth Tichy-Fisslberger, joka korosti, että on tärkeää esittää ihmisoikeuksista uusi ja myönteinen narratiivi: "Tarvitsemme hyvien ihmisoikeustarinoiden kaltaisia aloitteita, jotta voimme arvioida nykytilannettamme. Todellinen muutos tapahtuu kentällä." Ihmisoikeusvaltuutettu Michelle Bachelet painotti pääpuheenvuorossaan, että meidän tulee muistaa, mitä sukupuolten tasa-arvon alalla on jo saavutettu.

EU tiedotti ihmisoikeuksista ja demokratiasta asiaa koskevinä YK:n kansainvälisinä päivinä<sup>99</sup>. Se antoi sitoutumistaan korostavia julkilausumia, tiedotti asiaan liittyvistä aloitteista ja toimista sekä järjesti tiedotuskampanjoita. EU-edustustot osallistuivat aktiivisesti ihmisoikeuksia koskevaan viestintään ja toivat esiin kohdemaissaan erityisen tärkeitä aiheita sekä käynnistivät keskusteluja ihmisoikeuksien suojeluun ja edistämiseen liittyvistä haasteista ja mahdollisuuksista.

---

<sup>98</sup> <https://goodhumanrightsstories.net/>

<sup>99</sup> <https://www.un.org/en/sections/observances/international-days/>

**Ihmisoikeuksien päivänä** 10. joulukuuta EU-edustustot jakoivat ulkoasiainedustajan EU:n puolesta antaman julkilausuman<sup>100</sup> sekä verkkoviestin sosiaalisessa mediassa ja verkkosivuillaan. Erilaisia viestintäkeinoja, kuten verkkoviestejä, videoita, somekampanjoita, lehdistötiedotteita, ulkoasiainedustaja Josep Borrellin blogikirjoituksia ja toimintasuunnitelmaesite<sup>101</sup>, käytettiin tuomaan esiin EU:n ihmisoikeuksien edistämisen ja suojelun alan pääsaavutuksia vuonna 2020. Niitä olivat ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskevan uuden toimintasuunnitelman ja EU:n maailmanlaajuisen ihmisoikeuspakotejärjestelmän hyväksyminen.

Joulukuussa hyväksytyyn **EU:n maailmanlaajuiseen ihmisoikeuspakotejärjestelmään** liitettiin yksityiskohtaisia kysymyksiä ja vastauksia<sup>102</sup>, joissa keskitytään kunkin hallinnon keskeisiin piirteisiin. Euroopan komissio julkaisi myös ohjeet vakavien ihmisoikeusloukkausten ja -rikkomusten vastaisista rajoittavista toimenpiteistä annetun neuvoston asetuksen (EU) 2020/1998 erityissäännösten täytäntöönpanosta. Ohjeet<sup>103</sup> sisältävät tietoja asetuksessa säädettyjen taloudellisten rajoitusten soveltamisalasta ja niiden soveltamisesta. Siinä myös selitetään yksityiskohtaisesti niiden tahojen velvollisuudet, joihin asetusta sovelletaan. Ne kattavat muun muassa omistusoikeuden ja määräysvallan sekä poikkeusten toiminnan. Pian ohjeiden hyväksymisen jälkeen EUH järjesti tiedotustilaisuuksia kansalaisjärjestöjen, kansainvälisten järjestöjen ja samanmielisten kumppanien kanssa.

---

<sup>100</sup> Ulkoasiainedustajan EU:n puolesta antama julkilausuma ihmisoikeuksien päivänä 10. joulukuuta 2020: <https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2020/12/09/declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-eu-on-human-rights-day-10-december-2020/>

<sup>101</sup> [https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu\\_action\\_plan\\_on\\_human\\_rights\\_and\\_democracy\\_2020-2024.pdf](https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_2020-2024.pdf)

<sup>102</sup> EU Global Human Rights Sanctions Regime Questions and Answers: [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/90013/questions-and-answers-eu-global-human-rights-sanctions-regime\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/90013/questions-and-answers-eu-global-human-rights-sanctions-regime_en)

<sup>103</sup> Komission ohjeet neuvoston asetuksen (EU) 2020/1998 tiettyjen säännösten täytäntöönpanosta (EU:n maailmanlaajuinen ihmisoikeuspakotejärjestelmä): [https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business\\_economy\\_euro/banking\\_and\\_finance/documents/201217-human-rights-guidance-note\\_fi.pdf](https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/201217-human-rights-guidance-note_fi.pdf)